Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

Eser Adı: Mostarlı Hasan Ziyâ'î Divânı
Müellifi: Mostarlı Hasan Ziyâ'î
Hazırlayan: Müberra Gürgendereli
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3409-9
Ana Yayın Numarası: 3195
Kültür Eserleri Dizisi-446

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,
No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr

MOSTARLI HASAN ZİYÂ'Î DİVÂNI

Hazırlayan

Dr. Müberra Gürgendereli

Ankara

2017

MOSTARLI HASAN ZİYÂ'Î

16. yüzyılda yaşamış olan Mostarlı Hasan Ziyâî, Boşnakların divan sahibi en eski klasik şairidir. Balkanlarda, özellikle de Bosna'da büyük bir şöhrete sahiptir. Eldeki tek nüshası, Edirne Selimiye Kütüphanesi Elyazmaları Bölümü 2127 numarada kayıtlı bulunan divanının ve Şeyh-i Sanân mesnevisinin incelenmesiyle, şairin hayatı ve eserleri gün ışığına çıkmıştır. Divanı ve Şeyh-i Sanân mesnevisinin yayımlanmasından sonra, bu eserler Bosna'da ve Türkiye'de yapılan pek çok çalışmaya kaynaklık etmiştir.

Edirne için önemli bir hazine olan ve ilk bağışlarını Sultan II. Selim'in bizzat yaptığı Selimiye Kütüphanesindeki elyazması Türkçe divanlardan biri olan Mostarlı Ziyâî'nin tek nüsha divanı, Boşnak araştırmacılar tarafından uzun yıllar aranmış, divanın Edirne'de bulunması Bosna-Hersek'teki Osmanlı edebiyatı araştırmacıları tarafından büyük ilgi görmüştür.

Balkanları sembolize eden en önemli mimari eserlerden biri olan Mostar Köprüsü'nün kitabesindeki tarih beyitleri de Mostarlı Ziyâî tarafından yazılmıştır (h.974-m.1566). Ne yazık ki bugün bu kitabe yerinde yoktur. Ziyâî, dünyada eşi benzeri olmayan bu köprüyü gökkuşağına benzetmiştir:

Kavs-i kuzahın aynı bir köprü binâ etti

Var mı bu cihân içre mânendi hey Allâhım

İbretle bakıp dedi târîhini bir ârif

El geçtiği köprüden biz de geçeriz şahım

(Divan/Tarih 1)

Ziyâî, şiirlerinde Balkanlar'da bulunan bazı şehir ve kasaba adlarına da yer vermiştir. Bunlar arasında; Hersek, Karadağ, Edirne, Eski Kiliselik, Akhisar Prusac, Benefşe Limanı gibi yer adları mevcuttur. Bir şiirinde şair; Hersek sancak beyi olduğunu bile hayal etmiştir.

Divanındaki bir nottan şairin adının Hasan, dedesinin ve büyük dedelerinin isimlerinin ise sırasıyla; Ali, Mahmud ve Yusuf olduğunu öğrenmekteyiz. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla hayatını, yokluk ve sıkıntılarla geçiren Ziyâî, çok eski, harap ve yıkık bir evde oturmaktadır. Bu ev; fare delikleriyle dolu, her taraftan yağmur ve rüzgâr alan, tahtaları gıcırdayan, sobası devamlı tüten yıkık dökük bir yapıdır. Şair bu eve "hâne- i vîrâne" adını vermiştir.

Meskenim oldı dirîgâ bir 'aceb mihnet yeri

Hâne-i vîrâneye koydı felek ben çâkeri

(Divan/Kaside 11-1)

Hayatının bir döneminde iftiraya uğradığını söyleyen ve şiirdeki yeteneğinden çok emin olan Ziyâî, yaşadığı devirde şiirlerinin itibar görmemesinin sebebini, hünerinin takdir edilmediği uzak bir vilayette kalmış olmasına bağlar. Şair İstanbul'a ulaşıp sanatını

sergileyememesine üzülmekte ve çektiği maddi sıkıntılar yüzünden bildiklerini de unutmaktan korkmaktadır. Bu durum, Osmanlı döneminde idareciler tarafından sanatın teşvik edilmesinin sanata ve sanatçıya olan olumlu katkısının ve motive edici etkisinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hüner kadri bilinmez kaldım alçak bir vilâyette

Unutdum bildiğim dahi bu kıllette bu zillette
(Divan/Muaşşer 1-2)

Ziyâî, Şeyh-i Sanân mesnevisinde, fakirlikten kurtulmak için ailesiyle beraber gurbete çıktığını söyler. Burası deniz kenarında kayalık bir yerdir. Fakat gurbette de sıkıntıları devam edip ailesinin geçimini sağlayamayınca memleketine geri dönmeye karar verir. Bir beytinde ailesinin karnını doyuracak bir dilim ekmeği bile bulamadığından şikayet eder.

Ziyâî'nin kaç çocuğu olduğu bilinmemektedir. Sadece "hâne-i vîrâne" adlı kasidesinde; sobanın dumanının tütmesi sebebiyle ağladıklarını söylemesinden şairin birden fazla çocuğu olduğu anlaşılmaktadır.

Gâh eve girdikçe bakıp gülerim bî-ihtiyâr

Hep dütün derdinden ağlar görsem oğlancıkları
(Divan/Kaside 11-21)

Ziyâ'î bir zaman sonra, şair ve âlimlere değer verip onları koruyan, Balkanlar'ın meşhur Yahyâlı Beyleri sülalesinden gelen ve kendisi de bir Rumeli şairi olan Vusûlî Mehmed Beğ'in himayesine girer. Mehmed Beğ'in de ilgi ve teşvikiyle eserlerini daha rahat yazmaya başlayan şair, ona intisap ettikten sonra sıkıntılarından bir miktar kurtulur. Edebiyat tarihçileri; Mehmed Beğ'in cömertliğiyle tanındığını ve sırtındaki elbisesi de dahil olmak üzere bütün kıymetli giysilerini hediye edecek kadar devrinin edebiyatçılarına değer verdiğini yazar. Hatta Gelibolulu Ali, Mehmed Beğ'in elbiselerini sanatkârlara hediye etmesi sebebiyle ancak terzilerinin yeni elbiseler dikmesinden sonra sokağa çıkabildiğini söyler.

Ziyâ'î divanında, şairin ölümünden bir sene önce yani 1583'te(H.991) vâiz olduğunu gösteren bir tarih beyti de mevcuttur.

Ettikte Ziyâîyi takdîr-i Hudâ vâiz

Hâtif işitip dedi târîhini va'ziyye
(Divan/Tarih 14)

Ziyâî 1584'te, doğduğu kasaba olan Mostar'da veba hastalığından ölmüştür.

ESERLERİ

1.Divan:

Hasan Ziyâî'nin 1584'te Mostar'da tamamladığı hacimli, mürettep bir divanı mevcuttur. Bugüne kadar tek nüshası bulunabilen eser, Edirne Selimiye Kütüphanesi Elyazmaları bölümündedir.

Şair, divanının önsözünde; gençlik günlerinde aşka meyl edip bu hevesle şiirler yazdığını, ihtiyarlığında da bunların müsveddede kalıp dağılmasını reva görmediğinden kaside, gazel ve diğer şiirlerden bir divan tertip ettiğini söyleyerek divanını yazma sebebini dile getir.

Divanda 12 kaside, 1 terkib-bend, 1 terci-bend, 1 muaşşer, 1 müseddes, 4 muhammes, 510 gazel, 14 tarih, 12 muamma, 57 kıt'a, 29 müfred ve matla' bulunmaktadır. Divanın sonunda eserin H.992'nin Rebîü'l-âhirinde Mostar'da yazıldığı kaydı bulunmaktadır.

Divanda Rumeli şairlerine has rintlik, kalenderilik, Hristiyanlık kültürü, Rumeli'ye ait yer adlarının mevcudiyeti, atasözleri ve deyimlere sıkça yer verme, halkın gelenek ve yaşayışını şiirine aksettirme, Rumeli söyleyişleri, halk söyleyişine yakın samimi ifadeler ve sadelik gibi belirgin özellikler mevcuttur. Bir gazel şairi olan Ziyâî, şiirlerinde sade, akıcı ve samimidir. Zarif ve tabiî bir Türkçe ile söylenmiş gazellerin redifleri çoğunlukla Türkçe kelimelerden meydana gelmiştir. Sanat yapmak iddiasıyla yapmacıklığa düşmemiş, yalın ve anlaşılır bir ifade kullanmıştır. Kasidelerinde alışılmış kaside anlayışının dışına çıkan şair, süslü ifade ve abartılı övgülerden uzak durmuştur. "Hane-i Vîrâne" ve "Sengistân" kasideleri ise hem içerik hem de şekil özelliği bakımından klasik kasidelerden farklıdır. Bu kasideler, daha çok realist, sembolik ve mizahi anlayışla yazılmışlardır. Özellikle kasidelerinde ince espriler mevcuttur. O, bazen kendisiyle bazen de çevresiyle alay eder. Ziyâî, edebiyatımızda örneğine az rastlanan, şairlerin şahsi sıkıntılarını dile getirdikleri "hasb-i hâl" tarzı bir kaside de yazmıştır.

2.Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk (Şeyh-i San'ân) Mesnevisi:

Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk Mesnevisi, İslam ve tasavvuf felsefesi ile ilgili pek çok eserde zikredilen meşhur Şeyh-i San'ân hikayesini anlatır. Mesnevinin; biri Londra'da, biri Zagreb'de, ikisi İstanbul'da olmak üzere dört nüshası vardır. Mesnevinin sonunda eserin tamamlanışına 1583(H.991)tarihi düşürülmüştür.

Aşık olduğu Hristiyan kızın peşine düşerek dininden vazgeçen ve bu uğurda pek çok aşağılama ve eziyetlere katlanan meşhur Şeyh-i San'ân'ın kıssası, divan şiirinde sık kullanılan bir mazmun olarak yer almasının yanında, dini-tasavvufi nitelik taşıyan bir hikaye olarak mesnevilere de konu olmuştur. Ziyâ'î, mesnevide konu olarak Attâr'ın Mantıku't-tayrı'ndaki Şeyh Sanân hikayesine sadık kalmakla beraber bazı ayrıntılarda ve hikayenin sonuç bölümünde değişiklikler yapma yoluna gitmiştir. Bu durum esere orijinal bir nitelik kazandırmıştır. Ziyâ'î'nin mesnevisini diğerlerinden ayıran en önemli özellik hikayenin sonuç bölümüdür. Attâr'ın hikayesinde Hristiyan güzeli, Şeyh'e kavuştuğu an Müslüman olur ve ölür. Ziyâ'î'nin eserinde ise Şeyh'in sevdiği kız hemen ölmez, Şeyh ile beraber Kabe'ye gelir, günlerini dua ve ibadetlerle geçirdikten sonra ölür. Bu farklılık; bir Rumeli şairi olan Ziyâ'î'nin eserinde, Balkanlarda yüzyıllar boyunca iç içe yaşayan Hristiyanlar ve Müslümanların dinlerinin karşılaştırılması olarak görülebilir. Şair bu eserinde Hristiyanlık ile Müslümanlığı mukayese etmiştir.

Tasavvufî bir nitelik taşıyan hikâyenin anlatmak istediği ana düşünce, aşkın insanın gönlünde olduğu fikridir. Aşk uğruna çekilen eziyetlere ve ayıplamalara alçak gönüllülükle katlanmak ve sabır göstermek gerekir. Aşk yolu, zorluklarla doludur ve gerçek aşka yani ilahi aşka ancak çekilen sıkıntılar neticesinde ulaşmak mümkündür.

3.Kenzü'l-esrâr:

Ziyâî, Nizâmî'nin Mahzenü'l-esrârına nazire olarak yazdığı 1565 beyitlik bu eserinde; ilim, namaz, aşk, kanaat, dünyanın faniliği, takva, haya, edep, yiğitlik, adalet, cimrilik ve günah gibi yirmi farklı konuda hikayeler anlatmış ve bu hikayelerle ilgili çeşitli nasihatlarda bulunmuştur.

4.Varka vü Gülşâh:

Ziyâî'nin bugüne kadar bulunamamış olan bu eseri yazdığını, Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk Mesnevisi'nde yer alan bir beyitten anlıyoruz. Şair Şeyh-i San'ân'ın hikayesini yazma sebebini anlatırken bütün güzel hikayelerin daha önce yazıldığını "Varka vü Gülşâh"ı da kendisinin kaleme aldığını dile getirir.

Şiirlerindeki yakıcı sözleri kendisinden önce hiçbir şairin söylemediğini dile getiren Ziyâ'î orijinallik iddiasında bulunur.

Ashâb-ı şevk içinde bu muhrik edâları
Evvel Ziyâ'îyâ hele bir şâ'ir etmedi
(Divan/Gazel 485-5)

Divanında, yeni tarzda şiirler yazdığını da söyleyen Ziyâ'î, bu yeni tarzın eski şairleri ve onların yazmış olduğu bütün şiirleri unutturduğunu ifade eder. Belki de şair, bu beyitle divan şiirinde yeni bir tarz meydana getirme arzusunda olduğunu dile getirmektedir.

Eski eş'ârı hep unutdurdı
Ey Ziyâ'î bize bu tarz-ı cedîd
(Divan/Gazel 57-5)

Verimli ve kabiliyetli bir Rumeli şairi olarak Mostarlı Ziyâî; samimi, akıcı, orijinal şiirler yazması, Balkan kültürünü şiirlerine aksettirmesi, Rumeli şairlerinin karakteristik özelliklerini taşıması ve eserlerinindeki orijinallik, renk ve canlılık sebebiyle XVI. yy.'da yaşamış önemli bir divan şairi olarak edebiyat tarihimizdeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Çeltik, Halil (2000). "Rumeli Şairlerinde Yöresel Kültür". *Bilig* 14: 99.

Çeltik, Halil (2004). *Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası.* Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Gürgendereli, Müberra (hzl.) (2002). *Hasan Ziyâ'î Hayatı Eserleri Sanatı ve Divanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gürgendereli, Müberra (hzl.) (2007). *Mostarlı Ziyâ'î Şeyh-i San'ân Mesnevisi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Gürgendereli, Müberra (2014): "Ziyâ'î". www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com (Erişim Tarihi:25.05.2017).

Hasandediç, Hüziya. "Mostarlı Hasan Ziyai Çelebi". *Çevren* 13: 113

İsen, Mustafa (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Kafzâde Fâizî. *Zübdetü'l Eş'âr*. Süleymaniye Kütüphanesi. Şehit Ali Paşa- 1877/1.

Kâtib Çelebî (1941). *Keşfü'z-zünûn*. İstanbul: Maarif Matbaası.

Kavruk, Hasan (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikayeler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Köprülü, Fuat. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kut, Günay (1979). "Edirne Selimiye Kütüphanesi'ndeki Türkçe Yazmalar Üzerine". *In Memoriam Ali Nihad Tarlan.* V. 3. Ed. Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin. Cambridge.

Kut, Günay (2004). "Klasik Edebiyat: Osmanlı (Batı Oğuz) Sahası". *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Nametak, Fehim (1989). *Pregled Knjızevnog Stvaranja Bosansko-Hercegovaskın Muslımana Na Turskom Jeziku*. Sarejevo: El-Kalem.

Ziyâ'î. *Divan*. Edirne Selimiye Kütüphanesi, T.Y:2127.

Ziyâ'î. *Kıssa-i Abdürrezzâk-ı Uşşâkî*. İstanbul Millet Kütüphanesi. Emîrî- Manzum 935.

Ziyâ'î. *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk*. İstanbul Büyükşehir Belediye Kütüphanesi. M.Cevdet K.272.

Ziyâ'î. *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk*. Londra British Museum. Or. 3291.

Ziyâ'î. *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk*. Zagreb "Orijentalna Zbirka" Arhiva HAZU (Hırvatistan Bilim ve Sanat Akademisi) Arşivi Şarkiyat Koleksiyonu:202

Zülfe, Ömer ve Fatih Başpınar (2011). *Mostarlı Ziyâ'î Kenzü'l-esrâr.* İstanbul: Semerkand Yay.

MOSTARLI HASAN ZİYÂ'Î DİVANI

DÎBÂCE

Minnet ü şükr ol Mennân u Şekûra ve hamd ü senâ ol Sübhân u Gafûra ki zamân-ı evvelde ve rûz-ı pîrûz-ı ezelde ervâh-ı insânı halk idüp meydân-ı ʿazamet ü celâlinde ve eyvân-ı kibriyâ-yı bî-zevâlinde tertîb-i dîvân-ı ʿazîm itdükde vezâîf-i rızklarını defter-i "nahnü kasemnâ"da ve nefâîs-i enfâs-ı ʿömr-i maʿmûrelerin "ellezi kaddere fehedâ" fehvâsınca takdîr idüp halâyıkun kimini lâyık-ı niʿam-ı cennât-ı kerîm ve kimini müstehak-ı ʿazâb-ı nâr-ı elîm eyleyüp "İnne'l-ebrâre lefî naʿîm ve inne'lfüccâre lefî cahîm" hükmi mukarrer oldı ve ol cemʿiyyet-i ʿuzmâda "Cennâtün tecri min tahtihe'l-enhâr" gül-istânında sürûr ile server-i sâhib-i serîr ve niçe ʿâkıbetü'lemr ʿikâb-ı ʿazîm ile muʿâkıb ve sicn-i siccînde esîr oldı. "Farîkun fi'l-cenneti ve farîkun fi's-saʿîr" âsârı zuhûr eyledi. Meger ki cumhûr-ı şuʿarâ şu arada muntazır-ı fermân-ı hümâyûn olup hayretde ve müterakkıb-ı emr-i Hudâyî "kün feyekûn" olup havf u haşyetde tururken nâ-gehân bir nidâ-yı mehîb ve bir sadâ-yı ʿacîb gelüp "Ve'ş-şuʿarâü yettebiühümü'l-gâvûn" âyeti istimâʿ olındı. ʿAcebâ bu nekbet ü zillete bâʿis nedür diyü birbirine su'âl iderken "Elem tere ennehüm fî külli vâdin yehîmûn" hitâbı ile muhâtab "Ve ennehüm yakûlûne mâ lâ yefʿalûn" töhmeti ile müttehem olup ʿaybları yüzlerine urıldı. Ve ʿâkıbet başlarına ne gelecekleri âşikâre görüldi. Külliyet ile hâtırlarına ye's ve şikeste dillerine havf-ı ye's ʿârız olup tamâm nevmîd olduklarında nâ-gâh münâdî-i rahmet-i Rahmân âvâz-ı bülend ile "İlle'l-lezîne âmenû ve ʿamilü's-sâlihâti" âyetin tilâvet idüp şuʿarâ-yı ehl-i îmânı ve sulehâ-yı nevʿ-i insânı istisnâ eyledi. Ol istisnâ senâ-yı şuʿarâ-yı ehl-i islâma bâʿis olup senâ-yı Hudâ-yı cihân-âferîne ve midhat-i Hâlık-ı âsumân u zemîne şurûʿ eylediler.

Kıtʿa:

Kibriyâsı kulzüminden katredür bahr-ı muhît
Bûstân-ı kudretinden berg-i sûsen âsumân
Zerredür nûr-ı cemâlinden anun şems-i münîr
ʿİzzeti sahrâsına daglar uvak kumdur hemân
Mushaf-ı ʿilmine harf-i dâldur ʿilm-i beşer
Hân-ı lutfından eserdür hâsıl-ı bâg-ı cihân
Çâr ʿunsur heft yemm nüh âsumân u şeş cihât
İki ʿâlem birliginün şâhididür bî-gümân
Hâr u hasdan tut ki bir tıfl eylemiş cüzʿi binâ
Mülkine nisbet anun mülk-i Süleymân-ı zamân

Ve salavât u selâm ol enbiyâya ki dîvân-ı kazâ-yı Rabbânîde töhmet-i şiʿrden müberrâ kılınup "ve mâ ʿallemnâhü'ş-şiʿre ve mâ yenbagî leh" teşrîfi ile müşerref kılındı. Ve eyvân-ı kibriyâ-yı sübhânîde şâʿirlik isnâdından muʿarrâ kılınup şân-ı şerîfinde "ve mâ hüve bişâʿirin mecnûn" bürhânı nâzil olup nazm-ı Kur'ân-ı ʿazîm ana muʿcize oldugı bilindi. Salâvatu'llâhi

aleyhi ve selâmühü.

Mesnevî:

Âfitâb-ı sipihr-i kün feyekûn
Vemâ hüve bişâʿirin mecnûn
Ene efsah bahârınun bâgı
Gül-sitân-ı şefâʿat ırmagı
Rahmet-i halk-ı ʿâlemün sebebi
Fahr-ı ʿâlem Muhammed-i ʿArabî

Ve çâr-yâr-ı güzîne ki beyt-i İslâmun çâr erkânıdur. Ve sâir âl u ashâba ki her biri ʿasker-i ümmetün sultânıdur. "Rıdvânu'llâhi teʿâlâ ʿaleyhim ecmaʿîn". ʿAle'l-husûs Hazret-i Hassân'a ki "şuʿarâü'l-İslâm taht-ı livâuke" kerâmeti ile tekrîm olınmışdur. "Ve'hcil'-müşrikîn feinne Cibrîlü meʿake" saʿâdeti ile taʿzîm olınmışdur.

Kıtʿa:
Ne saʿâdetdür ögile Cebrâ'il
Ola nazm-ı suhanda ana muʿîn
Niçe kez Şâh-ı enbiyâ vü rüsül
Hüsn-i tabʿına eyledi tahsîn

"Eş'şebâbü şuʿbetün mine'l-cünûn" hasebince dîvânelügüm deminde ve mest-ânelügüm ʿâleminde ʿaşk u mahabbet ʿâlemine düşüp derd ü mihnet vâdîlerinde hayrân u ser-gerdân gezerken vuslat ümîdine heves idüp ol heves bâd-ı hevâ olup ʿömr-i nâzenîn bâd-ı hevâ-âsâ gelüp gitdi. Ve tabʿ-ı selîm ol hevâda kelâm-ı mevzûna meyl itdi. Ol sebebden niçe nazm-ı garîb ve niçe şiʿr-i dil-firîb diyüp safahât-ı müsveddâtda kalmışdı. Âhirü'l-emr evrâk-ı hazân-misâl perîşân u zâyiʿ olmasın münâsib görmeyüp hurûf-ı hecâ tertîbince kasâ'id ü gazel ü gayrıdan bir dîvân cemʿ eyledüm. Mercûdur ki bu dîvânenün dîvânına nazar iden yârân-ı safâ ve ihvân-ı vefâ "El ʿözrü ʿinde kirâmü'n-nâsi makbûl" muktezâsınca kusûrın maʿzûr buyuralar. Zîrâ dîvâne-i bî-ʿakldan kelâm-ı maʿkûl istemek ʿinde'l-ʿukalâ ʿakla mülâyim degüldür. Ve ekser ʿömr-i nâzenînüm belâ vü mihnetde ve ʿanâ vü meşakkatde mürûr itmegin baʿzı evkâtda sanâyiʿ-i şiʿriyyeye kasd itmeyüp kelâm-ı mevzûn ile mücerred hasb-ı hâl murâd olınmışdur. Ve baʿzı eşʿârumuz ibrâm-ı yârân ile söylenüp mücerred hâtırları riʿâyet olınsun diyü nazm olınmışdur. Ol sebebden kimi zülf-i dil-ber gibi musannaʿ ü muhayyeldür ve kimi ruhsâr-ı dil-dâr gibi bî-hatt ü hâl misâl-i sâde-rû güzeldür. Ammâ eşʿâr-ı şuʿarâ-yı zamâna nisbet her biri bir hâlden hâlî degüldür. Belki mahbûb-ı siyeh-çerde- mânend bakdugunca mütâlaʿa duyar. Ve ana gönül virüp meyl idene câzibesin izhâr ider.

Kıtʿa:

Umarın kim ola nazmumda benüm
Ekser ebkâr-ı maʿânî zâhir
Mâlik olmış gibi tabʿ-ı pâke
Anladugum bu ki her bir şâʿir
Vasf idenler sühan-ı matbûʿı
Yedhulü'l-izne bilâ izn dir

KASİDELER

1

Kasîde-i Deryâ Der Medh-i Hasan Paşa Yessera'llâhu mâyeşâ'

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Fi'l-mesel ʿâşık-ı şûrîdeye benzer deryâ
   Yârı koynına girer anun içün her deryâ

2. Mevc mevc itdi anı sanma muhâlif yiller
   Cünd-i aʿdâya meger kim cebe satar deryâ

3. Üzerinden yine yol virdügiçün aʿdâya
   Dest-i bâd ile dögüp gögsini inler deryâ

4. Gömgök itdi denizün çehresini sille-i bâd
   Ki olur keştî-i aʿdâ ile hem-ser deryâ

5. Serverâ çün ele girdi bogazı deryânun
   Umarın hasretüne ola musahhar deryâ

6. Su koyup ocagına düşmen-i dînün bârân
   Umarın memleketin gark ide ekser deryâ

7. Göricek heybet-i şemşîrüni oldı sâkin
   Nâ-sezâ eylemez oldı hareketler deryâ

8. Düşmen-i dîni helâk itse gerek sanma habâb
   Gaybdan eyledi peydâ niçe çâder deryâ

9. Denizün gönline girdi bu vilâyet suları
   Dâr-ı İslâma muhibb oldı mukarrer deryâ

10. Her kaçan görse esüp geldi nesîm-i rahmet
    Şevk ile cûşa gelür ey şeh-i kişver deryâ

11. Tan degüldür ana dahl eylese her âb-ı revân
    Yol virür ʿasker-i küffâra bu ebter deryâ

12. Giderür cevşenini bâd-ı sabâ tâ ki çıkup

Ceng ide düşmen-i dîn ile mükerrer deryâ

13. Umarın olmaz idi iki yaka ıssı gelüp
Sürmeseydi yüzini dergehüne ger deryâ

14. Rûy-ı deryâda degüldür görinen zevraklar
Geldi der-gâhuna kâse ile ide cerr deryâ

15. Deniz itmez bu yakalarda temevvüc lîkin
Şevk-i mihrünle girîbânını yırtar deryâ

16. Heybetünden yüregi ditrer eyâ bahr-ı kerem
Sanma kim kıldı temevvüc bu hüner-ver deryâ

17. Rûzgâr içre diler tâ ki yaza midhatüni
Bâd-ı sarsarla çeker yüzine mıstar deryâ

18. Bu yakalarda seni seyr ideli düşmenden
Gönli bulanmadı olmadı mükedder deryâ

19. Rûy-ı deryâda habâb olmadı peydâ lîkin
İtdi aʿdâna nazar hışm ile ejder deryâ

20. Akdenizden umarın kim elini yuya Frenk
Çün kudûmunla senün oldı muzaffer deryâ

21. Sen gelelden gözi açıldı şehâ deryânun
Her habâbını bilür çeşm-i münevver deryâ

22. Şöyle deryâya muhibb olmış idi düzd-i laʿîn
Gûyiyâ başına olmışdı berâber deryâ

23. Yiryüzinde çü ʿadû ʿaskerine yol virdi
Yirlere düşdi yüzi oldı muhakkar deryâ

24. Şimdi baş kaldırup aʿdâ çü habâb-ı deryâ
Çıkdılar karaya yol virdi bu ahkar deryâ

25. Düşmenün kanını dök cehd idüben eyle cihâd
Ki bu demlerde olur sana musahhar deryâ

26. Mevc-i deryâyı çeküben çevirür bâd-ı seher
Ki niçün yol vire aʿdâya bu kem-ter deryâ

27. Hâsılı bâd-ı hevâdur denizün menfaʿati
Bir iki yüzlüdür ancak nene yarar deryâ

28. Bir yüzi hazretünün bir yüzi küffârundur
Oldı maʿnîde iki yüzlü mukarrer deryâ

29. Dil döker ana niçe nehr-i ʿazîm ey server
Yohsa olmazdı iki yüzlü dil-âver deryâ

30. Leb-i deryâda binâ eyledügün kalʿa şehâ
Zann ider anı görüp sedd-i Sikender deryâ

31. Akdeniz dergehüne şöyle mahabbet kıldı
Der-kenâr eyledi ol kalʿayı benzer deryâ

32. Bir gazâlar kılıcısın sen eyâ seyf-i gazâ
Dökdügin hûn-ı ʿadû oldı bir ahmer deryâ

33. Görmez oldum karasın bahr-ı gamun Hızr ol kim
Beni gark itmeye nâ-gâh bu kâfir deryâ

34. Şöyle acıtdı bugün cânumızı kahr-ı felek
Agladı hâlümüze ebr acıdı her deryâ

35. Bahr-ı nazmum ne ʿaceb bahr-ı firâvân oldı
Oldı her kâfiyesi ey şeh-i ekber deryâ

36. Gevher-i bahr-ı kasîdüm sana lâyıkdur kim
Hazretün çün yiridür saklasa gevher deryâ

37. Şiʿrümün bahrına tan mı su gibi aksa gönül
Kulzüm-i lutf-ı latîf oldı bu bihter deryâ

38. Âsitânunda Ziyâ'î ki duʿâ-gûyundur
Ol senün medhüni dimez mi mukarrer deryâ

39. Kaydefâ gibi Hudâ düşmenün gark itsün
ʿÖmrün oldukça ola sana musahhar deryâ

40. Nûh ömrin dilerin vire sana ol Bâkî
Tuta mâdâm ki dünyâyı ser-â-ser deryâ

2
Kasîde-i Berf-i Şitâ Der Medh-i Fahrü'l Ümerâ Hasan Beg

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Rûzgâr ile cihâna tagılup berf-i şitâ
Gösterür şimdi cihân sahnını bir ak deryâ

2. Yazda ısınmış idük zevkine bâg-ı dehrün
Geldi kış mevsimi sovutdı bizi serd-i hevâ

3. Hût burcını güneş var ise sayd itdi yine

Kazır anı dökülen pullarıdur berf-âsâ

4. Ag iderken yüzini dökdi sefîd içini bâd
Zişt görinse bu dem pîre-zen-i dehr n'ola

5. Kar yagar sanma cihâna niçe zenbûr-ı sefîd
Hâsılı bal yirine getürür oldı belâ

6. Karlar yagdırıcak sunʿ-ı Hudâ-yı Cebbâr
Akça pul saçdı sanurdum şeh-i gerdûn gûyâ

7. Kar yagdukça düşer hâtıra bu turfe hayâl
Âsiyâb-ı felek un atdı ne gam yir fukarâ

8. Bilmezin kar mı yagar yohsa felek bâgında
Şecer-i Sidre bahârın mı döküpdür âyâ

9. Beyza-i mihr ü mehi var ise ekl itdi felek
Hurde yumurda kabıdur dökülüşler meselâ

10. Yırtup atdı var ise defter-i sayfi gerdûn
Hurde-i kâgıda benzer dökilen berf-i şitâ

11. Kavs burcın ele mi aldı felek hallâcı
Penbesi mi dökilür sahn-ı zemîne ʿacebâ

12. Tut ki taʿmîr olıyor hâne-i vîrâne-i dehr
Kirecin dökdi yaparken anı bennâ-yı kazâ

13. Ejder-i âhum ider tevsen-i gerdûnı zebûn
Berf sanma deheninün kefi saçıldı şehâ

14. Şimdi ak kara bakup baht-ı siyâhum anarın
N'oldı kim nesneye mâlik degülem ag u kara

15. Derdi mi dökdi saçın pîre-zen-i dehr yolar
Dökilen ak saçıdur berf degüldür hakkâ

16. Gördi dil-ber lebi esrârına hayrânem ben
Berf yagdursa felek hey'et-i sükkerde n'ola

17. Ben niçe ıssı sovuk çekmişem ey lutf ıssı
Dergehün oldı sovukdan bana âhir me'vâ

18. ʿArsa-i gussada kış basdı vücûd ise zaʿîf
Kurtar Allâh içün ey menbaʿ-ı ihsân u ʿatâ

19. Mesnedüm yok bu cihânda işigünden gayrı
Dergehünde olur olursa bana zevk ü safâ

20. Sensin ol muhsin-i bî-misl Hasan Beg ki senün
Hüsn ü ihsânunı tahsîn ide Hassân şehâ

21. Menbaʿ-ı cûd u kerem melce-i erbâb-ı hüner
Maʿden-i lutf u sahâ mazhar-ı eltâf-ı Hudâ

22. Zulmet-i gamda kalurdum niçe ay u niçe gün
İrmese matlaʿ-ı mihründen eger nûr-ı ziyâ

23. Serdlik yüzini gösterdi felek taʿn itme
Vâkiʿ olursa kelâmumda eger bâr dâdâ

24. Bagrumı deldi benüm tîşe-i derd-i tûşe
Gam-zâd itdi ziyâde elem-i dil peydâ

25. Ger azıkdan azacık bana idersen ihsân
Birine bin vire gül-zâr-ı cinânda Mevlâ

26. Gerçi şermendeyem ihsân-ı safâ-bahşundan
Beni söyletdi zarûrî n'ideyin fakr u fenâ

27. Ârzû eyler iken tûşe-i ihsânundan
Kar yagsun başuna dir isen ey vây bana

28. Kûşe-i gamda sovukdan gice ditrerdi yürek
Hâtif-i gayb hemân eyledi bu resme nidâ

29. Ey Ziyâ'î ne umarsın bu sovuk sözlerden
Ol kemâl ü kerem ıssı bege var eyle duʿâ

30. Beglerün gerçi yüzi ıssıdur ammâ var ümîd
Seni sovutmaya nevmîd idüp ol kân-ı sahâ

31. Zât-ı pâkı ola ıssı vü sovukdan mahfûz
Geldügince bu cihân gül-şenine sayf u şitâ

32. Ana Allâh nasîb ide yüz aklıklarını
Ola mâdâm ki ak berf ile rûy-ı dünyâ

3

Kasîde-i Bahâr Der Medh-i Mustafâ Beg

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

1. Masnûʿ-ı kâinâta sabâh eyledüm nazar
Lutf-ı Hudâya mazhar idi zâhirâ seher

2. Meydân-ı gül-sitânda çemân idi her çemen

Mânend-i Hızr hulle-i hadrâ geyüp şecer

3. Dendân-ı gonçe idi degül jâle görinen
Lutf-ı latîfe şâd olup eylerdi handeler

4. İrdi behişt eserleri ürd-i behişt irüp
Lutf-ı Hudâ eserleridür kim sabâ eser

5. Sahnında gül-şenün esen idi seher yili
Sıhhatde idi tıfl-ı çemen cümle tâze ter

6. Rûşen bu kim cihân yüzi nûr u ziyâ idi
Hurşîd-i şevki şöyle ki göz nûrını basar

7. Hallâkına müsebbih idi zümre-i tuyûr
Dehşet virürdi halk-ı cihâna sadâ-yı mürg seher

8. Bûy-ı bahâr irişdi seher cân dimâgına
Bu ise bûy-ı ter didükleri hep bu yiter

9. Şebnemden ayruk aglamadı kimse çerhden
Her kanda baksa kişi cihânun yüzi güler

10. Esdikçe seherde nesîm-i sabâ latîf
Bir râyiha gelürdi ki cânlar safâ sürer

11. Bilmem bu râyiha ne idi yâsemen degül
Zülf-i nigâr açılalı düşmişdürür meger

12. Hod bûy-ı gülde böyle letâfet kaçan olur
Sünbülde yok bu râyiha bilmem neden irer

13. Tanlardum ana subh-dem âyâ nedür bu
N'oldı neden irişdi cihâna bu nûr u fer

14. Deşt-i ʿademde iken o gün zîver-i cihân
Şehr-i vücûda geldi be-nâ-gâh ser-be-ser

15. N'oldı sebeb ki ʿâlemi zeyn itdi lutf-ı Hakk
Bâʿis mi var ki irdi cihâna bu zîb ü fer

16. Tenhâda bunı fikr iderek nâ-gehân hemân
Tabʿ-ı selîme mülhem-i gayb eyledi haber

17. Hakk ʿömrini ziyâde ide Mustafâ Begün
Oldı Muhammed ümmetine mihr-i nâm-ver

18. Mâdâm kim ide bu cihân içre ʿadl ü dâd
Lutf ide bize lâ-cerem ol Hâlik-i beşer

19. Kisrâ ʿadâlet ile muʿâdil degül ana
Baʿde'n-nebî ʿadâlet ile bir bu bir ʿÖmer

20. Kalmadı ehl-i şirret ü müfsîd zamânede
Eyyâm-ı devletinde unıduldı şûr u şer

21. Ümmîd odur ki kendüyi taşlardan uçurur
Ehl-i zarar görürse anun heybetin eger

22. Mümkin degül kemâli ile ʿadl ü dâdını
Vasf eyleye Ziyâ'î anun oldugı kadar

23. Bu denlü var nazm-ı belîgüm güherlerin
Der-gâhına nisâr iderin eyleyüp güzer

24. Cüzʿî sebeb gerek ide küllî ʿatâlar ol
Kadr-i kemâli yine kemâl ehli fehm ider

25. Ey Vâcibü'l-vücûd murâdum budur hemân
Devr eyledükçe dünyede hurşîd ile kamer

26. Rûz u şeb eyle devlet ü ʿömrini müstedâm
Eyle vücûd-ı düşmenine kahr ile zarar

4

Kasîde-i Güneş Der Medh-i ʿOsmân Beg

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

1. Mısr-ı çerhün ʿizzet ile oldı sultânı güneş
Hüsn ile güyâ ki oldı Yûsuf-ı sânî güneş

2. Yûsuf-ı mâhı yitirmiş şûle sanman görinen
Dem-be-dem aglar nitekim pîr-i Kenʿânî güneş

3. Dem-be-dem ditrer felekde bâd-ı âhumdan benüm
Sidrenün güyâ ki oldı berg-i lerzânı güneş

4. Görmeyelden rûy-ı yârı tende yakdum dâglar
Sînemün oldı bugün her dâg-ı hicrânı güneş

5. Gelse ger gözüm terâzûsına ol Yûsuf-cemâl
Fi'l-mesel eyler müşerref burc-ı mîzânı güneş

6. Döne döne anı oynatsa n'ola cevgân-ı âh
ʿArsa-i gerdûnun oldı gûy-ı galtânı güneş

7. Subha dek benzer ki dâgda büyümişdür âfitâb
Anun içün beklemez der-gâh-ı cânânı güneş

8. Gamzesi cellâdı cânânun helâk eyler bizi
Göklere girse yiridür subh-dem kanı güneş

9. Gün yüzinden ayru düşsem ol meh-i tâbânumun
Tâliʿümdür kim yakar bu cism-i ʿuryânı güneş

10. Zulmet-i şeb kâkül-i cânâna öykünmek diler
Dahl ider her gün anun çün ana nûrânî güneş

11. Yakmasun âhum seni öykünme rûy-ı dil-bere
Gâfil olma assı itmez son peşîmânı güneş

12. Çehre-i hurşîde muhkem sille urmışdur küsûf
Yüzüne öykünmiş ey dil hasteler cânı güneş

13. Hâle öykünmiş nitâkına meh-i tâbânumun
Gezdürür bâzâr-ı çerh içre müdâm anı güneş

14. Döne döne bezm-i cânâna kebâb olmak diler
Oldı ol Mirrîh çeşmün kulı kurbânı güneş

15. Sûre-i ve'ş-Şems yazmış safha-i gerdûna mihr
Ve'd-Duhâyı vird idinür itse seyr anı güneş

16. Sanurın tâvus-ı zerrîn-per salınur bâgda
Her kaçan kılsa felek bâgında cevlânı güneş

17. Künbet-i çerh üstine bir şemse-i zerrîn yazar
Oldı gûyâ kim Nigâr-istân felek Mânî güneş

18. Bir kabâ geymiş felek ʿîd-ı visâl-i yârda
Gûyiyâ zerrîn benekdür ana nûrânî güneş

19. Sanki bir berber dükânıdur sipihrün kubbesi
Asmış içinde anun mir'ât-ı rahşânı güneş

20. Gûyiyâ tolâb-ı çerhe baglu zerrîn kûzedür
Ab-ı nûr ile suvarur bâg u bûstânı güneş

21. Kubbe-i eflâke bir kandîl asar günden güne
Her zamân eyler münevver çerh-i devrânı güneş

22. Zümre-i küffâra ʿarz eyler bu gün rûşen delîl
Safha-i çerhe yazar âyât-ı Kur'ânı güneş

23. Subh-dem bu matlaʿı eflâke yazdı âfitâb
Safha-i çerhe çeküp bir hatt-ı nûrânî güneş

24. Şöyle zîbâ gösterür sahn-ı gül-istânı güneş

Bâg-ı dehrün görinür her verd-i handânı güneş

25. Sûre-i Nûrı yazar eflâke her gün âfitâb
Ezber eyler gûyiyâ âyât-ı Furkânı güneş

26. Yine baş kaldırdı eflâk üzre şâh-ı hâverî
Tutdı gûyâ esb-i hüsn ile bu meydânı güneş

27. Terkiye asmaz sipihr üzre hilâli zerrece
Her kaçan öpse rikâb-ı mîr-i ʿOsmânî güneş

28. Âsitânında hilâl eksüklü kulıdur anun
Bir zavallı kimsedür der-gâhı der-bânı güneş

29. Halka-i bâb-ı serâyıdur hilâl-i âsumân
Tâkıdur kavs-ı kuzah her câm-ı rahşânı güneş

30. Âsitânun virmezin eflâke ey şâh-ı zemîn
Zerre gelmez gözüme yanunda bu fânî güneş

31. Bilürin kendüm degirmendür bu devr-i âsumân
Olagelmişdür anun ey şâh mihmânı güneş

32. Hoş degirmende agarmışdur sakalı kim senün
Âsitânun beklemez ey lutf-ı ʿummânî güneş

33. Mihrün ile gün başına pîr-i çerhün her seher
Yüregi oynar ferâhdan görse sen cânı güneş

34. Kapuna öykündügiyçün kulb takdı çerhe mâh
Her gice encümle eyler nâr u nûr anı güneş

35. Yire basmaz ayagı şevkinden olur şâd-mân
Görse hurşîd-i cemâlün ey kerem kânı güneş

36. Hayli gün gördi felekler devr-i ʿadlünde senün
Devletünde görmedi bir zerre noksânı güneş

37. Dergehünde zeyn içün bir şeb-külâh geymiş hilâl
Sarınur başına destâr-ı perîşânî güneş

38. Niʿmet-i inʿâmuna var ise öykünmek diler
Bir tabakdur âsumân bir sîb-i eyvânî güneş

39. Çerh bir dîvânedür zencîr-i mihrün sürmede
Nâr-ı şevkün birle yakılmakda pinhânî güneş

40. Âsitânun mâh ırakdan gösterür barmag ile
Hıdmetünde dâ'imâ yürür hırâmânî güneş

41. Hey ne ʿâlemdür nazar kıl nazmuma ey Zü'l-kerem
ʿArz ider der-gâhuna her mısraʿ-ı sânî güneş

42. Yiridür yazsa ʿUtârid çerhe bu ebyâtı kim
Ola her bir kâfiye göklerde nûrânî güneş

43. Ey Ziyâ'î şûle hurşîdde sanma görinen
Çekdi mıstar yaza bu nazm-ı dür-efşânı güneş

44. Olalı perverde-i ebr-i sahâsı ben fakîr
Olmışam ol kân-ı ihsâna duʿâ-hân ey güneş

45. Dâ'imâ gönli murâdın vire Rabbü'l-ʿâlemîn
Virdügince ʿâleme nûr-ı firâvânı güneş

46. ʿÂlem-i sıhhatda seyrân itsün ol şeh muttasıl
İtdügince ʿarsa-i ʿâlemde nûrânî güneş

5

Kasîde-i Hazân Der Medh-i Mehmed Beg

Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

1. Cihâna vakt-i hazân irdi câna hüzn ü melâl
Cihâna berf-i şitâ yagdı câna derd-i zevâl

2. Degül degül ki ʿumûmen havâdis-i gerdûn
Bi-esrihâ bana mahsûs oldı fi'l-âzâl

3. Çemen hazânesi şimdi hazân berginden
Olupdurur altunlar ile mâl-â-mâl

4. Çemende serv ayagında tutuldı yah lîkin
Yaraşur o kad-i mevzûna ol gümüş halhâl

5. Egildi anı arar fi'l-hakîka egmedi bâd
Düşürdi topraga altun varaklarını nihâl

6. Reh-i nigârda evrâkı seyr idenler dir
Nedür bu dâg-ı siyehle bu sîne-i abdâl

7. Meger ki tahta-i nerd oldı râh-ı yâr varak
Pul oldı zâr benem râh-ı yârda pâ-mâl

8. Üzüldi berg-i şecer şimdi kış kıyâmetdür
Görün ki yevm-i yefürr oldı maʿnîde fi'l-hâl

9. Vefâda Rüstem iken Zâl-i dehri kış basdı
Harâmi gibi soyar berg-i bîdi bâd-ı şimâl

10. Tonandı jâle ile gitdi bergi eşcârı
Yaşın döküp benüm içün meger yolındı cibâl

11. Çürür giderse n'ola yiryüzinde bunca varak
Sipihr yok yire dâ'im çürütmek ister mâl

12. Meger ki pîre-zen-i dehr başın itdi tırâş
Dökilen ak saçıdur yiryüzine berf-misâl

13. Çemen sarardı vü huşk oldı her giyeh meselâ
Fakîre sûzen olurdı garîbe anca hilâl

14. Enâr bergi sarardı vü egdi kâmetini
Zemîni çerh sanur gün vezni ana hilâl

15. Benüm de derd bilüm bükdi vü sarardı tenüm
Nazar kılan bana eyler enâr bergi hayâl

16. Beni miskîn-i kenâr-ı kasâvet itdi hemân
Kılan bu rûy-ı zemîni garîk-i mâl ü menâl

17. Bu deşt-i ʿâlemde düşdüm garîb ü ser-gerdân
Ne bûy-ı vefâ irişdi ne geldi vahşî gazâl

18. Bu deşt-i fâkada dîvâneyem ki boynumda
Kuyûd-ı fakr u felâket selâsil ü aglâl

19. Ne hâl olur bu ki aslâ zamân-ı mâzîde
Bu denlü gussa bana itmez idi istikbâl

20. Ne denlü pür-zer ise âstîn-i devrânun
Cihân halkı senün âsitânuna meyyâl

21. Sahî vü ehl-i kerem Hazret-i Mehemmed Beg
Ser-i ekâbir-i âfâk u mefharü'l-emsâl

22. Emîn-i dîn ü diyânât u nâzır-i gurebâ
Sipihr-i ʿadl u sahâ mihr-i devlet ü ikbâl

23. Emîr-i hayl-i efâzil saʿîd-i fi'd-dâreyn
Hûr-ı sipihr-i saʿâdât o sâye-i müteʿâl

24. Mürekkeb olsa sirişküm cihân halkı debîr
Defâtir-i keremün yazmaya ʿâle'l-icmâl

25. Dilümde midhat-i şîrînün oldı sükker-i ter
Der-i şerîfüne ʿarz oldı hâl-i mâ-fi'l-bâl

26. Rızâ budur ki Ziyâ'îyi zulmet-i gamdan
ʿAtân rehber olup kurtara bilâ-ihmâl

27. Revâ mıdur ki ola kûşe-i melâletde
Hazân varakları gibi müşevveşü'l-ahvâl

28. ʿAle'l-husûs duʿâ kıla ʿan samîmü'l-kalb
Devâm-ı devletüne bi'l-gudüvvi ve'l-âsâl

29. Cenâb-ı hazretüne her zamân duʿâm oldur
Cihâna bereketi mâdâm ki saçarsa nihâl

30. Saçıla ʿâleme lutfun diremleri bî-hadd
Sahânı artıra her bâr Kâdir-i müteʿâl

6
Kasîde-i Kalem Der Medh-i Mehmed Beg

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Şâʿirâne geh olur kasd ider îhâma kalem
Geh misâl-i melek olur sebeb ilhâma kalem

2. Kimde var bu hüner ü fazl u belâgat ʿacebâ
Bî-bedel vasf yazar her sühan endâma kalem

3. Gösterür muʿcize mânend-i ʿasâ-yı Mûsâ
Şekl-i ejder görinür aʿyan-ı aʿdâya kalem

4. Lûle-i çeşme-i hayvâna nem icrâ eyler
Cân-fezâ kâʿideler hâsa dahı 'âma kalem

5. Negamât eyledi ney subh-dem eyle sandum
Oldı hengâm-ı seher eyledi hengâme kalem

6. Bu ne sırdur niçesin lâyık-ı ikbâl eyler
Niçesin ugradur ammâ gam u âlâma kalem

7. Ne sorarsan dili ucında cevâbı hâzır
Lâyık oldı bu zekâvetle çok enʿâma kalem

8. Niçe âzâdelerün yirlerin itdi tahrîr
Çün vilâyetde şurûʿ eyleye ikdâma kalem

9. Oldum engüştini bûs itmege yârun tâlib
Güldi yokdur didi dîvâne-i bed-nâma kalem

10. Ben iderdüm kadd ü zülfini nigârun taʿrîf
Dahı el urmamış idi elif ü lâma kalem

11. Bâg-bân-ı dil umar bûse yazup çeşmine vasf
Bitse şeftâlü n'ola aşladı bâdâma kalem

12. Vasf-ı zülfin yazamam rûyını medh eyler iken
Rûmilinden hîç olur mı ki gide Şâma kalem

13. ʿ Âşıkam barmagunı öpmege menʿ itme didüm
Güldi n'eyler didi mest-i mey-âşâma kalem

14. Her kaçan vesme çeke mîl ile ebrûya nigâr
Dir gören anı ki tugrâ çeker ahkâma kalem

15. Ser-nüviştüm gam-ı derd oldı ezel hîç bilmem
Ugradur mı dahı çok dürlü ser-encâma kalem

16. Bilmezin başa ne yazmışdur ezel kilk-i kazâ
Neler eyler dahı cân u aʿzâma kalem

17. Puhte-i nâr-ı gamem olsa sözümde nola sûz
Bezm-i fazl içre sunulmaz gibi her hâma kalem

18. Kimse yazmaz umarın nazm-ı bedîʿüm gibi şiʿr
Gerçi irdi irişür dahı çok eyyâma kalem

19. Kasdum odur ki idem vasf-ı cemîlün dâ'im
Bu cihân içre meger sehv ile bî-hâme kalem

20. Tabʿ-ı tûtî bu kasîdüm şeker-istân-ı sühan
Ney-şeker kâfiyeyi irdüren itmâma kalem

21. Yazamaz vasfunı aklâm-ı ekâlim-i cihân
Ben yitem vasfun idem yâ irem erkâma kalem

22. Her ne hıdmet buyurursan başı üstinde tutar
Müstehak oldı hakîkatde çok ikrâma kalem

23. Hâme-veş bagrı delinsün yine ehl-i hasedün
Girdi ol emrün ile mülket-i İslâma kalem

24. Çün vilâyetde emîn oldun emîn ol gamdan
Yazsun emrünle niçe defter ü ser-nâme kalem

25. Zulmet-i derd ü gama saldı Ziyâ'îyi hemân
Gerçi irgürdi çok ehl-i hüneri kâma kalem

26. Lutf-ı tabʿum ide işʿâr ayagun topragına
Umarın yalvarıcak duymaya ibrâma kalem

27. Hâk-i pâya bu duʿâyı yazup itsün işʿâr
Lutf idüp söyledügüm başlasun iʿlâma kalem

28. Dest-i lutfunda senün eylesün ey menbaʿ-ı cûd
Kahr-ı müfsidlere lutf u kerem eytâma kalem

7

Kasîde-i Ahvâl-i Rûzgâr Der Medh-i Hasan Beg

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Ey dirîgâ ki döner ʿaksine bu devr-i zamân
Düşdi bir hüsn-i gurûra yine nevʿ-i insân

2. Bâşir-i şerr ü fesâd oldı beşer hây meded
Ne beşâret bula elünden ahâlî-i zamân

3. Niçe şâd ola gönül her ʿabese vü hubsa
Döndi şâdî yine hengâme-i meymûna hemân

4. Cisre girdi hased-i peykere toldı peygâr
Zirih-âsâ koyılur birbirine halk-ı cihân

5. Gıybet ü kizb ü mesâvîde müsâvî oldı
Merd-i merdûd ü zen-i zâniye vü pîr ü cevân

6. Şimdi yârânun eşedd oldı esedden hasedi
Şîr-i hûr-tıflı görürsin ki olur şîr-i jiyân

7. Başı göklerde bugün Tûbâya hem-ser geçinür
Sâye-i serv gibi yüzi koyı yirde yatan

8. Bi'z-zarûrî didük el arkası yirde çün kim
Puşt olanlar geçinür n'eyleyeyüm puştî-bân

9. Kendü keyfiyyetini bilmez iken tiryâkî
Geçinür bengî gibi vâkıf-ı esrâr-ı nihân

10. Maʿrifet râyihasın tuymaz olur bir miskîn
Kibr ile burnı ucı göge irişür her ân

11. Dirlik ıssı olımaz olsa eger ehl-i hüner
Nûş idüp âb-ı hayât-ı keremi her hayvân

12. Işıga kimse gözün üzre kaşun var diyemez
ʿÂlim olan çeker ammâ elem-i bî-pâyân

13. Degmede degme bir ehl-i hünere degmeye pây

Kısmet olınsa eger zevk ü safâ-yı devrân

14. Kendüzin gördi gurûr âyînesinde cehele
Gidiler var ki sanur kendüye yokdur akrân

15. Bilürin kendüm ucuz oldugını bugdayun
İrdi bir dem ki bulınmaz cev-i erzen erzân

16. Câh ile câhil olanlar buluşur zevk eyler
Kâm ile lîk bulışmaz n'ideyin kâmil olan

17. Şâʿir-i fâzıla bir ragbet ider kalmadı hîç
Ne ʿacebdür bu ki şâʿir geçinür her nâdân

18. Yok mı ben bî-dili bir acıyacak şîrîn-tâb
Aglayup derd-i derûnum ideyin ana beyân

19. Kalduk ayakda bizi eyledi iller pâ-mâl
Başumuzda niçe endûh u gam u derd-i girân

20. Taʿn-ı nâdân ile dânâ hasedinden hergiz
Bulmaduk devr-i zamân içre meded emn ü emân

21. Bana bu dehr-i denî zulm ider oldı hayfâ
Başladı kahr ile vîrânelige cânib-i cân

22. Cevr-i devr ile ki dil mülki harâb olmışdur
Anladugum bu ki olmaya ebed âbâdân

23. Meger anı ide maʿmûr kemâl-i lutfun
Ey emîr-i kerem ey menbaʿ-ı cûd u ihsân

24. Sensin ol muhsin-i ihsân Hasan Beg ki senün
Görse eltâfunı ahsente diyeydi Hassân

25. Kurtarursın niçe mazlûmı felek zulminden
Niçe müşgil iş olur hâk-i deründe âsân

26. Fukarâ zevk ü huzûr itmededür sultânum
Devr-i ʿadlünde senün itmeyorur kimse figân

27. Haslet-i cûd-ı vücûdunda ki vazʿ itdi Hudâ
Zâhir-i mazhar olur ana gedâyân-ı zamân

28. Bereket buldı zemîn oldı mübârek kademün
Geldügün mülkete yagdı zararsız bârân

29. Geldügün yirde çemen neşv ü nemâ buldı hemân
Sahn-ı firdevse şebîh oldı fezâ-yı bûstân

30. Zât-ı pâkün niçe medh ide Ziyâ'î benden
Yokdur evsâfuna ey mîr-i mükerrem pâyân

31. Hâr-ı âzârdan Allâh ide zâtun mahfûz
Olasın gül gibi gül-zâr-ı cihânda handân

32. ʿÖmrüni devletüni dâ'im ide Hazret-i Hakk
İki ʿâlemde sana vire mezâdun Yezdân

8

Kasîde-i Bahâr Der Medh-i Sinân Beg

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Dün gice olmış idüm kûşe-i gül-şende mekîn
Niçe gül-şen ana reşk eyler idi ʿadn-ı berîn

2. Leb-i cûy üzere kim hatt-ı leb-i yâr-sıfat
Safha-i gül-şene kâfî idi zîb ü tezyîn

3. Yâsemen şâhı ki yir yir suya tayanmış ola
Sûre-i Kevsere eyler el urup san ki yemîn

4. Âhir elden gider iş bu leb-i cûy u gül-zâr
Eylenüz zevk ü safâ elde iken fırsat-ı hîn

5. Bâga ferverd yiter gül-şen-i dehre nite kim
Ser-be-ser zîb yiter şimdi meh-i ferverdîn

6. Bâreka'llâh ne güzel demlere irdük bu zamân
Oldı havrâsı hemân cennet idi rûy-ı zemîn

7. Her giyeh şekl-i elîf katre-i şeb-nem nokta
Zevk yaʿnî bir iken şimdi on oldı taʿyîn

8. Ne çemen sunʿ-ı Hudâ saldı yire sebz bisât
Her bahârıyla şecer çâder-i bâlâ vü güzîn

9. Kûşe kûşe çagırur bülbül-i gül-zâr-ı hezâr
Gitme gül-şenden ırak hây sakın hây sakın

10. Göricek bâgı bu resme katı oldum magrûr
Şâdîlik eylemege başladı kalb-i gam-gîn

11. Anda bir mürg-ı hoş-elhân işitdüm nâ-gâh
Giceden subha dek eyledi feryâd u enîn

12. Niçe feryâd-ı ferîd ü niçe efgân-ı bülend
ʿÂşıkâne niçe nâle niçe âvâz-ı hazîn

13. Didüm ey mürg-ı hoş-elhân beyân eyle bana
Niye kıldun ʿacebâ böyle enîn ile hanîn

14. Taʿn-ı aʿdâ mı ʿaceb yohsa hasûd itdi hased
Cânuna bunca cefâ kıldı mı eflâk-i berîn

15. Hicr-i cânân ile nalân mısın ey mürg-ı garîb
Hem-demün yok mı seni böyle kim itdi gam-gîn

16. Gönlüne yohsa gelür bâga hazân irecegi
Yohsa olmadı mı cânun gam-ı cânândan emîn

17. Bu tereddüdde iken mülhem-i gâʾib nâ-gâh
Bülbül-i câna hitâb itdi didi ey miskîn

18. Gayre sormak ne ʿaceb kendüne gör nʾeylediler
Bir iki müfsîd ü bed-kâr ü bed-endîş hemîn

19. İftirâ taşı ile şîşe-i ʿırzun sıdılar
Gitdi yüz suyı sevinmekde ʿadû-yı bî-dîn

20. Ugradun bir kurı bühtâna yaşun akmakda
Yiridür gark ola ger bahr-ı sirişkünde zemîn

21. Di yüri hâlüni ol sâhib-i cûd ü kereme
Ola kim merhamet ide komaya böyle hazîn

22. Müşfik ü ehl-i sahâ yaʿni Sinân Beg kim anun
Menbaʿ-ı ceyş-i İlâh dergehidür hısn-ı hasîn

23. Umarın bunı revâ görmeye kim ehl-i hüner
Pây-mâl ola zamânında olup kahra karîn

24. Dest-gîr ola ayakda komaya şefkat ide
Sana Allâh rızâsıyçün ola şimdi muʿîn

25. Zulmet-i gamda Ziyâʾîyi melûl eylemeye
Bezl ide âb-ı hayât-ı keremin ana hemîn

26. Yâ İlâhî dilerin gönli murâdın viresin
İki ʿâlemde anun diyelüm âmîn âmîn

9

Kasîde-i Seng-istân

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

1. Nâ-gehân ʿâlem-i ʿişretde iken zevkde iken
Sîm-sîmâları gül-şende kenâr eyler iken

2. Rûzgâr atdı beni sâhil-i bahra nâ-gâh
Gel dinüz böyle belâ çekdi mi bir ehl-i sühan

3. Bir ulu taşda yüce kalʿada diz-dâr-ı felek
Beni habs itdi günâhum ne belâdur bilmen

4. Seng-dil bir sanemün derdini çekmek gibidür
Böyle bir seng-i siyâh üzere tutmak mesken

5. Bîsutûn üzre hemân Kûh-ken oldum gûyâ
Cân-ı Şîrînden usandurdı beni çerh-i kühen

6. Meskenet meskeninün sâkini oldum ammâ
Beni tahrîk iden âyâ ne hevâdur başdan

7. Şâhin-i tabʿ-ı bülendüm yine pervâz itsün
Kendüm uçurmaz isem şimdi eger taşlardan

8. Geh taşı başa gehî başumı taşa ururın
Yaʿni dîvâne-misâl oldı gönül derdinden

9. Dostlar kaldı taş altında benüm iki elüm
Dest-gîr ola meger seng-i siyâhı yaradan

10. Beni acun ki cihân başuma zindân olmış
Kanı ol seyr-i sahârî kanı gül-geşt-i çemen

11. Böyle bir teng mekâna n'ite kim kalb-i hasîs
Beni dil-teng iden ey çerh-i felek sensin sen

12. Câmiʿ-i çerhe hemân minber-i kudretdür bu
Şimdi üstine çıkup tut ki hatîb oldum ben

13. Cânuma âteş-i gam düşdi dutuşdum cânâ
ʿAceb olmaz eger âteş çıka katı taşdan

14. Taşda meskenden inen katı şikâyet kıluruz
N'idelüm başumuza pârelenür anca mihen

15. Bir ulu taşı mezârumda nişân eyleyesiz
Dostlar bunda ölürsem elem-i gurbetden

16. Bir Hudâyî kayalardur ki Hudâ ide halâs
Şâhin-i tabʿumı bu yirde yuva tutmakdan

17. Âdem olan hele cennetden ider mi nefret
Seng-i taʿn ursa yiridür bana yârân-ı vatan

18. Ger cenâzem çıkarup defnüme kasd eyleyeler
Korkum oldur ki ilişe kala taşlarda kefen

19. Çâr erkânı hatar-nâk iki yanı uçurum
Şart u erkânı budur kim gide âdem erken

20. Lâle-veş rızkunı taşdan çıkar olma dil-teng
Dâg-ı gam var ise sînende Ziyâ'î katlan

21. Dag u taşı yaradan Tanrıdan oldur maksûd
Çıkam âhir buradan bâd-ı sabâ gibi esen

10

Kasîde-i Hasb-i Hâl Der Medh-i Hasan Beg

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

1. Cân ezel düşmiş idi seyl-âba
Rûzgâr atdı şimdi girdâba

2. Rîsmân-ı ümîd ele girmez
Bir sebeb yok el ire âsiyâba

3. Şevk gelmez karanu gönlüme hîç
Derdüm artar çıkınca meh-tâba

4. Dest-i mihnetde ten kemân oldı
Cân nişân oldı tîr-i pertâba

5. Hâb-ı gafletde geçdi ʿömr henüz
Varmadum râhat ile ben hâba

6. Zehr-i kahrı sunar bu dehr-i denî
Teşne-dil mâ'il olsa cüllâba

7. Laʿl-i dil-ber tahassüriyle bu dem
Gözyaşı döndi şimdi hûn-âba

8. İnledüp agladup yaşum akıdup
Beni döndürdi çerh dolâba

9. Ten mihnetde cân u dil lerzân
Benzedi fi'l-hakîka sîm-âba

10. Şöyleyem bakmaga yüzüm yokdur
Rûy-ı yârâna vech-i ashâba

11. Bâg-ı ʿâlemde her dem aglar iken
Döndi ʿaynıyla eşk ʿunnâba

12. Pister-i hâki ideli me’vâ
Bakmazam câme-hâb-ı sincâba

13. Teşnedür dil zülâl-i şefkatüne
Bizi haml itme degme sîrâba

14. Rahmet itsün Rahîm o merhûma
Ki ider pendi böyle ahbâba

15. Devlet istersen arka vir arka
Bir ulu âsitâna bir bâba

16. Kaʿbeye virmeseydi arkasını
Kimse baş egmez idi mihrâba

17. Dil işidüp bu pend-i matbuʿı
İlticâ kıldı zıll-ı Vehhâba

18. Yaʿni muhsin Hasan Beg ki müdâm
İder ihsânı şeyh ile şâba

19. Mâlik itdi anı Hudâ-yı kadîr
Mülk-i dârât u dâr u dârâba

20. Lâ-cerem olmadı bu mülk nasîb
Cem ü Cemşîd ü Sâm u Sührâba

21. Gönli alçak su gibi kadri yüce
Meyli yok zerre kibr ü iʿcâba

22. Hâk-i pâyında bulınur kıymet
Var ümîdüm bu gevher-i nâba

23. N’ola nazmum begense meyl eyler
Kâmil olan kemâl-i kâm-yâba

24. Fi’l-hakîka selâset-i nazmum
Benzer ol pâk akup giden âba

25. ʿAvn-i ʿaynunla ey emîr-i kelâm
Nazar eyle bu nazm-ı nâ-yâba

26. Kâkül-i zülfi medh ider çokdur
Beni benzetme degme mû-tâba

27. Niçe kez deldi bagrumı gam-ı derd
Nazmum uyınca dürr-i hoş-âba

28. Şevke gâhî gelür Ziyâ’î gönül

Benzedi zulmet içre şeb-tâba

29. İtsün ol mîr içün duʿâ dil ü cân
Yüz urup bâb-ı rabb-ı erbâba

30. Eyledükçe ʿatâ vü lutfı zuhûr
Mazhar olsun ʿatâ-yı Tevvâba

11

Kasîde-i Hâne-i Vîrâne

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

1. Meskenüm oldı dirîgâ bir ʿaceb mihnet yiri
Hâne-i vîrâneye koydı felek ben çâkeri

2. Hâne-i vîrâne-i kalbüm midür yâ meskenüm
Zâhirâ yohsa kazâ-yı âsumân-ı mazharî

3. Beyt-i şiʿri böyle nâ-sâz olmasun bir şâʿirün
Yohsa Beytu'llâh hakkı dünyede kalmaz yiri

4. Bir fenâ kâşânedür ammâ o da mülküm degül
Gerçi yokdur hânenün ʿâlemde bundan bed-teri

5. Kâmetüm yay olsa tokınmam kiriş agacına
Ok gibi togrulsam ammâ sorma hîç derd-i seri

6. Kasr-ı Kayserdür ana nisbet Ebû Derdâ evi
Böyle ev yapılmamışdur devr-i Âdemden beri

7. Anlamaz hâlüm meger hem-hânem olan ʿankebûd
Ol benümle yelde yagmurda çeker mihnetleri

8. Anı üstâd-ı fenâ hayli musannaʿ eylemiş
Binsekizyüz revzeni var ikiyüz elli deri

9. Şöyle evdür mâl-ı meyyîtden mezâd olınsa ger
Bir pula teklîf olınsa kimse olmaz müşterî

10. Var ise eyler temâşâ çekdügüm zahmetleri
Tahtadan başın çıkarmış yekserinün ekseri

11. Korkarın çâh-ı cehennemdür temâşâ eylesek
Evdeki mâr u çıyân u ʿakreb olmış bir çeri

12. Ol kadar evde yakışsun bu evün miʿmârı çün

İhtiyâr itmiş degül yapmakda tarz-ı âheri

13. Câ-be-câ çekmiş müşebbek zarların bir ʿankebûd
Perde-dârumdur benem iklîm-i fakrun serveri

14. Dem-be-dem derd ü belâdan dürlü sûret gösterür
Câ-be-câ dökmiş suyı âyîne-i İskenderî

15. Raht-ı fülk-i Nûh ile hem-ʿasrdur her tahtası
Cerr idüpdür anı ʿÛc İbn-i ʿUnukdan dülgeri

16. Tahtalar feryâd ider sarsar der ü dîvârı hep
Rûzgârun her kaçan dokınsa bâd-ı sarsarı

17. Ocaga yansun odun bâzâra gelmez bir gice
Rahtını yaksam gerekdür gör belâ-yı digeri

18. Her tarafdan yel nüfûz itdükde âteş-dândan
Dagıdur külliyet ile cemʿ olan hâkisteri

19. Müslümânlar n'eyleyem mânend-i destâr-ı Yehûd
Katrelerden câ-be-câ dülbendüm olmışdur sarı

20. Dem-be-dem agladugum bu kim duhân-ı bî-amân
Göz göre nergis gibi bî-nûr ider çeşm-i teri

21. Gâh eve girdükçe bakup gülerin bî-ihtiyâr
Hep dütün derdinden aglar görsem oglancıkları

22. Hazret-i Yaʿkûba döndüm meskenüm Beytü'l-hazen
Gözsüz eyler korkarın âhir felek ben çâkeri

23. Âteşi yel dagıdur su kaynagıdur topragı
Çâr ʿunsur mecmuʿıdur fi'l-hakîkâ her yiri

24. Fi'l-mesel ser-çeşmedür dîvârınun her bir taşı
Sîne dögmek kasd eyler gâlibâ her mermeri

25. Perdesi açık vilâyet ehline benzer hemân
Perdesin yıllar harâb itmiş açılmış her yiri

26. Fareler yir yir deliklerden çıkarmış başını
San temâşâ idüp istihzâ ider ben ahkarı

27. Fareler çün pâreler olanca esbâbum meded
Bir kedi yok mı ki görsün hayfumı gelsün beri

28. Hânenün bagrı delinmiş sanmanuz sûrâh-ı mûş
Yâ dehendür itmege şekvâ ya mihnet sâgarı

29. Tozlıdur dîvârı ammâ yil eserse gör tozı
Hânenün sakfın yıkarsa gör belâ-yı ekberi

30. Ebr-i mihnetdür duhânı iş bu mihnet-hânenün
Âteşinün her şerârı bir nuhûset ahteri

31. Zâhidâ sen de kömür çiyner deli sanma beni
Bilürin küllî cehennem ahkerîdür ahkerî

32. Mezbeleyle ev önin toldurdılar hem-sâyeler
Mezbele gibi gedik olsun İlâhî yirleri

33. Ey Ziyâ'î kalb-i fâsık gibi zulmetdür içi
Taşra çık görmek dilersen âfitâb-ı hâveri

MUSAMMATLAR

TERKİB-BEND
-1-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

1 Ey dirîgâ bu ʿâlem-i fânî
Agladur her dem ehl-i ʿirfânı
2 Kişi kasr-ı ümîde çıkmış iken
Ân-ı vâhidde ol yakar anı
3 Niçesi râhat u safâda iken
Toldı ey vâdan âhir eyvânı
4 Koyalum gayrı ʿayn-ı ʿibretle
Hele seyr eyle şimdi insânı
5 Birbirine zirih gibi koyılup
Geçirür ceng ile bu devrânı
6 Hüner ehline bî-hünerler hep
Âşikâr itdi baʿzı pinhânı
7 Nâkısü'l-ʿaklı kâmil anlarlar
Zann iderler kemâl noksânı
8 Togrılar ok gibi yabana düşüp
Egriler tutdı şimdi meydânı
9 Togrusı niçe togru egri çıkar
Niçe cânî halâs ider cânı
10 Emr ber-ʿaks olup cihân içre
Togrılar kalmadı zamân içre
2

1 Şûm tâliʿden ideyin her gâh
Bülbül-âsâ hezâr nâle vü âh
2 Gördi hâlüm harâb mâtem içün
Kara geydi meger ki baht-ı siyâh
3 Geçdi ʿömrüm belâ vü zilletde
Tutalum mülk-i nazma oldum şâh
4 Maʿrifetden cihânda fâ'ide yok

Rahmet itmezse âhiretde Allâh
5 Nefʿ görmem kemâlden ammâ
Baʿzı yârânı görürin her gâh
6 Tâlib olsam eger ki câha fakîr
Vâkiʿ olur yolumda bir ulu çâh
7 Dirlük itsem ricâ beni bu felek
Dirlügümden usandurur nâ-gâh
8 Olmasun hîç kimse bencileyin
Böyle bed-baht u ʿâciz ü güm-râh
9 Der-i bahtum güşâde olmayorur
Feth-i bâb ile yâ Kerîm Allâh
10 Senden olmazsa bir ʿinâyet eger
Bâd-ı mihnet vücûd dalın eger

3
1 Hâlüm iʿlâm içün benüm her ân
Câ-be-câ çâk câmum oldı hemân
2 Çıkmagiçün yâ dûd-ı sûz-ı derûn
Revzen açıldı yer yer oldı ʿıyân
3 Yâ belâ tîgi çâk kıldugına
Zâhirüm bâtınumdan oldı nişân
4 Kudreti geh kalka çıka gide
Zaʿfdan anlanur tenümdeki cân
5 Taʿn-ı ervâhdan hicâb kılup
Mahbes-i tende yâhud oldı nihân
6 Kanı ol gün ki mihr-i lutf-ı Latîf
Şeb-i zilletde iken ola ʿıyân
7 Kalmış iki elüm taş altında
Dest-gîr ola rahmet-i Rahmân
8 Kaldum ayakda dest-gîrüm yok
Başda ise belâ-yı bî-pâyân
9 Bir görünmez belâya düşdüm ben
Hakdan olur olursa bir dermân
10 Ey viren âfitâb u mâha ziyâ
Zulmet-i gamdan eyle cânı rehâ

4
1 Ey gönül fârig ol şikâyetden
Ne biter hâsılı kasâvetden
2 Bir dem olmaz mı sâkî-i rahmet
Mest ide cânı râh-ı râhatdan
3 Ne kadar kim mukadder itdi kader
İrişür herkese okıtmadan
4 Ne bilürsin ezel güninde sana
Ne nasîb oldı rızk u niʿmetden
5 Tutalum anca mülke mâliksin
Devlet ü ʿizzet ü saʿâdetden
6 ʿÂkıbet bu cihân-ı fânîde
Haberün yok mı yohsa rıhletden
7 Gözün aç bûstân-ı ʿâlemde

Nergis-âsâ bu hâb -ı gafletden
8 Sana yetmez mi ey gönül bürhân
Âyet-i küllü men ʿaleyhâ fân

5
1 Ey gönül gel berü duʿâ eyle
Hazret-i Hâlika nidâ eyle
2 Kendü lutfundan ey Hudâ-yı Kerîm
Sen gönül derdine devâ eyle
3 Kendü dârü'ş-şifâ-yı ʿavnünden
Cân-ı bîmârı pür-safâ eyle
4 Eyle dermândeyem bana dermân
Derd-mendem bana şifâ eyle
5 Cânı yâd eyle rahmetünle meded
Dili lutfunla âşinâ eyle
6 Kalbüm âyînesin mücellâ kıl
Jeng-i endûhı bir yana eyle
7 Ben gedâyı kemâl-i lutfundan
Mülk-i cennetde pâdişâ eyle
8 Beni ahvâl-i rûz-ı mahşerden
Yâ İlâhî meded rehâ eyle
9 Kaldı kulun Ziyâ'î zulmetde
Dil ü cânını pür-ziyâ eyle
10 Mihr ü mâhun ziyâsı sendendür
Derd-mendün devâsı sendendür

TERCÎʿ-BEND
-1-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
1
1 Diyâr-ı gurbete düşdüm gam u derd oldı yârânum
Bu fânî ʿâlem içre ne serâyum var ne dükkânum
2 Mekîn olmaga asla bir mekânda yokdur imkânum
İrişdi anca dürlü devlete emsâlüm akrânum
3 Benüm ser-pençe-i muhtelle çâk oldı girîbânum
Usandum tatlu cânumdan benüm ey mâh-ı tâbânum
4 Hisâb olmak ne mümkindür benüm derd-i firâvânum
Benüm derdüm bana kâfîdür ey pâkîze-dâmânum
5 Gözüme karşu her nâ-ehle uyma sen de sultânum
Koşlama her pelîd ile benüm serv-i hırâmânum
6 Kalursa böyle derd-i ʿaşk ile hâl-i perîşânum
Helâk olur belâ vâdîlerinde cism-i ʿuryânum
7 Gelürsen öldügümde kabrüm üstine benüm cânum
Mukadderdür işitmen cân kulagıyla bu efgânum
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultanum

2
1 Gezerken gül-şen-i ʿâlemde ser-gerdân u âvâre
Dil-i âvâre düşdi şimdi sen yâr-ı cefâ-kâra

2 Nedür mâhiyyetün hîç görmedüm bu resme meh-pâre
Kimün cânısın ey rûh-ı mücessem başla güftâra
3 Ne bâgun servisisin gel salun nâz ile reftâra
Hezârân işve ile salınup geldükçe gül-zâra
4 Esirge şefkatünden bir nazar kıl ben siyeh-kâra
Ya derdünden helâk oldum ya eyle bana bir çâre
5 Senün vaslun olur dermân olursa derd-i bîmâra
Gözüm pür-nem gönül pür-gam belâ çok tâliʿüm kara
6 İşüm kaldı hemân şimdi kemâl-i lutf-ı Settâra
Zaʿîfem pâdişâhum kıyma inen ben günâh-kâra
7 Yazukdur zulm ile kan eyleme mazlûm-ı nâ-çâra
Peşîmân olasın itdüklerüne sonra elvere
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

3
1 Cihânda görmemişdür kimse şîrîn lebünden dâd
Kıya bakışlarun derd ehline cânâ yeter cellâd
2 Vefâyı itmesün ben bî-vefâya kimse hîç isnâd
Cefâ resmini yohsa sen mi itdün ibtidâ îcâd
3 Bu vîrân olası gönlüm ebed olmayorur âbâd
Meger sen dest-i lutfunla esâsın idesin bünyâd
4 Hevâna gerçi ey servüm düşen gamdan degül âzâd
Hevâ-dâr oldum uşta ben de sana herçi-bâd-âbâd
5 Sana ʿâşık olan olmak gerek derd ü gama muʿtâd
Mutîʿ olmak gerek cevr-i zamâna derdüne münkâd
6 Vücûd hırmenini hâsılı itmek gerek ber-bâd
Gamunla âşinâ olan olur hayr ile âhir yâd
7 Keserken Bî-sütünı derd-i dilden eyleyüp feryâd
İşitdüm kim dem-i âhirde Şîrîne dimiş Ferhâd
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

4
1 Küdûret var ziyâde şimdi kalb-i pür-melâlümde
Sana derd-i derûnum dimege yokdur mecâlümde
2 Bugün ey âfitâbum geldi yaklaşdı zevâlümde
Şehâdet var şehîd olmaga şimdi eşk-i alümde
3 Belâ budur beni ʿaşkun komayur kendü hâlümde
Cihân zevk ü safâda ben günâh ile vebâlümde
4 Hele başdan çıkar bir gün vücûd-ı pây-mâlüm de
Ser-i zülfün tezekkürdür muhassal kîl u kâlümde
5 Cihânda bundan ayruk fâide yokdur kemâlümde
Sana iller dolaşur muttasıl ben infisâlümde
6 İrişen vuslatunda ben kemâl-i infiʿâlümde
Gönül mihnetde fikrüm şehr-yâr-ı bî-misâlümde
7 Ümîdüm var hemân lutf-ı Kerîm-i lâ-yezâlümde
Gice gündüz bu beyt eglencem olmışdur hayâlümde
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

5

1 Vücûdum külliyâ hâkister itdi nâr-ı hicrânun
Yüzüme gülmedi bir gün senün ruhsâr-ı handânun
2 Helâk itdi beni âşûb ile ol çeşm-i fettânun
Perîşân eyledi ahvâlümi zülf-i perîşânun
3 Benüm âlıyla kanum dökdi laʿl-i gevher-efşânun
Tutam Hak kâdî oldukda yarın mahşerde dâmânun
4 Cenâb-ı Hakka ʿarz idem senün zülf-i firâvânun
Benümle lâ-cerem söyleşmege olmaya imkânun
5 Bugün sulh it benümle var iken ıslâha dermânun
Diger-gûn olmadın hâlün ʿikâba düşmedin cânun
6 Bana çok zulm idersin hep cevâbın viresin anun
Beni nevmîd kıldı vuslatundan tîg-i bürrânun
7 Benüm hışm ile bagrum deldi ol peykân-ı müjgânun
Cihânda görmedim ben zerre denlü lutfun ihsânun
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

6

1 Cemâlün bâgı olmazsa cehennemdür bana gül-şen
Ruhun hurşîdini görmezsem olmaz hâtırum rûşen
2 Müjensiz çeşmüme hançer görinür gonçe-i sûsen
Yüzün seyr itmesem müjgânum olur çeşmüme sûzen
3 Bana sensiz olur kendü vücûdum dostum düşmen
Senün ʿuryânunam n'eyler benüm cismümde pîrâhen
4 Gül-istândur bana fikr-i ruhunla kûşe-i külhen
Beni gördükçe mihnetde niçün rahm eylemezsin sen
5 Dil-i pâkün cibilli seng-i hârâdan yahûd âhen
Makâm-ı hasret olmışdur dil-i miskînüme mesken
6 Bulursın sen de bir gün hep bana itdüklerün katlan
Bugün nâr-ı firâkunla beni sensin helâk iden
7 Gidersem bâg-ı firdevse olup nevmîd vaslundan
Gelicek hâlet-i nezʿa okuyam iş bu beyti ben
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

7

1 Gice meclisde seyr itdüm o mâh-ı meclis-ârâyı
Münevver eylemiş hurşîd-i ruhsârı her arayı
2 Unutdurmış yüce ʿünvân ile dârât-ı Dârâyı
İder ʿaşk ehline her lahzada yüz bin müdârâyı
3 Bir özge bezm-i hâs itmiş getürmiş bezme sahbâyı
O sahbâ ile mest itmiş ser-â-ser halk-ı dünyâyı
4 Duhûl itdüm o şâhun bezmine aglayı aglayı
Düşüp ayagına itdüm visâlinden temennâyı
5 Tehevvür itdi bakdı hışm ile ol mâh-ı hercâyî
Didi cellâd-ı hûn-rîzine katl eylen bu şeydâyı
6 Hemân kasd itdi hışm ile çeküp tîg-i mücellâyı
Hayâtumdan ümîdüm kesdüm andum nâm-ı Mevlâyı

7 Çekerken ʿâlem-i bâtında bu havfı bu gavgâyı
Uyandum nâ-geh okurken bu beyt-i hasret-efzâyı
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

8
1 Rakîbün muttasıl sohbetde ülfetde meveddetde
Belâ-keş ʿâşıkun hayretde hasretde hasâretde
2 Muhassal halk-ı ʿâlem ser-be-ser envâʿ-ı devletde
Benüm hâlüm sorarsan şimdi derd-i bî-nihâyetde
3 Gönül mihnetde cân hasretde ten dürlü meşakkatde
Dil ü cân u tene cevrün elemler virdi gâyetde
4 Senünle söyleşem Hak kâdî oldukda kıyâmetde
Belânı ben çekem lâyık mı eller cümle vuslatda
5 Kimi eyvân-ı rifʿatde kimi bûstân-ı ʿişretde
Hemân tenhâ benem derdün çeken iklîm-i gurbetde
6 Düşelden ʿaşkuna günden güne oldum kasâvetde
Revâ mı böyle bed-haslet ola Şâh-ı velâyetde
7 Kulun her biri ihsânun görür devletde ʿizzetde
Döküldi kahr ile kanum benüm meydân-ı zilletde
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

9
1 Cihânda sana benzer cevri çok bir bî-vefâ olmaz
Gamun katl eylemez vaslundan ise bir ricâ olmaz
2 Muhassal derd-mendün hâli hergiz bir yana olmaz
Hele hercâyî dil-ber sevmeden müşgil belâ olmaz
3 Seni ammâ gören kimdür yüzün kim mübtelâ olmaz
Cihânda sana benzer kullarıçok pâdişâ olmaz
4 Ziyâ'î gibi der-gâhunda muhlis bir gedâ olmaz
Senün bir zerre ammâ lutfun ihsânun ana olmaz
5 Anı yâd eylemezsin hazretünle âşinâ olmaz
Kadîmî derd-mendündür ana senden devâ olmaz
6 Tabîb-i cân u dilsin senden ammâ bir şifâ olmaz
Ümîdüm var idi vaslundan ammâ gâlibâ olmaz
7 Hemân öldür beni bana bu dirlikden safâ olmaz
Egerçi zulm ile kan eylemen dahi revâ olmaz
8 Revâ mıdur gidem zulm ile boynunda kala kanum
Umarken lutfunı ihsânunı devletlü sultânum

MUʿAŞŞER
-1-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

1 Dirîgâ geçdi ʿömr-i nâzenînüm derd ü mihnetde
Ne yârân ile sohbetde ne ihvân ile ülfetde
2 Hüner kadri bilinmez kaldum alçak bir vilâyetde
Unutdum bildügüm dahı bu kılletde bu zilletde

3 ʿAcebdür kâdirem bir beyt-i nazma niçe müddetde
Felekden midür âyâ kaldugum böyle felâketde
4 Kalur mı tâliʿ-i şûmum benüm ʿömrâ nuhûsetde
Mezelletde meşakkatde melâletde melâmetde
5 Yazuklar bana ger ʿömrüm geçerse böyle gurbetde
Gehî nâ-cins ile sohbetde geh tenhâ kasâvetde

2
1 Neler gördüm seher Hakkun fezâ-yı mümkinâtında
Ki zevk esbâbı mâl-â-mâl dehrün şeş-cihâtında
2 Safâ ehli salınur gül-şen-i cennet sıfâtında
Oturmış gark-ı girdâb-ı belâ fülk-i necâtında
3 Safâda ehl-i ʿaşkun her biri mahbûbı kâtında
Safâdur ser-be-ser mahbûblar hod hadd-i zâtında
4 Hele bî-behre kalmış yok bu ʿömr-i bî-sebâtında
Bulup bir kûşe tenhâ zevk ider herkes hayâtında
5 Yazuklar bana ger ʿömrüm geçerse böyle gurbetde
Gehî nâ-cins ile sohbetde geh tenhâ kasâvetde

3
1 Şikeste kalbüme bir gün gelür efkâr gûn-â-gûn
Benümle başladı ceng ü cedele tâliʿ-i meftûn
2 Didüm ey kara bahtum n'oldı olmışsun kara magbûn
Didi bilmez misin kim dûn-perverdür ezel gerdûn
3 İderken ʿarbede bahtumla ben hâl ise diger-gûn
Tesellî buldı kalbüm kıssa-i Kaysı anup ol gün
4 Meger sahrâda bir gün kendü hâlin fikr idüp mahzûn
Gezerken vahşî âhûlarla sahrâda dimiş Mecnûn
5 Yazuklar bana ger ʿömrüm geçerse böyle gurbetde
Gehî nâ-cins ile sohbetde geh tenhâ kasâvetde

4
1 Ziyâ'î zulmet-i gamda ne kara günlere kaldum
Döküldi yüz suyı ben câm-ı nâmûsı yire çaldum
2 Götürdüm kendümi deryâ-yı derd ü mihnete saldum
Halâs olmak ne mümkindür belâ girdâbına taldum
3 Dür-i maksûd ümîdiyle dirîgâ bagrumı deldüm
ʿAceb-vâr yollara düşdüm ʿaceb sahrâlara geldüm
4 Safâsından cihânun bi'z-zarûrî cümle vaz geldüm
Tehî destem ne dünyâdan ne ʿukbâdan murâd aldum
5 Yazuklar bana ger ʿömrüm geçerse böyle gurbetde
Gehî nâ-cins ile sohbetde geh tenhâ kasâvetde

MÜSEDDES
-1-
Müseddes-i Matlaʿ-ı Pîrî Çelebî
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

1 Dökülüp hâk-i zillete külümüz
Kalmasa elde akçamuz pulumuz

2 Olmasa mihnete tahammülümüz
Ursalar âteşe tecemmülümüz
3 Göge savursalar eger külümüz
Hazret-i Hakkadur tevekkülümüz

2
1 Dutuşup derd ile vücûdum eger
Yansa nâr-ı belâda ser-tâ-ser
2 Kara toprakda bu ten-i lâgar
Olsa külliyet ile hâkister
3 Göge savursalar eger külümüz
Hazret-i Hakkadur tevekkülümüz

3
1 Yele virse hevâ karârumuzı
Kara topraga karsa varumuzı
2 Eşkıyâ çignese mezârumuzı
Tagıdur taglara gubârumuzı
3 Göge savursalar eger külümüz
Hazret-i Hakkadur tevekkülümüz

4
1 Sâbıkân şerʿ-i Ahmed-i Muhtâr
Çünki Mansûrı eyledi ber-dâr
2 Yakmaga kasd idince âhir-i kâr
İşidüp söylemiş o şeyh-i kibâr
3 Göge savursalar eger külümüz
Hazret-i Hakkadur tevekkülümüz

5
1 Ey Ziyâ'î sen itme tedbîri
Var gözet mukttezâ-yı takdîri
2 Nazm idüp bu kelâm-ı dil-gîri
Gör ne dir tekye-i hüner pîri
3 Göge savursalar eger külümüz
Hazret-i Hakkadur tevekkülümüz

MUHAMMESLER
-1-
Muhammes-i Gazel-i Vusûlî Beg
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
1

1 İlâhî şefkatünden sen dil-i dil-dâra şefkat vir
2 Habîr olmaga bu derd-i derûnumdan ferâset vir
3 Dil-i pâkine ilhâm eyle âsâr-ı mahabbet vir
4 *Mahabbetden İlâhî ol meh-i nâ-mihre hâlet vir*
5 Beni yakdı ana da zerre denlü bir harâret vir

2

İlâhî bu vücûdum cübbesini çâk çâk eyle
Ya gark-âb it ya pür-sûz it ya berbâd it ya hâk eyle
Ya dermân eyle derde haşre dek ya derd-nâk eyle
Ya vasl ile sevindür ya firâk ile helâk eyle
Yahûd şevk ile gönlüne anun dahı mahabbet vir

3

Dil-i şeydâya pertev salmaz ol hurşîd-i rahşânum
Güzer kılmaz mahabbet bezmine ol şemʿ-i tâbânum
Yanup yakılmak ister meclisinde cân-ı sûzânum
Cemâl-i şemʿine pervâne-veş yâ Rabb ya yak cânum
Ya insâfa getür anı ya bana sabr u tâkat vir

4

Kemân ebrûlarun derdiyle mâned-i hilâl oldum
N’ola başdan çıkarsam râh-ı gamda pây-mâl oldum
Garîb ü bî-kes ü âvâre vü şûrîde-hâl oldum
Belâ-yı ʿaşkı çekmekden hele ben bî-mecâl oldum
Bu bir bâr-ı girândur sen hemân yâ Rabbi kuvvet vir

5

Ziyâ’î gibi bir mehcûra zulm ile uzatma el
Ümîdi var vusûl-i vasl-ı dil-berden husûsâ gel
Bu gün sabr eyle hâl anla şitâbun aslı var vaz gel
Vusûlî dest-i hicrândan halâs olsun hele evvel
Kerem kıl ey ecel bir lahza ârâm ile mühlet vir

-2-
Muhammes-i Gazel-i Emrî Çelebî
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Zâhide kûyun unutdurdı behiştün meskenin
Hâsılı virdün hevâya sabr-ı ʿâşık hırmenin
Şîven ile arturursın ʿandelîbün şîvenin
Vazʿidelden bâg-bân-ı sunʿ hüsnün gül-şenin
Hâr-ı gayret güllerün sad-pâre kılmışdur tenin

2
ʿÂşık olan cân virür ol mâh-ı ruhsâr üstine
Muttasıl tan mı düşerse derd-i düş-vâr üstine
Şevk-i rûyunla düşer pervâneler nâr üstine
Gül gam-ı haddünle düşmiş hançer-i hâr üstine
Gül-şen içre kan bulaşık buldılar pîrâhenin

3

Bu ne hikmetdür ki Bârî nûr u zulmet halk ider
Bu ne kudretdür ki ʿâlem zulmet iken ser-be-ser
Kâinâta nûr bahş olmaga nâ-geh gün togar
Gün togar sanman melâik hâne-i çerhün seher
Âfitâbı hüsnüne karşu açarlar revzenin

4

Hasret-i haddünle gitdi dün gice benden sürûr
Derd-i dilden âh idüp oldum ziyâde bî-huzûr
Kıldı âhum sarsar-ı çerh-i muʿallâdan ʿubûr
Gördi kasr-ı dehrde âhum yelinden söyinür
Eyledi hâle çerâg-ı mâha perde dâmenin

5

Hasret-i Şîrîn ile kûh-sâra ʿazm itdi seher
Yâd idüp derd-i derûnın dilden âh itdi meger
Âhı bünyâdı serây-ı ʿâleme virdi zarar
Gördi kim her dem sütûn-ı hâne sûzından yanar
Bî-sütün itdi varup Ferhâd-ı miskîn meskenin

6

Eşk-i çeşmüm ʿaks-i laʿl-i dil-sitândan sürh olur
Sînede kalb-i hazînüm dahı andan sürh olur
Dilde peykân-ı müjen dirsen ki kandan sürh olur
Sanma kim peykân-ı gamzen dilde kandan sürh olur
Âteş-i gam tâbıdur anun kızardan temrenin

7

Subh-dem derd-i firâk-ı yâr ile âh eylesek
Âh-ı mazlûmânedür ʿarşa güzâr itmek gerek
Gâ'ib olur gûyiyâ andan firâr eyler melek
Sanma encüm tîr-i âh-ı Emrî vehminden felek
Bile yatur gice egninden çıkarmaz cevşenin

-3-
Muhammes-i Gazel-i Bâkî Efendi
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

1

Şarâb mey-gede içre müdâm alınmakda
Harâmî-veş kadeh el içinde tutulmakda
Sebûya kulb takıldı oturdı alçakda
Metâʿ-ı bâde-i gül-reng şimdi ayakda
Kumâş-ı zühd ü riyâ turmayup satılmakda

2

Çü bahr-ı gamda buluşduk ʿadû-yı gussa ile
Şarâb peyki bu deryâda gönderilse dile
Çü rûzgâr virür fülk-i ʿömri bunda yile
Kenâr-ı ʿayş u safâya geçilse tolmış ile

5 Yine pür olsa mey-i hoş-güvâr zevrakda

3
1 Çü muhtesîb mey içürmez bize zebânî degül
2 Nihânî içelüm anı hele ʿıyânî degül
3 Dil uzradur bize sofî velî zebânî degül
4 *Şarâbı zevrak ile içmenün zamânı degül*
5 Efendi keştîyi kâgıdda suyı zevrakda

4
1 Gönülde sûz-ı nihânîyle kaynayup vâʿiz
2 Hevâya jâle-i gül gibi sıçrayup vâʿiz
3 Çün oldı mey-mûn uyanup vâʿiz
4 *Behişt şevkına şâdîlik eyleyüp vâʿiz*
5 Miyân-ı meclise atıldı yek muʿallakda

5
1 Şarâbı sâgar ile sun berü gel ey sâki
2 Gör imdi bezm-i cihânda nic'oldı ʿuşşâkı
3 Ziyâ'î tig-i zebân ile tutdı âfâkı
4 *Semend-i tabʿa süvâr oldı ʿazm ider Bâkî*
5 Belâgat ehline yâ Hû gönüller alçakda

-4-
Muhammes-i Gazel-i Bâkî Efendi
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
1

1 Fakîr itdi beni iklîm-i derde gam emîr itdi
2 Sürûrum var ki server eyledi sâhib-serîr itdi
3 Süleymânlar zebûn idüp ne Âsaflar esîr itdi
4 *Şarâb-ı bezm-i gam zevkin ne mîr ü ne vezîr itdi*
5 Anun keyfiyyetin benden su'âl eylen fakîr itdi

2
1 Cihânda ʿâkil oldur kim ola ʿaşk ile dîvâne
2 İçüp bezm-i mahabbet bâdesinden ola mest-âne
3 Hadîs-i ʿaşkı ey sofî sakın sanma bir efsâne
4 Saçıldı cürʿa-i câm-ı mahabbet bâg-ı Rıdvâna
5 Suyın Kevser nebâtın ney-şeker hâkin ʿabîr itdi

3
1 Ne gâfildür şular kim kâr-ı ʿâlemden hazer kılmaz
2 İrür seyl-i fenâ nâ-geh gelüp kimse haber kılmaz
3 Mahabbet kasrını dîvânedür şol kim ki her kılmaz
4 Binâ-yı ʿaşka tûfân-ı havâdis kâr-ger kılmaz
5 Esâsın gûyiyâ bennâ-yı Kudret kâr-gîr itdi

4
1 Menâl-i kaddümi bâd-ı fenâ ditretdi hem çü teb

2 Gelür cân agzuma ol dem ol yâr ile leb-ber-leb
3 Derûn-ı dilden olınca seher virdüm budur her şeb
4 Cevânlık ʿâlemi gitdi ne vaktin togrılam yâ Rab
5 Egildüm bâr-ı ʿaşk-ı yâr kaddüm bükdi pîr itdi

5
1 Gül umarken Ziyâ'î gibi kaldı ayagum gilde
2 Dirîgâ gitmedi kaldı belâ vü derd ü gam dilde
3 Mezellet şimdi ʿaşk ehlinde devlet şimdi câhilde
4 *Ne gam endîşe-i zilletden ey Bâkî bu menzilde*
5 Hidâyet reh-beri lutfın ana kim dest-gîr itdi

GAZELLER

-1-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Salup dil zevrakını maʿrifet deryâsına cânâ
Didüm ʿaşk ile "Bismi'llâhi mecrâhâ ve mürsâhâ"

Gönül kim cûşa geldi teşne-i feyz-i mahabbetden
Talazlandı nesîm-i rahmet-i Rahmân ile deryâ

Gelün feth eylen ey erbâb-ı hikmet bu muʿammâyı
Gönülde ʿaşkı peydâdur gönül ʿaşkında nâ-peydâ

Güzeller derdini çekmekdedür dermânı her derdün
Bana keşf eyledi seyrümde bu sırrı Ebû Derdâ

ʿAzâb olur gönül başka mahşer ehline
Ana kim ferd olup mahşerde yarın bulmaya ferdâ

Nice demdür ki vasl-ı dil-rübâya irmedi kaldı
Erenlerden umar himmet anunçün bu dil-i şeydâ

Kasâvetden helâk oldı Ziyâ'î bezm-i zilletde
"Elâ yâ eyyühe's sâkî edir ka'sen ve nâvilhâ"

-2-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ol perî çehrede yâ bir bu ki yok resm-i vefâ
Yâ anagelmedi bir kimse benüm hâlüm ana

Togrusı çok bulınur serv-i sanevber-kâmet
Yokdur illâ n'ideyin böyle güzel müstesnâ

Korkarın ʿâr ide benden seg-i kûy-ı dil-ber

Yohsa ben kendüm olurdum katı çokdan rüsvâ

Yüzüni görse umar niʿmet-i vaslun diller
Nev-bahâr olsa gam nânı yir artuk fukarâ

Ey Ziyâ'î hele ben gussadan öldüm gitdüm
Ki niçün ol leb-i ʿÎsâ beni itmez ihyâ

-3-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Yaşum birdür hevâ-yı zülf-i yâr ile habâb-âsâ
Anunçün bezm-i gamda kaldum ayakda şarâb-âsâ

Ben ol ʿuryân-ı deşt-i mihnetem kim tâliʿümdendür
Beni ey mâh-ı tâbânum yakarsın âfitâb-âsâ

Revân olsa yaşum her sûya cânâ sû-yı zann itme
Akar dîdârun ister ʿaşıkundur çünki âb-âsâ

Vedaʿ-ı hicre nâfîdür anunçün ey tabîb-i cân
Sirişkümle toludur şîşe-i çeşmüm gülâb-âsâ

Meger tabʿ-ı Ziyâ'î şâh-bâz-ı evc-i maʿnâdur
Ki vehm eyler zamânun şâʿiri andan gurâb-âsâ

-4-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Derdün ile taglara düşsem gerek didüm şehâ
Yüri hey Mecnûn didi ol saçları Leylâ bana

Sahn-ı dünyâ gözüme dar oldı derd-i yâr ile
Hak dimişlerdür izâ câe'l-kazâ zâka'l-fezâ

Seyre alup gitdiler ol mâhı tenhâ bu gice
Tanrıya ısmarladum fa'llâhu hayrun hâfızâ

Mihre bakdumsa ʿizârun terk idüp gün görmeyem
Laʿlüni koyup mey içdümse harâm olsun bana

Lutfun ile yine yâd itdün Ziyâ'î bendeni
Merhabâ ey âşinâ-yı cân-ı şeydâ merhabâ

-5-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Niçün bir zerre mihrün görmez ey meh bu dil-i şeydâ

Niçün ahvâl-i Mecnûna terahhum eylemez Leylâ

Niçün cemʿiyyet-i hâtır ola ellerde sultânum
Hevâ-yı sünbülünle ben perîşân-hâl olam tenhâ

Bana taʿn eylemek yokdur benüm de var idi ʿaklum
Beni dîvâne kıldı ʿaklum aldı bir perî-sîmâ

ʿArak-rîz olur ol mâhun yüzi gâhî hicâbından
Küsûf irse güne olur nücûm-ı âsumân peydâ

Ziyâ'î baş açık dîvânedür sahrâ-yı ʿaşkunda
Başında tâc idinmez âşiyân-ı mürgı Kays-âsâ

-6-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Alma şeftâlümi dir ol lebi hurmâ eyvâ
Kays-ı nâr-ı gama âlûde kılur san Leylâ

Sıdı peymâne-i kalbüm çün o peymân-şiken
Dîdeden hûn-ı ciger akmaga yüz tutsa n'ola

Yâ büküldüm çekerek bâr-ı gam-ı cânânı
Fikr-i ebrûsı bilüm bükdi kemân eyledi yâ

Leb-i cân-bahşun ile ey sanem-i sîm-beden
Sünnet-i Hazret-i Îsâyı idersin ihyâ

Gerçi agyâra leb-i laʿlün olupdur şeker-âb
Oldı bî-çâre Ziyâ'î kuluna zehr ammâ

-7-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂrız-ı cânâna düşdi sanmanuz zülf-i dü-tâ
Gâfil olman Rûmiline geldi iki ejdehâ

İki kâfir Mısra gelmiş sükker almak kasdına
Laʿline sarkar ruhında sanman ol zülf-i dü-tâ

Cân dimâgın bu seher gâyet muʿattar kıldılar
Su kenârında iki sünbüldür anlar gâlibâ

Gice gündüz var ise fikr-i dırâzumdur benüm
ʿÂşıkun ʿömri tavîlidür ya anlar zâhirâ

Gice zulmetde Ziyâ'î şevk-i gîsû-yı nigâr
Bu muhayyel sözlerin tesvîdin itdi iktizâ

-8-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

İtdüm kamu Rûm illerini gerçi temâşâ
Va'llâhi sana bulmadum ey mugbeçe hem-tâ

İki gözümün yaşı biribirine akdı
Buluşdı Sitanbul'da sanasın iki deryâ

Kûyun var iken dünyede ey hûr-ı cinânum
Gönlüm dilemez şehr-i Sitanbulda Kalatâ

Ben bulımadum câmiʿ-i hüsnün gibi maʿbed
Meşhûr-ı cihân olmış egerçi Ayâsofyâ

Habs olsa Ziyâ'î Yedikullede sekiz yıl
Virmezdi sekiz cennete dîdârunı cânâ

-9-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Geydi ol şûh-ı cihân egnine zîbâ dîbâ
Oldı her küşede şimdi gül-i beydâ peydâ

Devr-i gül dâim ü cânâne mülâyim ammâ
İdemez Zâl-ı zamân ile müdârâ Dârâ

Tâʿat-ı Hakkı koyup mâ'il-i hûbân oldum
Kimsede var mı ola bunca hatâ yâ âyâ

Beni ferdâya salup derdümi arturdı habîb
Cânuma eyledi te'sîr bu ferdâ derdâ

Hây şevk ehli Ziyâ'î gazelin ezberlen
Sözi rengîn ü edâsı ter ü maʿnâ rânâ

-10-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Uyar cünûn u ʿaşk u hevâ muttasıl bana
Ko her ne dirse pâdişehüm disün il bana

Agyâr bî-huzûr ise gamunı çekmeden

Cevr ü cefânı pâdişehüm sen de kıl bana

Agyâra seng-i ʿişveni atmak neden gelür
Bir iylügün tokınmadı ey seng-dil bana

Sebze vü benefşe vü sünbül ü reyhân u yâsemen
Zülf-i nigâr olsa velî muttasıl bana

Benzetdün ey Ziyâ'î meye leblerin diyü
Gice surâhî bezmde uzatdı dil bana

-11-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gice seyründe leb-i cânânı bûs itdün dilâ
Zulmet içre çeşme-i hayvânı buldun vâkıʿâ

Mürde idün düşde Rûhu'llâh ihyâ eyledi
Sanma bûs itdün leb-i dil-dârı seyründe dilâ

Câm-ı laʿlinden gice şerbetler inʿâm eyledi
Haste idün bir tabîb-i dil irişmişdür sana

Teşne idük uyanup lâ-yaʿkıl oldum var ise
Leb diyü sahbâ-yı ʿaşkından kadeh sundı bana

Buna hayrânem ki nâ-geh bengî-i hicrân iken
Gice helvâlar iderdi laʿl-i nâb-ı dil-rübâ

Lâl iken gûyâ benüm tûtî-i tabʿum bu gice
Câna lâyık sükker-i ter sundı bir dil-dâr ana

Rûh-ı sânî idi çün kim laʿl-i nâbı dil-berün
Ey Ziyâ'î cân-ı şîrînün ne var kılsan fedâ

-12-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dîde dîdârun temâşâ itmek olmazsa n'ola
Rûyunı rü'yâda seyr itmek de hoşdur vâkʿıâ

ʿÂşık-ı dil-hasteye hoş gelmese derdün senün
Ey tabîb-i cân ezelden olmaz idi mübtelâ

Hâme yonsam kaşlarun vasfını yazmak kasdına
Gösterür şekl-i hilâli her tırâşum gâlibâ

Ey Hicâza ʿazm idenler Merve hakkı var mı din

Kaʿbe-i kûyın tavâf itmek gibi zevk ü safâ

Kara zülfünden şikâyet kıldı sanursın hemân
Eylese baht-ı siyâhına Ziyâ'î bed-duʿâ

-13-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Olmasan eger dil mi virürdüm sana cânâ
Dil-dâr u dil-efrûz u dil-ârâm u dil-ârâ

Ben şimdi belâsın mı çekerdüm ezel anun
Ger olmasa sevdâsı süveydâda hüveydâ

Çok çekdi çevirdi anı ol kaşı kemânum
Cevvâr eline düşdi gönül eyle olur yâ

Kanum dökesin bir dem ola ey gözi hûnî
Ol demler i çün mi bizi saklar felek âyâ

Bir derde düşürdi bizi ol âfet-i devrân
Öldürse gelüp olmaz idi böyle tesellâ

Dirdüm beni ihyâ ide bilmem hîç olur mı
Bir mugbeçe-i muʿcize-i Hazret-i ʿÎsâ

Kuçmagı umar kulzüm-i hicründe Ziyâ'î
Girdâba düşen sanma kenâr uma nigârâ

-14-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gerçi ki câna ʿârız olur dâimâ kazâ
Ammâ firâk-ı yâr gibi olmaya kazâ

Laʿlün yanında bûse-i şîrîn telh olur
Zülfün yanında gîsû-yı Leylâ kara kazâ

Hâlât-ı ʿaşk ider beni geh kûh gâh kâh
ʿÂrız olur vücüduma yâ vecd yâ kazâ

Yir gök götürmez eşküm ile âhumı benüm
İrse kaçan ki firkatün ile bana kazâ

Her demde kanlu yâş akıdursın Ziyâ'iyâ
Sabr eyle çünki böyle ider iktizâ kazâ

-15-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Saçun Mecnûnıdur gîsû-yı Leylâ
ʿİzârun ʿözr-hâhı rûy-ı Leylâ

Bahâ-yı hâk-i pâyun olmaz altun
Efendi sîmde yokdur bu sîmâ

Leb-i laʿlün şekerdür câna lâyık
Zebânun tûtîdür ey yâr gûyâ

Geyersen pâdişâhum gey yaraşur
Ser-â-ser atlas u dîbâ-yı zîbâ

Ruhun lâle dişün lü'lü-i lâlâ
Dilün seng ü libâsun dahı hârâ

Eyâ şemʿ-i cihân bezmünde olmaz
Ziyâ'î gibi bir şevk ehli peydâ

Serây-ı midhatünde bu yedi beyt
Beneynâ fevkaküm sebʿan şidâdâ

-16-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bugün ol şûh-ı cihân nâ-geh elün saldı bana
Çin seher pençe-i hurşîd hemân kaldı tana

Şöyle şevk irdi bana el salıcak cânânum
Yed-i beyzâyı ʿıyân itdi sanurdum Mûsâ

Gâh olur el salar ol yâr bana âh itsem
Gül-i gül-şen salınur bâd-ı sabâdan gûyâ

Kim bakar yâsemenün bâgda salındugına
Nâ-gehân el salıcak ol sanem-i bî-hemtâ

El salar gerçi Ziyâ'îye işâretler ider
Salınur eller anun iki yanında ammâ

-17-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

N'olaydı bir gice gün gibi çıksa ol kamer tenhâ
Ana derd-i derûnumdan diyeydüm bir haber tenhâ

Ne ʿâlemdür bu kim seyrümde ol mâh-ı cihân-ârâ
Girer ʿuryân olup koynuma her şeb tâ-seher tenhâ

Ayaklarda anunçün kalmışam kim ol ser-i hûbân
Vefâdan el çeker el virmez ellerle gezer tenhâ

Yüzin gün görmez iken genc-i Kârûnun gibi âhir
Kara toprakda kalmış anca sîm-endâmlar tenhâ

Ziyâ'î şevke geldi gönli bir fânûs-ı hikmetdür
Ki anda rûz u şeb ʿaşk âteşi turmaz yanar tenhâ

-18-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gamzen ile kâkülün zulm-i mehîn eyler bana
Gözlerünle kaşlarun sihr-i mübîn eyler bana

Dostlar lutf eylen adum anman ol hercâyiye
Hem sizi düşmen sanur hem hışm u kîn eyler bana

Gitdi ʿaklum gitdi fikrüm gitdi sabrum gitdi dil
Dostlar bu zulmi hep ol nâzenîn eyler bana

Gönlüm aldı cânuma kasd itdi bed-nâm eyledi
Kim bilür şimden girü cevr idici n'eyler bana

Ey Ziyâ'î şevk ile hicr âteşine düşdügüm
Nûr-ı Mevlâ hakkı hep ol meh-cebîn eyler bana

-19-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Hasret-ı ʿârız-ı yâr ile ölürsem hayfâ
Berg-i gülden tenüme bir kefen eylen peydâ

ʿAşk-ı ve'l-Leylîsi başında idi Mecnûnun
Âşiyân eylemedi yohsa gelüp mürg-ı belâ

Gönlümün hânesine revzen olupdur çeşmüm
Pertevün girse n'ola gönlüme ey şems-i Ḍuhâ

Serve benzer dir isem kaddün eger incinme
Togrusı bu ki yalancı olur ekser şuʿarâ

Ey Ziyâ'î buluruz menzil-i maksûdı ne gam

Zulmet-i gamda çü şevk-i ruhıdur râh-nümâ

Râh-ı ʿaşkıyla diyâr-ı gama çün ʿazm itdüm
ʿAdem iklîmine varmak bi-tarîki'l-evlâ

-20-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Hûn-ı eşküm şarâbdur gûyâ
Gözüm iki habâbdur gûyâ

Zekanınun hayâli çeşmümde
Câm-ı mülde habâbdur gûyâ

Vasf-ı zülfinde şiʿr-i manzûmum
Bir mutavvel kitâbdur gûyâ

Meclis-i gamda eşk ile cigerüm
Mey-i nâb u kebâbdur gûyâ

Ey Ziyâ'î ziyâ-yı mihr-i ruhı
ʿÂleme âfitâbdur gûyâ

-21-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bana reng itdi ruh u laʿlün ki âl oldı bana
Sâkiyâ dîvânenem bilmem ne hâl oldı bana

ʿÂlem-i rü'yâda seyr itdüm o mâhı bu gice
Vâkıʿâ seyr itdügüm özge hayâl oldı bana

Bâg-ı mihnetdür vücüdum bûstânı gûyâ
Dâglarla şerhalar gülden nihâl oldı bana

Böyle taksîm eyledi var ise Kassâm-ı ezel
ʿİşret ü şâdî sana hüzn ü melâl oldı bana

Ey Ziyâ'î zulmet-i firkatde kaldum yalunız
Menzil-i maksûda yol bulmak muhâl oldı bana

-22-

Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Ne derd olur bu ki bu derd başa düşmiş ola
Bi-esrihâ ben esîre belâlar üşmiş ola

Düşürdi bend-i belâya bu ben fütâdeyi ʿaşk
Cihânda az bulunur ki böyle düşmiş ola

Bu dem bilâd-ı belâda turup belâ çekerin
ʿAceb kim ola bu derd ile turuşmış ola

Kad-i nigârdan ırak belâları göririn
Belâ budur benüm ile belâ görüşmiş ola

Ziyâ'iyâ gamumı kimse bilmez âh benüm
Meger şu kim bu belâ ile ol buluşmış ola

-23-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Şol siyeh çeşmüni gören şeydâ
Mest-i ʿaşk olsa tan degül cânâ

Nakd-i câna metâʿ-ı vaslunı vir
Beyʿi döndürmese ʿayb olur zîrâ

Ey perî yok yire dehânun içün
Müddeʿîlerle iderüz gavgâ

Vasf-ı tigünde kıtʿalar yazarın
Vâcibü'l-katl isem de farazâ

Zîr-i zülfindedür yüzi yârun
Sanki zulmetdedür Ziyâ'î ziyâ

-24-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Dirsin riyâzetünde riyâ yok çü zâhidâ
Bir bûriyâ geyersin olur sana bu riyâ

Cânâ garîk-i bahr-ı gamun yâd idüp ʿaceb
Dimez misin ki kandadur o eski âşinâ

Çerh-i felek bu sebʿa-i seyyâresiyle âh
Oldı helâk-ı halka yedi başlu ejdehâ

Akıtdı bahr-ı eşki Sikender-sıfat o şâh
Gark eyledi vücüdumı çün mülk-i Kaydefâ

Manendi yok sanurdum o mihr-i kamer-ruhun
Gördüm nazîrin âyînesinde Ziyâ'iyâ

-25-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Çeşm ü ebrûn ile kaddün sanemâ
Görinür gözümüze ʿayn-ı iʿnâ

Nukl-ı meclis lebüne öykünmiş
Anun içün mezelendi zurefâ

Terk idüp laʿlün içersem bâde
Bezm-i ʿâlemde harâm ola bana

Karanulukda ne göz kıpdugını
Bilürin encümün ey mâh-likâ

Âsumân encümen-i encümini
Seni hıfz itmege gönderdi şehâ

Ehl-i ʿaşkı ne içün yakdı diyü
Nâr-ı hicrünle tutuşdum cânâ

Gül-şen-i kûyun içinde ey gül
Bülbülündür bu Ziyâ'î gûyâ

-26-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Kasdi bizedür n'idelüm ey dil o dil-ârâ
ʿUşşâkı helâk itdi ʿumûm üzre husûsâ

Agyâr temâşâ ideyor hüsnini her ân
Bin cehd ile biz göremezüz özge temâşâ

Ey ʿaşk bize sen dahı bir bâr-ı girânsın
Ta'llâhi lekad âsereka'l-Allâhu ʿaleynâ

Başumda yuva derd-i serümdür didi Mecnûn
Üstâdlarun başı agrımaz didi Leylâ

Yagmada gözi yaşı Ziyâ'înün o zâlim
Rahm itmedi itdi dil ü cân mülkini yagmâ

-27-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey tabîb eyle didüm vaslunla derdüme devâ
Didi karın agrısı ol gözleri bîmâr bana

Zülfün altında ne hoş yaraşur ol hâl-i siyeh
Cîmün altında konan noktaya benzer gûyâ

Âfitâb-ı ruhun arturdı bugün şevkümüzi
İnnehu lutfu latîfin ceʿale'ş-şemse ziyâ

Mey içüp lebleri şevkine gelüp kapusına
Eyler ol şâha dil-i mest senâ-yı müstesnâ

Görse Hassân ile Selmân Ziyâ'î şiʿrün
Biri ahsente diyeydi birisi sellemnâ

-28-

Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Bize vefâ ider oldı ol âfet ahyânâ
Emâtenâ elemün v'el-habîbü ahyânâ

Yüzin görüp yire düşdi yüzüm hicâbumdan
Ne secdedür bu da sübhâne rabbiye'l ʿalâ

Yiridür âb-ı zer ile mezâr-ı Mecnûna
Yazılsa âyet-i İsrâ bi ʿabdihî Leylâ

İki eli taşun altında kaldı Ferhâdun
Terahhum itmedi Şîrîn gelüp yazuklar ana

Beyân ider gam u derdi Ziyâ'î her beytün
Sanur görenler anı hâne-i Ebû Derdâ

-29-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Kaçkın kulun kapuna gelüp izn ider ricâ
İhsânuna ne lâyık ise anı kıl şehâ

Almakda bûse-i leb-i şîrînüni rakîb
Ben görmedüm dahı ola mı Hüsrevâ revâ

Girdâb-ı bahr-ı derde düşüp dil meded umar
Ol derd-mendi yâd ide yok mı bir âşinâ

Aldum metâʿ-ı vaslunı cân nakdini virüp
Yâr ile böyle itsün iden beyʿ-i bi'l-vefâ

Şevk-i ʿizâr-ı yâr ile her söyleyen gazel
Böyle latîf ü hûb gerekdür Ziyâ'iyâ

-30-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Çünki nev-rûz ola dirler zerre kalmazmış sehâb
Gün yüzünde zülf ebr-âsâ neden ay âfitâb

Dest-gîr olmazsan ey serdâr-ı hûbânum bana
Derd-i ʿaşkun pây-mâl eyler beni hâlüm harâb

Gel gubâr-ı cismi kaldur ayakdan ey bâd-ı sabâ
Âsitânına nisâr olsun ʿAlînün bu türâb

Dem-be-dem agyâr ile tenhâda tek çift olmasun
Meclis-i cânâneye bagrum kebâb eşküm şarâb

Hâbda seyr eyledüm dün gice ol meh-pâreyi
Ey Ziyâ'î çok zamân olur ki böyle düşe hâb

-31-

Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Nedür o gizleniş âyâ nedür o şerm ü hicâb
Nedür o hüsn ü edâ ile âh o gizlü hitâb

Nedür o lutf-ı hafî ol tekellüm-i mahfî
O ʿahd-i bî-hûde ol nâz u şîve ile cevâb

O söyleyiş o gülüş o tevâzuʿ ile selâm
O salınış o reviş ol kirişme ile şitâb

O göz ucıyla bakışlar o kaşların çatmak
Ol inciniş o sögüş âh o zâlim-âne ʿitâb

Ziyâ'iyâ nedür ol gice gelmege ikrâr
Meded meded ya nedür intizârda bu ʿazâb

-32-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hazz iderse kesret-i ʿuşşâkdan tan mı habîb
Lâ-cerem kim hasteler çok olsa hazz eyler tabîb

Fi'l-hakika cevr-i cânânı görüp incindügüm
Pâdişâha incinür gûyâ ki bir merd-i garîb

Goncenün gönli açılmış gül güler hikmet bu kim

Nâr-ı hicrâna yanup hâkister olmış ʿandelîb

Kurtarur gamdan bu gün ehl-i kubûr eyler bizi
Ol kemân ebrû atarsa tîg-i hışmın yâ nasîb

Görmeyince ʿârızın ohşamayınca gabgabın
Bakma ey dil verd-i raʿnâya elüne alma sîb

ʿÂrızunda ey sanem zülf-i perîşânun senün
Sanki su içre kilîsâda komışlardur salîb

Tûtî-i tabʿ-ı Ziyâ'îyi kuçarsın sayd idüp
Şâh-bâz-ı evc-i istignâ mısın ey dil-firîb

-33-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Minnet Allâha ki irdi yine ʿîd-i vuslat
Vuslat-ı yâr ile buldı dil-i bîmâr sıhhat

Sıhhat olursa rakîbi komayam sıhhat ile
Eyle bed-nâm ideyin anı olursa tâkat

Tâkatüm tâk olur görmeyeli hâk-i derün
Derüni mesken ideyin bulur isem fırsat

Fırsat el virse öpeydüm elini yârun ben
Ben kulıyla n'ideyin eylemez ol şâh ülfet

Ülfet eyler seg-i kûyunla Ziyâ'î her gün
Bir gün ey âhû seni sayd ider ol bî-minnet

-34-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

İtdün ey seng-dil beni katı saht
Bilmezin kim sitâremi yâ baht

Yok dime söyle ey dehân-ı ʿadem
Gonce-âsâ taralmasun dil-i saht

Var ise itdi Bânî-i ezelî
Hâne-i ʿaşka derd-i gamdan raht

Şâhıdur mîr-i ʿâşıkân-ı bagun
Tâcı beg börkidür çemen ana taht

Gel şeh-i ʿaşka kulluk eyleyelüm

Ey Ziyâ’î ya taht ola yâ baht

-35-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Çünki cânundur güzeller zâhidâ cânun gözet
Uymasun dîv rakîbe yaʿni cânânun gözet

Ey şeh-i mülk-i cemâle dînüm îmânum diyen
Uydı yâr agyâra var sen dînün îmânun gözet

Her dem ol Yûsuf-likâ gözüm terâzûsındadur
Hâce-i bâzâr-ı ʿaşk ol sen de mîzânun gözet

Dest-i hasret çekdi çâk itdi girîbânun dilâ
Kûy-ı dil-ber seglerinden bârî dâmânun gözet

Bir devâsız derde düşmişdür Ziyâ’î derd-mend
Ey dil-i haste yüri sen kendü dermânun gözet

-36-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Câm-ı ʿaşk ile beni itdi ezel sâkîsi mest
Bezm-i hâs itdükde ervâh-ı beşer rûz-ı elest

Sâyesi düşdügi toprakdan düzilse bir sanem
Zannum oldur cümle ʿâşıklar olurdı büt-perest

Göricek mescidde agyâra mahabbet kıldugun
Hûn-ı eşk-i çeşm ile ʿâşıklar aldı âb-dest

Eşk-i çeşmüm seyl olup akmazdı zâhir dem-be-dem
Şîşe-i dil bulmasa seng-i havâdisten şikest

Râz-ı ʿaşkun dilde saklardı Ziyâ’î lîk çerh
Sille-i mihnet urup söyletdi anı ḍarb-ı dest

-37-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Kendümde sanurdum var imiş kuvvet ü şevket
Meydân-ı belâya getürüp basdı kasâvet

Taʿn eylemen ol yârı seversem nazar eylen
Ol çeşm ü ol ebrû nedür ey ehl-i basîret

Son demde görürsem yüzin ol şâhid-i cânun

Ben mürde-i ʿaşka yeter ol denlü şehâdet

İki gözümün şîşesi kumlarla pür olsun
Ger kuhl-ı gubâr-ı derün irmezse bu sâʿat

Cân virmededür derdünle haste Ziyâ'î
Ey gözleri bîmâr cihânda sana sıhhat

-38-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Olalı kâkülün şehâ zulmet
Tutsa dil mülkini dilâ zulmet

Tan mı havf itse dil şeb-i gamda
Korkuludur çü vâkıʿâ zulmet

Şeb-i hicründe hayâl-i lebün
Âb-ı hayvâna oldı câ zulmet

Göricek turra-i siyeh-fâmun
Tan mıdur kalsa ger tana zulmet

Zülfi sevdâsı ile hâne-i dil
Olsa tan mı Ziyâ'iyâ zulmet

-39-

Mefʽûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Zevk ü safâ gelür bana derd ü belâ-yı dost
Mihr ü vefâdurur bana cevr ü cefâ-yı dost

Ey dil ümîd-i vaslı ko bâtıl hayâl imiş
Çekmek gerek firakı budur muktezâ-yı dost

Ben hasteden dinüz ki etibbâ elin çeke
El virmedi murâdum idem merhabâ-yı dost

İnsâf idün ki himmetüm aʿlâ degül midür
Bu geldi yâduma ki olam âşinâ-yı dost

Hîç Hakk revâ görür mi ki ben derdini çekem
Agyâr ile safâlar ide ey Ziyâ'î dost

-40-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿAklumı eyler perîşân kâkül-i hoş-bûy-ı dost

Cenneti unutdurur âhir ümîd-i kûy-ı dost

Bu libâs-ı sebz ile bu şîve-i reftâr ile
Râstî şimşâda benzer kâmet-i dil-cûy-ı dost

ʿÎd-ı vasla irmedin kurbân-ı cânân olmadın
Öldürür bizi eyâ bu ejder-i gîsû-yı dost

ʿAkl u dil gitdi nigârâ kaldı ancak cân u ten
Kanda ise gözedür anlar da her dem sûy-ı dost

Râstî kaddüm Ziyâ'î bükdi bâr-ı derd-i yâr
Var ise sihr eylemişdür sâhir-i ebrû-yı dost

-41-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Dendânunı vasf itmege her kim kıla niyyet
Bagrı delinür ey dür-i deryâ-yı letâfet

Mecnûn-ı ezel ʿaşk işini başa iletdi
Nevbet bize degdi sanemâ kâr-be-nevbet

Minnet iderem vuslatun ey ârzû-yı cân
Yohsa gam-ı hicrânuna ʿâlemde ne minnet

Bir gün umaram mihrüni ey mâh-ı dil-efrûz
Rü'yâda bana Şeyh-i Vefâ eyledi himmet

Nazmın had-i iʿcâza iletmezdi Ziyâ'î
Ey mugbeçe olmasa ger ümmetde kerâmet

-42-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Rakîbünle kıtâlüm kalmadı her dûndan mîrâs
Gazâ bezminde şemʿ olmak bana Şemʿûndan mîrâs

Belâ deryâsının mâhîleriyle âşinâ oldum
Kalupdur bu kerâmet Hazret-i Zü'n-nûndan mîrâs

Benümdür şimdilik esbâb-ı derd-i ʿaşk-ı cânâne
Bana kalmışdur ol Ferhâd ile Mecnûndan mîrâs

Meger ey ehl-i dünyâ bu gurûr u bu enâniyyet
Size kalmış hemân Hâmân ile Kârûndan mîrâs

Dehânunla miyânun sırrını maʿlûm idinmişdür

Ziyâ'îye bu hikmet kaldı Eflâtûndan mîrâs

-43-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Eyledüm ol gül-ruhun kûyında agyâr ile bahs
İşidenler didi bülbül eylemez hâr ile bahs

Ol gözi hûnî beni eyler diyü âhir helâk
Eyledüm ben haste bir mest-i dil-âzâr ile bahs

Ey dil-i şürîde gel bahs eyleme agyâr ile
Mü'min olan eylemek câ'iz mi küffâr ile bahs

Mest-i ʿaşkem yanuma gelmen beni ʿâlemde kon
Müşkil olur meclîs-i sahbâda mey-hâr ile bahs

Ol dehân-ı gonce vasfında Ziyâ'î rûhumuz
Eylesün mülk-i ʿademde Hâce ʿAttâr ile bahs

-44-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şâh-ı ʿaşkem virilür bana gam u gussa harâc
Başum üzre ʿalev-i âteş-i âh altun tâc

Gice agyâr ile mescidde ne kıldun bilmem
Tanladum subha dek ol işüne ey hûb-mizâc

Dostum ugrayıcak kabrüme düşnâm ile
Ki olur mürdelerün rûhı duʿâya muhtâc

Ey tabîb-i dil ü cân derdüne düşdüm gitdüm
Şerbet-i laʿlün olur bana ger olursa ʿilâc

Ümriü'l-Kaysa kıyâs itme Ziyâ'î şiʿrün
Ki budur ʿazb ü furât ol birisi milh-i ücâc

-45-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

ʿUşşâka vir bâde-i sâfı safâ-yı rûh
Ashâb-ı zevke câm-ı mücellâ cilâ-yı rûh

Yok yok hatâ didüm leb-i sâkî murâd-ı dil
Ol bî-bedel ʿizâr-ı musaffâ safâ-yı rûh

Cândur çeken belâ-yı leb-i laʿl-fâmunı

Gam yok belâ-yı tende belâdur belâ-yı rûh

Pervâz-ı ney hemîşe bülend eylesün meded
Tâ evc-i kibriyâya irince hümâ-yı rûh

Erbâb-ı şevk anı okıdukca bulur hayât
Te'lîfün olsa tan mı Ziyâ'î gıdâ-yı rûh

-46-

Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Hâlet-i firkat olmaz vasl-ı nigâra râcih
Fasl-ı hazân olur mı evvel bahâra râcih

Fikr-i visâlün olmaz kuçmak gibi miyânun
Olmaz miyân-ı deryâ zevk-i kenâra râcih

Hüsn ü cemâl ü nâz u reftâr u ʿişve ile
Hûbân-ı ʿâlem olmaz ol şîve-kâra râcih

Taʿn itmen ehl-i ʿaşka rüsvâ-yı ʿâlem olsa
ʿAşk ehli ʿaşkın eyler nâmûs u ʿâra râcih

Rûşen bu kim Ziyâ'î ʿaşk ehlinün yanında
Olmaz behişt-i ʿâlâ dîdâr-ı yâra râcih

-47-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Sâkiyâ sun berü şarâb-ı sabûh
Ola meksûr gönlümüz meftûh

Lâ-cerem gark ideydi zevrakını
Salsa eşk-i çeşmüme Nûh

Ey sanem söyle fikr-i laʿlün mi
Âsumân üzre cism-i ʿÎsâya rûh

ʿAşk yanında ol mehün mezmûm
Kendü ʿâlemde hüsn ile memdûh

Vasf-ı laʿlün Ziyâ'î şerh ide ger
Bir mutavvel kitâb olur meşrûh

-48-

Faʿûlün Faʿûlün Faʿûlün Faʿül

Ferâmûş olınmaz safâ-yı kadeh
Hebâ ola mı hîç bahâ-yı kadeh

Tolar ehl-i bezmün sadâsıyla dehr
Okırlar meger kim duʿâ-yı kadeh

Niçün imtizâc idemez sûfîler
İnen hoşdur âb u hevâ-yı kadeh

Bu devr içre sâkî bizi yâd itdün
Varup olalum âşinâ-yı kadeh

Çü şevke gelür içicek sâkiyâ
Ziyâ'îye lâzım ziyâ-yı kadeh

-49-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Rind şûh u şemʿ şûh u sâkî vü peymâne şûh
Tan mı olsa yanuben yakılmada pervâne şûh

Kûh-ken gibi virürsem cân-ı Şîrînüm ne var
Oldı çün kim dostlar ol gözleri mest-âne şûh

Böyle küstâhâne kâfirlikler itme ey sanem
Vechi yok kim diyeler sen âfet-i devrâna şûh

Adı Mecnûn olmag ile ʿâşık olur mı kişi
Gitdi sahrâya hevâya uydı bir dîvâne şûh

Deşt-i şevk içre Ziyâ'î gibi Mecnûn olmaya
Çün dil-i şûrîde sevdi bir güzel cânâne şûh

-50-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Çün hüsn ile ʿâlemde yok emsâl-i Muhammed
Olsa n'ola dil cân ile meyyâl-i Muhammed

ʿÂlemde yeter muʿcize-i bâhire bî-şekk
Ashâb-ı gam-ı ʿaşka ruh-ı âl-ı Muhammed

San Bedr gazâsında ol ʿârızı bedr ay
ʿUşşâkı şehîd eylemedür hâl-i Muhammed

San Kaʿbe tavâfında Bilâl-i Habeşîdür
Ol ʿârız-ı raʿnâda hâl-i Muhammed

Kurbân-ı visâlinde beni eylese kurbân
Olmasa Ziyâ'î ne var ihmâl-i Muhammed

-51-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Niçe bir çâh-ı gamda habs olam dil-haste vü nâ-şâd
Beni bu gamdan ey servüm idersen vaktidür âzâd

Reh-i mey-hânede düşdüm gice kan mest-i hâk-âlûd
Meded gelsün beni pîr-i harâbât eylesün irşâd

Bana öyköndi benzer ʿâşık oldı cümle bu ʿâlem
Ki feryâd u figânumdan ider halk-ı cihân feryâd

Gel insâf idelüm hîç böyle olmaz ʿâşık-ı Şîrîn
Keserken Bî-sütûnı kesmedi ümmîdini Ferhâd

Ziyâ'î zulmet-i gamda gezer şâdân olup nâdân
Giriftâr-ı kafes bülbül yürür zâg u zagan âzâd

-52-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Âsitânundan ideli beni redd
Mededüm yok figâna dahı meded

Haddün üstinde hâl-i müşgînün
Yaraşur ziyâde fevk-al hadd

Bâde-i ʿaşkun ile mest oldum
Gamun urdı bana hadd-i bî-hadd

Tan mı mecmûʿ-ı hâlüm anlatsa
Ol ferîd-i cihâna bir müfred

Menzili ʿâkıbet Ziyâ'înün
Zekanun hasretinden oldı lahd
-53-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Pâdişâhum ser-güzeştüm yazmak idündüm murâd
Eşk-i hûn-âlûd ile gördüm mürekkebdür midâd

Derd ü gamda âşinâlar anmaz olmış hâlümi
Hîç olur mı kim ide ben hasteyi bî-gâne yâd

Ehl-i ʿaşka zulm olur hergiz ʿadâlet kalmadı

Laʿl-i şîrînünde vardur var ise ʿâlemde dâd

Söyle ey kâfir o laʿl-i şekkerînün meşrebin
Bî-halel midür ʿakîdün idelüm mi iʿtikâd

Ber-murâd olsa Ziyâ'î nâ-murâd olmaz ʿaceb
Çün zaman oldı zamân-ı devlet-i Sultân Murâd

-54-

Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Ey ʿırzı saklayan kişi var eyleme ʿinâd
ʿÂşık degülsen eyleme derd-i serüm ziyâd

ʿAşk ile ʿırzı bir yire yazsam da vechi var
Makbûldür gazelde begüm sanʿat-ı tezâd

ʿAşk âteşi yakupdur şu resme hazrâyî kim
Gül-şende sanur anı gören tûde-i remâd

Agladugum budur ki dirîgâ vü hasretâ
Ümmîd var iken beni yâr itdi nâ-murâd

Kimdür diyen bana şeh-i hûbân dir isen
Kulun Ziyâ'î ʿabd-i fakîr ezʿafü'l-iʿbâd

-55-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

ʿAşk-ı Şîrîn ile kazandun ad
Ŝânîyem şimdi sana ey Ferhâd

Dest-i zulmünle pây-mâl itdün
Dâd elünden şeh-i cihânum dâd

Bûy-ı zülfün getürdi bâd-ı sabâ
Vâkıf olan didi mübârek bâd

Dâm-ı zülfünde mürg-ı diller çok
Cümleten saydunuz mı ey sayyâd

Nerm olımaz çü seng kalb-i nigâr
N'eyler imdi Ziyâ'iyâ feryâd

-56-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Kalmadı ben fakîre hây meded
Ne kapunda ricâ ne sende sened

Bülbül-i bâga bakma ey nergis
Getürür dîdeye remâd remed

Nâme gamz eylemiş beni yâra
Siyeh it yüzin ey midâd meded

Sana gönlüm kalur benüm cânum
Eyler isen beni kapundan red

Vardı dîvânelik yolın tutdı
Oldı şimdi Ziyâ'î ehl-i hıred

-57-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Kaşun alnunda ey habîb-i ferîd
Âfitâb üzre şekl-i medd-i medîd

Subh-dem ʿârızun görüp ey mâh
Tarf-ı magribde tanlamış hurşîd

Tig-i cân-bahş-ı dil-rübâdan biz
ʿÂşıkuz idelüm mi katʿ-ı ümîd

Düşeli câna zülf-i sevdâsı
Eyledüm bir niçe gazel tesvîd

Eski eşʿârı hep unutdurdı
Ey Ziyâ'î bize bu tarz-ı cedîd

-58-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Hem-ser oldı o serv-kadde pelîd
Reşk-i nîze çekdi üstine bîd

Nâlesin dinle ben sitâresizün
Ne çalarsın yanumda ey Nâhîd

Ey gönül her nagamda inlersin
Neye eyler bu nâleler taklîd

Bilmeyen kadr-i cennet-i vaslun
Dûzah-ı hicrde kalur câvîd

Göreli şevk-i mihr-i ruhsârın
Şevke geldi Ziyâ'iyâ hurşîd

-59-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Seyr idem seyrümde dirdüm yârı dutardum ümîd
Gözlerümden uyhu dahı gitdi oldı nâ-bedîd

Bûse-i laʿlin dirîg itdi dirîgâ ol sanem
Katʿ idersem tan degüldür tatlu cânumdan ümîd

Katʿ-i daʿvî kılmaga ʿuşşâka bir şâhid yeter
Tîg-i gam kâfîdür âhir itmege anı şehîd

Gönlümi habs itdi zindân-ı zenahdânında yâr
Zülfini zencîr kıldı ʿaşkını muhkem kilîd

Ben helâkem buna kim düşmen bugün oynar güler
Ey Ziyâ'î rûz-ı mâtem olmasun mı rûz-ı ʿîd

-60-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Ciger-i gam sanemün bezmine kebâb-ı lezîz
Lebi hayâli ile eşk-i ter şarâb-ı lezîz

Çü cân virürdüm o laʿl-i lezîzi yâd itdüm
Acun beni ki eceldür bana şarâb-ı lezîz

ʿAceb mi yursam elüm çeşme-i hayâtumdan
Çü haste olana acı gelür her âb-ı lezîz

Gamundan eşküm akar gör zamân-ı bârândur
Bu hâb-ı mevtüm olur şimdi bana hâb-ı lezîz

Ziyâ'î ol sanemün sormadın lebini henüz
Ecel irişdi almadın dahı hâb-ı lezîz

-61-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Mezârumda açılmış lâle sanman ʿaks-i dâgumdur
Ricâlü'l-gayb kabrümde komış yâhûd çerâgumdur

Bi-hamdi'llâh ki başum pârelendi seng-i dil-berden
Karanfillerle zeyn olmış benüm raʿnâ kabagumdur

Mahabbet bezm-gâhında sakınsun müddeʿî benden
Derünûm âteşinden her ʿalev yalun yaragumdur

Reh-i kûyunla tâk-i âsitânun tek bana kalsun

Hilâl ü keh-keşân asla ne çiftüm ne oragumdur

Bana bu ʿâlem-i vâsiʿde yir yok ana dil-tengem
Ziyâ'î şimdi ancak zulmet-i mihnet duragumdur

-62-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Dîvânelik zamânıdur eyyâm-ı nev-bahâr
Zencîre girdi sahn-ı çemenlerde cûy-bâr

Gûş-ı güle irişmez odur nâle kıldugı
Gül-şende bülbül itse eger nâle-i hezâr

Cân istemezdi şimdi ʿavâm ihtilâtını
Bulsa eger ki kendüye mahsûs bir kenâr

Dûd-ı derûnum itdi felek sakfını siyâh
Âteş bırakdı gönlüme tâb-ı ruh-ı nigâr

Hüsrev gibi diyâr-ı sühanda Ziyâ'iyâ
Ben dahı bir ocak arayum şimdi nâm-dâr

-63-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hâkim-i hüsne gönül cân nakdini rüşvet virür
Vaslunı hükm eyleyüp hattun hemân hüccet virür

Cân virürdüm yolına makbûli olmaz korkaram
Katlüm isterdüm velî kattâlüme zahmet virür

Kâr-ı Ferhâdı begenmez niçeler yetmez mi kim
Kûh-ı gamda itdügi ʿâşıklara gayret virür

Anman eyyâm-ı firâkı işidenlerden ırak
Adın işitmek ne denlü âdeme heybet virür

Nazm-ı şîrînüm okursam şevk-i vaslunla n'ola
Eyle dirler dostum tuz niʿmete lezzet virür

Bengîler hayrân olurdı ger temâşâ kılsalar
Bana esrâr-ı leb-i dil-ber ne keyfiyyet virür

Hâlden hâlî degül nazm-ı selef ammâ benüm
Ey Ziyâ'î her sözüm çok şevk ü çok hâlet virür

-64-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Kudûmı nev-bahâr u mevsim-i ʿayşa ʿalâmetdür
Benefşe fi'l-mesel miftâh-ı bâb-ı bâg-ı cennetdür

Gel ey sâkî bahâr irdi getür câm-ı musaffâyı
Safâ kesb idecek demdür bu fırsat-ı ganîmetdür

Ben ol dîvâneyem zencîr-i zülfeynünledür fahrum
Bana ʿakl ehline uymak cihânda hayli zahmetdür

Senün cism-i latîfün bahr-ı behçetdür kenârı yok
Senün nâfun meger girdâb-ı deryâ-yı letâfetdür

Bu şiʿr-i âb-dârun görse ger Câmî sekâhu'llâh
Diyeydi kim Ziyâ'î sâkî-i bezm-i belâgatdur

-65-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yolına ʿâşıklar anun cân virür dörder beşer
Dir görenler ol melek-sîmâyı mâhirü'l-beşer

ʿÂlem-i ʿişretde cûş itdi mahabbet çeşmesi
Câm-ı mey sanman müdâm anun ayagıdur akar

Bendeni giryân iden suʿbân-ı zülfeynün gibi
Görmedi düşinde Ḍahhak ey şeh-i Cemşîd-fer

Savma kût-ı gussanı sâ'im-i hicrânunı
ʿ Îd-i vaslunla sevindür ey hilâl-ebrû kamer

Vaʿde eyler vaslın ammâ bî-vefâ itmez vefâ
Virmek Allâhun Ziyâ'î görelüm âhir n'ider

-66-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bugün lâleyle nergisden çemen pür zîb ü zîverdür
Biri Cem câmıdur sâkî biri tâc-ı Sikenderdür

Getür câm-ı sürür-encâmı sâkî devr-i güldür bu
Sabâ hem-pâ safâ hem-dest ü sahbâ hem-ser-i terdür

Görelden rûy-ı zîbân ile gîsû-yı perîşânun
Benüm ey hüsn-i nev-rûzum günüm gicem berâberdür

Erâzil pây-mâl itse beni incinmezem hergiz
Ki zîrâ bilürem gerdûn ezelden dûn-perverdür

Beni şehr-i selâmetden bugün menʿ itdiler ammâ

Varup kûy-ı melâmetde karâr itmek mukarrerdür

Görinen üstühân-ı sîne sanman hây derd ehli
Tokınmış cevr-i dil-berden bana her biri hançerdür

İşitdüm ey şeh-i ʿâlem ki câhillerle yâr oldun
Ziyâ'îyi unutma ol dahi bir câhil ebterdür

-67-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Ol şâhun itdügi bana zulm-i ʿazîmdür
Bilmem günâhum da nedür Hakk ʿAlîmdür

Her dem rakîbe mihr ü vefâ eyleyüp bana
Cevr ü cefâlar eylesen Allâh Kerîmdür

Râh-ı belâ misâfirinün derd ü mihnetin
Bilmez o kim diyâr-ı safâda mukîmdür

Mey meclisinde ol sanem-i mey-perestümün
Gûyâ dehân-ı bî-bedeli meyde mîmdür

ʿAyn-ı ʿadûya görinür ejder Ziyâ'iyâ
Gûyâ kalemi elde ʿasâ-yı Kelîmdür

-68-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Didüm ey sâkî meded gönlümde bir gam var gider
Câm-ı mey sundı didi huz mâ safâ daʿ mâ keder

Agırı altun degerdi ol şeh-i mısr-ı bahâ
Kıymetin bilmezlere kendin satar ucuz düşer

ʿÂrızun üzre perîşân eyleme zülfeynüni
Lâ-cerem firdevs-i ʿâlâ içre olmaz giceler

Müşkil-i ʿaşkı soran gelsün ki destümde kalem
Dili ucında cevâbın her zamân hâzır dutar

Ey Ziyâ'î ekser eşʿârun beşer beyt eyledün
Pençe-i hurşîd-veş âfâkı tutsun ser-be-ser

-69-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Derûnumda benüm sanman ki derd-i ʿaşk dâgıdur
Melâmet tekyesidür hâne-i kalb ol çerâgıdur

Gönülden eksük olmaz fikr-i zülf ü çeşm ü müjgânun
Bu vîrân olası benzer harâmîler yatagıdur

Beden mihnet hisârı cân ise diz-dârıdur anun
Dikilmiş cismüm üzre yâreler birkaç yamagıdur

Gönül geçdi güzeşte dil-rübâlardan bugün ammâ
Hele ben bildügüm ol serv-kaddün râst çâgıdur

Ziyâ'î târik-i târîk câh-ı çâhîdür şimdi
Yirin anun sorarsan kasr-ı istignâ turagıdur

-70-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bana bir gün umarın vuslat-ı cânân virür
Ol Hudâ kim bir avuc topraga îmân virür

Ten-i zerdümde görüp ʿillet-i ʿaşkı didi yâr
ʿİllet ile dirilen mihnet ile cân virür

Dâgın ihsân idicek şöyle sevâb itdi nigâr
Bir yetîme sanasın şefkat ile nân virür

Derd-i ʿaşka olalum râzı ki çün Hazret-i Hakk
Kimine derd virür kimine dermân virür

Yüri gam çekme Ziyâ'î ki ezel Kassâmı
Kimine vasl virür kimine hicrân virür

-71-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hasret-i gîsû-yı müşgînünle kaddüm dâl olur
Laʿl-i rengînün ümîdiyle bana çok âl olur

Câm-ı hasret sunma hey âfet helâk itdün beni
Bu mahabbet meclisinün bâdesi kattâl olur

Yâ irem bâg-ı visâle yâ virem derdünle cân
Râh-ı ʿaşkunda ümîdüm var bana bir hâl olur

Bir bir eylerdüm beyân agyâra işler kıldugum
Korkarın kim kıssa-i Seyyîd gibi Battâl olur

Zühd makbülümdür ammâ ey Ziyâ'î n'eyleyem
Leblerin yâd itdügümce dil meye meyyâl olur

-72-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Hevâ-yı kâkülünde raks ider gönlüm kebûter-vâr
Safâlar kesb ider cân âteş-i gamda semender-vâr

Gazelde lâm-elifdür Zülfekâr u tabʿ Düldüldür
Dilîriyem bugün meydân-ı nazmun ben de Haydar-vâr

Harâba virmesün suʿbân-ı âhum mülk-i dünyâyı
Yiridür ger çekilse cânib-i eflâke ejder-vâr

Ruhun terk eylesün bu reng ü âli Kaydefâ-âsâ
Sirişküm üstüne deryâ çeker yohsa Sikender-vâr

Kazıtdum kaşumı tavk eyledüm gîsûnı boynumda
Efendi baş açık abdâlunam ben de kalender-vâr

İrürsem Kaʿbe-i vasluna kıblem ömre saʿyum yok
Ki laʿlün zemzeminde Merve hakkı çok safâlar var

Nişânumdan sorarsa sûz-ı elfâzum görüp dil-ber
Çerâgundur Ziyâ'î dirler aydun bir sühan-ver var

-73-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Dimem ey sûfî sana ʿâşık olup dil-ber gör
Söz güherdür kulagun tut bir iki gevher gör

Olma keyfiyyet-i esrâr-ı gamun hayrânı
Ne gubâr-ı reh-i yâr ol ne leb-i dil-ber gör

Bülbül-i bâg-ı fenâ gibi ne feryâd eyle
Ne gül-istân-ı melâhatde gül-i ahmer gör

Ne leb-i laʿline cân vir ne hayâl eyle saçın
Ne uyu makberelerde ne kara düşler gör

Dil-berün derd ü belâsın ko Ziyâ'î çeksün
Yüri sen savmaʿada nûr-ı kerâmetler gör

-74-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yüzine tutar elini bakdugumca nâz ider
Âh elinden ol şeh-i hüsnün ki cevre yüz tutar

Ol perînün şîve ile yüzine el tutdugı
ʿÂşık-ı şûrîde-hâtırdan hicâb eyler meger

ʿÂrızı hurşîd ü desti pençe-i hurşîddür
Yâsemenle gül-şen-i hüsn içre yâhûd verd-i ter

Fi'l-mesel oldı yed-i beyzâ-yı Mûsâ âşikâr
Anun içün ehl-i ʿaşkun gönli şevk ile tolar

Bûse-i ruhsârı hayfâ kim nasîb olur ele
Zulmet-i gamda Ziyâ'î muttasıl derdin çeker

-75-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gönül âhlar ider feryâdın eflâke uçurmışdur
Gözüm kan aglamaga başladı bilmem ne görmişdür

Metâʿ-ı bâde-i gül-reng inen satılmadı kaldı
Harâbâtîler ey sâkî meger ayaga urmışdur

Leb-i cân-bahşın urdum mürde ihyâ kıldı cânânum
Gice var ise düşde Hazret-i ʿÎsâyı görmişdür

Mahabbet şâhınun bir gözi baglu şâh-bâzıyam
Ecel murgın henüz avlatmayup koldan uçurmışdur

Seher kaftânun açmış gül gibi bâga salınmışsın
Sanevberler Ziyâ'î gibi hep hayretde durmışdur

-76-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dem-â-dem derd ile kan içdügüm laʿl-i lebündendür
Başum tob oldugı meydân-ı ʿaşka gabgabundandur

Egerçi hûrîler cennetdedür Allâh bilür ammâ
Benüm hûr-ı cinânum ey muʿallim mektebündendür

Güzel dil-ber sevüp sen bâde-i gül-reng içermişsin
Üşenme sûfî ʿaşk ehlinden anlar mezhebündendür

Hilâl eksüklügin bildi görince naʿlçen nakşın
Ziyâsı kevkebün göklerde ʿaks-i kebkebündendür

Ziyâ'înün efendi şevki rûy-ı meh-veşündendür
Gam-ı hicrân ile zevk itdügi yâd-ı lebündendür

-77-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Saçun vasf itmede cânâ ne mihnetler çekilmişdür
Beyâza çıkmada hattun ne zahmetler görilmişdür

Senün râz-ı dehânun fehm idüp hıfz itmiş anunçün
Muʿammâ kısmınun ey nükte-dân adı çekilmişdür

Gice kasd eylemiş âheng-i âhum çıkmaga çerhe
Senün kûyun koyup yabana gitmişdür yanılmışdur

Bugün mey-hâneden mescid temâşâ kılmaga vardum
Kanâdîl adına gördüm ki bî-hadd câm asılmışdur

Hevâ-yı zülf-i dil-berde Ziyâ'î berg-i ümmîdüm
Gül-i gül-şen gibi ber-bâd olup gitmiş tagılmışdur

-78-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Hevâ-yı kâkülünle ger olursam ʿâkıbet ber-dâr
Ümîdüm bu ki dünyâ halkı dirler niʿme ʿukbe'd-dâr

Düşelden çârsû-yı ʿaşka yandur nâr-ı ʿaşkunla
Hadîs-i hâce-i ʿâlemdür ehlü's-sûkı ehlü'n-nâr

Firâkunda ümîd-i vuslatun endîşem olmışdur
ʿAceb mi hastelikde sıhhat itse ârzû bîmâr

Reh-i ʿaşkunda dil gitdi belâ bu derd-i dil gitmez
Gider başum da gitmez başdan ammâ ʿaşkun ey dil-dâr

Ziyâ'î ʿâşık olmak çâr ʿunsurdan ferâgatdür
Vücûdum mahv kıldum ʿâşık oldum ben dahı nâ-çâr

-79-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sanma dellâlı ki ol mahbûb-ı dellâl gezdürür
Çârsû-yı ʿaşk-ı Yûsufda hemân cân gezdürür

Çârsû-yı ʿaşkda zülfün hayâliyle gönül
Tıfldur gûyâ girüp bâzâra reyhân gezdürür

Var iken laʿlün zülâli kimse bakmaz sükkere
Sükkeri bâzârîler dükkân-ı bed-kân gezdürür

Biz ırakdan baksak eyler bize taʿn ehl-i cihân
Dil-berün raʿnâların hep şimdi nâdân gezdürür

Dil Ziyâ'î ol leb-i rengîni medh eyler yürür
Çârsû-yı mihnetün dellâlı mercân gezdürür

-80-

Mefʽûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Âhum ki bir nefesde felekde vatan bulur
Kendin sakîm bâd-ı sabâyı esen bulur

Hicründe cân viren sevinür çün kefen geye
Müflis gibi ki yolda yeni pîrehen bulur

Her dem bana ʿazâb u ʿikâb u ʿitâbunı
İtme efendi çün ki cihânda iden bulur

Bulsam seni bu derd-i derünum disem sana
Ammâ bulan sen âfeti kendin kaçan bulur

Mahv itdi derd-i ʿaşkun efendi vücûdını
Bilmem Ziyâ'î bendeni gussan neden bulur

-81-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

ʿAdem mülkin bana seyr itdüren yârun dehânıdur
Benüm cism-i nahîfüm kıl gibi kılan miyânıdur

Beni gark itse tûfân-ı sirişke bin yaşar dil-ber
Hakîkatde bana ol rûh-ı sânî Nûh-ı sânîdür

Degüldür penbe-i dâgum görinen başum üstinde
Benem Mecnûn-ı ʿaşk ol mürg-ı mihnet âşiyânıdur

Kanı sâkî-i sîmîn-sak ile câm-ı sürûr encâm
Cevânlık ʿâlemi gül devri şeydâlık zamânıdur

Mahabbet kulzüminün sâhilinde kûh-ı mihnetde
Beden bir kalʿadur kim derd ü hasret pâsbânıdur

Beni âvâre-i deşt-i cünûn iden nedür âyâ
Cevânun derdi mi yohsa cevânlık ʿunfuvânıdur

Yüzün ak gül gibi raʿnâ lebün berg-i gül-i hamrâ
Cemâlün gül-şeni gûyâ letâfet gül-sitânıdur

Senün kurbânun olmak ey kaşı yâ geçdi gönlümden
Hedef olmak hadeng-i gamzene devlet nişânıdur

Sefîne keştî-i hikmet dür-i manzûmdur nazmum
Ziyâ'î şiʿrümün her bahrı deryâ-yı maʿânîdür

-82-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂrızun hicrinde eşk-i dîde Nîlün ʿaynıdur
Fi'l-mesel ʿaynen tusemmâ Selsebîlün ʿaynıdur

Derdden sûz-ı derûnum âteş-i Nemrûddur
Eşk-i çeşmün gussadan ʿayn-ı Halîlün ʿaynıdur

ʿAynı ile dâguma benzer gül-i hamrâ-yı bâg
Nergis-i gül-zâr bu ʿayn-ı ʿalîlün ʿaynıdur

ʿAynı ile ʿârızun mânendidür mâh-ı münîr
Zât-ı pâkün gökde hurşîd-i cemîlün ʿaynıdur

Şevküm artar cismümi yakdukça nâr-ı nâz-ı yâr
Ey Ziyâ'î şemʿde yanan fetilün ʿaynıdur

-83-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bâgda bâd-ı hazân buldugı eşcârı soyar
Şol harâmî gibi kim zulm ile tüccârı soyar

Pîrehensiz kodı ʿuşşâkı hayâl-i çeşmün
Muhtesib tut ki bulup zecr ile mey-hârı soyar

Nâ-gehân kadre irüp gönli murâdın buldı
Câme-hâb-ı şeb-i vuslatda şu kim yârı soyar

Bir yana şeyh soyar sûfî ider zühd ehlin
Bir yana pîr-i mugân fâsık-ı bed-kârı soyar

Gam-ı gamzen kodı ʿuryân Ziyâ'î kulunı
Tut ki cellâd-ı şehin-şâh güneh-kârı soyar

-84-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Şolar kim bendeni gamz eyleyüp dîvânedür dirler
Senün çün ey perî-rû ʿakl alur cânânedür dirler

Mukayyed oldugı çün dil saçı zencîrine yârun
Niçe yirden işitdüm kim bana dîvânedür dirler

Mahabbet kulzümine gark olanlar ittifâk idüp
Vefâ-yı dil-berân içün ʿabes efsânedür dirler

Senün çün ser-be-ser ehl-i sivâ ey yâr-i gendûm-gûn
Melâhat hırmeninde hâsılı bir dânedür dirler

Harâbat erlerinden hâlini sordum Ziyâ'înün
Şarâb-ı bezm-i ʿaşk-ı yâr ile mest-ânedür dirler

-85-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Derdün ile gönül cânâ geh aglar geh güler
Nite kim gurbet çeken şeydâ geh aglar geh güler

Gâh derd-i firkatünle gâh ümîd-i vasl ile
Dergehünde ʿâşık-ı rüsvâ geh aglar geh güler

Gâh şebnemle tolar geh açılur gül-zârda
Şevk-i rûyunla gül-i raʿnâ geh aglar geh güler

Câm-ı ʿaşkun mesti geh handân u geh giryân olur
Bezm-i meyde mest olan zîrâ geh aglar geh güler

Şevke gelmişdür Ziyâ'î gibi ʿâşıkdur meger
Meclisünde şemʿ-i bezm-ârâ geh aglar geh güler

-86-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Benüm cânân ile rûz-ı ezelde ittihâdum var
Visâl ile firâkun farkı yokdur iʿtikâdum var

Vücûdum hırmenin bâd-ı fenâ mahv itdi ser-tâ-ser
Muhassal bu ki ʿâlemde benüm ancak bir adum var

Bana taʿn itme ey zâhid eger âh idüp aglarsam
Benüm ol Kâsımü'l-erzâk işiginde murâdum var

Elem çekmem belâdan derd ü gamdan zerre derdüm yok
Benüm takdîr-i Mevlâya ezelden inkıyâdum var

Ziyâ'î herkesün bir mesnedi vardur bu ʿâlemde
Benüm der-gâh-ı Gîtî-âferîne istinâdum var

-87-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gören agyârı der-i yârda hannâs sanur
Seyr iden mekr ile telbîsini vesvâs sanur

Medh ider pîr-i mugânı o menʿ-i bâde-fürüş
Her kişi kendü atasın Hızır İlyâs sanur

Rûz u şeb halk uyımaz nâle vü feryâdumdan
Beni kûyunda görenler zarar-ı nâs sanur

Rûz-ı Hızr itdi kara cismümi taşlarla nigâr
Benzedüp kara libâsa anı il yâs sanur

Ey Ziyâ'î gam-ı ʿaşk ile ganîdür dil-i pâk
Gören ammâ bizi gark-ı yemm-i iflâs sanur

-88-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Be hey zâlim mahallen topragı kan ile tolmışdur
Misâl-i Kerbelâ hûn-ı şehîdân ile tolmışdur

Benüm de kûy-ı cânân itlerine bergüzârum var
Seherde kâse-i kalbüm ciger kanıyla tolmışdur

Bana rahm eylemen firdevs-i kûyından görüp münfekk
Derûnum hep hayâl-i vasl-ı cânân ile tolmışdur

Belâ vü derd ü gam gönlümdedür sen ey ferâh var git
Sana va'llâhi yir yok hücre yârân ile tolmışdur

Ruhun vasfındaki şiʿrüm ser-â-ser dehri tutmışdur
Vilâyet Şeyh Saʿdînün Gül-istânıyla tolmışdur

Gül-i fazl ey Ziyâ'î hîç bilür misin niçün yitmiş
Cihân gül-zârı hâr-istân-ı nâdân ile tolmışdur

-89-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Rûy-ı sıhhat görür ol haste geh yanagun öper
Tâze cân bulur o bîmâr geh tudagun öper

Gûşuna gizlü haber dir gibi olur mahzâ
Güşvârun eğilüp görince kulagun öper

Pây-mâl-ı ser-i gîsû-yı perîşânundur
Dil-i âşüfte ki dâmen gibi ayagun öper

Mâlik-i mühr-i Süleymân olur ol ʿâşık kim
Fırsat el virse ana bir gice tırnagun öper

Ey sabâ yâr Ziyâ'îyi sorarsa diyesin
Hâk-i râh-ı ser-i kûyundur o başmagun öper
-90-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bir ʿaceb dîvâneyem kendü sözümden bî-haber
Olmışam mest-i mey-i engür özümden bî-haber

Rûy-ı yârı görmedüm hâlin dahı seyr itmedüm
Tâliʿümden gâfil oldum yıldızumdan bî-haber

Ol iki gözüm beni aglatmak ister hicr ile
Dem-be-dem kan agların iki gözümden bî-haber

Yüzümi topraga sürdüm eyledi yüzbin cefâ
Olmışam her vech ile kendü yüzümden bî-haber

Geldi cânân ey Ziyâ'î kendüm idrâk itmedüm
Yârdan gâfil dirîgâ kendüzümden bî-haber

-91-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Hurûş-ı bî-hûde erbâb-ı ʿaşka nâ-münâsibdür
Ne çâre bu dil-i şeydânun ammâ ʿaşkı gâlibdür

Revâ mıdur bana tenhâ cefâ-yı bî-hisâb itmek
Be hey sultân-ı ʿâlem cümle ʿâlem vasla tâlibdür

Bizi mahrûm kılmak vuslatundan nehy-i hâzırdur
Dehânun bûsesin teklîf kılmak emr-i gâ'ibdür

Senün gâr-ı zenahdânundaki diller belâ-keşdür
Okunmak kıssa-i Ashâb-ı Kehf ammâ ʿacâ'ibdür

Münevver kıldun ey nûr-ı musavver bezm-i âfâkı
Çerâgun çak Ziyâ'îde çerâg olmak münâsibdür

-92-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Firâk-ı yâr ile bî-hadd kasâvetüm vardur
Hezâr deftere sıgmaz hikâyetüm vardur

Visâl-i yâra irişdükde cür'et idemedüm
Zamân-ı haşr irişince nedâmetüm vardur

Şikâyet eylemezin kimseden benüm ammâ
Bu baht-ı şûmdan özge şikâyetüm vardur

ʿİtâba müstahak olmagıçün el üzreyin dir
Benüm güzellere gâhî zerâfetüm vardur

Ziyâ'î şiʿrine dahl itmesün ʿinâdı kosun
Kelâmum anlamayan şahsa minnetüm vardur

-93-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey açık kaşlu hayâli kaşınun şâm u seher
Kasr-ı ʿaşkunda yeter gözlerüme medd-i basar

……….. safha-i sînemde gamun metni durur
Ehl-i derd olmayan anı bilimez şerha bakar

Şehre meşhûr olalı hüsn ile ol mâh-ı münîr
Rûy-ı hurşîde bugün eyleyemez kimse nazar

Zülfine gönlüm asar yâr günâhın sormaz
Gerçi Mansûrı sebebsiz bilürüz asmadılar

İltifât eylemez efgân-ı Ziyâ'îye habîb
Kulagum aldı diyü bülbüle bakmaz gül-i ter

-94-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dilâ bûs-ı leb-i cânâna magrûr olma firkat var
Bilürsin âhirinde bezm-i sahbânun nedâmet var

Ümîdün kes temennâ itme vaslın ehl-i derd ol kim
Cefâ-yı dil-beri çekmekde ey dil özge hâlet var

Gönüller nakdini almakda eyler hîleler peydâ
Zen-i dünyâya aldanma er isen erde gayret var

Ruhun bâgın temâşâ itmede ʿömrüm safâ yokdur
İdicek bir mesîre seyrini dilde meserret var

Bu Saʿdî gör ki Fettâhî Ziyâ'îye muʿîn oldı
Kemâlinden Zahirün sözlerinden yeg selâset var

-95-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Agyârdan şu dem ki sana yâr ola üç er
Tîrünle bize bâl-ı belâ hep üçer üçer

Her bir melek yanında birer dîv var gezer
Yanında ol perî-ruhun ammâ beşer beşer

Şîr-i ner oldı disem o cellâda tan degül
ʿÂşıkların çü katl ider onar onar

Bahr-ı gamun degüldür bir iki şinâveri
ʿÂşıklarun bu bahrda cânâ yüzer yüzer

Kulun Ziyâ'î dirler efendi bu lü'lüyi
Bu bahr içinde nazm idici birer birer

-96-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gözümden yaş akar her dem gönülde bunca gussam var
Benüm iki gözüm çün dünyede bilmem dahı nem var

Niçe bir âteş-i hicrâna yakdun merhamet kıl kim
Benüm rûhum bilürsin dâr-ı ʿukbâda cehennem var

Dem-â-dem seyr ider hüsnün rakîb-i dîv-şekl ammâ
Cinân-ı kûyunı ʿömrinde görmez bunda âdem var

Ne denlü cevr iderse ol perî hîç ihtizâr itmez
Elem çekmekde hey dîvâneler bir özge ʿâlem var

Ziyâ'î korkarın ter düşmesün gâyet de nâzikdür
Güli ruhsâr-ı cânâna şebîh itmekde şübhem var

-97-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şâd ol ey sâim-i hicrân yine bayrâm gelür
Salını salını ol serv-i hırâmân gelür

ʿAhd ü peymândan inen dönme inen ey rakkâs
Devrdür böyle bu kalmaz geçer eyyâm gelür

Gelse ger raks iderek bezme o hurşîd-i cihân
Tenüme cân irişür cânuma ârâm gelür

Merhabâ eyleyesin ola ki devlet vire el
Ey kalan rûze-i gamda gör e bayrâm gelür

Ey Ziyâ'î niçe kırılmaya halk-ı ʿâlem
Çünki ol piste-dehen gözleri bâdâm gelür

-98-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Cellâd-ı çerh hey ne ʿaceb hûn-rîz olur
Her ay başında mâh-ı nevi tîg-i tîz olur

Ger şimdi kurtulursa bu zindân-ı gussadan
Mısr-ı vücûd içinde begüm cân ʿAzîz olur

Kanum dökerse bezm-i belâda gözün ne tan

Mest-i şarâb-ı ʿişve olan cürʿa-rîz olur

Leylâ işigini kodı sahrâya yüz tutup
Mecnûn-ı dest-i ʿaşk ʿaceb bî-temîz olur

Kaçsa Ziyâ'îden o vefâsız ʿaceb degül
Âdemden işi vahşî gazâlun girîz olur

-99-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Çeşmi harâmîdür işi hep tutma urmadur
Muʿtâdı dâm-ı kâkülinün hîle kurmadur

Yıksak nihâl-i ʿömri n'ola emr-i yâr ile
Maksûdumuz murâdını anun bitürmedür

Ey hâk-i pâyı dîde-i ʿuşşâka tûtiyâ
Bu âsitâneden garazun bizi sürmedür

Leylî-i zülfüne güzelüm ben mukayyedem
Mecnûnun işi dünyede bî-kayd oturmadur

Şeh-bâz-ı tabʿa bu gazel-i ter Ziyâ'iyâ
Bi'llâhi hîç yalan degül ancak uçurmadur

-100-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Mahcûbdur hicâb ider ol yâr-ı şîve-kâr
Vaslına irmege nice yüz bin hicâb var

Gizlenme ey melek gel e göster cemâlüni
Derd-i derûnum eyleyesin bir bir âşikâr

Allâh ne şâh-bâz imiş ol hâl-i ʿârızun
Sîmurg-ı tabʿum eyledi bir lahzada şikâr

Mâ'î geyen nigâra gönüller akar gider
Enhâr bahre nite ki fi'l-leyli ve'n-nehâr

Öpdi rakîb laʿlüni olmaz mı bârî hîç
Bahr-ı gamun garîki Ziyâ'îye bir kenâr

-101-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Mahabbet meclisinde bilürüz Mecnûnı ʿâkildür
Melâmet sanʿatında Kûh-ken üstâd-ı kâmildür

Riyâ ile cemâlün mushafına nâzır olmışdur
Senün zülf-i siyâhun Hak bilür kim kara câhildür

Leb-i laʿlün ki anun teşnesidür Hızr u İskender
Rakîbe rûh-ı sânîdür bana semm-i helâhildür

Görürler turrası tarrârdur hem gamzesi gammâz
ʿAcebdür ol gözi cellâddan bu halk gâfildür

Ziyâ'î subh-dem böyle işitdüm bir müfessirden
Habîbün rûy-ı hûbı hakkına ve'ş-Şems nâzildür

-102-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Kâh olur şevk-i ruhun dil micmerinde od olur
Âhum ana dûd olur cân-ı hazînüm ʿûd olur

Defter-i ʿuşşâk içinde vâsıl-ı vasl olanun
İsmi mevcûd olur ammâ cismi nâ-mevcûd olur

Sen melek-sîmâya zemm itmiş bizi bir müddeʿî
Lâ-cerem şeytânlık iden ʿâkıbet merdûd olur

Ey yüzi gül laʿli mül dirsen gice mey içmedüm
Nergis-i mestün nedendür böyle hâb-âlûd olur

Gerçi eylersin Ziyâ'îye cefâ-yı bî-hisâb
İʿtikâdum var hisâb-ı mahşer-i mevʿûd olur

-103-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Niçe vasl olam ki cânum cevr-i dil-berden kaçar
Bir yana cânân ise feryâd u âhumdan kaçar

Şâd ol ey dil cevrini çekmekde hâs oldun yine
Zulmini gören ʿumûmen pâdişâhumdan kaçar

Didüm ey meh rûyunı seyr itmesün gîsûlarun
Didi gör dîvâneyi zülf-i siyâhumdan kaçar

Tagılursa jâleler yelden benüm de ey felek
Encüm-i seyyâre âh-ı subh-gâhumdan kaçar

Ey Ziyâ'î korkarın bir gün Kirâmen Kâtibin
Yazmada izhâr-ı ʿacz eyler günâhumdan kaçar

-104-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Var ise bî-çâre bülbül ʿâşık-ı dîdârdur
Gicelerle nâle eyler subha dek bîdârdur

Bûy-ı ümmîd-i visâlünle senün dil hânesi
Ey gül-i gül-zâr-ı cennet külbe-i ʿattârdur

Laʿl-i rengînünde ey meh-rû yine tebhâle var
Berg-i verd-i ahmer üzre şebnem-i gül-zârdur

ʿÂrız-ı cânâneye meyl eyledi gönlüm benüm
Lâleye konmış hemân zenbûr-ı bî-mikdârdur

Merhabâsız yârdan el çek Ziyâ'î fârig ol
Devlet el virince sabr it bunda hikmet vardur

-105-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Âh itdügümce dil-bere te'sîr ider mi gör
Âhen mi gönli ol sanemün yâ hacer mi gör

Gamz itdi bülbül-i dili yâra rakîb-i zâg
Suç olmayınca ol gözi şâhin tutar mı gör

Salındı gitdi gül-şene dirler o serv-kadd
Ey dil tecessüs eyle bu togru haber mi gör

Câm-ı zücâc içinde ʿaceb reng bagladı
Laʿlünden utanup kızarur meyde şermi gör

Sevdi beni Ziyâ'î diyü taş uram didün
Evvel nazar kıl üstine anun düşer mi gör

-106-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yine cândan sevgilü ol şâh-ı hûbânum gider
Bir yana cânum gider bir yana cânânum gider

Gitdi rûz-ı vuslat irişdi şeb-i firkat yine
Cânib-i garba bu gün ol mihr-i rahşânum gider

Dagıl ey sabr u karâr ey gam harâmî-veş iriş
Mülk-i dil hâlî kalur devletlü sultânum gider

Ayrılık bilmem nedür hakkâ eceldür bu bana
Ey müselmânlar acun kim dînüm îmânum gider

Ey Ziyâ'î göz açup bir dahı bakmam ʿâleme
Çün gözüm nûrı gider hem nûr-ı Yezdânum gider

-107-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey dil-i pejmürde müjde şâh-ı hûbânum gelür
Ol leb-i ʿÎsâ irişür seyrine cânum gelür

Dostlar tan mı kıyâmet kopsa düşmen başına
Tarf-ı magribden benüm hurşîd-i rahşânum gelür

Başladı cân u gönül iklîmi maʿmûr olmaga
ʿİzzet ile şehrine sultân-ı hûbânum gelür

Ol sanem kâfirlik itmez ey müselmânlar bilün
Dînüm içün iʿtikâd eylen ki îmânum gelür

Zulmet-i hicre düşenler âb-ı hayvân istesün
Ben Ziyâ'îyem benüm ol nûr-ı Yezdânum gelür

-108-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Germ olup olma inen ey meh-i garrâ magrûr
Ne kadar olmış isen hüsn ile şehre meşhûr

Bedenüm kalʿasını yıkdı harâmî-i gamun
Ezel oldugı gibi olmaya ʿömren maʿmûr

Bir perîşânlugı var başın asar her tarafa
Mey-i şebnemden olupdur gül-i hamrâ mahmûr

Dil-berün derd ü gamı cânumuza minnetdür
Vâmıka sorsan olur ʿişve-i ʿAzrâ maʿzûr

Zulmet-i gamda Ziyâ'îyi ferâmûş itme
Germ olup olma inen ey meh-i garrâ magrûr

-109-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Çün ol perî cemâl ilinün serveri çıkar
Ey nergis imdi başdan o zer efseri çıkar

Aylarca ben yüzin göremem lîk her gice
Ol âfitâba encüm iken müşterî çıkar

Dîv rakîbi öldürecek var ümîdümüz
Bir gün bu dehr-i pîre-zenün bir eri çıkar

Zindân-ı derde salınca kendüyi bir kişi

Mısr-ı mahabbetün görürin serveri çıkar

Gitsün bu ʿakl kârbânı tagılsun Ziyâ'iyâ
Nâz ile çünki karşumuza ol perî çıkar

-110-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Bir haste yok cihânda ki benden beter düşer
Tîr-i kazâ efendi bana ol kadar düşer

ʿÂlemde bundan özge elem var mıdur ʿaceb
Kim vasl ümîdi var iken ansız sefer düşer

Her kim sorarsa ʿâlem-i ʿaşkun haberlerin
Bir hâlet irişür ana kim bî-haber düşer

Mihmân olınca tekye-i derdünde dem-be-dem
Bu dâne-i sirişk önüme mâ-hazar düşer

Dirmiş rakîb gönli düşer bana dil-berün
Va'llâhi ibtidâ başına bir hacer düşer

Bilmem efendi kim bu ne sırr-ı ʿacîb olur
Şiʿr-i Ziyâ'î laʿlün anıldukça ter düşer

-111-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bahâr şâd olur ʿâkiller anca iʿtibar eyler
Bizi dîvâne-i şehr-i belâ evvel bahâr eyler

Zer çehremle sîm-i eşküme mesrûr olur gönlüm
Gedâyı kîmiyâ-yı mâl-hulyâ mâl-dâr eyler

Ne hikmetdür bu kim ʿaşk bakmaz vâʿiz ile şeyhe
Cihânda hıḍmet-i pîr-i mugânı ihtiyâr eyler

Didüm laʿlün umarken niçün oldı bâr-ı gam yirüm
Didi kim ârzû-yı mey kişiyi ehl-i nâr eyler

Ziyâ'î var ise perrîdür ol bizden kaçar dil-ber
Ya vahşî âhûdur insânı gördükçe firâr eyler

-112-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Allâh ki beşer şöyle turmayup gider
Gûyâ cihânda kimse safâ sürmeyüp gider

Biz ʿömre mâliküz dirüz ammâ görmezüz
Leyl ü nehâr kendümüzi sormayup gider

Ben hâzır olmayup yoluma gâfil iken âh
Gördüm ki ʿömr kâfilesi turmayup gider

Dirdüm ki şâd olam n'ideyin şâh-bâz-ı ʿömr
Mürg-ı melâletüm henüz uçurmayup gider

Acun Ziyâ'î hasteyi derd-i firâk ile
Mülk-i bekâya sevdügini görmeyüp gider

-113-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ehl-i ʿaşkun virdi cânân ismidür
Haste diller cânı anun cismidür

Bilmezin kim câna keyfiyyet viren
Şevk-i laʿlün mi mey-i meclis midür

Derdümi itmen benüm Kaysa kıyâs
Bana âhûlar görün mûnis midür

Füls-i eşk-i çeşm hadsiz var iken
Pâdişâhum her gedâ müflis midür

Duhter-i rezdür senün medh itdügün
Hey Ziyâ'î sevdügin zen kısmıdur

-114-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Tanlaman ʿuryân isem ben ʿârı bilmem kandadur
Süst-i ʿaşkem cübbe vü destârı bilmem kandadur

Ol vefâsız yârı ararken yitürdüm kendümi
Kendümi bulmak kanı dil-dârı bilmem kandadur

Derd-i dilden taʿn-ı düşmenden şikâyet kılmaga
Gösterün Allâh içün hünkârı bilmem kandadur

Rubʿ-ı meskûnı bütün bahş itseler eksükliye
Hîçe saymam bilürem kim yârı bilmem kandadur

Gîsû-yı fettânı dil mülkini vîrân eyledi
Hey meded ol mekri çok ʿayyârı bilmem kandadur

Bilmezin ol gamzesi gammâzı kanda arayam

Hey dirîg ol turrası tarrârı bilmem kandadur

Kanum içer ey Ziyâ’î dem-be-dem gerçi hasûd
Ben henüz ol gözleri hûn-hârı bilmem kandadur

-115-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yirde yaşum katresin bahr-ı mükedder sandılar
Âsumân üzre şerâr-ı âhum ahter sandılar

Yandugınca nâr-ı gam derdinden irdi bûy-ı misk
Gönlümi erbâb-ı şevk Allâh ki micmer sandılar

Gönlümüz nâr-ı gamunla çok safâlar kesb ider
Anda bu hâlâtı görenler semender sandılar

Cân ‘azîz oldugına bakmayup itdiler fedâ
Yûsuf-ı Mısra seni şâhum birâder sandılar

Dil-rübâlar mâ’il oldılar Ziyâ’î hasteye
Var ise anun sararmış yüzini zer sandılar

-116-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Zemîne sanma kim zülzâl irişür nâ-gehân ditrer
Teb-i hicrândan ol şûhun bugün cümle cihân ditrer

Perîler şerrine ugramış âdem gibi vâveylâ
Görenler ol perî-ruhsârı cânum her zamân ditrer

Dilâ câm-ı ezel mahmûrısın kim dîde lerzânun
Mülâyim dil-berün câm-ı lebin tutsa hemân ditrer

Tabîb-i cânsın ihsân eyle laʿl-i şerbetinden gel
Teb-i hicrânuna düşmiş bu cân-ı nâ-tüvân ditrer

Ziyâ’î katlüme kasd itse ol âfet sürûrumdan
Gözüm segrür nişânum deprenür cismümde cân ditrer

-117-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Şeb-i firkatde şevküm arturan gün yüzli mâhumdur
Fürûg-ı çeşm-i ʿâlem-bînem ol nûr-ı İlâhumdur

Cihân eyler şikâyet pâdişâha zulm-i zâlimden
Belâ bu kim bana zulm eyleyen ol pâdişâhumdur

Belâlar hırmeni yanında gelmiş kâh idüm şimdi
Tutuşdum ʿaşk odıyla âh-ı dil dûd-ı siyâhumdur

Görinen keh-keşân ü mâh-ı bedr eflâkda sanman
Seher vakdinde âh itdüm benüm ol şekl-i âhumdur

Gice hurşîdümi gördüm Ziyâ'î mâh-ı nev sanma
Ki şevkümden sipihre atdum anı şeb-külâhumdur

-118-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

ʿAcebâ şebnem ü nergis mey ü peymâne midür
Devr-i gül irdi çemen ʿarsası mey-hâne midür

Bûstân-ı ceberût-ı subhda çerh-i kebûd
Varak-ı sûsen olupdur ki Ŝüreyyâ nemidür

Bana bir çâre İlâhî ki zebûn eyledi gam
Haber-i vasl-ı şeyh efsûn mı efsâne midür

ʿAklum aldıysa perîler bana dîvâne dimen
Her metâʿın yitiren sehv ile dîvâne midür

Zulmet-i gamda Ziyâ'î niçe bir şevke gele
İntisâbı ʿaceb ol nûr-ı dırahşâna mıdur

-119-
Faʿûlün Faʿûlün Faʿûlün Faʿül

O bâlâ sanevber gedâdan kaçar
Meger kim belâdur duʿâdan kaçar

Belâsı devâsızdurur var ise
Tabîbüm dil-i mübtelâdan kaçar

Ben ol zülfe irmek ricâsındayam
Egerçi cihân ejdehâdan kaçar

Koyan Kaʿbe-i kûyun â kıblem ol
Gider Merve hakkı safâdan kaçar

Gamun odına n'idügin dilemez
Ziyâ'î nedendür ziyâdan kaçar

-120-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şîveler kim bana ol şâhid-i Kenʿân satar
Nakd-i cânum da alursa kati erzân satar

Penbedür cism-i latîfi o şeh-i mısr-ı bahâ
Oturur kûşe-i dükkânda kettân satar

Zehr-i kahrın içirüp mihnet ile cân virürin
Ki leb-i şerbetin agyâra hüsn-i cân satar

Ehl-i ʿaşka sanemâ sîm-tenün virme sakın
Akça üstine ölür her birisi cân satar

Kim ola tabʿ-ı Ziyâ'îye ki tahsîn itmez
Söyler ol medh-i hasen sanʿat-ı Hassân satar

-121-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Kendüye dost beni kendüye bed-hâh bilür
Çekdügüm zahmeti bilmez henüz Allâh bilür

Gam usandurdı beni cân u cihân mülkinden
Yok mıdur kimse ʿadem kişverine râh bilür

Yıkma gönlüm sakın ey âfet-i devrân sakın
Kaʿbe yıkmakça günâhı olur Allâh bilür

N'ola ger derdüne düşdiyse gönül gam yimezem
Ola kim vird-i tevekkeltü ʿala'llâh bilür

Saglar hâl-i Ziyâ'îyi n'ola bilmez ise
Ol gözi haste hele sellemehu'llâh bilür

-122-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

İki şâhiddür ol iki ruhsâr
Daʿvî-yı hüsn iderse vechi de var

Gül ruhın görsem gül-sitânda
Zehr-i kâtil gelür bana ezhâr

Gam siyâset-gehünde Mansûruz
Leyse fi'd-dâri gayruhû deyyâr

Nâr-ı ruhsârı yakdı cânumuzı
Ve kınâ rabbenâ ʿazâbe'n-nâr

Zenahında Ziyâ'iyâ dil ü cân
Ŝânî isneyni iz humâ fi'g-gâr

-123-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Nahs iden tâliʿümi ol meh-i tâbânumdur
Bî-sitâre kılan ol mihr-i dırahşânumdur

Kanlu dâgum elemünden senün ey lâle-ʿizâr
Bag-ı sînemde açılmış gül-i handânumdur

Sâkiyâ teşne-dilem câmunı yâ lâlüni sun
Kangısın himmet idersen o benüm cânumdur

Kanın içdi cigerin deldi dilün gamze-i yâr
Acısam n'ola birâder cigerüm kanumdur

Ey Ziyâ'î şeh-i iklîm-i belâyem şimdi
Cümle şevk ehli benüm kâtib-i dîvânumdur

-124-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Ümmîd odur ki eyleyesin gâh geh nazar
Düşdükçe lutfunı umar ey şeh üftâdeler

Yaşum oluklar itdi ruh-ı zerdüm üstine
Ol Kaʿbe-i cihâna bu altun oluk yiter

Kaʿbe hakkı çün ehl-i mahabbet cemâlüni
Kıble idindiler sanemâ gör ne kıldılar

Kıblem hatundan irür âhir hüsnüne zevâl
Dirler esâs-ı Kaʿbeyi âhir Habeş yıkar

Şevk-i ruhun bu çeşm-i pür-eşk-i Ziyâ'îde
Gûyâ fetîl-i âb-ı kanâdildür yanar

-125-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Meclis-i ʿaşka melûl olup gelen hürrem gider
Nite kim giden der-i mey-hâneden bî-gam gider

Mest-i ʿaşk-ı cân olup geçdüm cihân u cândan
Kanda kim keyfiyyet-i mey gelse andan gam gider

Didüm ey gül hüsnün açmış bâda virme jâlemi
Hande-i nâz eyleyüp didi yanumdan nem gider

Çok kişi olur helâk irince kasr-ı vasluna
Cennet-i kûyun makâm olınca çok âdem gider

Câm-ı Cem nûş it Ziyâ'î gibi ʿâlemde müdâm
Bezm-i ʿâlemdür bu şâhum câm kalur Cem gider

-126-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

İçdüm şarâb-ı ʿaşkunı mest-ânelik budur
Yandum çerâg-ı şevküne pervânelik budur

Görmek dilerse beydak-ı hâl-i ruhun rakîb
Açmaz ko şâhum arada ferzânelik budur

Zencîr-i zülf-i Leylâya Mecnûn esîr iken
Sahrâya kaçdı bir dahı dîvânelik budur

Deryâ-yı gamdaki ezelî âşinâların
Yâd eylemez o mug-beçe bî-gânelik budur

Gördün zen-i zamâne vefâ eylemez sana
Terk it Ziyâ'iyâ anı merdânelik budur

-127-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Âh ol dehen diyâr-ı dili ser-be-ser yakar
Bir şehri gâh olur ki düşer bir şerer yakar

Gönlüm yıkıldı cânuma od düşdi hak bu kim
Sultân-ı ʿaşk kanda ki konsa yıkar yakar

Seyyâre sanma kayyûm-ı kudret sabâha dek
Gör câmiʿ-i sipihre ne kandiller yakar

Gam külheninde yandı kül oldı vücüdumuz
Nâr-ı kazâ efendi bizi ol kadar yakar

Hâkister oldı bülbül ü âteş kırmızı gül
Benzer Ziyâ'î bülbüli bir verd-i ter yakar

-128-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Bindi semend-i nâzına ol şeh-süvârı gör
Sayd itdi mürg-ı cânumı didi şikârı gör

Âh eyleyüp didüm ni ki bu gubâr-ı hat
Güldi o gonçe-leb didi kim rûzgârı gör

Cânlar virür ol saneme yâdigâr içün

Cân virmek ister engel yâdigârı gör

Çeşmi hayâli ile gözüm uykuya varur
Ey cân gelürse üstüme uyarıgör

Evvel mülâyemetle dil aldı Ziyâ'iyâ
Âhir ne kıldı n'eyledi ol şîve-kârı gör

-129-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Gördüm ol kadd-i müntehî salınur
Âh kim cânuma belâ salınur

Gül-şen-i dehrde o serv-i revân
Cânuma kılmaga cefâ salınur

Salar anca garîbi topraga
Nâz ile çün o dil-rübâ salınur

Rûzgâr-ı cihân muhâlifdür
Korkarın yâr bir yana salınur

Ruh-ı yârı Ziyâ'iyâ göricek
Kara gönlüme ziyâ salınur

-130-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hastalıklar cismüme ol çeşm-i şehlâdan mıdur
Bu belâlar başuma ol kadd-i bâlâdan mıdur

Zülfün ucından mıdur gönlüm perîşân oldugı
Her zamân derd ü belâ Mecnûna Leylâdan mıdur

Mahremündür gayrılar ben böyle mahrûm oldugum
Kara bahtumdan mıdur yohsa bu sevdâdan mıdur

Zülf ü ʿârız fikri uyutmaz beni leyl ü nehâr
Bilmezem dilden midür derdüm dil-ârâdan mıdur

Mey içer laʿlün öper cânâ Ziyâ'î dem-be-dem
Şevki laʿlünden midür câm-ı musaffâdan mıdur

-131-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sohbet eylen yâr ile vakt-i bahâr elden gider
Bâde nûş eylen kenâr-ı cûy-bâr elden gider

İledün pîr-i mugâna bir duʿâ kılsun bana
Mest-i ʿaşkem korkarın kim ihtiyâr elden gider

Ey müselmânlar melâmet eylemen âh eylesem
Kûy-ı yâra varıcak nâmûs u ʿâr elden gider

Ey gönül cevrini zevk anla cefâsını vefâ
Bir zaman olur ki yâr-ı şîve-kâr elden gider

Göricek yârun cemâlin ʿaklum olur târ u mâr
Bir belâdur görmesem sabr u karâr elden gider

Ey süvâr-ı esb-i nâz inende magrûr olma kim
Başuna sevdâ düşer bir gün mehâr elden gider

Ey Ziyâ'î mest olalum şevkine ol meh-veşün
Bir dem olur kim şarâb-ı hoş-güvâr elden gider

-132-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gül-şen-i dehrde zevk eyleyecek günlerdür
Ak şükûfeyle agaçlar sanasın çâderdür

ʿÛddur nâlelerüm sînede hod âteş-i gam
Kulzüm-i gamda gönül sandalı micmerdür

Hâne-i dil ki kızardur anı âteş-i gam
Fikr-i kalbünle hemân külbe-i âhen-gerdür

Gördi kan agladugum acıdı ol şîrîn-leb
Sevinüp kesb-i safâ eyleyecek demlerdür

Ey Ziyâ'î niçe gencîne olur vuslat-ı dost
Halka halka saçınun turreleri ejderdür

-133-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Şevküm ol âfitâb-ı enveredür
İntisâbum meh-i münevveredür

Tan mı gün görmese belâlu gönül
Şâm-ı hicründe kaldı şeb-peredür

Koynuma gir esirge kuzucagum
Bedenüm başdan ayaga beredür

Fikr-i kalbünle revzen-i çeşmüm
Gûyiyâ bir demirli penceredür

Tâliʿi nahs yıldızı düşkün
Rûy-ı bahtı Ziyâ'înün karadur

-134-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Elinde kâse-bâzun kâse sanma ey dil-i meksûr
Yuvasın bülbül-i cân itdi şâh-ı servde maʿmûr

Elinde kâsedür sanman melâhat gül-sitânında
Açılmış tâze güldür gül budagında degül mestûr

Ayaguna iderdi ser-fürü çînî saçun gibi
Elünde devr ider görse bu kâşî kâse-i fagfûr

Güzellikde tutalum mâhı bir barmakda oynatdun
Gel ey hurşîd-i ʿâlem-bînüm olma hüsnüne magrûr

Gözüm nûrı Ziyâ'î kabrine raks iderek gelsen
Mezârında görenler diyeler kim cilve eyler nûr

-135-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Hâl-i ʿuşşâkı ehl-i hâl anlar
Gam-ı cânânı pür-melâl anlar

Leblerün kadrini benüm cânum
Teşne-i çeşme-i zülâl anlar

ʿAlev-i sûz-ı sînem ol meh-rû
Sakf-ı eflâkda hilâl anlar

Kudretüm yok söze görince yüzin
Yâr ben derd-mendi lâl anlar

Yüzün aydın Ziyâ'iyâ çün kim
Şevkün ol nûr-ı Zü'l-celâl anlar

-136-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Niçe girdi destine cellâd-ı mevtün Sâmı gör
Dâmına düşdi ecel sayyâdınun Behrâmı gör

Turmasun devr eylesün meclisde sâgar sâkiyâ
Sürʿat-i devr-i zamânı gerdiş-i eyyâmı gör

Ârzû-yı kevser ü firdevs idersen zâhidâ

Ol zülâl-i laʿli seyr it ol ruh-ı gül-fâmı gör

Ey belâ deştinde Mecnûnı temâşâ kılmayan
Gel hemân hâmûn-ı gamda bu dil-i şeydâmı gör

Bilmek istersen eger ehl-i cahîmün hâlini
Nâr-ı firkatda Ziyâ'î çekdügi âlâmı gör

-137-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

İltifât itse bana ol serv eger
Gül-şen-i kalbüm ebed âbâd ider

Ol kaşı yâ tîr urursa sîneme
Kısmet-i gamdan bana sehmüm deger

Çîn-i zülfinde gice mihr-i ruhın
ʿArz idince ol meh oldı çın seher

Dâg-ı sîne seng-i mihnetden nişân
Şerha-i ten tîg-i dil-berden eser

Ol saçı Leylâ beni Mecnûn idüp
Ser-güzeştüm ellere destân ider

Şevket-i hârı temâşâ eyle kim
Gül-sitânda bülbüle hançer çeker

Zâhid-i huşka kurı efsânedür
Ey Ziyâ'î gözden akan yaşlar

-138-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Ne sükkerdür leb-i dil-ber ki diller ana mâ'ildür
Meger kim sûre-i Kevser anun hakkında nâzildür

Başum râh-ı mahabbetde ceresdür kim figân eyler
Sadâlar virmege gûyâ zebânum ana bir dildür

Bize ʿarz itmeyelden ʿârızun bir aydur ey meh-rû
Yiler âhum yili kûyunda ammâ bir niçe yıldur

Leb-i şîrînüne cân meyl iderse anı menʿ itme
Lebün zevkin begüm sormak diler kapunda sâ'ildür

Eger bir bûsene cânın dilersen cân atar cânâ
Ziyâ'î dahı ʿâkil kişidür maʿkûle kâ'ildür

-139-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Fakîrem eyle ihsân ey cefâ-kâr
Visâlün meyvesinden bana her bâr

Hicâb itme kulundan kim figânum
İder âhir cemâlün perdesin zâr

Sovuk sözlü rakîbe degme lutf it
Sana kim dir ki el kar berfe ey yâr

Gül-i bî-hârıdur çün kim behiştün
Kanı kimdür mahallende diken hâr

Ne var yanarsa şemʿ-i meclis-ârâ
Ziyâ'îyüz bezmde şevkümüz var

-140-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Ol meh efrâd-ı hüsni câmiʿdür
Lîk agyâra gayrı mâniʿdür

Cân u dil nakdine ziyân eyler
Ol ki esbâb-ı vasla mâniʿdür

Ulu yoldur tarîk-i ʿaşk-ı habîb
Gönlümüz ol tarîke şâriʿdür

Bana lâzım mı bu taʿaddîler
Hod günâhum da gayr-ı vâkiʿdür

Ey Ziyâ'î gül-âbdur eşküm
Ki sadâ-yı firâka nâfiʿdür

-141-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Cânân çıkınca taşraya cânum çıkar gider
Ger çıkmaya sipihre figânum çıkar gider

Âzâde ola dil çeh-i gamdan ki gayr ile
Gül-geşt-i bâga serv-i revânum çıkar gider

Dâr-ı fenâda çeşm-i pür-eşküm bekâ kalur
Çün subh-dem o mihr-i cihânum çıkar gider

Ok gibi togrı söyleyeyüm kaddümüz büker

Seyrâna çün ol kaşı kemânum çıkar gider

Yakdı derûnum âteş-i firkat Ziyâ'iyâ
Âhum degül sipihre duhânum çıkar gider

-142-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Zülfün ruhunda cânâ cân üzre cîme benzer
Gûyâ femün yüzünde mushafda mîme benzer

Hüsnün garîb-i ʿâlem zülfeynün iki miskîn
Dendân-ı bî-nazîrün dürr-i yetîme benzer

Her kanda ʿazm iderse yanınca cünd-i ʿuşşâk
Şâhum bu şevket ile Sultân Selîme benzer

Kaddün diraht-ı cennet tübâ l'imen re'âhu
Ey reşk-i hûr kûyun bâg-ı naʿîme benzer

Mâlik degül Ziyâ'î kim deprede zebânı
Hicr odı hak budur kim nâr-ı cahîme benzer

-143-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Cennet'ü-l mevâ cemâlün bâgıdur
Laʿl-i nâbun Selsebîl ırmagıdur

Dagılur ʿakl u dil ü fikrüm benüm
Her kaçan kim şâne zülfün dagıdur

Bâg-ı kûyunda nigârâ lâleyüz
Bagrumuz yanıkları gam dâgıdur

Başum içün dest-gîr olan bize
Bezm-i ʿaşkun sâkiyâ ayagıdur

Bu Ziyâ'înün dolaşur gönline
Nüsha-i zülfün meger dil bagıdur

-144-
Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün

Başumda gam-ı sevdâ bilmem neden olmışdur
Ey yâr-ı siyeh-pûşem bana olan olmışdur

Ben mülket-i firkatde çeşmün gibi bîmârem
Âhum yili kûyunda şimdi esen olmışdur

Sen Mısr-ı melâhatde sultân idügün söyler
Kenʿânda çeh-i Yûsuf gûyâ dehen olmışdur

Ser-cümle cihân halkın miskîn ider ol âhû
Bûy-ı ser-i zülfünden ʿâlem Hoten olmışdur

Her kim ki Ziyâ'î-veş vasf itdi leb-i laʿlün
Hüsrev gibi ʿâlemde Şîrîn-sühan olmışdur

-145-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gül-zâr efendi sanma ki kûyunda gül döker
Vaslun ümîdine yoluna akça pul döker

Bî-hûş ider beni o peri ʿarz-ı cemâl iderse
Eşk-i ter acıyup yüzüme âb-ı gül döker

Kanlu yaşum dökersem efendi ʿaceb degül
Meclisde mest olan kişi üstine mül döker

Görüp saçında çeşmini yandı kül oldı ten
Ugrı gözine ʿârif olan gice kül döker

İtdi Ziyâ'î yoluna kanlu yaşın nisâr
Şâhun yolına laʿl ü güher san ki kul döker

-146-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Sâkî elinde rengi meyün çünki kandurur
Bilmem bu teşne cânum ana niçe kandurur

Cânâna hem-dem oldı rakîb âhirü'l-emr
Bu işler ile ol bizi cândan usandurur

Gam zulmetinde şevk virür bana sûz-ı âh
Cânum çerâgını bedenümde uyandurur

Vâʿiz bugün cehennemün evsâfın eyledi
Bildüm zerâfet ile anı bize yandurur

Vasf-ı lebün Ziyâ'î ne şîrîn edâ ider
Zevk ehlinün dehânın ırakdan sulandurur

-147-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

O nûr-ı çeşmüm ayagın şu dîdeye ki basar
Cihânda nergis-i bâga ne yüzden ide nazar

Ne cânibe salınur gül-şen-i cihânda ʿaceb
O serv boyludan alsam n'olaydı togru haber

Cihânda lâl-i lebün var iken mevzûn
Ne fâ'ide ide şol kim varup taşıdı güher

Zere sarılur imiş ol nigâr-ı sîm-beden
Eger ki ʿâşık isen zer gibi cihânda sarar

Efendi kolunı boynuma sal ki lâzumdur
Semend-i tabʿ-ı Ziyâ'îye bir gümüşli kemer

-148-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Tîr-i gamunla gamzen okı câna degdiler
Bagrumı delmedi bir tîr-i kazâ-yı kader

Nâz uykusında seher-geh-i kazâyı gör
Saf saf cemâʿat-i müjesi hep kazâ ider

Mergûb olupdur elde sirişküm hikâyeti
Gözden geçürdüm anı hele ben de dostlar

Ölince komayam seni kûyun unutmayam
Şeddâd bâgına irem ey serv-kadd eger

Bezm-i cihânda câm-ı memâtı Ziyâ'iyâ
İçmek gerek ne çâre bu bir devrdür döner

-149-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Kûy-ı nigârda komaz agyâr bize yir
Cândan anı lutf kıl ey bî-zevâl ayır

Hâk-i der-i nigârı revâ görme ey sabâ
Çeşm-i rakîbe koymaga vâdîde kum kayır

İki nigâra baglanamaz m'ola bir gönül
Bu hâtıruma tolanur oldı ikide bir

Vasl oldum ol mehe gice bu düş midür didüm
Gonçe gibi tebessüm idüp didi kim hayır

Eşʿâr dimede hele Hassân-ı sânîyem
Bana Ziyâ'î halkı cihânun Hasan mı dir

-150-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Her kaçan kim yüzine ol saru kâküller düşer
Mülket-i İslâma san cünd-i benî asfer düşer

Mürg-ı tabʿum ol gözi şeh-bâz öninde alınur
Ol ruh-ı zîbâyı görse eşk-i çeşmüm ter düşer

Naʿlçenle kebkebün nakşın gören ey âfitâb
Hâk-i pâyuna hilâl ile sanur Ülker düşer

Hâk-i pây-ı yârda eksük degül üftâdeler
Kulı olur halk-ı ʿâlem ol şehün ekser düşer

Merd-i ʿaşk olalı sen dîvâne olmışsın diyü
Başına şimdi Ziyâ'înün niçe nâ-merd üşer

-151-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Bâzâr-ı ʿaşk içinde derdün murâdı vardur
Bu nakd-i cânun ammâ gâyet kesâdı vardur

Dildür çeken belâsın Şîrîn-i bî-vefânun
Ferhâd-ı kûh-ı ʿaşkun ancak bir adı vardur

Bilmem niçün taʿaddî kılur o şâh-ı hûbân
Şîrîn-leb olanun hod elbetde dâdı vardur

Âhumla çerh döner bir yildegirmenidür
Şâm u seherde tan mı turmazsa bâdı vardur

Şeh-bâz-ı evc-i maʿnî tabʿundurur Ziyâ'î
Ammâ hasûd zâgun her dem ʿinâdı vardur

-152-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Diller efendi kâkül-i meftûlüne gelür
Şeh-bâz-ı tabʿ kanda ise koluna gelür

Ey dil çekildi evc-i bekâya hümâ-yı rûh
ʿİkâb-ı merg lâşe-i maktûluna gelür

Şâhum sürûr-ı zevk ü safâ vü ferah sana
Derd ü belâ meşakkat ü gam kuluna gelür

Katl-i rakîb içün koluna gelmediyse taş
Ey dil nigâra cânun at ol koluna gelür

Lutf it esirge ʿâşık-ı bî-çâredür begüm
Redd eyleme Ziyâ'îyi kim yoluna gelür

-153-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Dil ki dil-dârun müdâm ol laʿl-i zîbâsın sever
Rind-i derd-âşâmdur kim câm-ı sahbâsın sever

Zülfüni dil hâlüni cânum severse tan degül
Dünyede hâlince herkes kendi sevdâsın sever

Dostlar cismüm seg-i dil-dâra kurbân eylenüz
Çün ol âhû itlerün âşûb-ı gavgâsın sever

Sûfîye ümmü'l-habâis ʿâşıka rez duhteri
Bir meseldür kimi kızın kimi anasın sever

Gerçi kim rüsvâ-yı ʿâlemdür Ziyâ'î derd-mend
Lîkin insâf idelüm mahbûbun aʿlâsın sever

-154-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bagrumun pergâlesi dil gül-şeninde lâledür
Her seher kan yutdugum derdünle gûyâ jâledür

Duhter-i rez kimseye el virmedi dirlerdi lîk
Sâkî-i bezme müdâm ayagını hınnâladur

Sanman altunlu kemer kuşatdı ol şâh-ı cihân
Âfitâb-ı âsumân-ı hüsne ol bir hâledür

Câma te'sîr eylemiş tâb-ı teb-i ʿaşkun senün
Leblerinde şol habâb-âsâ meger tebhâledür

Sûfiyâ terk it Ziyâ'îyi kadeh sun sâkiyâ
Gıll u gışşdan pâk iden kalbi mey-i gassâledür

Kabrüm üstinde nişân-ı pây-ı kelbün gûyiyâ
Tûde-i hâk-i mezârumda açılmış lâledür

-155-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Çıksa nâz ile bana ehl-i gamun cânı çıkar
Çözicek turrasını ʿaklı perîşân eyler

Tolaşur gerdenine iki tarafdan gîsû
Ezilür laʿl-i şeker-bârına her bâr şekker

Sakınur keştî-i hüsnini muhâlif yilden
İndürür yelkenin ol şeh katı âh itsem eger

Haste-i ʿaşk olurum kûy-ı nigâra varsam
Vardugunca sen esen oldun eyâ bâd-ı seher

Baglanaldan saçı zencîrine dil dil-dârun
Halk-ı ʿâlem bana dîvâne Ziyâ'î dirler

-156-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Zâr iden ben bülbüli ol ruhları gül-gûndur
Mest ü rüsvâ eyleyen ol lebleri mey-gûndur

Ger beni yârân sorarsa firkat iklîminde din
Ol saçı Leylâ hayâliyle dahı Mecnûndur

Üstühânum nây u kaddüm çeng idüp zâr eylemen
Ey güzeller şâhı yohsa eskiden kânûn mıdur

Zehr-i kahrından bu dehrün lâleye kan aglada
Görmedüm benden beter anun da bagrı hûndur

Dest-i gamdan kurtarımadı girîbânın dahı
Gerdenin alan Ziyâ'înün meger gerdûndur

-157-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gidelden ol perî-peyker firâkı câna gelmişdür
Dirîgâ kim gidüp ʿömrüm ecel gerdânum almışdur

Elüm tut sâkiyâ sun câm-ı Cem tâ şevk-i laʿlünle
Vücüdum cürʿa-i sâgar gibi ayakda kalmışdur

Miyânundan nasîbüm alayın menʿ itme ben benden
Bilürsin pâdişâhum kim alan bir kıldan almışdur

Şikâyetler kılur bî-çâre dil baht-ı siyâhından
Hayâl-i zülfi yârânı meger sevdâya salmışdur

Ziyâ'î dürlü sözler vasf ider dendânı vasfında
Mahabbet bahrına gavvâs olup ʿaşk ile talmışdur

-158-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Câm-ı gam meclisine bu dil-i nâ-kâm okınur
Gûyiyâ bezm-i meye rind-i mey-âşâm okınur

Vuslatun niʿmetin agyâra kaçan vasf itsem
İncinür mevtine san sûre-i Enʿâm okınur

Andı agyâra ne reng itdügümi yârânum
Gûrum üzre sanasın kıssa-i Behrâm okınur

Urdı bir tîg-i sefîd ugrayıcak kabrüme yâr
Görinür anda o mahbûb-ı dil-ârâm okınur

Ey Ziyâ'î yazarum hatt-ı lebi evsâfın
Lâ-cerem meclis-i sahbâda bu erkâm okınur

-159-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Râh-ı kûyunda şu kim terk-i dil ü cân eyler
Ana firdevs-i berîn içre ʿaceb câ n'eyler

Tan degül subh gibi sâdık ise ʿuşşâkun
Her biri mihr-i güle çâk-ı girîbân eyler

Berg-i gül gibi tenün nâzük ü terdür cânâ
Bülbül-i tabʿumı ammâ niçe nâlân eyler

Bezm-i gamda n'ola ʿuşşâkun iderse feryâd
Meclis içre yaraşur olsa hoş âvân eyler

Zârum uyıtmaz iken halkı der-i dil-berde
Ey Ziyâ'î ʿacebâ ney neye efgân eyler

-160-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Hat degüldür leb-i dil-berde dilâ itme hazer
Lebine sâye-i ebrûsı düşüpdür benzer

Ya şekerdür lebi üşmişdür ana mûr u mekes
Ya yeşil tûtîdürür hattı lebi sükker-i ter

Hüccet-i hüsnine imzâdur o hatt-ı miskîn
Ya benüm defter-i cürmümdür o hatt-ı dil-ber

Yine ben vâsıf-ı hatt-ı leb-i cânân oldum
Levh-i yâkûta yazılsa yiridür bu sözler

Hatt-ı müşgîni görenler leb-i cânânumda
Cânuna düşdi Ziyâ'î didiler yine keder

-161-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gûş-ı cânânı görenler sandılar
Gül takınmış zülfüne ol sîm-ber

İki cânibden degüldür iki gûş
Anı bekler iki şakk olmış kamer

Sîmden mengûşdur sanur gören
Gûşı şöyle görinür zîbâ vü ter

ʿÂşıkun başında yir yir kanlu dâg
Gûşı yârun san ki raʿnâ lâleler

Ey Ziyâ'î dürr-i nazmun gûş ider
Gûşına tan mı sadef dirlerse ger

-162-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sanma cevründen kaçup dil sevmeden bî-zâr olur
Her ne mikdâr olsa cevrün ʿaşkum ol mikdâr olur

Bâg u cûya şimdi bir hâlet virür devr-i bahâr
Şîve-i cennâti tecrî tahtehe'l-enhâr olur

Tâliʿümdür bir güneş yüzlüyi sevsem dostlar
Hem beni düşmen bilür hem düşmenümle yâr olur

Düşmene düşnâm idersem yâra bî-pervâ senâ
Kimse taʿyîb itmesün dîvânelügi ʿâr olur

Hîn-i vuslatda Ziyâ'î bûs idem dil-ber lebin
Buna hayrânem ne yüzden vâkıf-ı esrâr olur

-163-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Rind isen ʿârif isen bezmümüze gel meyi gör
Zühd daʿvâsı dilünde var ise gelmeyigör

Mey habâbı gibi var ise hevâ başında
Ey dil ayakda sakın cürʿa-sıfat kalmayıgör

Dil ü cân u ten efendi sana kurbân olsun
Tek rakîbün dil-i nâ-pâkin ele almayıgör

Ey sabâ şâm u seher seyr-i gül-istân eyle
Ak gülün şebdeki dülbendini tek çalmayıgör

Sayd olur sanma Ziyâ'î o hümâ-pervâzı
Şâhin-i tabʿ-ı bülendün sen ana salmayıgör

-164-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Otlıdur keyfiyyet-i kudretle şimdi sebze-zâr
Ey sabâ degme otına itme teklîf-i gubâr

Sebze-zâr-ı bâga bir ot virdi dehr-i nev-bahâr
Ol sebebden hâtır-ı hâmûna düşmişdür gubâr

Halk-ı ʿâlem vâʿiz ü şeyhe giderler ben dahı
Eyledüm mey-hânede pîr-i mugânı ihtiyâr

Pîşe-i nazm içre çok vahşî kaçırmışdur selef
Ben erenler himmetinde eyledüm bir bir şikâr

Rûy-ı zerdümle Ziyâ'î bir hazân yapragıyam
Bâg-ı mihnetde beni topraga salmış rûzgâr

-165-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Muttasıl tıfl-ı dili ol mihr-i enver söyledür
Muʿcizeyle tıflı san Yûsuf peyamber söyledür

Söyledür tabʿum benüm ol şâh-ı hûbân fi'l-mesel
ʿİlm ü hikmetden Aristoyı Sikender söyledür

Hep güzeller derdidür tabʿ-ı selîmüm söyleden
Mücrimi iskencelerle tut ki begler söyledür

Ârzû-yı vuslatundur söyleden ʿâşıkları
Tûtî-i gûyâları gûyâ ki sükker söyledür

Ey Ziyâ'î söylemekden geçe tûtî-i zamân
Ol şeker-güftâr anı va'llâhi söyler söyledür

-166-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Mahallende gören ben hasteyi gâyet zebûn anlar
Ezelden pây-mâl-ı dest-i kahr-ı dehr-i dûn anlar

Benüm sûz-ı derûnum anlamaz nâ-puhte ahmaklar
Gamum anlarsa ancak Kays-ı sahrâ-yı cünûn anlar

Kilîsâ-yı bedende cân-ı zâr inler sanemlerden
Rakîb-i gebr işitdükce sadâ-yı erganûn anlar

Yolunda çekdügüm zann itme kim maʿlûmun olmışdur
Benüm hâlüm hemân ol ʿâlim-i râz-ı derûn anlar

Ziyâ'î biz edânî-i zamâna pây-mâl olduk
Kemâl ile maʿârif ehlin ancak zü-fünûn anlar

-167-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hâne-i dehrün gönül bir onmaduk evbâşıdur
Kahr-ı derd ü gam ʿıyâlidür o da ev başıdur

Bir gice dünyâya gelmiş Leylîyle kâküli
Ol şeker-leb yâr ile Şîrîn süd kardaşıdur

Derd ile rûz-ı ezelde bile giryân oldılar
Çeşmümün Ferhâd ile iki yaşdaşıdur

Câmiʿ-i pâk u muʿazzamdur sipihr-i nüh-kıbâb
Ey melek âh-ı derûnum her seher ferrâşıdur

Pâdişâh-ı kişver-i ʿaşkem Ziyâ'î şimdi ben
Şehr-i gamda mürde cismüm benüm subaşıdur

-168-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Benüm ol gözleri fettân meftûn oldugum bilmez
Meded ol saçı Leylâ kara magbûn oldugum bilmez

Benüm agladugum âh itdügüm budur ki ʿâlemde
Henüz ol zülfi Leylâ böyle Mecnûn oldugum bilmez

ʿAceb mi mâ'il olsa kıssa-i Mecnûn u Leylâya
Çün ol vahşî gazâlum Kays-ı hâmûn oldugum bilmez

Sipihr-i bî-vefâ-âsâ cefâ eyler meger ol şûh
Ezelden pây-mâl-ı kahr-ı gerdûn oldugum bilmez

Ziyâ'î acıdugum bu ki her bir tâlib-i maʿnî
Belâgat kulzümünden dürr-i meknûn oldugum bilmez

-169-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂşık-ı dil-dâr olaldan râh-ı gurbet beklerüz
Geçmişüz biz ʿârdan kûy-ı melâmet beklerüz

Biz hilâl-i naʿl-ı esb-i yârı her dem gözlerüz

İrmege ʿîd-i murâda dâll-ı devlet beklerüz

Pâdişâh-ı ʿaşka kul olalı bu ʿâlemde biz
Mâlik-i mülk-i gamuz başka velâyet beklerüz

Bâd-ı kahr ile felek girdâba salmışdur bizi
Bahr-ı firkatda henüz fülk-i felâket beklerüz

Göreli ruhsâr-ı yârı kıpkızıl dîvâneyüz
Lâle gibi daga düşdük kûh-ı mihnet beklerüz

Leylî-i zülf-i nigârun biz dahı Mecnûnıyuz
Kalmışuz yabanda sahrâ-yı firkat beklerüz

Ey Ziyâ'î olmışuz ʿâlemde bî-nâm u nişân
Biz ʿadem ʿAnkâsıyuz Kâf-ı kanâʿat beklerüz

-170-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şâh-ı ʿaşk olmayana ehl-i hıred şâh dimez
ʿAşk eri câh-ı cihâna a begüm câh dimez

Natʿ-ı dilden kaçarum bârî diyü beydak-ı cân
Niçe ferzâne olur şâhı görür şâh dimez

Elif-i kaddün ile hâ gözüni sultânum
Kimse yok mı göricek derd ile bir âh dimez

Dir dimez halk-ı cihânı kul ider kendüzine
Şâh-ı hüsn oldugunı gâh dir ü gâh dimez

Tekye-i gamda Ziyâ'î hele dervîş olalı
Câhile minnet ile yarıcun Allâh dimez

-171-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gören ol çehre-i gül-gûnı hergiz alını bilmez
Belâ-yı kadd-i bâlâsın çekenler balını bilmez

ʿAceb ol mihr-i meh-peyker niçün kendüye gadr eyler
Olur nâ-cins ile hem-ser bugün emsâlini bilmez

Pelîd ile olur hem-ser cihân bâgını geşt eyler
Niçün ol serv-kadd dil-ber bizümle salınıbilmez

Saçın gerdânına salmış günâhum boynına almış
Bu mihnet-hânede kalmış garîbün hâlini bilmez

Tabîb-i cân imiş çün kim leb-i cân-bahşı dil-dârun
Ziyâ’î gibi bîmârun niçün ahvâlini bilmez

-172-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ol kıyâmet yâr ile haşr olabilse cânumuz
Tarf-ı magribden çıkagelse hûr-ı rahşânumuz

Tâliʿüm yok kim ben ol hurşîd-i rahşânı görem
Ol sitârem yok ki çıka mâh-ı ʿâlî-şânumuz

Meclis-i gamda gözüm yaşın görüp mânend-i mey
Âteş-i hicrün kebâb itdi bizüm büryânumuz

Bunca yıldur ʿaşk-ı pâki cânumuzda saklaruz
Zâhidâ dil-ber seversek yok mıdur îmânumuz

Ey Ziyâ’î ol şeh-i ʿaşkuz cihân mülkinde kim
Haşr olınca lâ-cerem tagılmaya dîvânumuz

-173-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Sihr-i gamzenden efendi katı gâfil degülüz
Bilürüz fitne-i zülfün kara câhil degülüz

Çekerüz bâr-ı gamun bârî bizi denk itme
Nâ-tüvânuz hey efendi mütehammil degülüz

Kîl ü kâl eylemesün kimse saçun vasfında
Kılca ey zülf-i siyeh biz buna kâ’il degülüz

Seni ey serv-i gül-istân-ı tarâvet her gâh
Togrılukla severüz gayruna mâ’il degülüz

Leb-i dil-ber bizi her demde kılur kan hayrân
Şevk-i câm ile Ziyâ’î gibi kanzil degülüz

-174-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün
Seng-i cefâsı yârun bir dem başumdan inmez
Devlet güni başuma togdı ebed tolınmaz

Ol serv-kadd nigârı togrılug ile sevdüm
Derdi bilüm büküpdür togrılugum bilinmez

Gördükde eşk-i âhum dil-ber terahhum itmez
Âb u hevâya benzer ol seng-dil tanınmaz

Nâr-ı mahabbetine düşdüm bir âfitâbun

Gerçi sovukluk eyler ammâ ol od soyınmaz

Göstermedi Ziyâ’î ol mâh gün yüzini
Hem tâliʿün açılmaz hem yılduzun görinmez

-175-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün
Didüm ʿizarun üzre hattun neden belürmez
Didi kim yansa âteş anda çemen belürmez

Râh-ı mahabbetünde dil zahmetin sorarsan
Gam cânuma geçüpdür ammâ geçen belürmez

Mecrûhunam ʿilâc it ey kaşları kemânum
Tîrün tokınmayınca derd-i beden belürmez

Va’llâhi ʿâlem içre yokdur senün nazîrün
Bilün hayâle gelmez hîç ol dehen belürmez

Rûm içre pâdişâhum çokdur egerçi şâʿir
Ammâ Ziyâ’î gibi ehl-i sühan belürmez

-176-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Manend-i leb-i laʿli Bedehşânda bulınmaz
Hemtâ-yı ser-i zülfi Karamanda bulınmaz

Mısr içre bunun gibi şeker-leb ele girmez
Hîç böyle güzel mülket-i Kenʿânda bulınmaz

Katʿâ o gözi kâtil ü hûn-rîz nigârun
Şemşîr-i cefâsı gibi Kîrmânda bulınmaz

Ey gözlerümün nûrı beni sürme tapundan
Hâk-i kademün kuhlı Sıfehânda bulınmaz

Bu tarzda bir şiʿr-i dil-âvîz Ziyâ’î
Hakkâ bu ki Şîrâz ü Horâsânda bulınmaz

-177-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Mübtelâ-yı belâ-yı mahbûbuz
Müstehak-ı cefâ vü âşûbuz

Dîde meftûh u gönlümüz meksûr
Biz belâ ʿâleminde mansûbuz

Başdan ayaga pây-mâl olduk

Eller içre bununla mergûbuz

Rüstemüz tutalum şecâʿatde
Gâlibâ Zâl-ı dehre maglûbuz

Zulmet-i gamda böyle kalmayalum
Biz Ziyâ'î ziyâya mensûbuz

-178-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Râh-ı gamda n'ola korkarsam efendüm câ'iz
Yolda her ehl-i sefer kılsa tevehhüm câ'iz

Niçe yıl gurbet-i hicründe belâlar çekdüm
Bir garîb ʿâdeme olmaz mı terahhum câ'iz

Göricek hatt-ı ruhun niçe figân eyleyeyin
Lâ-cerem olmadı Kur'ânda terennüm câ'iz

ʿÂrızın görmez isen var ayagı topragına
Su bulınmazsa türâb ile teyemmüm câ'iz

Seg-i kûyun göricek oldı Ziyâ'î handân
Kişi yârânını gördükde tebessüm câ'iz

-179-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dem-â-dem cânumı korkutma idüp hançerün ser-tîz
O demler kanı kim kanum döke ol hançer-i hûn-rîz

Acırdı Bî-sütün-ı gamda düşmiş haste Ferhâdı
ʿAceb Şîrîn-sühandur Hüsrev-i Dehlû gibi Pervîz

Gamundur Bî-sütûnum tîşem âhumdur benem Ferhâd
Lebün Şîrîn ruhun Gül-gûn saçundur Hüsrevâ Şeb-dîz

Sabâ kûyundan irdi çın seher kıldı tesellâyı
Perîşân hâtırum cemʿ eyledi ol bâd-ı zülf-âmîz

Ziyâ'î sînemüz külhan rakîb-i seg cehennemlik
Felek hammâmına câm oldı encüm kehkeşân kâriz

-180-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Didiler giderek ol cevri çok dil-ber cefâ itmez
Cefâya sabr iderdüm korkarın ʿömrüm vefâ itmez

Gözi yaşını zemzem itmeyen ʿâşıklar â kıblem

Mahallen Kaʿbesinde Merve hakkı çün safâ itmez

Yiridür ol meh-i bî-mihre dirsem bî-vefâdur ger
Ki ʿahd itdi beni katl itmege ammâ vefâ itmez

ʿAceb niçün tabîb-i cân u dil dirler o cellâda
Dil-i bîmâruma rahm eyleyüp çün kim şifâ itmez

Beni giryân idüp agyârı handân itdün ey gerdûn
Ziyâ'îye bu kahrı derd-i hicr-i Mustafâ itmez

-181-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Kays benden gam-ı hicrânunı yigrek bilmez
ʿÂşıkun çekdügi âlâmını muḍhak bilmez

Halkı her gice felek sufresine daʿvet ider
ʿArz ider encüm ile mâhı tuz etmek bilmez

Hâr-ı hicrânda niçe bülbüli nâlân eyler
Tâzedür ol gül-i nevreste sevilmek bilmez

Görür âyîne-i kalbinde nigârı nakşın
Kendüden ʿâşık olan yârını münfek bilmez

Pây-mâl itdi bizi ellere el virdi nigâr
Vasf-ı dest ü kef ü engüştini dirsek bilmez

Kadrini bilmeze yâr oldı belâdur dil-ber
Bir belâ bu biz anun kadrini bilsek bilmez

Bilmez ol yâr didüm şiʿr yalan oldugını
Ey Ziyâ'î işidenler didi gerçek bilmez

-182-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ben gubâra nazar ol yâr-ı dil-ârâmum itmez
Kabrüm üstine kadem basmaga ikdâm itmez

Meskeni kûy-ı nigâr olmayıcak miskînün
Gönlümüz bâg-ı İremde dahı ârâm itmez

Leb-i dil-ber ki bizi mest-i müdâm itmişdür
Rind-i mey-hâreye çok böyle mey ü câm itmez

Böyle rüsvâ-yı cihân olduguma taʿn itmen
İhtiyâr ile kişi kendüyi bed-nâm itmez

Diyemez şiʿr-i Ziyâ'î gibi her bir şâʿir
Lâ-cerem Rûh-ı Kudüs herkese ilhâm itmez

-183-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gedâ-yı kâm-bîn ü kâm-rân ü kâm-yâbuz biz
Edânî kısmına meyl itmezüz ʿâlî-cenâbuz biz

Kıyâs itme bizi her ahmak u nâ-cins ü nâdâna
Karadag gibi sultânum bugün hâzır cevâbuz biz

Hevâ-yı ʿaşkun ile ʿâkıbet baş terkin itmekdür
Bizüm maksûdumuz deryâ-yı gamda bir habâbuz biz

Bizi her dem erâzil pây-mâl itmekdedür zîrâ
Ayakda kalmış ednâ alçaga düşmiş türâbuz biz

Ziyâ'î nesne bilmez dir işitdüm baʿzı câhiller
Açılmaz degme bir nâdâna bir müşkil kitâbuz biz

-184-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şerbet-i lâlüni sun hastene ey âfet-i nâs
Oldı çün hatt-ı lebün fîhi şifâün li'n-nâs

ʿÖmrümün hâsılı sensin benüm ey rûh-ı revân
Kâmetüm mezraʿ-ı ʿâlemde gamun eyledi dâs

Kavl-i şârih ile şerh olabilür şerhalarum
Ne kazâyâ-yı kazâ-yı dil olur Kaysa kıyâs

Küşte-i tîg-i gamem mâtemüm tutdı nigâr
Ne belâ-yı siyeh oldı bana ol kara libâs

Dehenün sırrını keşf itdi Ziyâ'î ammâ
Kanı bir hurde bilür râz duyar râz-şinâs

-185-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Fikr-i ruhsârum dil-i şeydâya olmış münʿakis
Fi'l-mesel hurşîddürür deryâya olmış münʿakis

Hamrını lâlünden almış gâlibâ rûz-ı ezel
Laʿl-i gül-rengün mey-i hamrâya olmış münʿakis

Hüsn-i bî-hemtâ görüp karşunda hayrân olma kim
Talʿatun âyîne-i garrâya olmış münʿakis

Seng-i hârâdan çıkan nârı cibillî sanmanuz
Sûzı Ferhâdun ezel hârâya olmış münʿakis

ʿAşkumuz fâş oldı dehre her güneş söyler yürür
Ey Ziyâ'î şevkümüz dünyâya olmış münʿakis

-186-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Külâlendür gül-istân-ı ruhunda cilve-ger tâvûs
Bulınmaz gül-şen-i firdevs içinde böyle ter tâvûs

Kaşun vasfını tâvûsî mürekkeblerle zeyn itdüm
Sanur anı görenler bir muʿanber muʿteber tâvûs

Gül-i rengîn ile her şâh-ı gül gül-zâr-ı ʿâlemde
Ziyâdan cilve eyler sanasın cevlân ider tâvûs

Gül-istânda salınsa ol melek zerrîn kabâ ile
Görenler dir ki cennet bûstânında gezer tâvûs

Ziyâ'î bâg-ı nazmun bir müzeyyen gül-sitândur kim
Kenârında anun her kâfiye bir cilve-ger tâvûs

-187-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Niçe ʿAnkâlar şikâr olurdı mânend-i mekes
Düzseler hâşâk-ı kûy-ı dil-rübâdan bir kafes

Sallanur durmaz dili çalar figân eyler müdâm
Var ise câm-ı mey-i ʿaşkunla kanzildür ceres

Çok bu denlü zulm-i bî-hadd bunca derd-i bî-kıyâs
Pâdişâhumdan Hudâ bilür degüldi mültemes

Hep ser-i agyâr içündür itlerünle daʿvâmuz
Tîg-i ʿadlünle şehâ lutf eyle ol daʿvâyı kes

Gel Ziyâ'îden şikâyet kılalum dil-dârına
Bizi uyutmaz anun âh u figânı bir nefes

-188-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

ʿAceb midür yüzün gördükde itse her gedâ meclis
Bilürsin mevsim-i gülde olur ey şeh revâ meclis

Yine rahm eyleyüp şemʿ-i ruhun gösterdün ey meh-rû
Şeb-i firkatde anun çün olupdur pür-ziyâ meclis

Ney ü kanûnı inler mesti feryâd u figân eyler
Gam-ı hicr-i nigâra benzer olmış mübtelâ meclis

Melek sâkî şafak mey nukl encüm mâh-ı nev sâgar
Güneş şemʿ-i safâ kavs-i kuzah çeng ü semâ meclis

Gelelden meclise ol yüzi Kaʿbe lebleri zemzem
Ziyâ'î Merve hakkıyçün olupdur pür-safâ meclis

-189-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Mevsim-i güldür döşendi meclis-i sahbâya nâs
Destine destâr merhûn olmada câma libâs

Bezm-i gülde yâr ile agyâr içer turmaz müdâm
Zehr-i kahr-ı dehri nûş itsem n'ola ben tas tas

Ey cefâ-cû muttasıl senden bana eksük degül
Derd-i bî-hadd cevr-i bî-pâyân cefâ-yı bî-kıyâs

Sîm-tenler vaslın eyler hâtır-ı şeydâ ricâ
Bir gedâ devletlülerden akça eyler iltimâs

Şevkin artursa dilün şiʿr-i Ziyâ'î tan degül
Mushaf-ı rûyundan itmiş anca yirde iktibâs

-190-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Hakkâ ki bezm-i bâg güzel bezm-gâh imiş
Ey ehl-i ʿişret âhiri ammâ ki âh imiş

Gam tekyesi ki erbâb-ı menzil-i ʿaşkdur
Şehr-i mahabbet içre ulu hân-gâh imiş

Uzun gice belâları zülfün hayâli hem
Baht-ı siyeh dahı ne belâ-yı siyâh imiş

Gâh mahallen içre rakîb-i seg âh ider
Ammâ ki nagmesi de makâm-ı segâh imiş

Girdi sipâh-ı eşk ile şehr-i melâmete
Derd ehline Ziyâ'î meger pâdişâh imiş

-191-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Hûb-ı mergûb idi bu ʿâlem-i fânîde güneş

Şevk-i mihrünle senün olmasa şûrîde güneş

Şevki artar yüzini der-gehine sürse gedâ
Her seher kapuna yüz sürer ol ümmîde güneş

Hânemüz rûşen ola hâtır-ı hoş-hâl misâl
Ger şebân-geh gele ol mâh-sıfat gide güneş

Sâye-perver boyı serv âfetüme benzeyemez
Şîr-i şehrdür iki pîr-i cihân-dîde güneş

Ne yüzin gösterür ol meh ne gönül şevke gelür
Ne o meh-pârede ay var ne Ziyâ'îde güneş

-192-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dostlar rüsvây u bed-nâm olsam itmen serzeniş
İtdi dîvâne beni ol cilve ol nâz ol reviş

Bâg-ı hüsn içre nihâl-i nahl-i bâlâ-yı habîb
Bâg-bân-ı lutf-ı Yezdân ile bulmış perverîş

Hâne-i dilde hemân Erjeng nakşıdur hayâl
Çîn-i ebrû-yı nigâr olmışdur elde muntekış

Olmaya bî-gâne dirsen yâd ide dil-ber seni
Âsitânında var evvel âşinâsıyla biliş

Hışm ider zülfün Ziyâ'îye gazabdan küfr olur
Söyle ey ʿâşıklarun kim sana n'itmiş n'eylemiş

-193-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Bu mürde cisme sanman bir niçe yirden kefen gelmiş
Fakîre gâlibâ devletlülerden pîrehen gelmiş

Gönül geldikçe bîmâr oldı kûyunda belâ bu kim
Mahallenden sabâ haste gidüp girü esen gelmiş

Cefâsından kaçup dil girü lutf ümmîdine geldi
Sorup ol bî-vefâlar serveri didi kaçan gelmiş

Ziyâ'î turmayup bu fânî dünyâya gelen gitdi
ʿAceb bu kim haber virüp dimez kimse giden gelmiş

-194-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Gamı ol tâze dil-dârun dil-i gam-nâke sarmaşmış
Nihâl-i tâzesi engûr-ı bâgun tâke sarmaşmış

Vücûd-ı hâk-sâre sarmaşan regler mahallende
Tamarlardur ki servün sâyesinde hâke sarmaşmış

Hayâl-i vuslatun rûhumla sandum imtizâc itmiş
Görüp pîrâhenün kim ol vücûd-ı pâke sarmaşmış

Bugün gurbetde gördüm âşinâlar birbirin bulmış
Seg-i kûyun sanurdum ʿâşık-ı bî-pâke sarmaşmış

Edânîye zarûretden Ziyâ'î ilticâ eyler
Garîk-i bahr-ı gamdur buldugı hâşâke sarmaşmış

-195-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Çemende sarmaşık gördüm gül-i bûstâna sarmaşmış
Sanurdum kim Züleyhâ Yûsuf-ı Kenʿâna sarmaşmış

Sarılmış Yûsufun pîrâhenine Hazret-i Yaʿkûb
Açılmış yâsemen berg-i gül-i handâna sarmaşmış

Sarılmış câme-hâb-ı vuslat içre ʿâşık u maʿşûk
Görenler dir ki tendür hasret ile câna sarmaşmış

Gönül tıflı yapışmış rîsmân-ı kâkül-i yâra
Görenler dir ki cân-bâz oglanı urgana sarmaşmış

Ricâ eyler dil-i sengîni dil-berden vefâ ʿâşık
Sanasın sarmaşıkdur dagda seng-istâna sarmaşmış

Esîr olmış yitürmiş tıfl-ı maksûmın girü bulmış
Zen-i dünyâ mahabbetle dil-i nâdâna sarmaşmış

Ziyâ'î ehl-i dünyâ sarmaşup kalmış bu dünyâya
Sanasın sarmaşıkdur kalʿa-i vîrâna sarmaşmış

-196-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Bilmem ne ki sihr itdi bana ol yüzi meh-veş
Çeşmümde sular zâhir oldı sînede âteş

ʿAklum takınık yâr vefâsız rakibân çok
Bilmem n'ideyin n'eyleyeyin hâl müşevveş

Yanında siyeh-rûlar o sengîn dilün çok
Ey bülbül-i dil gam yime bin kargaya bir taş

Dünyâda beni Yûsufumun vaslına irgür

Ey sûfî gel ol âhiretün çün bana kardaş

İnsâf idelüm şimdi Ziyâ'î gibi yokdur
Bir gam-zede vü zâr u dil-figâr u belâ-keş

-197-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hışm-ı çeşmün cânumı ey yâr bîmâr eylemiş
Başuma bu dâr-ı dünyâyı benüm dar eylemiş

Tahta-i tâbutum üzre inledür dil-ber beni
Tahta-i nerd üzre gûyâ ben kulın zâr eylemiş

Çâr ʿunsurdan yaradaldan tenüm Cân-âferîn
ʿAşk-ı cânânda beni gâyetde nâ-çâr eylemiş

Bizi gam öldürdi öldürmez diyü ol bî-vefâ
Gerçi kim öldürmege evvelde ikrâr eylemiş

Firkatün çok çekdi kim her bir güni bin yılcadur
Bu Ziyâ'înün Hudâ ʿömrini bisyâr eylemiş

-198-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gel beni zecr ile öldür kâkülün dârına as
Kıssa-i derdüm gibi bulınmasun beyne'l-kasas

Tîr-i gamzen şöyle kılmışdur müşebbek sînemi
Seyr idenler sanur anı cism-i câna bir kafes

Halka-i bezm-i şarâb oldı mahabbet hâtemi
Câm-ı laʿlîndür ana yakutdan gûyâ ki fas

Fikr iderdüm kim niçe biçem melâmet câmesin
Karşudan gördüm pür-şevküm getürür bir makas

Ey Ziyâ'î nûr-ı Yezdân oldugına ol sanem
Ehl-i îmâna kaş ile kirpigi yetmez mi nas

-199-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Lâzım mı derd-i ʿaşkı sana eylemek luhûs
Mir'ât-ı dilde ʿaks-i ruh-ı yâr-ı ter nusûs

ʿUşşâkı haste kodı mahabbet yüzükleri
Şol kehrübây çehreleridür meger fusûs

Mir'ât-ı dilde ʿaks-i ruh-ı yârı seyr kıl

Yog ise anda jeng-i riyâ var ise hulûs

Âdem bu mülk-i fânîye itsün mi ʿitimâd
Çekmekdedür gumûmı ʿumûmen ʿale'l- husûs

Nazm-ı Ziyâ'î gibi gerek şiʿr-i âb-dâr
Tâ beytine gelüp od urmaya lüsûs

-200-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Dilâ ol yüri bahr-ı ʿaşka gavvâs
Leb-i dil-berdür anda gevher-i hâs

Benem Mansûr-ı meydân-ı mahabbet
Hemân cânâ saçun zencîrine as

Cemâdâtı gamun tahrîk iderdi
ʿAceb mi sûfîler olursa rakkâs

Biçerken câme-i ʿaşkı rakîbe
Bugün hayyât elinde sındı mikrâs

Halâs olmaga kizb-i müddeʿîden
Ziyâ'î okuruz sıdk ile İhlâs

-201-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Lâyık-ı vasl olmadur bu eşk-i dîdemden garaz
Bir safâ sürmekdür âhir şimdiki demden garaz

Cân virüp cânâna derdüm ʿâkıbet vasl olmadur
ʿÂlem itmekdür hemân bu iki ʿâlemden garaz

Câm-ı Cem efsânedür kim rindler söyler yürür
Laʿl-i nâbun câmdan sensin begüm Cemden garaz

Böyledür izʿânumuz zevk ü elem efsânedür
Vasl u hicrânundur ancak sûr u mâtemden garaz

Vuslatundur anlarum firdevs-i ʿalâdan murâd
Var ise nâr-ı firâkundur cehennemden garaz

Kaʿbeden kıblem senün dîdâr-ı pâkündür murâd
Gabgabun çâhıdur ey meh çâh-ı zemzemden garaz

Ey Ziyâ'î hâlüm iʿlâm itmedür der-gâhına
Gice gündüz böyle feryâd ile nâlemden garaz

-202-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Firkatda laʿl-i dil-beri anmak melâl-i mahz
Anun dehânı bûsesin almak muhal-i mahz

Teşne-dilüz harâret-i hicrünle yanmışuz
Unutma bizi ey leb-i laʿli zülâl-i mahz

Gîsûlarun dile katı zulm ider dirîg
Boynunda ol degül ʿömrüm illâ vebâl-i mahz

Bu saʿdi gör ki nûş idicek câmı hüsrevâ
Şöyle hasen dirüm sözi olur kemâl-i mahz

Hâlin Ziyâ'înün ne sorarsın ki ol garîb
Ey mûmiyân gamunla olupdur hayâl-i mahz

-203-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dirîgâ derd-i ʿaşk irdi irişdi cânuma emrâz
Yanumdan gitdi yârânum ehibbâm eyledi iʿrâz

Şu derde mübtelâyem kim etibbâ idemez dermân
Ecel gibi güzel sıhhat müyesser eyle ey Feyyâz

ʿAceb muʿtâd imiş gönlüm belâ-yı ʿaşkı çekmede
Zebûn olurdı gerdûna eger yüklense bu aʿrâz

Görüp tîg-i cefânı nefret itmez kimse kapundan
Meger cânâ yolunda cânı kurbân itmedür agrâz

Ziyâ'înün efendi boynın ur şevkin ziyâd eyle
Ziyâsı şemʿün artukdur kesince boynını mikrâz

-204-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
ʿÂrızunda degül ol hatt-ı perîşân galat
Hîç olur mı ki ola âyet-i Kur'ân galat

Şerbet-i ârzû-yı laʿlüni dil sundı bana
Meye göndermiş idüm eylemiş oglan galat

Vasl ile firkati fark itmiş işitdüm agyâr
Bilsem âyâ ki neden eyledi nâdân galat

Kâm-rân itdi edânîyi eʿâliyi hem-pây
Muttasıl itmededür târum devrân galat

Ey Ziyâ'î şeh-i nazmem sühanum togrusı râst
Korkum oldur ki ide kâtib-i dîvân galat

-205-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Var ise çehrende tan mı hâl ü hat
Yaraşur mushafda iʿrâb ü nukat

ʿÂrızun seyr itmek ister mürg-ı cân
Su kenârın ârzû itmez mi batt

Hayra kalmışdur umûr-ı ʿaşkda
Her kimün oldı murâdı ol vasat

Anladugum bu ki râh-ı dil-bere
Başını galtân iden itmez galat

Ey Ziyâ'î başumuz beş vaktde
Nîl ü Ceyhûn u Fırât u Dicle Şatt

-206-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hâne-i kalbe o şeh saldı bisât-ı inbisât
Tayy olındı bûriyâ-yı zevk ü bâlin-i neşât

Vasf-ı âh-ı âteşînüm yazdılar sanman fişek
Göklere mektûb uçurdılar ki kılsun ihtiyât

Tan mı ser-gerdân yürürse yollar üzre gird-i bâd
Böyle eyler hâk-i pây-ı yârda kalan ihtiyât

Mihr ü meh iki şafakdur tevsen-i çerhün meger
Şol licâm-ı kehkeşânına kılmış irtibât

Ey Ziyâ'î ol kıyâmet yâr ile haşr olmaga
Derd ü gam gûyâ terâzûdur reh-i ʿaşkı sırât

-207-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Belâlu ʿâşık itmez dime lutf ile vefâdan haz
Tabîbüm yohsa bîmâr olan itmez mi devâdan haz

Nazar kıl hışm ile râ kaşlarun çat ey hilâl-ebrû
Gönül kesb-i safâ eyler ider cânum bu râdan haz

N'ola gam kişverinde dil severse ger seg-i kûyun
Garîb iklîm-i gurbetde ider çün âşinâdan haz

Bana yir gösterür kâşânesinde bir hasîr üzre
Anı bilmez mi zâhid ʿâşık itmez bûriyâdan haz

Yüzün göster Ziyâ'îye görür çâh-ı firâkunda
İderler zulmet-i zindânda kalanlar ziyâdan haz

-208-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gitdüm diyâr-ı gurbete cânânum elvedâʿ
Düşdi sefer çü bendene sultânum elvedâʿ

ʿAklum tagıldı ʿârîyüm ey mâh ʿârdan
Bilmem ki n'oldum ey gözi mestânum elvedâʿ

Bülbül gibi hezâr figân eylesem gerek
Ben ey yanagı verd-i gül-istânum elvedâʿ

Sünbülleründen ayru perîşân hâtırum
Cemʿ olımadı ey saçı reyhânum elvedâʿ

Laʿl-i leb-i habîb görinmez Ziyâ'iyâ
Kan aglasun bu dîde-i giryânum elvedâʿ

-209-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Olalı gönlüm gibi âşüfte-i dil-dâr şemʿ
Subha dek göz yummaz olur tâ-seher bîdâr şemʿ

Ger kafasından çekerlerse zebânun bir şerer
Sûz-ı ʿaşkun nüktesinden eylemez izhâr şemʿ

Ben duʿâ-gûyın sögerse tan degül ol mâh-rû
Dil uzadur kendüye cân virene her bâr şemʿ

Kaddünün bir dikmesidür serv-i gül-zâr-ı cihân
Bir çerâgıdur senün ruhsârunun ey yâr şemʿ

Rûşen eyler miydi bezmi mihr-i ʿâlem-tâb-veş
Böyle pür-şevk olmasa her şeb Ziyâ'î-vâr şemʿ

-210-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Tabʿum serâya mâ'il ider ıztırârî bâg
Sâkî getür meyi kamu ıztırr gayr-ı bâg

Didüm göreyin müjeni kaçma didi yâr
ʿÂkil virür mi destine dîvânenün bıçâg

Şevk-i ruhun yakar ser-i kûyunda cânumı
Hayr itdi yakdı kûşe-i meclisde bir çerâg

Yakdı memâlik-i gazeli sûz-nâk ile rûhum
Ezelde hüsrevâ uyarmış gibi ocâg

Gören ziyâ-yı mihr-i ʿizârın Ziyâ'iyâ
Eyler fürûg-ı şems-i cihân-tâbdan ferâg

-211-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Bâg-ı sînemde her dem ey gül-i bâg
Şol ki ol gonca itmedi beni sag

Gül-sitân-ı cemâl-i cânânun
Oldı dil mürgınun ayagına bag

ʿÂrızun üzre hâl ü zülfünle
Sayd-ı mürg-ı dil eyledün yüzün ag

Sâkiyâ bizi şöyle mest itdün
El dutuldı dutulmaz oldı ayag

Meclis-i meyde mâh-ı tâbânum
Şevke geldi Ziyâ'î gibi çerâg

-212-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bâg-ı sıhhatde gezerken ferâh u zevk ile sag
Yakdı tâb-ı teb-i hasret işidenlerden ırag

Haste dillerde egerçi niçe ʿillet bulınur
Hîç lâyık degül ammâ ki yolından sapa sag

Var iken eşk-i revânum neme yarar cûlar
Hüsn-i dil-ber var iken bana ne kayd olsun bâg

Bülbül-i tabʿuma cevlân-geh olur bâg-ı kemâl
Âşiyân eylemez anda umarın zâg u kelâg

Yâr-ı sâdık arayup bulmaga çekdüm çok elem
Ey Ziyâ'î aramakdan idelüm bârî ferâg

-213-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Kaşına karşu dizilmiş niçe müjgân saf saf
Karşı mihrâba turur san ki müselmân saf saf

Kırmızı gülleridürür bâg-ı cûdun yir yir
Sînem üstinde olan dâg-ı firâvân saf saf

Bâgı ol serv-i hırâmân güzer itmez mi görün
İntizâr üzre turur serv-i gül-istân saf saf

Ha sakın terk-i cefâ eyle şikâyet kılurın
Rûz-ı mahşerde kaçan kim turur insân saf saf

Gel Ziyâ'îyi halâs eyle beden kaydından
Çünki eksük degül ey şâh duʿâ-hân saf saf

-214-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Yok mıdur şefkatün ey bî-insâf
Bendenün eyle günâhını muʿâf

Gayrılar gördügi lutf u keremün
Görmedüm nısfını hakkü'l-insâf

Umarın sana beni gamz ideni
Âşikâr ide hafîyyü'l-eltâf

Görse ger tîg-i gam-ı cânânı
Cebeli olur idi kulle-i Kâf

Ey Ziyâ'î gam-ı cânânun ile
Fahrlar kıl uyar şâʿire lâf

-215-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Miyânuna yakışdı zer kemer hûb oldı ortalık
Libâs-ı nâzı geydün vir lebünden bûse helvâlık

Bugün cevrünle gönlüm yıkdun aslâ virmedün sûret
Gamunla ey sanem dil hânesi Eski Kilisâlık

Miyâncı olmayınca bilini kuçdurmaz ol âfet
Cihân aksine döndi şimdi ortalık temâşâlık

Güzeller mübtelâsı derd-i ʿaşkun pây-mâlıyem
Yaradaldan berü cism-i zaʿîfüm Hazret-i Hâlık

Ziyâ'îyi nazardan dûr idüp agyâra yâr oldun

Umulmazdı benüm iki gözüm senden bu rüsvâlık

-216-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Mülk-i nazm içre bana benzer bugün vassâf yok
Degme bir dîvânda elfâzum gibi evsâf yok

Sayd-gâh-ı deşt-i ʿaşkun ben de bir sayyâdıyam
Saydum olur lîk bir âhû-yı müşgîn-nâf yok

Kanı kimdür bu cihân içre ʿAnkâ yok diyen
Ben de bir ʿAnkâyem ammâ bana kûh-ı Kâf yok

Fi'l-hakîka gevher-i nâ-yâbum insâf eylesen
Bir zamândur şimdi ammâ kimsede insâf yok

Derd ile benzüm sararsa ey Ziyâ'î gam degül
Ben zer-i hâlis-vücûdem n'eyleyem sarrâf yok

Hâlümi yârân sorarsa bî-cihet kaldum fakîr
Şeş-cihet vîrân muhassal hâsıl-ı evkâf yok

-217-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Sünbülî zülfi hevâ ile perîşân bulıcak
Rahm idüp yâr didi bu dahı miskîn ancak

Rûzgâr atdı gönül fülkini girdâb-ı gama
Kurtarursa beni kurtarur efendi zevrak

Kâfir agyârı helâk itmege bir demde hemân
Üstine peyk-i ecel gibi bıçakla varsak

Dil-rübâlar göricek gönlümi zülfünde esîr
Didiler hây n'olaydı o esîri tutsak

Ey Ziyâ'î su gibi taşdı gönül cûş itdi
ʿÖzr-i leng eylemeyüp yâr ayagına aksak

-218-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Safha rûyum dûde eşkümdür müjem aklâm-ı ʿaşk
Serde hatt-ı ser-güzeştümdür benüm erkâm-ı ʿaşk

Dâm-ı tesbîh-i riyâya biz mukayyed olmazuz
Ehl-i ʿaşkuz zâhidâ zülf-i sanemdür dâm-ı ʿaşk

Râh-ı ʿaşkunda elif gibi olurdum müstakîm
Kaddümi lâm itmese ey serv eger âlâm-ı ʿaşk

Dil kesildi ʿayş-ı dünyâdan kazâ kestirdi yol
Zâhir oldı bu muʿammâdan bize bir nâm-ı ʿaşk

Gerçi kim dirler şarâb içmez Ziyâ'î derd-mend
Dostlar va'llâhi mest itmişdür anı câm-ı ʿaşk

-219-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gice pervâne gibi şevkden ârâmum yok
Benüm eyyâmum gibi dünyede eyyâmum yok

Elüm irişmedi ol zülfe yüzin görmedüm âh
Kadre kâdir degülem bir yana bayrâmum yok

Gül-i bâgı n'ideyin sünbülini toplayayın
Bir boyı serv yüzi gül semen endâmum yok

Giderin âhiret iklîmine yâ hû yâ hû
Gönül eglencesi bir yâr-ı dil-ârâmum yok

Açmaga kalb-i perîşânı Ziyâ'î geh geh
Bir saçı sünbül-i ter ʿârız-ı gül-fâmum yok

-220-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Dîvâneyem ahvâl-i cihâna nazarum yok
Mest-i mey-i engûrem özümden haberüm yok

Benden olalı pâdişâh-ı mülk-i gam oldum
ʿAşkunla ganîyem sanemâ sîm ü zerüm yok

Şol tapdugum Allâh hakı deyr-i cihânda
Bir gönlümi egler sanem-i sîm-berüm yok

Cennet ʿamelin işleyemem derd ü gamdan
Andan berü kim kûy-ı nigâra güzerüm yok

Cennetdür anun kûyı Ziyâ'î lebi kevser
Ol cennete uçmaga velî bâl u perüm yok

-221-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Ey gönül ʿârif isen iç yüri câm-ı Cem-i ʿaşk
Ki deger iki cihân zevkine bir ʿâlem-i ʿaşk

Felek üstinde melek emrine râm olmış idi
Olsa engüşt-i Süleymânda eger hâtem-i ʿaşk

Mihrüni görmediler çün ki sipihrün giceler
Geydiler zulmet-i firkatde kalup mâtem-i ʿaşk

Çeşm ü hâl ü dehenün fikri gönülden gitmez
Eksük olmadı derûnumdan efendi gam-ı ʿaşk

Bâg-ı ʿâlemde hayâl-i gül-i ruhsârun ile
Dem-be-dem çeşm-i Ziyâ'î akıdur şebnem-i ʿaşk

-222-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Cebînine kodı uyurken ol meh nâ-gehân barmak
Ben anı sandum engüşt-i Nebî kim mâhı kılmış şak

Görenler eyle sanur sûre-i Şems ü Kalem yazduk
O mâhun ayasıyla barmagı vasfın kaçan yazduk

ʿAceb havz-ı müdevverdür kef-i sîmîni cânânun
Ki teşne dillere karşu diler beş lûleden akmak

Şafak hınnâsı hurşîd ayası engüşt mâh-ı nev
Elinde hûşe-i pervînesidür ol mehün tırnak

El elden üstün oldugın işitdi var ise hurşîd
Sipihre agdı destünle berâber olmaga el-hak

Yaraşur pençe-i sîmîni gül-zâr-ı cemâlinde
Gül-istâna virüpdür fi'l-hakîka revnak

Ziyâ'î sen gül-istân-ı cemâl-i yâra bülbülsin
Kefi ak güldürür beş gonçedür yanında beş barmak

-223-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gitdün yalunuz ey meh-i tâbânum el-firâk
Târîk-i gamda kaldı dil ü cânum el-firâk

Dil mürdesine ol leb-i ʿÎsâyı bulmaga
Çıksa sipihre yiridür efgânum el-firâk

Ben el yudum hayat suyından meded meded
Zulmetde kaldı çeşme-i hayvânum el-firâk

Ben künc-i gamda haste-i dil-bestenem senün
Bulınmadı bu derdüme dermânum el-firâk

Bildüm Ziyâ'î şimdi yanumdan çıkup giden
Yâ ʿömrüm idi kalmadı yâ cânum el-firâk

-224-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gözüm yaşından özge elde ʿâlemde nükûdum yok
Ne gam mâl u menâlüm yog ise bârî hasûdum yok

Ne aldum ben ne satdum nesnesin bu fâni dünyânun
Bugün ʿâlem metâʿından ziyânum dahı sûdum yok

Niyâz idüp yire urmam yüzüm bâb-ı erâzilde
Ganî-i Lem-yezelden gayra ʿâlemde sücûdum yok

Mukadder bir kazâ gelse rızâdan gayrı fikrüm yok
Cihânun nefʿine çokluk sürûrum yok sürûdum yok

Ziyâ'î ben kemâl ü maʿrifet Kâfında ʿAnkâyem
Anunçün câhilân-ı dehr öninde hîç vücûdum yok

-225-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey dil ü cân gam-ı cânân ile mihnetde olun
Taʿn-ı agyâr ile zilletde meşakkatde olun

Sizi ısmarladum Allâha didüm cân u dil
Didi anlar dahı sıhhatde selâmetde olun

Göricek ʿâşıkı kuyunda kilâb-ı kûyun
Didi hıdmetde olalum didi ʿizzetde olun

Rindler pîr-i harâbâta diyince yâ hû
Didi lutf ile hemân devlet ü rifʿatde olun

Vasl-ı cânâneye ikdâm idün ihmâl itmen
Ya Ziyâ'î gibi her-bâr mezelletde olun

-226-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bugün ey mihr-i rahşân ol meh-i tâbânum andurdun
Gice ey mâh-ı bedr ol âfet-i devrânum andurdun

Cihân bâgında senden umdugum bu mıdur ey bülbül
Perîşân-hâtır itdün zülf-i müşg-efşânum andurdun

Gice meclisde bir hâl itdün ey pervâne bi'llâhi
Yanup yakıldugum nâr-ı gam-ı hicrânum andurdun

Gül-istânda seher şol denlü feryâd itdün ey bülbül
Ki âh u zâr ile derd ü dil-i nâlânum andurdun

Ziyâ'îye seherde ey sabâ bir nükte açdun kim
Derûnum hûn idüp ol gonca-i handânum andurdun

-227-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Egerçi hüsn içinde ol perî-ruhsâr olupdur beg
N'olaydı olmasa yanında anun kimse bizden yeg

Ola kim mâ 'il olup iltifât ide bu ben hâke
Var ey bâd-ı sabâ gül-şende ol serv-i revânı eg

Ten-i ʿuryânuma cellâd-ı gam hîle ʿikâb itdi
Gögermiş tâziyâne yiridür cismümde sanman reg

ʿAdû-yı gussa vü gam kalʿa-i câna hücûm itse
Gönül burc-ı bedenden çıgırur Allâh yegdür yeg

Kaşun çîn eyleyüp hışm eyledün miskîn Ziyâ'îye
Yanundan gitmez ey âhû bakışlu hîç rakîb-i seg

-228-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gönül derdine bakman şûh-ı derd-efzâyı seyr eylen
Cünûn-ı Kaysa bakman behcet-i Leylâyı seyr eylen

Mahabbet şevkine ey müddeʿîler eylemen inkâr
Vukûf-ı hâl içün bir sûret-i zîbâyı seyr eylen

Hevâ-yı ʿaşk-ı yâr ile sirişküm cûşa gelmişdür
Bu rîh-i sarsar ile mevc uran deryâyı seyr eylen

Ezelden gönlüm ol Yûsuf-likâyı düşde görmişdür
Beni ʿaşk ile ser-gerdân iden rü'yâyı seyr eylen

Şeb-i vuslatda ol mâhı temâşâ itmek olmazsa
Hevânun iʿtidâlinde çıkun bedr ayı seyr eylen

Sular çaglar hevâlar muʿtedil güller açılmışdur
Bahâr eyyâmıdur dîvâneler sahrâyı seyr eylen

Ziyâ'înün derûnı dâgını görmek ne mümkindür
Beyâbân-ı fenâda lâle-i hamrâyı seyr eylen

-229-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Yâr agyârdan olmadı dirîgâ münfek
Anı ol segden ayırmaga ne kılsak n'itsek

Beglügüm varur kabâ cemʿine mîrem gûyâ
Rûmilinde bana sancak virilmiş Hersek

Geymeden efser-i zerrîni mukaddem kuşanur
Nâz ile câmesin ol vahşî gazâlum geyicek

Vezne gelmez şuʿarâ-yı şiʿr bu nazma nisbet
Tob-ı âhumla çakışmaz dahı çatlarsa tüfek

Ey Ziyâ'î bize rahm itmek elinden gelmez
Ne kadar vasf-ı kef ü sâʿid ü destin dirsek

-230-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Zerün zerd oldı cismi hasretinden sîm-sîmânun
Teni bir yana sîm ü zer gamından ehl-i dünyânun

Temevvüc sanma deryâ sînesin derdünle çâk eyler
Kenâr özler meger bir derdi var elbetde deryânun

Femün bir nükte-i müşkildürür kim zerre anlatmaz
Benüm cânum hemân bir adı var ancak muʿammânun

Lebün zülfeyn ü ruhsârunla hoş zîbâ yaraşmışdur
Şeb-i meh-tâbda gâyetde hoşdur nûşı sahbânun

Sabâvet ʿâleminde itdügün hâlâtı terk eyle
Sabâ bir târına degme o zülf-i ʿanber-efşânun

Ölürsem cevr-i cânân ile taş dikmen mezârumda
Nişânum kalmasun kûyında ol bî-rahm cânânun

Ziyâ'î sen belâgat mülkinün sultânısın şimdi
Bozılmaz lâ-cerem haşre dek âyîn-i dîvânun

-231-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Yiridür terk-i cân itsem çü sen terk-i diyâr itdün
Sıdun ahdi bizi gâyetde şimdi dil-figâr itdün

Beni ey lâle-ruh câm-ı mey-i ʿaşkunla mest itdün
Tenümde dâg-ı hasretler kodun hoş yâdigâr itdün

Dutalum kim bilüm yâ gibi bükdün ey kemân-ebrû
Niçün yâ ok gibi taʿcîl ile benden firâr itdün

Zamâne hûbınun ʿahdine hîç inanmasun kimse
Sıdun ʿahdi bana sen çünki böyle ey nigâr itdün

Mahallen mesken olmışdı Ziyâ'î derd-mendüne
Efendi turmadun ikrâra anı bî-karâr itdün

-232-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Fe'ilün

Degül mi ʿarş-ı muʿallâ likâsı Mahmûdun
Degül mi Sidre kad-i müntehâsı Mahmûdun

Benânı mâh-ı nev-i ʿîddür hakîkatde
Meh-i münevvere benzer ayası Mahmûdun

Dem-â-dem akıdur oldı eşk-i hûnînüm
Boyandı kana kırmızı libâsı Mahmûdun

Cefâ vü cevrini yıllarca çekdügüm bu kim
Gönülde vardur ümîd-i vefâsı Mahmûdun

Ziyâ'iyâ şeh-i mülk-i belâ olur ʿâşık
Olınca cân u gönülden gedâsı Mahmûdun

-233-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Togrısı bu kim senün bir serv-i bâlâdur kadün
Yâ behişt-i hüsn içinde şâh-ı Tûbâdur kadün

Her pelîde hem-ser olma ey boyı serv-i revân
Bir nihâl-i tâzesin gâyet de ʿâlâdur kadün

Hem letâfet bûstânında saçun reyhândur
Hem melâhat gül-şeninde serv-i raʿnâdur kadün

Togruyam yolunda didüm Hak bilür ey serv-kad
Didi bâr-ı derdüm ile şimdi dü-tâdur kadün

Kahr ile çün kim elif kaddün kemân itdi rakîb
Ey Ziyâ'î yiter âhun urmaga yâdur kadün

-234-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Rakîb-i kâfire niçün sen ey nûr-ı Hudâ geldün
Gelem sana rakîbi anmayam dirdün anageldün

Meded kurtar garîk-i bahr-ı hicrân olmadın çün kim
Gamun deryâsınun gavvâsına ey âşinâ geldün

Niçe gün hân-kah-ı şeyheynün irşâdın bekâ kıldun
Anun çün meclis-i ʿuşşâka ey sûfî fenâ geldün

Kudûmun Merve hakkıyçün hayât-ı câvidânumdur
Benüm Kaʿbem benüm kıblem benüm ʿömrüm safâ geldün

Dü-tâ ol bâr-ı hicrüm çekmede ol yâr-ı zâlim dir
Dimek olsun Ziyâ'î emr-i cânânı dutageldün

-235-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dem-â-dem gözleründen kanlu yaşlar dök elemler çek
Güzeller şâhıdur yâr ana lâyık dürr ü gevher çek

Gözün sâkî gözün yaşı şarâb-ı laʿldür ey dil
Şeh-i iklîm-i hicrânsın belâ bezminde sâgar çek

Gönül var müntakim der-gâhına çok çok şikâyet kıl
Ki agyâr ile ʿişretde sen ol dürlü belâlar çek

Vefâ umma o şehden hadd-i zâtından cefâ-cûdur
Seversen sev gidersen git belâlar çek cefâlar çek

Ne lâzım yolına cân vir ne kasd it ey gözi cellâd
Gönül maktûl-i hicründür ne hışm eyle ne hançer çek

Hatun gelsün görüp agyâr-ı bî-gayret nüfûr itsün
Güzeller mülkinün sultânısın aʿdâya ʿasker çek

Ziyâ'î râstî ol serve lâyık vasfa kudret yok
Yalan dirlerse şiʿr-i dil-güşâya aslı var gerçek

-236-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Esb-i nâz ey pâdişeh çâbük-semendündür senün
Elde zülf-i cân-figen raʿnâ kemendündür senün

Ey şeker-leb içüren zehri mükerrer cânuma
Ol nebât-ı hatt ile lâlünde kandündür senün

Sâʿid-i sîmînünün vasfında şiʿr-i pür-güher

Ey perî gel gör ki raʿnâ bâzû-bendündür senün

Bana zülf ü kadd-i yârı anduran ey bûstân
Sünbül-i hoş-bü ile serv-i bülendündür senün

Gönlini al cânına kasd eyle kıl cevr ü cefâ
Eyle n'eylersen Ziyâ'î derd-mendündür senün

-237-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gayra çâre kalmadı agyâr ile gavgâ gerek
Sen güzeller pâdişâhısın kulun rüsvâ gerek

Kendüzin pervâne gibi nâr-ı kahra salmaga
Ehl-i şevk ey şemʿ-i cân ʿaşkunda bî-pervâ gerek

Kahr-ı dünyâyı ferâmûş eyleyüp ʿayş itmege
Mey gerek meclis gerek mahbûb-ı müstesnâ gerek

Baş giderse gitmeye sevdâ-yı ʿaşkun başdan
Lâ-cerem her âdemün başında bir sevdâ gerek

Suda od gizlenmez ammâ ey Ziyâ'î lâ-cerem
Âb-dâr elfâzda muhrikçe bir maʿnâ gerek

-238-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Böyle mest-âne bakış vahşîce âhûda gerek
Böyle ʿişveyle reviş kebk ile tîhûda gerek

Sünbül-i zülf ü gül-i ʿârızuna meyl iderüz
Bâg-ı hüsn içre begüm o da gerek bu da gerek

Ne ise âh-ı dili itmege teskîn biraz
Mey gerek bâg gerek vahşîce âhû da gerek

Şol gubâruz ki leb-i dil-bere hayrânuz biz
Ol leb-i laʿli şeker ol teni pâlûde gerek

Vaslun isterse Ziyâ'î sakın alınma begüm
Çünki dîvânelerün sözleri bî-hûde gerek

-239-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Cefâlar itmesün dil-dâra söylen
İnen zulm itmesün hünkâra söylen

Niçe bir pâreye atsun bizi yâr
Terahhum eylesün bir pâre söylen

Bu sînem zahmınun zahmetlerinden
Ne denlü zahmet ise yâra söylen

Ne bilsün böyle hayrân oldugum yâr
Gamum bir vâkıf-ı esrâra söylen

Cünûnumdan su'âl itmen bana hîç
Varun ol gözleri sehhâra söylen

Yakasın yırtup eylen ʿaybın izhâr
Açılmasun gül-i gül-zâra söylen

Şarâb-ı laʿlinün keyfiyyetinden
Ziyâ'î gibi bir mey-hâra söylen

-240-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
ʿAyş içün zevk ehline bir gül-şen-i hurrem gerek
Gönderün bâg-ı behişti görmege âdem gerek

Mest-i ʿaşk olmak gerekdür tâlib-i dîdâr olan
Bezm-i Cemşîd itmege ʿâlemde câm-ı Cem gerek

Müddeʿîler dir ki hemm ü gam gerek ʿuşşâkda
Her ne dirlerse disünler gam degüldür hem gerek

Subh-dem gül-zâr-ı kûyunda beni aglatdı yâr
Bilmezem kim ol gül-i bâg-ı behişte nem gerek

Der-gehünde hîç olımazsa şehâ derd ehline
Macerâ-yı eşk-i çeşmin dimege bir dem gerek

Zülfün ile leblerün evsâfını dîvânuma
Hatt-ı reyhân u hat-ı Yâkût ile yazsam gerek

Beklemez kimse Ziyâ'î gibi kûy-ı dil-beri
Kıymet-i kûy-ı cinânı bilmege âdem gerek

-241-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Nâz uyhusına var idi dün meyli nigârun
Gözi henüz açılmadı uyhudan uyarun

Çiyner dilin inanman ana dilde kemik yok
Agyâr-ı seg emdüm dirse dilini yârun

Mahsûlini taksîm ide ger gül-şenün eşcâr
Pâyına hemân âb düşer serv ü çenârun

Cân bülbüli gül-geşt iderek bâg-ı cemâlin
Açıldugını göremedi zülf-i nigârun

Bahr-ı gamuna ol ki Ziyâ'î gibi düşmez
Bilmez bilürin kıymetin ey yâr kenârun

-242-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

İftihârumdur beni bu resme rüsvâ kıldugun
İştihârumdur cihânda böyle şeydâ kıldugun

Ey kaşı mihrâb işigi kıble her şâm u seher
İstemem agyâr ile seyr-i musallâ kıldugun

Kaçma ey vahşî gazâlum budur ol miskîn kulun
Vâlih ü şûrîde vü âşüfte şeydâ kıldugun

Gördügün dîvâne-i zencîr-i zülfündür senün
Kays-ı sahrâ-yı mahabbetdür temâşâ kıldugun

Ey Ziyâ'î şevkidür bir şemʿ-i bezm-ârânun ol
Subha dek pervâne-âsâ yandugun yakıldugun

-243-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

İşigin gözedirken dil-rübânun
Dilâ bir gün çıkar elbetde cânun

Ümîdüm var analar yâra derdüm
Düşersem yâdına bir âşinânun

Vefâ yüzini görmezsem gamum yok
Yüzin tek göreyin ol bî-vefânun

Cinânı kûy-ı yâra nisbet itme
Be hey zâhid kusûrı var cinânun

Ziyâ'î aşınur anca kalemler
Yazınca vasf-ı engüştin ben anun

-244-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bir tokuz gözli kemerdür nehr-i eşkümde felek
Korkulukdur kehkeşân u şuʿle-i hâver direk

Şehr halkı birbirine gösterür barmagıla
Sen hilâl itdün beni derdünle benzer ey melek

Zâhidâ çün yüz çevirdün sübha-i sad dâneden
Bu riyâdan yeg degül miydi ferâgat eylemek

Ol mehün kaşı hayâlinden çü hazz eyler gönül
Şekl-i mâh-ı nev ser-i etfâle baglanmak gerek

Ey Ziyâ'î şâh-ı hûbân oldugına ol sanem
Zülfi dâll ü hüsni şâhiddür ne hâcet söylemek

-245-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Çâh-ı Yûsufdur ey sanem zekanun
Hem Süleymân mühridür dehenün

Boynuma almışum senün tîgün
Kanını dökmeye belâ çekenün

ʿÂkıbet çünki var ümîd -i vefâ
Kim ola çekmeye cefânı senün

Vir metâʿ-ı vücûdunı evvel
Ger muhibbi isen o sîm-tenün

Yıkar ol şeh Ziyâ'iyâ âhir
Tob-ı cevr ile kalʿa-i bedenün

-246-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Kulı olalı şâh-ı hûbânun
Şâhı oldum diyâr-ı hicrânun

ʿAynına almayan senün elemün
İtmedi ʿâlemin bu dünyânun

Bâg-ı ʿâlemde benzemez boyuna
Râstî kaddi serv-i bâlânun

Karanu gönlümüzde fikr-i hatun
Bir muʿammâsıdur Şeb-istânun

Bu güzellikle ey büt-i tersâ
Yâra söz söyle var ise cânun

Bana zilletde bakma kim ey şâh

Mûr olur hem-demi Süleymânun

Sûz-ı sînen Ziyâ'î âhir-i kâr
Korkarın kim yaka girîbânun
-247-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Râh-ı ʿaşk içre ol ey ʿâşık-ı şeydâ müdrik
Sefer-i bahr-ı mahabbet mi degüldür mühlik

Umarum vuslatunı lîk yok imkân-ı vusûl
Didüm ol âfet-i cân didi te'emmül tüdrik

Firkatünden eger ey servüm olursa âzâd
ʿÖmri oldukça dil olmaz reh-i ʿaşka sâlik

Yûsuf-ı Mısr-ı melâhatsin eyâ cân-ı ʿazîz
İtsen olurdı beni genc-i visâle mâlik

Cân nisâr eyle Ziyâ'î yüri râh-ı yâra
Gel kerem eyle ganîlerle olma mümsik

-248-
Müstefʿilâtün Müstefʿilâtün

Oldun rakîbün pendiyle münfek
Hâzâ firakun beynî ve beynek

Eller ayagun tozı olurlar
Ol sâʿidün biz vasfını dirsek

Güftâra gelse olmaz mı laʿlün
Mümkin degül mi sudan tuz itmek

Kasr-ı visâle irmek dilersen
Sahrâ-yı gamda var çok belâ çek

Pend-i selefdür dinle Ziyâ'î
Câ'iz degüldür hercâyî sevmek

-249-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Sabâ cihânı muʿattar kıl ol külâleye deg
Yahûd Vefâ tarafına sanevber kaddin ek

Eger ki cân hazer eylerse mekr-i düşmenden
Beden hisârına çıksun çagırsun Allâh yek

Didüm ki şâʿiri koyup rakîbe yâr oldun

Ol âhû didi ki gerçek yalancıdan it yeg

Hayâl-i kâkülün ile şeb-i firâkunda
Sarıldı cismüme mârân-ı gam degüldür reg

Ziyâ'î gibi seherde rakîb âh itmez
ʿAceb degül ki uyurmış seherde dirler seg

-250-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Servlerdür câ-be-câ bu şerha-i sînem degül
Tâze güller yir yir açılmış bu dâg-ı gam degül

Seyl-i eşk-i ʿâşıkı akıtma ey sultân-ı ʿaşk
Çok ziyân eyler binâ-yı hüsn inen muhkem degül

Kim ki tercîh itmeye cennetden ey şeh kûyunı
İʿtikâdum bu ki bu ʿâlemde ol âdem degül

Âsumân-ı hüsne sen hurşîd-i ʿâlem-tâbsın
Zerreye benzetmek ey gonçe dehânun kem degül

İki ʿâlem gussasın çekme Ziyâ'î fârig ol
Ger gam-ı cânân olursa hâtırunda gam degül

-251-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dil görüp ruhsârun eyler ârzû-yı hatt u hâl
San Gül-istân okuyup başlar Şeb-istân-ı hayâl

Ârzû-yı cân u dilsin ey gül-i gül-zâr-ı hüsn
Hâsıl-ı ʿömrümsin ey nev-bâve-i bâg-ı cemâl

Harf okurken hâce-i gamdan bu cân-ı sûhte
Geldi ey maksûd-ı dil dersinde bâb-ı infiʿâl

Mekteb-i gamda meger bir tıfl-ı kâbildür rebâb
Kıssa-i ders okudup eyler mugannî gûşmâl

Derd-i hicrünle Ziyâ'îyi zaʿîf itmek neden
Sen anı ʿâşık hayâl itmekle itmişsin hayâl
-252-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bilüm bükdi gamun pîr eyledi hey nev-cevânum gel
Hırâmun birle hurrem kıl benüm serv-i revânum gel

Senün derdünden öldüm hey meded ey cân-ı müştâkân

Yetiş cân var iken cismümde hey rûh-ı revânum gel

Yine Tâtâr-ı gam târâc idüp yıkdı gönül şehrin
Harâb olmaga yüz tutdı meded şâh-ı cihânum gel

Firâk-ı tâk-ı ebrû tâkatüm tâk itdi va'llâhi
Gamunla kıl gibi kıldun beni hey mû-miyânum gel

N'olaydı bir gice meclisde germ olup o meh-talʿat
Dise mihr-i nihân idüp Ziyâ'î nâ-tüvânum gel

-253-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Gönlüm itdi zülâl-i yâr hayâl
Ârzû itdi haste-hâtır bal

Kûşe-i gamda fârigü'l-bâlem
Bulmadum kand-i laʿlüni çü mecâl

Ben perîşân-hâli sultânum
Kâkülün gibi eyleme pâ-mâl

Bilmezem kim ne çâre n'eyleyeyin
Mekr ider saçlarun lebün bana âl

Güzer itmez mezâr-ı Mecnûna
Leylînün pây-pendidür halhâl

Ey Ziyâ'î kemâle saʿy eyle
Ki gerek erde yâ kemâl yâ mâl

Mâ'il-i mâl olurdı ehl-i hıred
Olmaz ammâ ki mâl gibi kemâl

-254-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂşık olmışdur kulakdan yâra düşmişdür gönül
Bir kulagı küpelü dil-dâra düşmişdür gönül

Bir belâya ugramış bir derde düşmiş derd-mend
Kullarına zulmi çok hünkâra düşmişdür gönül

Eski derdüm tâzelendi tâze dil-ber mi sever
Bilmezin n'oldı neden âvâre düşmişdür gönül

Bir vefâ umardum eyler yâr bin dürlü cefâ
Cevri bî-hadd dil-ber-i mekkâra düşmişdür gönül

Tîg ile bin pâre eylerse Ziyâ'î bendesin
Gayrına meyl itmez ol gaddâre düşmişdür gönül

-255-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Laʿlin aldum agzuma var gerçi hicre ihtimâl
Çıkmayan cândan ümîdin kesmez ammâ ehl-i hâl

Kaddin anup gül-şen-i ʿâlemde dir dil bülbüli
Yâ haliyye'l-bâl kad belbelet bi'l-bâli bâl

Mülket-i gamda ne tedbîr eylesün cân-ı zaʿîf
Çeşm mestî fitne kaşı mekr ider ruhsâr-ı âl

Yâ unutmış tâliʿüm yâhûd yitirmişdür beni
Ey melekler andurun Allâh içün şûm oldı hâl

Ey Ziyâ'î gerçi evvelde hüner makbûl imiş
Şimdi bir demdür kişiyi pây-mâl eyler kemâl

-256-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yanılup öykünmese ruhsâre-i dil-dâra gül
Hacletinden eylemezdi cismini sad pâre gül

Yâra ʿarz itmek dilerdüm kanlu yaşum kıssasın
Tuhfe diyü gönderem dirdüm vefâsız yâra gül

Sanma şeb-nemdür görinen hasretinden haddinün
Aglayugelmişdürür ey lâle-ruh gül-zâra gül

ʿÂrızun göster didüm ey bî-vefâ nâz eyleme
Handeler kılup didi n'eyler ʿaceb bîmâra gül

Nâ-murâd ol ey Ziyâ'î ber-murâd olsun rakîb
Virülür agyâra yâr u mâra genc u hâra gül

-257-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sûretâ Yûsufdur ol gül lîk Kenʿânî degül
Pâdişâh-ı mülk-i cândur Mısr sultânı degül

Dişleri dürr-i semîn ammâ ʿAdenden çıkmamış
Cân deger laʿl-i lebi illâ Bedahşânî degül

Vahşî âhûdur Hoten sahrâlarından gelmemiş
Bir şekerdür lebleri kim Mısr anun kânı degül

Bir nigâr-ı lâle-ruhdur mülket-i Rûm içre bu
Benleri Hindî degül zülfi Karamanî degül

Pister-i gamda Ziyâ'î bir ölümlü hastedür
Şerbet-i lâʿlün dirîg itme beşer cânî degül

-258-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Cefâ bî-hadd vefâ hergiz hayâl-i dil-rübâ müşkil
Dirilmek derd-i dil-berle degül midür bana müşkil

Koyup gitmek belâ cevrini çekmek derd-i bî-dermân
Firâkı bir yana düşvâr u cevri bir yana müşkil

O meh gün yüzini yıllarca göstermez nedür bu derd
Vefâsız yârı sevmek gibi var mı bir belâ müşkil

Nedür ol seyr-i dîdâr u temâşâ-yı ruh-ı dil-dâr
Olurdı her kişi ʿâşık sonı ger olmasa müşkil

Ziyâ'î yâr ile agyâr nihânî ʿayş u ʿişretde
Degül mi ayrılık derdi bana vâ-hasretâ müşkil

-259-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ben ölince olurın sana efendi mâ'il
Zecr-i hicrünle gerekse beni sen bir mû kıl

Saʿy idüp Kaʿbe-i kûyunda safâlar sürmek
Şimdi olmazsa a kıblem gelecek yıl kâbil

Hâl-i ruhsârunı örter sanemâ zülf-i siyâh
Oldı tan yıldızına kara bulutlar hâ'il

Gönli var mı sana meyl itmege zühhâdun
Zülf-i ʿayyârunı gönder ki getürsin bir dil

Mezraʿ-ı dilde ricâ tohmını tahsîl idemem
Kendüm ancak bu kadar ekilmişüm ve'l-hâsıl

Gonce tıflına meger göz degirüpdür nergis
Togru başın tutamaz hâli be-gâyet müşkil

Firkatin gerçi Ziyâ'îyi zaʿîf itdi velî
Cânını kılca koyan fikr-i miyânundur bil

-260-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Saçunla eyleyemez dil-berâ cedel sünbül
Gamunla perîşândurur ezel sünbül

Saçunla olmasa hem-ser begüm niçe müddet
Bu reng ü bûyı bulur mıydı mâ-hasal sünbül

Yüzünde zülfün efendi inen güzel yaraşur
Egerçi âteşe karşu bulur halel sünbül

Dilâ ko seyr-i gül-istânı çün yeter yârun
Yanagı âb-ı revân zülfi bî-bedel sünbül

Degül mi nazm-ı Ziyâ'î efendi bâg-ı latîf
Bitürdi ziynet içün câ-be-câ güzel sünbül

-261-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Minnet Allâha ki kıldum şâh-ı hüsne ʿarz-ı hâl
Gitdi eyyâm-ı firâk irişdi eyyâm-ı visâl

İtmiş iken bana sensiz gül-şeni nâr-ı cahîm
Ey halîlüm gül-şen itdi nâr-ı hicri Zü'l-celâl

Şevkün elden komadum irince burc-ı devlete
Olmış iken âsumân-ı gussada kaddüm hilâl

Pây-mâl itmişdi gam ayakda kalmışdum velî
Dest-gîr oldun bana ey hüsrev-i mülk-i cemâl

Ey Ziyâ'î togrusı kurtarmasa ol serv-kad
Kılmış idüm bâr-ı derd altında kaddüm ana dâl

-262-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Yalvarup düşme dilâ ayagına nite ki seyl
Serv ser-keşdür inen eylemez üftâdeye meyl

Varıcak kûyuna dendân-ı segün dâmende
Eylesem ʿazm-i Gül-istân ilişür hârına Zeyl

Şimdi ümmîd-i visâlün var efendi dilde
Dûzah-ı hicrüne tekrâr düşer isem vâveyl

Leb-i rengînüne öykündügi içün mahzâ
Renkler virdi ʿakîk-i Yemene necm-i Süheyl

Dil-i pür-şevk-i Ziyâ'î şeb-i hicrânunda
Sanki şeb-tâbdur şevke gelür çün ire leyl

-263-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Şimdi yanumdan gidüp agyâra yâr olmazdı dil
Tolasam nâzun miyânuna mukaddem ben de kol

Yüz bulup ruhsârına öykünmek istersin yine
Ey gül-i ter yâr elinde olımazsın sag sol

Dîde-i cânâna çün öykünmedi ey bâg-bân
Sana kim dir gül-şen içre nergis-i bî-râh yol

Kimse bâzâr-ı mahabbetde ziyân itmiş degül
Ger murâdun cân virüp derd almag ise ʿâşık ol

Rûh-ı sânîdür Ziyâ'îye şarâb-ı erguvân
Gönlümüz şevk ile tolsun sen de ey peymâne tol

-264-
Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

Ey âşinâ-yı cân u dil ben bendeni yâd eyle gel
Vîrâne gönlüm hânesin lutfunla âbâd eyle gel

Gönlüm ihâta kıldı gam yaşum akıtma dem-be-dem
Ey serv-i bûstân-ı İrem derdünden âzâd eyle gel

Bir serv-i kadd-âzâdesin bu dergehün üftâdesin
Her dem niçün agladasın ey hande-rû şâd eyle gel

Yaşum suladı gül-şeni âhum eritdi âheni
Zulm itdi acıtdı beni gamlar şehâ dâd eyle gel

Gam ʿaskeriyle nâ-gehân toldı Ziyâ'î mülk-i cân
Şimdi zamanıdur hemân ol şâha feryâd eyle gel

-265-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sen bezerdün bezmümüz ey şemʿ-i bezm-ârâ ezel
Şimdi bizden bilmezin niçün bezersin bezme gel

Goncadur peykân-ı tîrün bâg-ı dilde câ-be-câ
Serv-i sahn-ı sînemüzdür darb-ı tîgün fi'l-mesel

Ol hilâl-ebrû işitdi böyle şeydâ oldugum
Derd ile cismüm hayâl itdi ki men yesmaʿ yuhyel

Cânum aldı cebr ile laʿlinden ammâ rahm idüp
Bûse virürse bedel ol bî-bedel niʿme'l-bedel

Şevke gelsün okıyan bezm-i şarâb-ı nâbda
Vasf-ı laʿlinde Ziyâ'î yazdı bir rengîn gazel

-266-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Mekr ider zülfün meger ey dil-ber-i Yûsuf-cemâl
Ehl-i şevke reng ider laʿl-i ruh-ı rengînün al

Sâkî meşşâta mey-i gül-gûndur gül-gûnesi
Sana bir reng olmasun meclisde ey sâhib-cemâl

Bâr-ı hicrün şöyle kılmış tevsen-i çerhi nahîf
Üstühân-ı sînesidür görinen sanma hilâl

Dost uymış düşmene düşmen hayâl itmiş beni
Dostlar bu hâl ile dil-berini eyler hayâl

Bendeyem ben de Ziyâ'î gerçi şâh-ı ʿaşka lîk
Mâlik-i mülk-i kemâlem kâmil-i sadr-ı kemâl

-267-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Bülbül yanup yakılmaga gül-şende ey halîl
Saru gül oldı şemʿ meger goncalar fetîl

Bâg içre nergise yaraşur benefşeler
Gök dest-mâl ile silinür dîde-i ʿalîl

Ey Mısr-ı hüsn-i Yûsuf rûz-ı hisâbda
Mîzânı yâd kıl yaşumı itme Nîl

Gönlüm çü bâz-pâre kılursın sakın hele
Gîsûna pâresi tokınur ey şeh-i cemîl

Ben şol Ziyâʿîyem ki belâ zulmetindeyem
Zâr u garîb ü bî-kes ü bî-çâre vü zelîl

-268-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Meclis-i bâgda zerrîn kadehe bakma gönül
Mey-i şeb-nemle tolu bülbüledür gonca-i gül

Germ olup ʿârız-ı cânânuma öykünmişşin
Şafak üstüne yüridi tutul ey mâh tutul

Hâle sanma güneş ey mâh olıcak dîv anun
Takdı cellâd-ı felek gerdenine halka-i gûl

Ne aceb devr ider elden ele düşdi sâgar
Ragbeti kalmayup ayakda kalur cürʿa-i mül

Aglasun inlesün ey mâh Ziyâ'î her dem
Ne ziyân ide güle âh u figân-ı bülbül

-269-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Lebüne benzedügiyçün mey-i âl
Eli üzre tutar anı meyyâl

Laʿl-i şîrînüne hayrân ancak
Özledi anun içün hâtırı bâl

Nakd-i cân ister ise laʿlün eger
Ben ana cân virürin nakdini al

Sîm-i eşk ü zer-i çehrem var iken
Mâl ile her tarafum mâl-â-mâl

ʿÂşık oldur ki Ziyâ'î ola ol
Hâk-i râh-ı şeh-i iklîm-i cemâl

-270-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Yabana söylemege başladı yine bülbül
Meger ki mest ider şarâb-ı jâle-i gül

Gönülde çeşm ü ʿizâr u külâle fikri hemân
Konuldı şîşede san nergis ü gül ü sünbül

Çogalsa memleket-i İslâmda fitne
Tagıldı safha-i ruhsâr-ı yâra çün kâkül

Revâ mı kanumuzı kana kana nûş idesin
Şarâbı içme husûsâ ki diye Fahr-ı Resûl

Dil-i Ziyâ'î ki meddâh-ı hâl-i rûyundur
Çemende kumrıdur agzında dâne-i fülfül

-271-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Seherde çâk idem gül gibi şevkümden girîbânum
Gelürse seyr-i gül-zâra nigâr-ı pâk-dâmânum

Dil-i pür-hûn açılsun gonca-veş reftârunı görsün
Seher tarf-ı gül-istâna salın serv-i hırâmânum

Niçün gelmez senün gül-zâr-ı kûyun seyrine bir gün
Dikenler mi batar pây-ı güle ey verd-i handânum

Eger kim cân virürsem hasret-i bâlâ-yı dil-berle
Sanevber sâyesinde defn olınsun cism-i bî-cânum

Ziyâ'î tîşe-i gamla sıyam Ferhâd-veş başum
Er ol baş yar diyü Şîrîn-edâ eylerse cânânum

-272-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dem-i âhirde sanman menzilüm zîr-i türâb itdüm
Günâhum çoklugından yirlere girdüm hicâb itdüm

Dirîgâ kıymet-i ʿömr-i ʿazîzi bilmedüm gitdüm
Ne kesb-i maʿrifet kıldum ne hayrına sevâb itdüm

ʿİzâr-ı iʿtizâr-ı yârı cây-ı ilticâya hîç
Komadum ben cenâb-ı ehl-i hakdan ictinâb itdüm

Koşuldum her har-ı lâ-yefheme nekbet gibi hayfâ
Murâdum menziline irmedüm çok ıztırâb itdüm

Ne dünyâdan murâd aldum ne oldum tâlib-i ʿukbâ
Ziyâ'î gibi dünyâmı vü ʿukbâmı harâb itdüm

-273-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gice yâd-ı lebünle eşk-i çeşmüm erguvân itdüm
Seher gül-ruhlarun gördüm hezâr âh u figân itdüm

Beni ey ehl-i dil anlan mezârum taşıdur sanman
Ben ol sengîn dilün derdinden öldüm bir nişân itdüm

Görüp laʿl-i hayât-efzâ-yı cânânı hicâbumdan
Hemen n'itdümse itdüm cânı cismümde nihân itdüm

Dutalum sevdügüm çün cevr ide ol mâh-ı hercâyî
Bana zulm eyleme sen ey felek bârî sana n'itdüm

Ziyâ'î gibi ʿömrüm nakdini harc eyledüm bir bir
Ticâret bilmedüm âhir tasavvurdan ziyân itdüm

-274-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gice ol meh gele diyü oyalanıgördüm
Durmadı ʿahdine âhir o yalanı gördüm

Sînem evvel hedef-i tîr-i belâ kılmış idi
Vazgeldi bu kez ol kaşı kemânı gördüm

Gerçi çok dil-ber-i raʿnâlar işitdüm ammâ
ʿÂlem içinde hemân hüsn ile ânı gördüm

Zerrece ʿâşıkına merhameti şefkati yok
Bâg-ı ʿâlemde ben ol gonca-dehânı gördüm

Seyr iden nazm-ı bedîʿüm ne beyân eyledügin
Ey Ziyâ'î ko disün ben de meʿânî gördüm

-275-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bulmaga kapunda efendi merâm
İdemedüm âh tamâm ihtimâm

Vuslatun ardınca irişür firâk
Olmadı bu derdüme dâ'im devâm

Olmasa hem-reng-i zülâl-i lebün
Gam-zedeler içmez idi mey müdâm

Didi kıyâm idüp o serv-i sehî
Kasd iderin cânuna bir gün kıyam

Kârı Ziyâ'î kulunun dâ'imâ
Sana duʿâ eylemedür ve's-selâm

-276-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gam-ı hicrünle her dem zehr-i kâtildür benüm nûşum
Belâ vü derd ü hasretdür hayâlünle hem-âgûşum

Cihânda ey perî-ruhsâr o hüsn-i ʿâlem-ârânı
ʿAceb dîvânelikdür gördügümce mahv olur hûşum

N’olaydı mest-i câm-ı bezm-i nâr oldukda sultânum
Dise n’eyler mey-i ʿaşkumla mest olan o medhûşum

Ben ol deryâ-yı ʿirfânem ki nazmum dürr ü gevherdür
Hevâ-yı ʿaşk ile ancak olur cânâ benüm cûşum

Ziyâ’înün sorarsan zulmet-i hicründe ahvâlin
Senün sevdâna düşmişdür benüm yâr-ı siyeh-pûşum

-277-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Mekteb-i gamda elif ögredicek üstâdum
Yâduma geldi belâdur o boyı şimşâdum

Âh kim râz-ı nihânum duyılur nâlemden
Bana yirden göge dek zulm ideyor feryâdum

Reng ü âl ile dem-â-dem benüm ol kanum içer
Leb-i laʿlünden efendi alabilsem dâdum

Altmış bûsene yitmişdür işitdüm agyâr
Bin belâ bu ki benüm seksene çıkdı adum

Ben Ziyâ’î gibi mülk-i ʿademe ʿazm itdüm
Zâda’llâhu teʿâlâ gam olupdur zâdum

-278-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Esîr-i kayd-ı ʿaşkem mahbes-i hicrâna mahbûsem
Ne ʿırzun mübtelâsı ne esîr-i nâm-ı nâmûsem

Dili câm-ı mahabbet gıll u gışşdan pâk kılmışdur
Be-hakk-ı Hazret-i Râzık ne zerrâkem ne sâlûsem

Vücûdum mahv ider âhir hevâ-yı ʿaşk u nâr-ı gam
Anunçün dürlü feryâd itmede mânend-i Kaknûsem

Hasûd-ı lâ-yesûdun bana bugzı bir zarar kılmaz
Murâdumdan ümidüm kesmişem bir merd-i me’yûsem

Ziyâ’îyem benüm nazm-ı bedîʿüm şevke bâʿisdür
Muhibb-i bî-riyâyem derd-i bî-dermâna me’nûsem

-279-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

İştiyâkun bihâra benzetdüm
Vaslun âhir kenâra benzetdüm

Ruh-ı gül-gûnun ey gül-i handân
Ben bahâr-ı enâra benzetdüm

ʿÂşıkun kim sirişk-i dîdesi yok
Suyı yok çeşme-sâra benzetdüm

Serv-kadler seven fakîri hemân
Eli yufka çenâra benzetdüm

Ey Ziyâ'î selâset-i şiʿrün
Tîz akar cûy-bâra benzetdüm

-280-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Vücûdumdan usandum dehr-i fânîden güzer kıldum
ʿAdem iklîmi dirler bir ʿaceb mülke sefer kıldum

Ben ol üstâd-ı nerrâdem ki pullar dâg-ı sînemdür
Beni nerd-i belâda zâr iden mâhı kamer kıldum

Kenâr-ı cûy-bâra cemʿ olan zenbûra benzetdüm
Kenâr-ı ʿârızunda hâlüne çünki nazar kıldum

Elek asdı benüm fikr-i dakîküm hâleden mâha
Gice bahs-i ruhunda görsen anunla neler kıldum

Ziyâ'î gibi kûyun Kaʿbesini kıble-gâh itsem
Namâzumda bu fikri ben niçe şâm u seher kıldum

-281-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Eyledi ʿaşkun beni sahrâ-yı hayretde mukîm
Bir yanı bâg-ı ümîd bir yanı hem deryâ-yı bîm

Didi vâʿiz koynuna girmek günâh inanmaduk
Hoş günâha girmişüz Estâgfuru'llâhû'l-ʿazîm

ʿÖmrümüz nakdin ümîd-i vasluna sarf eyledük
Bir kerem gelmezse senden n'idelüm Allâh Kerîm

Diyesin ümmîd-i vasl eylerdi gitdi nâ-murâd
Öldügümde hâlümi yârân sorarsa ey nesîm

Ey dür-i pâkize ger kimdür Ziyâ'î dir isen

Bagrı derdünle delinmiş gözi yaşlu bir yetîm

-282-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Nâmede sana yazardum gam u derd ü keselüm
Tıfl eyyâmı idügündür benüm ammâ ecelüm

Elif-i kâmet ü mîm-i fem ü lâm-ı zülfün
Oldı ey laʿl-i lebi sükker-i sâfî emelüm

Dest-gîr ol bana gel ey sanem-i sengîn-dil
Ki taş altında kalupdur bu zamân iki elüm

Ney gibi inledügi döne döne dolâbun
ʿAşk-ı cânân ile bir derdi mi vardur görelüm

Kaʿbeye varup eger görmek ise nûr murâd
Yârı kûyında temâşâ kıl ırak gitmeyelüm

Zülfi altında yüzi mushaf elifdür kaddi
Hakkı setr itmeyelüm togrusını söyleyelüm

Ey Ziyâ'î saçına öyküne ger sünbül-i bâg
Sakın öykünme diyü ana piyâzı basalum

-283-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gül-şen-i ʿâlemde bir gonca-dehânum yok benüm
Mûya döndüm gussadan bir mû-miyânum yok benüm

Bâr-ı gam bükdi bilüm âhir beni pîr eyledi
Eski derdüm tâzeler bir nev-cevânum yok benüm

Yâr ile agyârı görmekden ben ölmiş gitmişüm
Derdümi ʿarz itmege cânâna cânum yok benüm

Ben güzeller vuslatından bî-nasîbem tâ-ezel
Derd-i dilden gayrı bir râz-ı nihânum yok benüm

Ey Ziyâ'î her sözün sükkerdür ammâ n'eyleyüm
Meyl ider bir tûtî-i şîrîn-zebânum yok benüm

-284-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey perî dîvânenem var ise yâ mest-i meyem
Kılurın zârî vü nâle bezmde bilmem neyem

Gamdan özge hem-demüm yok hergiz ey şemʿ-i münîr
Kime yanam yakılam yâ kime derdüm söyleyem

Uslanur dîvâneler zencîr ile ben ey perî
Terk idersem zülfünün zencîrini dîvâneyem

Şâh-ı ʿaşk öninde hacletden yüzüm düşer yire
Ger koyup tâc-ı melâmet hırka-i ʿârı geyem

Ben der-i dil-dâra düşdüm derdüm ammâ bî-kıyâs
Ey Ziyâ'î her zamân bu derde bilmem n'eyleyem

-285-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gül-şen-i kûy-ı nigâr imiş bugün bâg-ı İrem
Çâre yok ben bülbüle tâ kim o gül-zâra irem

Bâr-ı hicrân-ı nigârı çekmeseydi âsumân
Kâmeti her demde anun böyle olur mıydı ham

Bâg-ı ʿâlemde görüp ol servi şeydâ olmasa
Dîde-i nergisde olmazdı seher vaktinde nem

Kadd-i yârı göreli gönlümde bir gam var idi
ʿÂrızunda gördüm üç ben bir iken on oldı gam

Ey Ziyâ'î câm-ı bezm-i yâra öykünmek diler
Meclis-i gamda dolar hûn ile çeşmüm dem-be-dem

-286-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Kalmışum tîmârsız çün olmışum bîmâr-ı gam
Kalmışum nâ-çâr çünki olmışum efkâr-ı gam

Cismümi hâk ile yeksân eyledi bâd-ı firâk
Âb-ı dîdem olmasa yakardı anı nâr-ı gam

ʿAynuma gelmezdi mahmûr-ı mey-i ʿaşk oldugum
Özge ʿâlemdür velî keyfiyyet-i esrâr-ı gam

Hoş tahammül eyler idüm bâr-ı ʿaşkı çekmege
Âh eger yüklenmeseydi üstüme ser-bâr-ı gam

Âfitâb olursa ayruk sevmeyem şehr oglanın
Şimdilik hercâyî sevmekden Ziyâ'î fârigam

-287-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Benüm iki gözüm şarâb alalum
Cigerüm pâresi kebâb alalum

İçelüm birer ikişer sâgar
ʿÖmrümüzden biraz hisâb alalum

Yanmışuz hicrün ile teşne-dilüz
Vuslatundan zülâl-i nâb alalum

Gel ki şîrîn kıssalar soralum
Lebleründen güzel cevâb alalum

Nâlemüz bezm-i yâra saz yeter
Yine yâ Rabbenâ rebâb alalum

Ola kim açılaydı tâliʿümüz
Ruh-ı cânâneden nikâb alalum

Mâl-hulyâ-yı vasl-ı dil-berden
Gel Ziyâ'î biz ıztırâb alalum

-288-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yâr elüm tutmaz elinden çekdi cânum çok elem
Gamze-i cânâne cânum dahı alursa ne gam

Yazmaga dilde miyânun nakşın eylerken hayâl
Bagladı cânâ nitâkun ol ümîde kıl kalem

Şâh-ı ʿaşkem lâciverdî çerh otagumdur benüm
Gam sipâhumdur benüm yanumca âhumdur ʿalem

Laʿlünün dîvânesi olan libâsı n'eylesün
Câmesin nakd eylesün şevk ile itsün câm-ı Cem

Nûr inüp kabr-i Ziyâ'îye ziyâ vireydi ger
Ol gözüm nûrı ana ikdâm idüp bassa kadem

-289-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Çok güzel var cihânda sultânum
Sana kurbân olur velî cânum

Seni tercîh ider güzellerden
Bu benüm hâtır-ı perîşânum

Niçe bir bu cefâ vü cevri bana

Zulmi ko gel esirge sultânum

Tana kalurdı kârvân-kırân
Görse Hâlik neler kılur cânum

Zulmet-i zulmden Ziyâ'îyi
Gel halâs eyle mâh-ı tâbânum

-290-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Şu dem ki pâdişeh-i ʿaşka ben vezîr oldum
Virüldi mülk-i mihnet bana emîr oldum

Büküldi bâr-ı gam-ı nev-cevân ile kaddüm
ʿAceb degül mi cevânlık ya ben de pîr oldum

Nedür bu cevr ü cefâlar nedür bu derd-i belâ
Ne çâre n'eyleyeyin kâfire esîr oldum

Rakîb-i kâfire çün tîg-i âhumı çekerin
Başı yaragını görsün ki ben dilîr oldum

Ziyâ'iyâ kaluban zulmet-i şeb-i gamda
Meded ki muntazır-ı mâh-ı bî-nazîr oldum

-291-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Seher vaktinde mâhum gün yüzün gördüm tanakaldum
Fenâ olur vücûdum diyü kapunda bakakaldum

Sanurdum vasla irdüm ʿarz-ı hâl idem diyü bir bir
Hayâl-i dil-rübâya sadece derdüm sayakaldum

Cihânda vasl-ı yâra irmemiş kalmadı bir ʿâşık
Yalunuz kûşe-i gamda hemân ben mübtelâ kaldum

Bu dem bir rûze irdüm togrusı kaddüm dü-tâ kaldı
Ne rûze rûze-i hicrân-ı cânânı dutakaldum

Saçup tohm-ı ümîdi mezraʿ-ı dünyâya bir kaç kez
Ziyâ'î hasılı kendüm yine derd-i firâk aldum

-292-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ehl-i insâf acır aglar bizi insâf idelüm
Sâde-rûlardan ayırmaga kıyarsa ecelüm

Hâlün ey yâr hayâlüm saçun endîşemdür
Kâkülün fikr-i dırâzum leb-i laʿlün emelüm

Gitdi yâr irdi dem-i firkat esîr itdi beni
Nâzenîn ʿömr gelüp geçdi irişdi ecelüm

Soralum dîv rakîbe ʿaceb el virmiş mi
Ol gözi haste girse ele nabzın tutalum

ʿAlevi muhrik-edâ noktalar anun şereri
Vasf-ı hicrânda Ziyâ'î yanar oddur gazelüm

-293-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bu zulmi görmedüm ben çok meh-pâreler gördüm
Dil-i ʿuşşâkı tîg-i hicrün ey meh yareler gördüm

Görüp sînemde zahm-ı tîg-i hicrün ey cefâ-kârum
Didi cerrâh böyle görmedüm çok yareler gördüm

Nazar kıldum sipihre dün gice ey mihr-i meh-peyker
Dizilmiş kûyuna seyrân ider seyyâreler gördüm

Meded bir dahı anman bana Ferhâd ile Mecnûnı
Yazılmış defter-i ʿuşşâkda zen-pâreler gördüm

Ziyâ'î gibi hergiz görmedüm derd ehli hak bu kim
Egerçi ben dahı çok hasteler bî-çâreler gördüm

-294-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿilü Faʿûlün

Kanlar dökülür câm-ı lebün şevkine her dem
Cânlar virülür vaslına ey maksad-ı ʿâlem

Cân gussa çeker cümle cihân vâsıl-ı cânân
Dil derdini çekmekde sürer zevkini ʿâlem

Vâʿiz bana vasf itme cinânı ki cihânda
Kûyı gibi cennet mi olurmış be hey âdem

Ol hüsn-i cemâli göricek gönlümi virdüm
Cânum da virürdüm anı ger bir dahı görsem

Seyr itmeyeli ol meh-i bî-mihri Ziyâ'î
Târîk-i şeb-i hicrde muhtâc-ı ziyâyem

-295-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bana ikbâl idelden derd-i dil-ber hoşdur ahvâlüm
Şeh-i mülk-i gamem hem devletüm vardur hem ikbâlüm

Ben ol derd ehliyem ʿâlemde kim yokdur benüm hergiz
Ne vasl-ı yâra ümmîdüm ne cân virmekde ihmâlüm

Leb-i dil-ber hayâliyle tenüm gamda gubâr olsa
Buna hayrânem anlar yok benüm keyfiyyet-i hâlüm

Getürmen yanuma Ferhâd ile Mecnûnı lutf eylen
Bular sadr-ı mahabbetde degül emsâlüm akrânum

Cinân-ı kûyuna uçmak diler cân mürgı bâl açmış
N'olaydı ey Ziyâ'î bilse ol zâlim benüm hâlüm

-296-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Künc-i gamda dimezem kimseye katʿâ keselüm
Rahm idüp tâ ki dutmaya nâkes elüm

Anduk âşnâ-yı kelâm içre ser-i agyârı
Kerem eyle sözümüz burada cânâ keselüm

Kûy-ı cânâna esen geldi nesîm-i âhum
Didi ki bâd-ı seherde burda bî-pâk eselüm

Merhabâ itmek içün ança duʿâlar kıldum
Şâyed idem el uzunlugını şâhâ kes elüm

Ey Ziyâ'î ne zaʿîf itdi beni derd-i firâk
Künc-i gamda dimezem kimseye katʿâ keselüm

-297-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dirîgâ kim giriftâr-ı ʿadû-yı derd-i hicrânem
Cüdâyem pâdişâhumdan esîr-i kâfir-istânem

Ümîdüm kesmezin katʿâ visâlinden o cânânun
Kesildi gerçi tîg-i hicr ile bu cism-i bî-cânum

Virelden cânumı cânân yolına tâze cân buldum
Kul olaldan şeh-i ʿaşka gam iklîminde sultânem

Bugün iklîm-i hicrân içre kimse hâlüme bakmaz
Bu dem yaşum silen yârum kanı kim zâr u giryânem

Ziyâ'î bengî-i esrâr-ı ʿaşk-ı dil-berem ammâ

Müyesser olmadı helvâ-yı vaslı buna hayrânem

-298-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Âh kim bir kamerden ayrıldum
Ne kamer sîm-berden ayrıldum

Gitdi sabr u dil ü dil-ârâmum
Râh-ı gamda nelerden ayrıldum

Tan degüldür felekden aglar isem
Jâleyem verd-i terden ayrıldum

Subh-dem hâb-ı gaflet aldı beni
Seher irdi seherden ayrıldum

Eşk-i çeşmüm gibi ben üftâde
Ey Ziyâ'î nazardan ayrıldum

-299-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Çıkdum ʿadem ilinden mülk-i vücûda irdüm
Der-bend-i ʿaklı geçdüm şehr-i cünûna girdüm

Cânândan ayru câna ten mâ'il idi
Ölüp dirilüp âhir cândan anı ayırdum

Bûs-ı dehân-ı yârı alınca çıkdı cânum
Hayfâ ki cân metâʿın ben yok bahâya virdüm

Vâʿiz didi günehdür koynına girme yârun
Hîç tutmadum sözini nâ-geh günâha girdüm

Olmışdur ey Ziyâ'î gam tekyesinde yârun
Fikr-i visâli zikrüm verd-i cemâli virdüm

-300-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey perî zülfün görüp niçe yakıldum bilmedüm
ʿAklumun nakdini başdan yavı kıldum bilmedüm

Sûre-i ve'l-Leyl okurken dün namâz-ı şâmda
Zulmet-i zülfün anup kaʿbem ne kıldum bilmedüm

Ruhlarun ey mâh-rû bir şevk virdi bana kim
Tâb-ı mihrünle bugün niçe yakıldum bilmedüm

Dir Hicâza ʿazm iden râh-ı mahallen var iken
Egri gitdüm togrusı yolum yanıldum bilmedüm

Dest ü vasf-ı ʿârızın su gibi ezber okurın
Ey Ziyâ'î ʿilm-i ʿaşkı niçe bildüm bilmedüm

-301-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Âşinâ-yı nefs-i şeytân oldugum yâd eyledüm
Ol sebebden togdugum demlerde feryâd eyledüm

Gördüm ol demde yahûd şeytân eline girdügüm
Var ise anun elinde böyle feryâd eyledüm

Taş bagırlı dil-berün ʿaşkıyla gönlüm hânesin
Muhkem olsun diyü tâ evvelde bünyâd eyledüm

Mesnedümdür her gice der-gâhun ey meh-rû diyü
Kendüme bu töhmeti yok yire isnâd eyledüm

Zulmet-i zindân-ı hicrânda Ziyâ'î derd-mend
Kalmış ol serv-i sehî dimez mi âzâd eyledüm

-302-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Sünbül saçuna öykünür imiş yolayazdum
Ey kâküli Leylâ hele Mecnûn olayazdum

Bir vech ile ʿAttâr ruh-ı yârı ögermiş
Bülbülden işitdüm bugün anı güleyazdum

Korkutmış işitdüm bizi tîg-i gam ile yâr
Bi'llâhi bugün kesb-i safâdan öleyazdum

Ol turre-i müşgîne diyüp vasf-ı dil-âvîz
Gül-zâr-ı cihânda varak-ı sünbüle yazdum

Şiʿrümde Ziyâ'î ne tesellî bula ʿâşık
Ben anda hemân kâʿide-i gulgule yazdum

-303-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Sırr-ı dehânunı bile mi her rakîb-i şûm
Her bir sefîhe keşf ola mı hikmet-i ʿulûm

Meyl eyle bâd-ı âhuma ey şemʿ-i bezm-i cân
Her cânibe çü mâ’il olur bâd esince mum

Gencîne-i visâlüne kasd eyledüm gice
Nâ-geh kıldı ejder-i zülfün bana hücûm

Dil yalunuz vilâyet-i firkatde n’eylesün
Gam ʿaskeri yüridi husûsâ ʿale’l-ücûm

Gam zulmetinde koma belâlu Ziyâ’îyi
Yâ dâfiʿü’l-gumûm ü ya râfiʿü’l-hümûm

-304-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Olur zülf-i ruhun kaddünde ey dil-dâr ham-der-ham
Olur bâlâya gitdükçe duhân-ı nâr ham-der-ham

Meger tâk-ı derünle halka-i bâbun misâlidür
Ki bir hamdur felek kavs-i kuzah tekrâr ham-der-ham

Senün bâg-ı cemâlünden hicâb itmiş meger cennet
Anunçün böyle olmış ol sekiz dîvâr ham-der-ham

Ne dem kim hâba varsan genc-i hüsnün bekler ejder-vâr
Kuşagun başun ucında olur ey yâr ham-der-ham

Yazar gömgök delüdür yâra ʿarz-ı hâli tûmârın
Ziyâ’î goncasın sûsen ider her bâr ham-der-ham

-305-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey kaşı yâ gam-ı hicrün niçe yıllar çekdüm
Ey şeker-leb n’ideyin şimdi mükerrer çekdüm

Hasret-i zülfün ile dâra teveccüh kıldum
Hicr-i müjgânun ile sîneme hançer çekdüm

Lâm-ı zülfüne degince ne elemler gördüm
Kadd-i bâlâna irince ne belâlar çekdüm

Dâg-ı pür-hûnı ki sundum dil-i mecrûha bu dem
Pâdişâh-ı gama bir tâze gül-i ter çekdüm

Sâkiyâ tan mı Ziyâ’î gibi mest olsam eger
Hasret-i laʿl-i lebünle mey-i ahmer çekdüm

-306-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Fenâ dünyâda ben çok serv-kâmet dil-rübâ gördüm
Belâdur görmedüm bâlâ-yı yârı çok bakagördüm

Umarken vaslın ol yârun kesdüm andan ümmîdüm
Beni yâd eylemez agyâra yârı âşinâ gördüm

O servün râst geldüm şevkine bir bûse ʿahd itdi
Dehân-ı yârdan ben zerre mikdârı vefâ gördüm

Nesine aldanurlar bilmezin bu fânî dünyânun
Fenâdan gayrı nesne görmedüm ben çok bekâ gördüm

Belâ deştinde ʿuryân olmak ben ihtiyâr itdüm
Ziyâ'î çün libâsı cism-i ʿâşıkda kabâ gördüm

-307-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Hücreme geldi benüm ol boyı Tûbâ ahşâm
Bana keşf oldı hemân nükte-i tûbâü'ş-şâm

Bana dil-ber sever ol diyü varun taʿn itmen
Âdemi aldamasun mı sanem-i sîm-endâm

Bir fakîrem bana bu taʿn u melâmet ne revâ
ʿAşk idüpdür niçe sultân-ı be-nâmı bed-nâm

Dem-be-dem kanum içer sâkî-i bezm-i hicrân
Vara mâdâm ki agyâr ile yâr içe müdâm

Şiʿr-i pür-sûzumı seyr itse Ziyâ'î Hüsrev
Odlara yakmaga dîvânın iderdi ikdâm

-308-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Gam-ı haddünle verd-i handânum
Gül gibi çâk olur girîbânum

Derde dermân arardum olsa eger
Haste cismümde derde dermânum

Cânum ise murâd-ı cevründe
Ben dirîg itmezin benüm cânum

Akdeniz içre Şâhin Adasıdur
Fikr-i çeşmünle çeşm-i giryânum

Sen gözi nûrısın Ziyâ'înün
Hey benüm âfitâb-ı rahşânum

-309-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gördüm ümmîd-i visâlünde ki yokdur sûdum
Terk-i cân oldı reh-i gamda hemân maksûdum

Atun âheste bu rây-ı şeh ki şerâr-ı naʿli
Yakmasun nâr-ı gama ten-i hâk-âlûdum

Korkarın gökde melekler gözin eyler giryân
Subh-dem âteş-i endûh-ı dilümden dûdum

Seg agyâr ile ayrılmadugun görmeyeyin
Dilerin cânumı tenden ayıra Maʿbûdum

Bir duʿâ eyle Ziyâ'î ki Hudâ ide cüdâ
Rûh-ı mecrûhum ile kâlıb-ı hâk-âlûdum

-310-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Sabâ kıldı rivâyet gonçeden gonçe dehânından
Ki yok bûy-ı vefâ ʿuşşâka ʿâlem gül-sitânından

Yeni dîvâne oldum eski derdüm tâzelenmişdür
Kocaldum mihr umarken bu cihânun nev-cevânından

Ümîdüm riştesin kesdüm vücüdum der-miyân itdüm
Ki bir kılca haber duydum hayâlümde miyânından

Behişti terk idem kendüm görürsem dâne-i hâlin
Bu hûrî gelmemişdür Hazret-i Âdem zamânından

Umardum kim düşümde seyr idem âhû-yı Kenʿânı
Gözüm uyku yüzin görmez Ziyâ'înün figânından

-311-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

ʿAceb midür çıkarsam ʿâkıbet ʿaklum gibi başdan
Şikâyet baht-ı şûmumdan meded hâl-i müşevveşden

ʿAceb derd ü belâ çekdüm ʿaceb cevr ü cefâ çekdüm
Niçe bî-rahm dil-berden niçe bî-mihr meh-veşden

Vücüdum gibi vîrân olmasun bir gün kamu ʿâlem

Dem-â-dem gözlerümden seyl-i hûn olup akan yaşdan

Günâhum çoklugından âteş-i derd-i derûnum var
ʿAcebdür bahr-ı rahmet cûşa gelmezse bu âteşden

Ziyâ'î çekdüm anca derd ü mihnet iʿtikâdum bu
Beter çekmiş degül kimse belâyı ben belâ-keşden

-312-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dirîgâ kim cüdâ düşdüm ben ol sâhib-cemâlümden
Irak ben mübtelâ düşdüm benüm vahşî gazâlumdan

Ben andan düşeli ayru yüzüm saru tenüm sayru
Haber-dâr olsa ol meh-rû benüm bârî bu hâlümden

Başumdan aşdı mihnetler geçüpdür câna hasretler
Kime kılam şikâyetler gönülden bu melâlümden

Cefâ kılar o cellâdum çıkar eflâke feryâdum
Meger Mevlâm ala dâdum benüm ol yâr-ı zâlimden

Ziyâ'î pür-melâl oldum gamından bî-mecâl oldum
Irıldum bir hayâl oldum ben ol kaşı hilâlümden

-313-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Sanurdum haste-i ʿaşkunı vaslunla esirgersin
Çıkup gitdün benüm cânum gibi bî-mihr dil-bersin

Enîs idün ezel deşt-i mahabbetde bu Mecnûna
Neden kaçdun benüm vahşî gazâlum niçün ürkersin

Beni dîvâne kıldun ey melek ʿarz-ı cemâl idüp
Kaçarsın şimdi âdemden hemân perrîye benzersin

Gamun bârını evvel çekdirüp kaddüm kemân itdün
Niye taʿcîl ile ok gibi benden nefret eylersin

Ne buldun bir leb-i ʿÎsâ ne içdün âb-ı hayvânı
Ziyâ'î zulmet-i firkatda şimdi ölmek istersin

-314-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Rûz-ı vuslatda unutdum nûş-ı laʿl-i yârı ben
Hoş peşîmânem bugün fi's-sayf-i dayyʿatü'l-leben

Kaʿbeye gitdünse kûy-ı dil-beri terk eyleyüp
Yol yanuldun gitme gel yanlış döner Bagdâddan

Sîm ü zer harc itmek ister vuslat-ı Şîrîn içün
Bî-sütûnda var ise maʿden arardı Kûh-ken

Ehl-i bezme şevk virdi câm-ı mey mey-hânede
San ki mescid rûşen oldı pertev-i kandîlden

Nâr-ı gamdan hep şikâyetdür Ziyâ'î yazdugum
Anun içün sûz-nâk olmış kelâmum cümleden

-315-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey sirişküm gül-i gül-zâr-ı gamun şeb-nemisin
Hey fütâde reh-i dil-berde kimün hem-demisin

Ey sabâ söyle ki bir hem-nefesün var mı senün
Harem-i kûy-ı habîbümde kimün mahremisin

Ey ʿarak yüzi suyı ʿârız-ı yârun sensin
Sen gül-istân-ı letâfet gülinün şeb-nemisin

Zülf-i dil-dâr hevâsı yem-i firkatde benüm
Saldı girdâb-ı gama şimdi vücûdum gemisin

Ey Ziyâ'î niçe bir ʿâleme rüsvây olasın
Zülfi zencîrine dil baglama dîvâne misin

-316-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Gerçi ey mug-beçe mahbûb-ı kilîsâsın sen
Tapdugum Tanrı hakı kıble-i tersâsın sen

Sûretâ bir sanem-i sîm-bedensin ammâ
Leb-i cân-bahşunla maʿnîde ʿÎsâsın sen

Deyre sûret viren ol hüsn-i dil-ârâmundur
Zülf-i bed-kîş ile hammâl-ı çelîpâsın sen

Yüri kâfirligi ko ey saçı zünnâr yüri
Ehl-i İslâma kıyar âfet-i raʿnâsın sen

Öldürüp haste Ziyâ'îyi gam-ı hicrünle
Yine cân virdün ana tut ki Mesîhâsın sen

-317-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Revâ mı iltifâtun böyle kesmen derd-mendünden
Gel insâf eyle hey sultân-ı ʿâlem kendü kendünden

Ne derde mübtelâdur bu dil-i dîvâne seyr eyle
Ne kapundan diler gitmek ne kurtulmak kemendünden

Zaʿîf oldum büküldüm firkatünle ey hilâl-ebrû
Yolunda fark olınmaz kâlıbum naʿl-i semendünden

Hevâ-yı firkatün gül-şende lerzân itdi endâmın
Ne hâlet geldi âyâ serve bâlâ-yı bülendünden

Nedür cevr eyleyüp çok böyle iʿrâz itmege bâʿ is
Ne gördün hey gözüm nûrı Ziyâ'î müstemendünden

-318-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Leylî zülfüne benem Mecnûn
Eksükümdür benüm hemân hâmûn

Leylî zülfün işidüp cânâ
Olmış idüm cenîn iken Mecnûn

Kâmetüm çeng olur mey-i derdünle
Ney ki bezmünde sâkiyâ kânûn

Ben yaşum bâg berg-i zerdi döker
Bozılur tut ki akçaya altûn

Bezm-i yârı Ziyâ'î vasf itdüm
Döndi şiʿrümde câm tasına nûn

-319-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Murâdum bu ki gönlüm mürşîd-i ʿaşka mürîd olsun
Yolında cânumuz ol şâhid-i cânun şehîd olsun

Degülse nükte-i râz-ı femün künhiyle mefhûmum
Vefâ-yı dil-berân-âsâ vücûdum nâ-bedîd olsun

Meger kim sâye-i perr-i hümâdur zülf-i şeb-rengün
Şeh-i mülk-i gam eyler bendeni ömrün mezîd olsun

Vefâ sende mürüvvet sende ihsân u sahâ sende
ʿAlî bâlum seni her kim ki sevmezse Yezîd olsun

Ziyâ'î gibi daʿvâ-yı mahabbet eyleyen ʿâşık
Vusûl-i vuslat-ı yârı unutsun nâ-ümîd olsun

-320-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Şeb-i Kadr u şeb-i Miʿrâc o zülfeyn
İki kaşun arası Kâbe kavseyn

Zer-i rûyumla sîm-i eşk hâzır
Metâʿ-ı vaslun içün uşta nakdeyn

Gül-istân-ı belâda pâdişâhum
Akar her dem iki çeşmüm iki ʿayn

Tenüm gerdûna döndürdüm nigârâ
Anı dâg encümiyle eyleyüp zeyn

Ziyâ'î haşre dek hicründe kalsun
Tek ol şân-ı şerîfe gelmesün şeyn

-321-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Cânuma kasd itme ey ʿÎsâ-nefes kâfir misin
Evvelâ gör mürde ihyâ itmege kâdir misin

Bî-huzûr isen dilâ fikr-i dehân-ı yârdan
Gel ʿadem iklîmine ʿazm idelüm hâzır mısın

Dem-be-dem ol gözleri hûnî beni kan agladur
Eşk-i çeşmüm göricek ey bahr sen acır mısın

Gam metâʿın alup olsam sîm-i eşkümde emîn
Yohsa bunca akçaya ey dîde sen nâzır mısın

Hasb-i hâlün nazm idüp dil-dâra arz itmek nedür
Bu hicâb ile Ziyâ'î sen dahı şâʿir misin

-322-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Cüdâyem dergehünden Merve hakkı bî-safâdur cân
İrişür Kaʿbe-i vasluna yâ Hannân u yâ Mennân

Benüm cânân yolına ʿâkıbet cân virmedür borcum
Halâs it deynden ʿâlemde her medyûnı yâ Deyyân

Benüm yâr-ı ʿAzîzüm mâlik-i mülk-i bahâsın sen

O hüsn ile ko varsun Yûsuf olsun Mısrda sultân

Lebünden dâd umarken ey güzeller şâhı ʿâşıklar
Revâ mı eyleye hûnî gözün ʿâlemde her dem kan

Seni vasf eylemekde tıfl-ı dil gâyetde mâhirdür
Efendi tabʿa mâlik böyle kanda kopısar oglan

Degülsin bir zamân da ey perî agyârdan münfek
Süleymânsın ki karşunda iderler dîvler dîvân

Şarâb-ı ʿaşkun ile dem-be-dem cân-ı Ziyâ'î mest
Gönül hayrândur esrâr-ı lebünle hüsnüne her ân

-323-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ey sabâ benzer ki geldün hıtta-i Kenʿândan
Gel haber vir şâh-ı Mısra külbe-i ahzândan

Lezzet-i laʿl-i lebün fehm itse ey şîrîn-dehen
Hızr elin yurdı mukarrer çeşme-i hayvândan

Kanlu yaşum katre katre dizilür müjgânuma
Sübhadur Allâhu Ekber dâne-i mercândan

Ehl-i derde hâlüm aglardum dökerdüm derdümi
Korkarın hazz itmeye yârân inen bârândan

Ugrasun bir derde ol zâlim Ziyâ'îden beter
Aldı çün ʿakl u dil ü sabrı ne ister cândan

-324-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Hasret-i çâh-ı zenahdânunla çâk olursa ten
Kabrümi lutf eylesün bir hoşça kazsun gûr-ken

Zâ'il oldı seyr-i kûyunla temennâ-yı cinân
Fikr-i zülfün yâda geldi gitdi sevdâ-yı vatan

Sarb idi der-bend-i ʿaşk aslâ geçilmezdi eger
Açmasa tîşeyle bir mikdârını çün Kûh-ken

ʿAskerinde ol şeh-i hüsnün kızıl bayrak degül
Katl-i uşşâk itdi baglar fahr içün kanlu kefen

Gitdi ʿakl u sabr u dil dîdâra imkân olmadı
Ey Ziyâ'î n'eylemek n'itmek gerek gitdi giden

-325-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Mesîhâ-dem sanemler derdine düşmiş zebûnem ben
Figân ile cihân deyrinde kalmış erganûnem ben

Nehâr u leyli Mecnûnun n'ola geçdiyse mihnetde
Garîbem bî-kesem âvâre-i deşt-i cünûnem ben

Degüldür Bî-sütûn ol kesdügi kûhsârı Ferhâdun
Ki deldi tagları tag-ı derûn-ı Şîrînem ben

Derûnum derdin işʿâr idemem mest olmasam yâra
Budur bâʿis ki meyyâl-i şarâb-ı lâle-gûnem ben

Ziyâ'î tan degül hûn-ı sirişke gark olursa ten
Şehîd-i tîg-i ʿaşk olalıdan garîk-ı hûnem ben

-326-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Dehenün gonca-i cennet gibi hem-vâr olsun
Bûse virdi bana hîç yok dimedi var olsun

Cânumı zülf-i ruh u hâl u hatundan ayıran
Rubʿ-ı meskûnda murâdum bu ki nâ-çâr olsun

Kahr ile kanı dökülsün lebüne kasd idenün
Zülfüne el uzada zulm ile ber-dâr olsun

Cevrün arturdı meded anlaya mı hâlümi yâr
Dilerin bencileyin derde giriftâr olsun

Dir imişsin ki Ziyâ'î bana kurbân olmaz
Olsun ey şûh-ı cefâ-pîşe sitem-kâr olsun

-327-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Dem-i bahârda bî-behreyem hazânda hazîn
Vücûdum olmadı bu devr-i bî-emânda emîn

Teferrüc eyleyelüm bâgı gel bile ey hûr
Ki döndi cennet-i firdevse bu zamânda zemîn

Senünle geşt idelüm kûh u deşti tenhâ gel
Revâ degül olasın şimdi bir mekânda mekîn

Garîbün oldı şehâ yanmayan firâk odına
Olaydı olsa eger cânını yakan da yakîn

Ziyâ'înün teni bunda dil ân-ı hüsnünde
Vücûdı âh ki hem bundadur hem anda hemîn

-328-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Çünki cennetde ecel olmaz eyâ sîm-beden
Ne münâsib ki kıla kûyunı agyâra vatan

Disen olurdı sunup laʿlüni ey meh ma em
İtsen olurdı vefâ bendene meh-mâ-emken

Hastenün güneşe karşu olur zaʿfı kavî
Lîk ben haste cemâlün göricek oldum esen

Bilmezem n'eyleyem âhir ne kılam kanda gidem
Beni miskîn ider ol gözleri âhû-yı Hoten

Lâ-cerem lâyık-ı firdevs ola rûh-ı Mecnûn
Ki ana sûre-i ve'l-Leyl ile yazılsa kefen

Havf-ı tîgünle şehâ kalmadı kan benzümde
Dem-be-dem gözde bu hûn-âb-ı sirişküm kandan

Elif-i kâmetün ile görüp üç nokta-i hâl
Bin belâ geldi Ziyâ'îye senün ʿaşkundan

-329-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Niʿmet-i vaslunı bezl it var iken devlet-i hüsn
Dest-bûs eyleyelüm elde iken fırsat-ı hüsn

Gîsû-yı bî-bedelün şeh-per-i Cibrîl-i emîn
ʿÂrızun mushaf-ı lâ-reyb ü hatun âyet-i hüsn

Ne kazâyâ-yı gam-ı bî-hadd resm ide debîr
Kavl-i şârihle ne taʿrîf ola ol hüccet-i hüsn

Âfitâbum katı hercâyî güzelsin bildüm
Yog imiş sende bugün zerre kadar gayret-i hüsn

Zülfi zencîrine baglandı Ziyâ'î miskîn
Anı dîvâne idüpdür meger ol hâlet-i hüsn

-330-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Hurşîd-i sînen aç kim ʿâlem münevver olsun
Kıl turranı perîşân dünyâ muʿattar olsun

Cân vaslesidür ey cân nâzik vücûdun ammâ
Ol vaslenün vusûli kime müyesser olsun

Tutdı karâr dilde takrîre gelmez endûh
İkrâr-ı vaslun âhir bârî mukarrer olsun

Dök dirhem-i sirişkün ʿarz eyle rûy-ı zerdün
Çift olmaga ne minnet tek sîm ile zer olsun

Terk eyledün Ziyâ'î bî-çâreni efendi
Ol bî-edeb rakîbe uydun edebler olsun

-331-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Cüdâ düşdüm bugün Ahmed gibi bir şems-i enverden
Şikâyet nahs-ı tâliʿden meded bî-devlet ahterden

Helâkem Ahmed-i Muhtâr hakkıyçün ger olmazsa
ʿİnâyet Hazret-i Hakdan şefâʿat hem peyâm-berden

Cüdâyem derine Ahmedün ammâ rahm idüp bir gün
Beni yâd eylemez mi kimse bârî âşinâlardan

Cüdâyem gerçi Ahmedden bihamdi'llâh ümîdüm var
Nasîb olan gelür âhir bana kadr-i mukadderden

Ziyâ'îye delîl olmazsa nûr-ı Ahmed-i Muhtâr
Halâs olmaz ebed târîk-i derd-i hicr-i dil-berden

-332-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Hazret-i ʿÎsânun oldıysa mekânı âsumân
Lâ-cerem yiri benüm ʿÎsâmun olmışdur cinân

Cân virürken mürdeye ʿâşıklar anun vaslına
Şimdi ʿÎsâ cân virüp firdevse olmışdur revân

Âhir ölüp dirilüp ol laʿl-i cân-bahşum benüm
İdünüpdür gül-şen-i Dârü's-selâmda mekân

Gelse ger ʿÎsâ kıyâmet kopa dirlerdi benüm
Başuma kopdı kıyâmet gidicek ʿÎsâ hemân

Tatlu tatlu dirilürken ol leb-i cân-bahş ile
Ey Ziyâ'î cânum acıtdı bu çerh-i bî-emân

-333-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bana bir nâme gelmez çünki yârân-ı vilâyetden
Ferâgât lâzım oldı bi'z- z arûrî mülk-i gurbetden

Kulundan ʿâr idüp çün mescide gelmezsin â kıblem
Ferâgat eyledüm mescid hakıyçün ben imâmetden

Bana çün nerd-bân-ı kasrun olmadı bugün minber
Efendi hürmet-i cumʿa hakı geçdüm hitâbetden

Eger daʿvâya gelmezsen rakîb-i bed-faʿâl ile
Şerîʿat hürmet-i hakkı hemân geçdüm niyâbetden

Ziyâ'î şimdi bir mîr-i kerîme intisâbum var
Bihamdi'llâh bir mikdâr kurtuldum kasâvetden

-334-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Gam u derd ü melâle düşdüm ben
Şimdi bir özge hâle düşdüm ben

Düşde gördüm bir âfeti sevdüm
Bir hayâl-i muhâle düşdüm ben

Sevdüm ol serv-i sîm-endâmı
Bülbülem kim nihâle düşdüm ben

Kâ'il oldum cefâ-yı cânâna
Lâ-cerem kîl u kâle düşdüm ben

Ey Ziyâ'î kenâr ümîdi mi var
Kaʿr-ı bahr-ı hayâle düşdüm ben

-335-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Niçe cân kurtaram ol gamzesi cellâdumdan
Niçe âzâd olam ol kâmet-i şimşâdumdan

Kimse yok mı ki beni öldüre kûyunda senün
Beni kurtara gamundan seni feryâdumdan

Tîr-i gamzen beni öldürse kasâvet gitse
Ey kaşı yâ bu geçer hâtır-ı nâ-şâdumdan

Bâg-ı vuslatda kimünle salınur bilmedüm âh
Almadum togrı haber ol boyı şimşâdumdan

Ey Ziyâ’î gam-ı cânânı ferâmûş idemem
Âşinâ-yı dil ü cândur gidemez yâdumdan

-336-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yâra söylen ʿârızın âh-ı gedâdan saklasun
Şemʿini lutf eylesün bâd-ı sabâdan saklasun

Vaslı bir gencînedür mâlik degüldür pâdişâh
Söylen ihsân itsün ammâ eşkıyâdan saklasun

Rîsmân-ı kâkülünde dir görenler gönlümi
Nev-heves cân-bâzdur Allâh hatâdan saklasun

Keştî-i gamdur vücûdum düşdi bahr-ı mihnete
Hak teʿâlâ anı girdâb-ı fenâdan saklasun

Gül-sitân-ı hüsn içinde bir nihâl-i tâzedür
Ey Ziyâ’î Hakk anı bâd-ı belâdan saklasun

-337-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Sana cân virmek ise borcum ancak ey büt-i sîmîn
Hemân kabz ile teslîm ideyin e’d-deynü şeynü’d-dîn

Sever dîni gibi dil cevrün insâf ile cevr itsen
Ki dirler ey vefâsız yâr el-insâfu nısfü’d-dîn

Yanulmazsam hatâdur zülf-i yâra misk ıtlâkı
Gelüp kurbân ola hiss itse ol bûyı gazâl-i Çîn

Diraht-ı bâg-ı ümmîdüm ne hâsıl meyve-dâr olsa
Yıkar seng-i havâdisle anı gerdûn-ı bed-âyîn

Ziyâ’î kûh-ı gamda Hüsrevâ Ferhâdun olmışdur
Ruh-ı Gül-gûn ü Şeb-dîz külâlen vasf ider Şîrîn

-338-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yârı görmez gözlerin derd ile giryân itmeyen
Laʿlin emmez dem-be-dem bagrın tolu kan itmeyen

Mâlik olmaz bir gül-i handâna ser-gerdân olur
Bülbül-âsâ kendüzin gül-şende nâlân itmeyen

Hâsılı bu Zâl-ı dünyâdan murâd almaz bugün
Nâmını Rüstem gibi ʿâlemde destân itmeyen

Ey güzeller şâhı mahrûm itme vaslundan beni
Lâyık-ı ihsân degül insâna ihsân itmeyen

Ey Ziyâ'î yakası açılmaduk sözdür bu kim
Başa çıkmaz gül gibi çâk-ı girîbân itmeyen

-339-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Niçe bir derdüni ey kaşı kemânum çekeyin
Şimdi müştâk-ı ecel muntazır-ı mehlekeyin

Kûy-ı dil-berde muhannes dir imiş bana rakîb
Câmesin hep ala kan eylemez isem lekeyin

Bana ekdî dir imiş mezraʿ-ı ʿâlemde rakîb
Hâsılı ölmez isem ben anı bir gün ekeyin

Var şehâdet eseri câme-i hûnînümde
Ben ezel küşte-i şemşîr-i ser-i maʿrekeyin

Kûy-ı dil-berde asılmak diler imiş agyâr
Ey Ziyâ'î o belâyı dahı varup çekeyin

-340-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dilâ sen ʿaşka düşdün derd-i bî-dermânı bilmezsin
Visâle tâlib oldun mihnet-i hicrânı bilmezsin

Dilâ gâfil gezersin sen bu der-bend-i mihnetde
Meger kanlar döken ol gamze-i fettânı bilmezsin

Kanı idrâkün ey dil yohsa kaldun mı tedârikden
Usandun tatlu cânundan henüz cânânı bilmezsin

Bilürsin göz ucıyla iltifâtun bir kez ey hûnî
Niçün yıllarca derdün çekdügüm devrânı bilmezsin

Sözi makbülün ammâ ragbet itmezsin Ziyâ'îye
Güher kadrin bilürsin maʿden-i ʿirfânı bilmezsin

-341-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Kalmış idi habs içinde şâh-ı hûbân-ı cihân
Düşmiş idi mahbes-i hicrâna cân-ı ʿâşıkân

Başladı halk-ı cihânı yine mecnûn itmege
Ol perî habs-ı Süleymândan bugün buldı emân

Hakka minnet kim yüzin gördi yine ashâb-ı ʿaşk
Mustafâ gâr-ı belâda gerçi dutmışdı mekân

Pâdişâh olsa melâhat mısrına gâyet mahal
Çünki zindân-ı belâdan çıkdı ol mahbûb-ı cân

Ey Ziyâ'î zulmet içre kalmış idi âfitâb
Başuna gün togdı nâ-geh çıkdı ol mihr-i cihân

-342-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Menʿ eyleyen visâlüni bayrâma irmesün
Zülfünden ayıran beni ahşâma irmesün

Râh-ı belâda eyleyen ârâmsız beni
Mülk-i safâda menzil-i ârâma irmesün

Mahrûm iden beni mey-i laʿlünden ey sanem
Bezm-i sürûr içinde tolu câma irmesün

Zülfün tagıtma ʿârızun üzre benüm begüm
Kâfir çerîsi mülket-i İslâma irmesün

Bâg-ı cihân içinde murâdum Ziyâ'iyâ
Bâd-ı hazân ol semen-endâma irmesün

-343-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Söyle ey mürg-ı seher ey ʿandelîb-i gül-sitân
Var mı gül yüzlüler içre böyle bir gonçe-dehân

ʿAklumun nakdin metâʿ-ı ʿaşk-ı yâra vireli
Hâce-i ʿâlem hakıyçün görmedüm aslâ ziyân

Haste-i ʿaşkem vücûdum içre var iken ramak
Gel benüm rûh-ı revânum gel eyâ mahbûb-ı cân

Bu sirişk-i dîdemi bir dem temâşâ eylesün
Makberüm taşından özge kalmadı benden nişân

-344-
Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün

Kıldun bu dil ü câna ey mug-beçe-i bî-dîn
Derd ü elemün tahmîn cevr ü sitemün taʿyîn

Ey bana su’âl iden zülf ü ruh-ı dil-berden
Bu yâsemen-i müşgîn ol berg-i gül-i nesrîn

Laʿl ü ruh-ı dil-dârı bi’llâhi temâşâ kıl
Biri şeker-i şîrîn ol biri gül-i rengîn

Zindân-ı firâkında çok derd ü belâ çekdüm
Rahm ide mi ol bî-dîn yâ mâliki yevmü’d-dîn

Gün yüzini ol meh-rû gösterdi Ziyâ’îye
Didi ki yüzün aydın gel şevke be hey miskîn

-345-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Terk eyle zulm ü gâreti şâh-ı cihân iken
ʿAdl eyle kullaruna ferîd-i zamân iken

Hicrün güninde tâzelenür dâg-ı sînemüz
Şol gül gibi açıla vakt-i hazân iken

Hikmet nedür ki yoluna olmak diler fedâ
Mülk-i vücüdum içre bugün cân revân iken

Ferhâdun oldı ay yüzi Gül-gün Ziyâ’î gör
Mülk-i sühanda Hüsrev-i Şîrîn-zebân iken

-346-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Kesilmez sâyesi gibi yanından ol mehün düşmen
Bana bir zerre mihri olmadugı gün gibi rûşen

O servün zülfi zencîrin görelden bâg-ı ʿâlemde
Olupdur kıpkızıl dîvâne gül gömgök delü sûsen

Görüp pervâneyi bâl u perin oda yakar sanman
Şarâb-ı ʿaşkı mestîdür yakar meclisde pîrâhen

Henüz tohm-ı ümîd-i vaslı ekdüm mezraʿ-ı dilde
İnen seyl olma ey eşküm nem alursın bu mezraʿdan

Hudâ bu dîde-i gam-dîdeme çok yaşlar virsün
Ziyâ'î dirhem-i eşkümle her dem toldurur dâmen

-347-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

İltifât itmedi ol âhû seg agyâra bugün
Şâdilik eyle dilâ tâliʿün oldı meymûn

Varayın hâk olayın kûy-ı dil-ârâda hemân
Yok mıdur kimse bana ögredecek bir efsûn

Kûy-ı Leylâyı koyup kıldı beyâbânda karâr
İʿtikâd eyle ki bi'llâhi deliydi Mecnûn

Bana taʿn eylemenüz ʿâleme rüsvây olsam
Kendü hâlümde komaz derd ü gam u ʿaşk u cünûn

Şeker-istân budur tabʿ-ı Ziyâ'î tûtî
Kâfiye nûnı yuva beyzasıdur nokta-i nûn

-348-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Togrusı ruhsârun ey serv-i çemen
Bâg-ı hüsne yâ semender yâ semen

Hüsnüne cân u cihân olmaz bahâ
Dîn ü dünyâ vasluna olmaz semen

Kâʿbe kûyun rûy u zülfün Mısr u Şâm
Şehr-i dil Bagdâddur hâlüm Yemen

Kehkeşân ucında mâh-ı nev mi yâ
Tevsen-i gerdûn öninde bir saman

Ey Ziyâ'î lâ-cerem bulur emân
Her marazdan şerbet-i laʿlün emen

-349-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Şafakla mâh-ı nev gûyâ ki bir peymânedür pür-hûn
İçerler bunda ʿâşık kanını mey-hânedür gerdûn

Dil-i ʿuşşâka yokdur bend-i zülfün gibi dil bâgı
Ki hakkâ sihr bâtıl nesnedür efsânedür efsûn

Ne bilsün kıymetini ʿâlem-i vaslun bu ʿâlemde

Mukayyeddür saçun zencîrine dîvânedür Mecnûn

Güzellik mülkine Hüsrevdür ol Ferhâdı ol ey dil
Lebi Şîrîn saçı Şeb-dîz ruh-ı cânânedür Gül-gûn

Ziyâ'î gibi sûretde gedâ şekl ise ʿâşıklar
Hakîkat ʿâlem-i ʿaşk içre hep şâhânedür kânûn

-350-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂşıkı mahzûn iden ʿâlemde şâdân olmasun
ʿAndelîbi agladan gül gibi handân olmasun

Bize câm-ı gam rakîbe laʿlüni sunmak neden
Ey gözi hûnî sakın devründe bir kan olmasun

Güller açıldukça gülsün güllerün ey gonca-leb
Sünbül açıldıkça zülfeynün perîşân olmasun

Başumuz tob itmişüz meydân-ı ʿaşk-ı yâra biz
Tutalum ol şeh-süvârun zülfi çevgân olmasun

İhtiyâr it zahmeti öldür beni ey nev-cevân
Bende gam sende cefâ kûyunda efgân olmasun

Müşterîyüz nakd-i cân ile metâʿ-ı vasluna
Korkaruz bir gizlü yirde sonra hicrân olmasun

Bûsesini nakd-i câna virmege ahd eylemiş
Cân virürdüm ben hemân dil-ber peşîmân olmasun

Hâk u zer dirler berâberdür yanunda korkaram
ʿÂşık-ı zer-çehreler hâk ile yeksân olmasun

Katre-i eşk-i Ziyâ'îden sakın ey dürr-i pâk
ʿÂlemi gark itmesün bir demde ʿummân olmasun

-351-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gözümi hâb aldı cânân işiginde nâ-gehân
ʿÂlem-i rü'yâda kendüm Kaʿbede gördüm hemân

Sînem üstinde elifle dâg şekl-i âhdur
Nite kim pehlû-yı gerdûn üzre mâh u kehkeşân

Kehrübâdur gözlerüm kirpik degüldür görinen
Kıl çeker bilün hayâliyle senün ey mû-miyân

Yoluna cân virmede bahs eylerüz agyâr ile
Tâlib-i vasluz bizi şemşîrün itsün imtihân

Gönline girdi Ziyâ'î taş bagırlu dil-berün
Şâh-bâz-ı evc-i maʿnâ taşda yapdı âşiyân

-352-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

ʿÂlemün sanma bekâsın göresin
ʿAyn-ı ʿibretle bakasın göresin

Fânîdür Kaʿbe hakkıyçün bu cihân
ʿÖmre dayanma safâsın süresin

Bî-vefâ sevme ki maʿkûl degül
Her zamân derd ü belâsın göresin

Cevr-i cânânı çekersin ey dil
Mümkin olmaz ki vefâsın göresin

Ey Ziyâ'î bu belâ kulzüminün
Umma ayruk ki karasın göresin

-353-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Öldür beni zindân-ı gamunda koma gam-gîn
Rahm eyle giriftâruna gel ey meʿa bî-dîn

Pervâne gibi kendümi yirden yire ursam
Şevküm var iken yanmaga ey şemʿ-i mesâkîn

Nâzundan inen gam yimem ey vahşî gazalum
Âhû bakışun eyledi ammâ beni miskîn

Dil muttasıl o yâra varup gelmede ammâ
Gözden ne aceb gâ'ib olur ol büt-i sîmîn

Bahr-ı günehe batmam eger menn-i Hudâdan
Dirhemce Ziyâ'î olunursa bana taʿyîn

-354-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Kanı ol demler ki hûnî eşküm olmazdı revân
Laʿl-i yârı emdügümce ten bulurdı tâze cân

Devlet el virüp iderdüm merhabâ dil-dâr ile
Gitdi elden devletüm gör n'eyledi devr-i zamân

Gün yüzine bakdugumca kamaşurdı gözlerüm
Bakdugum demde olurdı eşk-i hûnînüm revân

Tatlu tatlu dirilürdüm ol leb-i Şîrîn ile
ʿÂkıbet acıtdı ben Ferhâdı câdû-yı zamân

Ol kamer-ruh söylese kalmazdı cânumdan ramak
Kendü kendümden giderdüm gelse ol mahbûb-ı cân

Hande kılsa nâz ile handân olurdı cân u dil
Baksa lutf ile bana kalmazdı cânumdan nişân

Ey Ziyâ'î âteş-i ʿaşk ile sûzân oldugum
İş bu şiʿr-i sûz-nâküm eylesün bir bir beyân

-355-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Meyden ey dil haber-i laʿl-i nigârı sorasın
Mey habâbında hevâsın anun ey şeh göresin

Ey rakîb ol meh-i hurşîd-likânun bilürüz
Yüzini görmege geldün o kadar gün göresin

Anma ey hâcı Hicâzun seferin Merve hakı
Kaʿbe-i kûyuna saʿy it ki safâlar süresin

Beni öldürmege tîgünle ezel ʿahd itdün
İntizârunla revâ mı ki bu dem öldüresin

Niçe demdür ki Ziyâ'î yoluna kan aglar
Bir mübârek dem olur mı ki anı güldüresin

-356-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Gönlüm yıkar ol şûh-ı cefâ-pîşe firâvân
Bu dâr-ı fenâda bir evüm var o da vîrân

Anulsa zülâl-i lebi ol çeşme-i cânun
Agzı suyını akıda ser-çeşme-i hayvân

Hûbân-ı cihânı koyup ol âfet-i cânun
Gönlüm çekinür câzibe-i hüsnine her ân

Yaʿkûb-ı dili dem-be-dem aglatmaz idi
Ger olmasa vâris-i hüsn-i şeh-i Kenʿân

Hoşdur dem-i bârânda biraz uykuya varmak
Benzer ki Ziyâ'î virür aglamagıla cân

-357-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bana bunca belâlar geldi ol mahbûb-ı raʿnâdan
Usandurdı beni cân u cihân u dîn ü dünyâdan

Mukarrer mi kalur bu derd ü mihnet böyle cânumda
Kıyâmet kopa şefkat gelmeye ol serv-i bâlâdan

Mahabbet kanda Leylâ kanda vaslı kanda sen kanda
Be hey Mecnûn be hey dîvâne kes ümmîdi Leylâdan

Cezâka'llâhu hayren ey sabâ bu çeşm-i giryâna
Getürdün tûtiyâ-yı hâk-i der-gâh-ı dil-ârâdan

Ziyâ'î mürdeyi her gice ihyâ eylemen cânâ
Leb-i cân-bahşuna mîras kalmış gibi ʿ Îsâdan

-358-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bilmezin ʿaklumda dâ'im bu perîşânlık neden
Muttasıl dil hânesinde böyle vîrânlık neden

Gönlümi zülf-i siyâhundur perîşân eyleyen
Bilmezin zülfünde ammâ bu perîşânlık neden

Göreli dil-ber lebin ney ki bu esrâr ʿaceb
Ben gubâr oldum henüz cânumda hayrânlık neden

Mâlik oldun tutalum ey dil belâ iklîmine
Şâh-ı hûbâna kul iken sana sultânlık neden

Kâfir olmadı severse bir büt-i sîmîn-beden
Böyle taʿn itmen Ziyâ'îye müselmânlık neden

-359-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ne revâdur o melek âhumı her ân alsun
Melekü'l-mevt ise gelsün ileri cân alsun

Rişte-i bârik tenüm katre-i eşküm mercân
Ol mehe din ki gelüp sübha-i mercân alsun

Zâhidâ gönlüm alursa o melek taʿn itme
Beni hâlümde ko var git seni şeytân alsun

Düşmişem derdine din yâra ki kanum döksün
Marazum var o tabîb-i dil ü cân kan alsun

ʿArsa-i nazm Ziyâ'înün atı oynagıdur
Her kimün kim hüneri var ise meydân alsun

-360-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Sana dil virdügüm hep dîde-i giryemden anlarsın
Benüm iki gözüm derd-i derûnum nemden anlarsın

Bana râhm eylemezsin şimdi ʿâşık olasın katlin
Gam-ı hicrünle kan agladugum bir demden anlarsın

Gözi yaşlu kulıdur bir begün ey verd-i handânum
Sirişk-i nergisi vakt-i seher şeb-nemden anlarsın

Lebinden bildün ey dil cümle hâlât-ı mey-i ʿaşkı
Safâ-yı sohbet-i sahbâyı câm-ı Cemden anlarsın

Ziyâ'înün geçen ʿömrine yazuk hâk-i râhunda
Ne zecr-i hicri çekmişsin ne derd-i gamdan anlarsın

-361-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Hicrüni sanma az halel bilürin
Hây ʿömrüm hemân ecel bilürin

Darb-ı tîgünden olmasa havfum
Dir idüm misli yok mesel bilürin

Görmedüm Leylâ ile Şîrîni
Seni ammâ inen güzel bilürin

Cân virürdi işitmege ʿÎsâ
Vasf-ı laʿlünde bir gazel bilürin

Ey Ziyâ'î benümle hem-derd ol
Çekdügün zecr-i hicri gel bilürin

-362-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Keyfiyyetini söyle ki ser-mestidür cihân

Sâkî buyur ki katre-i yemmîdür o dehân

Âb-ı hayâta irmedi ana ki saltanât
Sovuk suyun da içmedi İskender ey cihân

Ol gül-ʿizâr ile bile salınmak isterin
Gül-zâr-ı kûyı içre benem mîr-i ʿâşıkân

Ol hüsni bî-nazîre ki dil olmaz ansız
Hüsni hemân var dime hem hüsn hem ân

Eller ki pây-mâlidür ol serv-i ser-keşün
Cân-ı Ziyâ'î su gibi olur ana revân

-363-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Rahm itmege şâyet ola bir şevki varayın
Pervâne-veş ol şemʿe yanayın yakılayın

Ben mest-i meyem mey-gedede kendümi bilmem
Mesciddedür ol kıble-i kalbüm ne kılayın

Ol şîr-i şikâr-efgen ü merdüm-küşe yâ Râb
Âhû-yı Hotendür dimişem ehl-i hatâyın

Çün dâr-ı cihânda saçun agyâra sunılmış
Mansûr gibi ben bu sebebden asılayın

Zulm eyleme hey zâlim esirge ki kapunda
Ben dahı Ziyâ'î gibi mazlûm-ı gedâyın

-364-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Zeyn oldı sanma gökde nücûm ile keh-keşân
Çok dâg yakdı kolında hicrün ile âsumân

Âhumla tutuşup göge çıkmak diler rakîb
N'eylerse itsün işte işik işte nerd-bân

Gönder efendi nîze-i müjgânı sîneme
Tâ kim derûndan ideyin cânumı revân

Haşr olmak isteyen ol kıyâmet nigâr ile
Derdini haşr olınca çeküp eylesin figân

Bahr-ı fenâya saldı Ziyâ'îyi rûzgâr
Tâbûtı zevrak u kefeni oldı bâd-bân

-365-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Güzeller şâhınun dîvânına şâhâne çıkdum ben
Cünûnum gâlib oldı bir ʿaceb dîvâne çıkdum ben

Çıkanlar bezm-i ʿaşka şevkden yanar kül olurlar
Bu hâli var idi çün ıttılaʿum yâ ne çıkdum ben

Gül ü sünbül bana ol ʿârız u ruhsârı andurdı
Beni aglatdı bâga çün seher seyrâna çıkdum ben

Bugün gam küştî-gîrin hâke saldum pây-mâl itdüm
Senün şevk-i mey-i ʿaşkunla çün meydâna çıkdum ben

Çıkup gitdüm mahallenden Ziyâ'î gibi ey Leylâ
Yine Mecnûnlugum tutmış gibi yabana çıkdum ben

-366-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Hasteye dâr-ı şifâdur çü der-i şâh-ı cihân
Dünyede bâd-ı sabâya esen olmak âsân

Vuslatı umma gönül eyleme dîvânelügi
Bir gedânun ola mı hem-demi sultân-ı cihân

Cân virür gerçi senün her bir benden
Cân dirîg eylemezin ben de yokdur illâ mekân

Dilde günden güne artar mıydı bu ʿaşk u cünûn
Olmasa hüsni terakkîde o mâhun her ân

Ey Ziyâ'î degülüz mest ü harâbât ehli
Olduk esrâr-ı leb-i dil-bere ammâ hayrân

-367-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gevher-i laʿlünden ayru ey büt-i şîrîn-dehen
Dâne-i rümmân eger olsa akîk anı yemen

Kıssa-i hicrân-ı Leylâyı hikâyet kılmaga
Oldı Mecnûnun başında âşiyân gûyâ dehen

ʿÂkıbet tob-ı havâdis hâk ile yeksân ider
Kalʿa-i derd ü belâya cismümi kıldum beden

Kâşki bassa kadem mülk-i kerâmâta rakîb
Boynına Mansûr-veş takılsa bir muhkem resen

Ey Ziyâ'î tutdı ebyâtum cihânı ser-be-ser
Ehl-i beytümdür hakikatde bu dehr-i pîrezen

-368-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Kandasın ey mâh-peyker kandasın
Kandasın ey mihr-i hâver kandasın

Bir pelîde hem-ser olmışsın meger
Kandasın ey kaddi ʿarʿar kandasın

Gül-şen-i ʿâlem cehennemdür bana
Sensiz ey hûr-ı münevver kandasın

Hâtırum sensiz perîşândur katı
Şimdi ey zülf-i muʿattar kandasın

Zulmet-i gamda Ziyâ'îyi kodun
Ey dudâgı çeşme-i ter kandasın

-369-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Zâhir itdükçe ruh-ı yâr musaffâ ʿarakın
Çerh nem-nâk kılur şeb-nemle gül varakın

Silinür âyîne-i dilde olan jeng-i gamum
Her kaçan kim sile ol mâh yüzinde ʿarakın

Ne ʿacebdür ruh-ı cânâne ʿarak-rîz olıcak
Pür ider jâle ile lâle-i hamrâ tabakın

Ne hicâb eyledün ey gül ki ʿarak-rîz oldun
Hâk-i pâyuna ben üftâdeyi gördükçe yakîn

Ey Ziyâ'î o perînün ili sudur ʿarakı
Hâk-i pâyına yakın gelme anun hây sakın

-370-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Gördükde senün ʿâşık-ı şûrîdeni giryân
Sofî n'ola peşmînesine olsa peşîmân

Zevk itmek içün ârzû-yı vasl ile oldum
Esrâr-ı leb-i dil-ber ile bengîce hayrân

Bin mihnet ile gitdi gönül yâra ko gitsün
Korkum bu ki bir gün gide bin hasret ile cân

Dil-ber ki seferden gelüp itmişdi ikâmet
Tekrâr sefer ʿazmin ider yine mi hicrân

İrdi dil ü cân vasla Ziyâ'î bu ne sırdur
Dil dâgı bayagı elem-i hicr kem-â-kân

-371-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Zerle mümkindür murâd almak visâl-i yârdan
Bu rivâyet nakl olındı Mâlik-i Dînârdan

Ben leb-i dil-ber gibi şîrîn müferrih bulmadum
Aslın asla bilmezem hayrânem ol esrârdan

Olmasun olmazsa meylün tek ırak sürme beni
Çok sipâhî var sefer kılmaz geçer tîmârdan

ʿAyş-ı gül-zâr itmege meşgûlüz ammâ bilmezüz
Kim neler peydâ olur tâ ki pes-i dîvârdan

Maʿrifetdür kesret-i cürme Ziyâ'î lîkin ol
Kesmez Allâh saklasun ümmîdin ol Gaffârdan

-372-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Dâglar kırmızı gül ü şerhalar serv-i revân
Gül-sitân oldı vücûdum gelün eylen seyrân

Fikr-i laʿlünle ruh-ı âlün eyâ serv-i behişt
Birisi vird-i cinândur birisi verd-i cinân

Ey perî hattunı gördükde rakîb itdi nüfûr
Beni dîvâne kılur câzibe-i hüsn el'ân

Âsitânunda kulıyam o şeh-i hûbânun
Eylesün her ne dilerse bana gönli sultân

Ey Ziyâ'î irişem vaslına ol mug-beçenün
Eger olursa bana himmet-i Şeyh-i Sanʿân

-373-

Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün

Tob olsa gerek başum meydânda o gabgabdan
Ölsem de dirîg itmem ben cânumı ol lebden

Hâlât-ı mey-i ʿaşkı bilmez bilürin herkes
Ey sûfî-i sâfî-dil sen dahı bu şerbetden

ʿArz idüp elif kaddin kul itdi beni cânân
Men ʿallemeni harfen kadd sayyereni ʿabden

Haşr olur idüm bir gün mâhumla ümîdüm var
Ger haşre degin cânum ayrılmasa kâlebden

Cemʿ eyle Ziyâ'î gel eşʿârı ki hatt olsun
Hem nazm-ı mürettebden hem cild-i müzehhebden

-374-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Girersin kabre âhir kasr ile eyvânı n'eylersin
Ser-â-ser çün kefen geysen ya bu kaftânı n'eylersin

Nesine aldanursın bu harâb-âbâd dünyânun
Bu dârâtı bu tavr u tumturâkı kanı n'eylersin

Huzûrun uçurur zâg u zagan gibi ʿavâm ey dil
Gözet vîrânı bûm ol taşrada seyrânı n'eylersin

Tedârik kılmaga kâdir degülsin yokdur idrâkün
Yıgarsın mâl-ı dünyâdan gidicek anı n'eylersin

Ziyâ'î tutalum kim pâdişâh-ı mülk-i nazm oldun
Hüner kadrin bilür yok cemʿ idüp dîvânı n'eylersin

-375-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Nâle eyler kâmetin yâd eyleyüp cân-ı hazîn
Serv-i gül-zâr üzre gûyâ ʿandelîb eyler enîn

Kûyuna benzetdüm anı işidüp evsâfını
Şimdi gitmez hâtırumdan fikr-i firdevs-i berîn

Kâtib-i kudret havâle yazdı çün ʿaşkun bana
Nâzır oldum lutfuna olmaga kahrundan emîn

Kimse duymaz öldügüm yâ gayrı şehre vardugum
Niçe ay u gün geçer ey âfitâb-ı meh-cebîn

Ey Ziyâ'î geldi mektûb-ı nigâr itdi bizi
Kâm-yâb u kâm-bahş u kâm-rân u kâm-bîn

-376-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

ʿÂrızun üzre tagılmış zülfün ey ârâm-ı cân
Su kenârında açılmış tâze sünbüldür hemân

Duhter-i rez şevk-i rûyun virdi benzer fikrüme
Birbirine iki kızlar yine virmiş armagan

San turunc efsûn ile düşmiş mahabbet nârına
Âteş-i firkatda yanan cism-i zerd ü nâ-tüvân

Haste düşdüm hasret-i laʿlünle dün mey-hânede
Su yirine agzuma mey tamzurur pîr-i mugân

Cism-i zârum cân-ı bîmârum ser-i bî-devletüm
Ey Ziyâ'î yâra kurbân olmak ister her zamân

-377-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Dil-ber odur ki ʿâşıkın eyleye imtihân
Sâdık bulursa şâm u sabâh ola mihribân

ʿÂşık odur ki câzibe-i hüsne cân vire
Cânân cezâ-yı vasl ide ammâ be-şart-ı ân

Vaslun vücûdı var mı henüz cân inanmıyor
Gerçi ki vaslı ile bana bühtân ider cihân

Zevk iderek dehânuma aldum zebânını
İncindi eyledi beni taʿzîr-i bi'l-lisân

Öldükde ey Ziyâ'î helâk-i rakîb içün
Peykân-ı tîr olur bedenümde her üstühân

-378-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Serv-i bâlâna ider cennetde Tubâ ser-fürû
Mâh-ı nev ebrûna eyler gökde cânâ ser-fürû

Serv-i gül-şen karşuna saf saf turur taʿzîm ile
Zülfüne eyler benefşe ey dil-ârâ ser-fürû

Ey şeh-i ʿâlem sen ol şâh-ı bülend eyvânısın
Dergehün tâkına eyler çerh-i mînâ ser-fürû

Sâkinân-ı kûyun itse secde ebrûna ne tan
Sâkin-i mescid kılur mihrâba karşu ser-fürû

Gördi kim yâd-ı lebünle eller el üzre tutar
Sâgar-ı bezme surâhi itdi cânâ ser-fürû

Câm-ı ʿaşkun mestiyem mahcûb olursam tan degül
Lâ-cerem mest olsa eyler rind-i rüsvâ ser-fürû

Gördi kim vasfında bir nazm-ı müselsel bagladum
Ey Ziyâ'î itdi ol gîsû-yı zîbâ ser-fürû

-379-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Delüpdür bagrumı gamzen meger tîr-i kazâdur bu
Beni bîmâr ider çeşmün ʿaceb ʿayn-ı ʿanâdur bu

Rakîbün dîdesine çöp olupdur göz göre çeşmüm
Habîbün Kaʿbe-i kûyuna bir kıble-nümâdur bu

Nigârâ bahr-ı eşkümde dil-i sengînünün ʿaksi
Görinür kaʿrdur ya da binâ-yı Kaydefâdur bu

Sanurdum mürg-ı gam bir gönlüm egler şâh-bâzumdur
Leşüm üstine konmak kasd ider zâg-ı belâdur bu

Gelüp bir hayli sögmiş kabrüm üzre ol gözüm nûrı
Ziyâ'î derd-mende müstecâb olur duʿâdur bu

-380-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Levhaşa'llâh ne hoş vahşet ider ol âhû
Bâreka'llâh niçün nefret ider ol tîhû

Cân dimâgına ezel râyiha-i ʿaşk irdi
Çekdiren şimdi belâyı bana hep budur bu

Ne dimekdür bu ki bir dil-ber-i pâlûde-beden
Ola bir gice gelüp ʿâşıkına hem-pehlû

Hastelendi görüp ey gül lebüni gonca-i bâg
Tamzurur penbe ile ebr-i bahâr agzına su

Ser-i zülfün zenahunda katı sehhâr ancak

Zenahundur çeh-i Bâbil ser-i zülfün câdû

Didüm ey dil ki mahabbet kadehi var mı bana
Şevk ile içdi vü geçdi didi yâ hû yâ hû

Olalı ol gözümün nûrı gözümden gâ'ib
Gözüme cümle cihân oldı Ziyâ'î karânu

-381-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Seng-diller arasında katı âfetdür bu
Serv-kâmetler arasında kıyâmetdür bu

Cân dimâgına senün râyiha-i sünbülüni
Getürür bâd-ı sabâ özge saʿâdetdür bu

Bûy-ı ʿaşkun ireli câna sürûrum gitdi
Çok olur râyiha ammâ katı hikmetdür bu

Dâglar sînede eksük degül ey gonca-dehen
Gül-i raʿnâ-yı gül-istân-ı mahabbetdür bu

Mey-i engûr içilür bezm-i Ziyâ'îde müdâm
Ŝemerât-ı şecer-i bâg-ı velâyetdür bu

-382-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Dirler yanar gider tavla çün kim bir ev ʿalev
Hayfâ ki dilde âteş-i ʿaşkun ʿalev ʿalev

Âhum sipihr sakfına od urdı dün gice
Seyyâreler şererdür ana mâh-ı nev ʿalev

Her gice halka görinür encüm gibi benüm
ʿAyyûka çıkdı sûz-ı derûnum ʿalev ʿalev

Meyl eyle ey gönül ruh-ı cânâna çünki sen
Pervânesin yanup yakılup bârî sev ʿalev

Cânda ümîd-i vasla metâʿ-ı dile kerev
Oldı Ziyâ'î nâr-ı gama ol kerev ʿalev

-383-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Tutdı müşgîn saçını ol meh-rû
Didi dil dagıdıcı budur bu

Beni aglatmasun o kaşı kemân
Dökmesün âb-ı rûyum ol ebrû

Saru altuna meylini göricek
Cümle ʿuşşâkun oldılar saru

Bu gice ʿahd kıldı seyre çıka
Çıkdı cânum çıkınca ol meh-rû

Kûy-ı gamdur yiri Ziyâ'înün
Ana yegdür felekden ol ser-i kû

-384-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Nâz ile geçdi ol gözi âhû
Neler itmişdürür bana âh o

Gerdeni gâyet ile nâzikdür
Korkarın anı incidür lü'lü

Bûy-ı zülfin duyınca zâhid-i huşk
Didi bi'llâhi hoşça râyiha bu

Lebi âb-ı hayât ise mahzâ
Yâr-ı hercâyîden dilâ al bu

Misk-i Rûmî Ziyâ'î zülf-i nigâr
Hod gül-rû hemân gül-rû

-385-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey kılanlar ʿâlem içre vasl-ı yârı ârzû
Cân virün kim len-tenâlü'l-birre hattâ tenfikû

Sâgar-ı sahbâyı cânân ile leb-ber-leb görüp
Al kuşagına urup hayretde kalmışdur sebû

Gül-şen-i ʿâlemde ʿâlem eşün olurdı velî
Reng bu kim bizi magrûr itmek ister reng-i bû

İddiʿâ eylermiş âyîne nazîrün var diyü
Ey sanem gelsün beru olsun senünle rû-be-rû

Bî-vücûdem cümle halk unutdı sanurdum beni
Ey Ziyâ'î var imiş hakkumda ammâ güft ü gû

-386-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Mest-i nâz olmış içer mey yirine kanumı âh
Rindlik eylemege başladı ol çeşm-i siyâh

Niçe işʿâr ideyin derd-i derûnum yâra
N'ideyin kalmadı âh eylemege tâkatüm âh

İtmesün sana zarar didüm o şeytân rakîb
Didi lâ havle velâ kuvvete illâ bi'llâh

Kehrübâ sübhasın alur ele sâlûsî felek
Halkı aldamagiçün her gice Sübhâna'llâh

Kıssa-i ʿaşkı Ziyâ'î yazup eylerdi beyân
Şâyet olmasa dırâz olsa bu kıssa kütâh

-387-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Döndüm ey mâh çâr deh sâle
Mûyeden mûye nâleden nâle

Oldı gûyâ habâb-ı âb-ı hayât
Laʿl-i mey-gûnun üzre tebhâle

Eser-i dâg-ı hasret itdi zuhûr
Kabrüm üstinde sanmanuz lâle

Dem-be-dem dâg-ı dilde katre-i hûn
Gül-i hamrâda nite kim jâle

Pây-mâlündür ey ser-i hûbân
Dest-gîr ol Ziyâ'î pâ-mâle

-388-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Derdümi Kaysa kıyâs itmen der-i cânânda
Ben cünûnı Kays-âsâ bulmadum yabanda

Mushaf-ı ruhsârun üstinde o hatt-ı nîl-gûn
Lâciverdî bir güzel ser-levhadur Kur'ânda

Gözde senün mûmiyânun kanlu yaş içre şehâ
Riştedür sanur görenler sübha-i mercânda

Hâlümi gördi perîşân oldı zülfeynün senün
ʿÂrızunda sünbül-i hoş-bû gibi bûstânda

Vasf ider bilün Ziyâ'î vasf-ı nâ-mesmûʿ ile
Yazılan ancak hayâl-i hâsıdur dîvânda

-389-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sanmanuz kuyruklu yıldız dûd-ı nâr-ı âh ile
Bir şererdür cânib-i ʿayyûka çıkmışdur bile

Seyr idün tokundugı yirde ne tozlar kopdugın
Bu gice peykân-ı tîr-i âhum irmiş menzile

Dün gice anup sitârem derd ile âh eyledüm
Tutmış eyle nâr-ı dûd-ı âhum anı kim bile

Bir yalun yüzlü güzeldür başına sorkuc takup
Seyr ider sahn-ı sipihri mâh-ı şeb-ârâ ile

Bir melek-sîmâdur ol sünbül takup destârına
Ey Ziyâ'î çıkdı gökler seyrine ol şevk ile

-390-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey kemân-ebrû okun gibi geçersin cânuma
Dem-be-dem ey yâr-ı hûnî girme bârî kanuma

Sen şikâyet eyle halka âh u zârumdan benüm
Ben şikâyet ideyin cevründen ol Sübhânuma

Ben umardum gül-i terden ire bir bûy-ı vefâ
Kandan ise hâr-ı mihnet irüşür dâmânuma

Kime yanam yakılam ey şemʿ-i tâbânum benüm
Derd ü gamdan özge hergiz kimse gelmez yanuma

Cevr kânûnın güzeller terk iderdi lâ-cerem
Ey Ziyâ'î baksalar bir gün benüm dîvânuma

-391-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gitmezem kaddün koyup cennetde Tûbâ seyrine
Sen melek-sîmânun olur gelse havrâ seyrine

Ol leb-i cân-bahş ile küfr ehli ʿÎsâdur sanur
Ey sanem gel varalum bir gün kilîsâ seyrine

Aglamakdan yeg gelür vaslunla şâd olmak bana
Ben kenâra ʿâşıkem gönderme deryâ seyrine

Yandugum yakıldugum derdünle görmezler benüm
Kaysı ʿâşıkdur sanurlar varsa sahrâ seyrine

Sen mehi görmiş Ziyâ'î anda bayrâm eylemiş
Varsa ʿayb itme benüm kıblem musallâ seyrine

-392-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bakma baglanmayasın bend-i belâya nâ-gâh
Ey gönül pendümi gûş it nazarun eyle nigâh

Mâ'il olmazın dünyâya ki dil şâhid ola
ʿİffet-i şâhid-i Kenʿâna sabî oldı güvâh

Hüsn-i zîbâna senün kimse bahâne bulımaz
Diyebilür mi cihânda kişi hîç kara siyâh

Ratb u yâbisden iderse n'ola düşmân kelimât
Ki hara lâzım olur gâh saman gâh giyâh

Tîb-i hâtırla eger kabrüne ugrarsa nigâr
Seng-i kabründe Ziyâ'î yaza tâbe serâh

-393-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Öl diril yalvarıgör ʿâşık isen ʿÎsâya
Ola kim bu gice meyl ide gele ihyâya

Rûhdur cismi ser-â-pâ leb-i laʿli cân-bahş
Yiridür olsa felek mesken o rûh-efzâya

Sandılar kopdı kıyâmet göricek ʿÎsâyı
Gelmedi ol sanemün misli meger dünyâya

Beni öldürdi ʿacebdür hod işitdüm ʿÎsâ
Cân virüpdür niçe kez mürde-i nâ-peydâya

Deyr-i ʿâlemde Ziyâ'înün odur maksûdı
Haşre dek ʿömr vire Hakk Hazret-i ʿÎsâya

-394-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Ey dil aldanma o şâhun vâde-i ihsânına

İʿtibâr olmaz ekâbir kısmınun peymânına

Şâne-âsâ şerha şerha eylemek sînem benüm
Hîç düşer mi ol saçı ʿanber-feşânun şânına

Ayagına yüz sürem derd-i derûnum söyleyem
Sâye-âsâ ol boyı servün düşersem yanına

Gitdi ʿakl u cân u dil işüm tamâm oldı benüm
Bakma ey bedr-i tamâm eksiklinün noksânına

Lâ-cerem kıymetde laʿl-âsâ olurdı her sözi
Ger Ziyâ'î leblerün vasfın yaza dîvânına

-395-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bir ʿaceb sevdâya düşmişdür bugün ol yüzi mâh
Câmesini gün gibi ag iken itmişdür siyâh

Gördi kim cellâd-ı gam öldürdi ben dil-hasteyi
Kara bahtum gibi mâtem geydi ol nûr-ı İlâh

Bir güneşdür zâtı kim ebr-i siyâh içindedür
Yâ tulûʿ itmiş karanu gicede şevk ile mâh

Kara tonlu Kaʿbe hakkı kıble-i ʿuşşâkdur
Âsitânıdur mahabbet ehline anun penâh

Tan degüldür tâliʿüm gibi karalar geyse yâr
Zulmeti çün çeşme-i hayvân idinmiş cây-gâh

ʿÖmridür ʿâşıklarun kim kara günlerle geçer
Câmesin yohsa siyâh itmiş degül ol pâdişâh

Zulmet-i gamda Ziyâ'î mübtelânun cânıdur
Sanman itmişdür libâsın ol şeh-i ʿâlem siyâh

-396-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Ben ol berg-i hazânem örtülüp kalmış gubâr ile
Düşürse bâd-ı himmet bâg-ı vasla rûzgâr ile

Güzâr itmek hisâr-ı vasluna der-bend-i firkatdan
Hemân gelmek gibidür Akhisâra kûh-sâr ile

Letâfetde lebün âb-ı hayâtun ʿaynıdur hattun
Müzeyyen sebze-zâr-ı kudret-i Hakdur kenâr ile

Habîbüm hüsn ile mümtâz u ben ʿaşk ile müstesnâ
Belâ bu bizden artuk Kays u Leylâ iştihâr ile

Kişi çün sevdügiyle haşr olur mahşerde yâ Rabbi
Ziyâ'î bendeni haşr eyle bir zîbâ nigâr ile

-397-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Vefânun bilürin nâm u nişânı yok güzellerde
Hemân bî-hûde bir efsânedür söylendi illerde

Gedâlar kaldı mahrûm ebed pâ-mâl-i derd oldı
Visâlün gibi bî-mânend-i mansıb nâ-mahallerde

Vefâsız dil-rübâlar derdini her bâr çekmekden
Yeg idi ger vücûdum mahv olup gitse ezellerde

Dem-i vuslatda bu Şîrîn kelâmı söylemiş Hüsrev
Leb-i cânâneye nisbet halâvet yok ʿasellerde

Letâfetde sözin âb-ı hayât itmek midür kasdi
Ki çok anar Ziyâ'î laʿl-i cânânı gazellerde

-398-

Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün

Ey dil evi derd ile vîrâne misin yohsa
Zulmet ile harâb olmış kâşâne misin yohsa

Leylâyı koyup gitdün agyâr ile ey Mecnûn
Sahrâda ne istersin dîvâne misin yohsa

Geh yanumdasın gâhî yirden yire düşmekde
Şemʿ-i ruhına ey dil pervâne misin yohsa

Oldun reh-i dil-berde ey dil yine hâk-âlûd
Câm-ı mey-i ʿaşk ile mest-âne misin yohsa

-399-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ne belâ çekdügüm anlatmaga imkân olsa
Yâra bir bir dimege derdümi dermân olsa

Bilmese ʿaşkumızı duymasa esrârumızı

Kâşki cümle cihân ahmak u nâdân olsa

Sînemi tîg ile yarup beni öldürse hemân
Yaʿni kurtarsa gamumdan beni yârân olsa

Her kişi vuslat ümîdiyle olurdı ʿâşık
Dil-berün derdini çekmek eger âsân olsa

Biri olmaya Ziyâ'î gibi gül-zârunda
Bülbülün ey gül-i nev-reste hezârân olsa

-400-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Taş bagırlı yâr bahsin eylemek aʿdâ ile
Fi'l-mesel taşla dögüşmek gibidür aʿmâ ile

Aldı dil tıflın dudagın gösterüp ol dil-firîb
Yohsa oglancugı aldar bilmezin helvâ ile

ʿÂşık olur seyr iden dîdârını hikmet bu kim
ʿÂşık itmişdür beni dîdâr-ı nâ-peydâ ile

Vâʿizâ ürkütme lutf eyle gelen müminleri
Mescidi lâzım mı toldurmak bu hûy u hây ile

Şöyle mest olmış Ziyâ'î câm-ı ʿaşk-ı pâk ile
Ol seher-gâh-ı kıyâmetde meger kim ayıla

-401-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Var ey bâd-ı sabâ hâl-i dili dil-dâra ʿarz eyle
Harâb oldı vilâyet zulm ile hünkâra ʿarz eyle

Gönül vîrânedür ey cân haber-dâr eyle cânânı
Harâb oldı mahabbet hânesi miʿmâra ʿarz eyle

Helâk itdi rakîbün kahrı ey âh-ı seher-hîzüm
ʿUrûc it ʿarşa derdüm Hazret-i Kahhâra ʿarz eyle

ʿAdû-yı gam beden burcına çıkdı âgâh it
Hisâra girdi düşmen var meded diz-dâra ʿarz eyle

Helâk oldı Ziyâ'î hançer-i hicrân ile ey dil
Cefâ tîgin gidersün ol şeh-i gaddâra ʿarz eyle

-402-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Vaslın ihsân itmez ol yâr hicrân ehline
Anı bilmez mi ki Hakk lutf eyler ihsân ehline

Lâyık-ı dîdâr-ı dil-dâr it mahabbet ehlini
Yâ İlâhî rahmet eyle cümle îmân ehline

Bî-huzûr olur görenler derdüm ey Yûsuf-likâ
Hüzni Yaʿkûbun elemdür cümle Kenʿân ehline

Rûmilinde vasf-ı hüsnün gibi olmaz ber-güzâr
Vasf-ı zülfün tuhfedür şâhum Karaman ehline

Vasf ider zülf ü zenahdânun Ziyâ'î lâ-cerem
Bir garîb eglencedür zencîr ü zindân ehline

-403-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bilürin kim ugramaz katʿâ rakîbün boynına
Tîg-i hûn-rîzün senün ben bî-nasîbün boynına

Kaʿbe-i kûyun tavâf itmek hatâdur tîg ile
Hây kıblem ol günâh olsun rakîbün boynına

Zeyn ider gerdânın ol meh sanmanuz incü ile
Çok yetîm asıldı kaldı ol garîbün boynına

Gerden-i cânâneye zînet viren incü degül
Katre katre dizilür yaşum habîbün boynına

Hâl sanma merdüm-i çeşm-i ʿalîlümdür benüm
Düşdi ol ʿÎsâ-nefes tâze tabîbün boynına

Dir görenler gerdenümde gîsû-yı meftûlüni
Geçdi zencîr ol garîb-i bî-şekîbün boynına

Ey Ziyâ'î şemʿ-i kâfûra düşen pervânedür
Meh ki tokunmış gice ol dil-firîbün boynına

-404-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Devlet ireydi hemân Kaysun ezel başına
Başı eger Leylânun irse yolı taşına

Kâse-i Kaysı sıyup n'eyledi Leylâ görün
Hâtır-ı Mecnûnı sır eller üşerler aşına

Nâka-i Leylâ izi tozını bulsayıdı Kays
Sürme ider idi hemân dîde-i hûn-pâşına

ʿAynı ile gözlerüm dîde-i Mecnûndurur
Benzemesün gözlerüm yaşı anun yaşına

Sanma Ziyâ'î ser-i Kaysdaki âşiyân
Mihnet-i Leylâ ile geldi belâlar başına

-405-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gör mâcerâ-yı eşkümi ol âsitânede
Deryâyı anma kalma bu kuru efsânede

Gönlüm evinde dîdesinün fikri fi'l-mesel
Benzer belâlu hasteye bîmâr-hânede

Ol serv sana işigin bekle ey gönül
Hîç böyle togrı yâr bulınmaz zamânede

Pergâr-veş tolansa n'ola hüsnüni gönül
Çün nokta-i dehânunı gördi miyânede

Bu şâh-bâz-ı tabʿ-ı bülendün Ziyâ'iyâ
Mecnûn başında mı büyüdi âşiyânede

-406-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Rakîb mey gibi başa müdâm çıkmakda
N'olaydı cürʿa gibi kalmasam ben ayakda

Geçer gamun denizin rûzgâr ile mey içen
Habâb yelkene benzer hemân zevrakda

Bu kanlu yaralarum başda seng-i cevründen
Kırmızı güllere benzer efendi bardakda

Semend-i nâza süvâr oldı ol kadd-i bâlâ
Didi güzellere yâ hû gönüller alçakda

Harâmîdür tagıdur kâr-bân-ı ʿaklı meger
Ziyâ'iyâ mey-i nâb elde hep tutulmakda

-407-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Meydâna girdi şevk ile yalun yarag ile

Pervâneler tutuşmasun inen çerâg ile

Rindân-ı bezm-i bâde zamânun dilîridür
Sâkî yıkardı Rüstem-i Zâlı ayag ile

Recm olur nücûm ile şeytân ʿaskeri
Agyâr lâyık mı buna taş ile tagıla

Mecnûn başında sanma ki mürg âşiyânıdur
Leylâ velîmesine gelüpdür çanag ile

Dâg-ı dilümde bitdi elemler Ziyâ'iyâ
Ve'l-hâsıl isteyen gelsün orag ile

-408-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Ayırmasa felek beni ol mâhum almasa
N'olaydı böyle âh-ı seher-gâhum almasa

Gitdi diyâr-ı gurbete cân-ı ʿâşıkân
Yüzin görince cânumı Allâhum almasa

Bir kâmeti elif gözi hâ yârı sevmişem
Sayd itmese kimesne anı âhum almasa

Bâd-ı sabâ gibi idicek kûy-ı ʿazm-i yâr
Seyl-i sirişküm irişüben râhum almasa

Mezmûm olup Ziyâ'î umar mıydı vaslını
Mezmûm olanları yanına şâhum almasa

-409-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Varmaz idüm kûyına ger vasl-ı dil-dâr olmasa
Cennet ehli cenneti n'eylerdi dîdâr olmasa

Medh iderdüm zülfüni ʿaklum perîşân olmasa
Vasf iderdüm bilüni efkârum efgâr olmasa

Âb-dâr olmazdı şiʿrüm dîde nem-nâk olmasa
Sözde yüz olmazdı ger şevk-i ruh-ı yâr olmasa

Zikr ü fikr ider midüm ol mâhumun mâhiyyetin
Dilde kable'z-zikr eger kim ʿaşkı râzı olmasa

Gözleri kurbân ider miydi Ziyâ'îyi eger
Cân-ı ʿâşık gibi yârun çeşmi bîmâr olmasa

-410-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Vasl umar iken ol sanem-i bî-vefâ ile
Bir dem irişdi gurbete gitdüm bükâ ile

Dirdüm ki bekleyem yalunuz dergehin velî
Gitdüm diyâr-ı gurbete yüzbin belâ ile

Sögsün unutmasun meded ol bî-vefâya din
Varup niyâz idün bizi ansun duʿâ ile

El virmedi murâdumuz ol bî-vefâ habîb
Şâd itmedi mahabbeti bir merhabâ ile

Benzi sarardı berg-i hazân-veş Ziyâ'înün
Kalun esen ki gitdi o bâd-ı sabâ ile

-411-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gel ey Yûsuf-likâ lutfunla bir gün beyt-i ahzâna
Seni yıllarca görmez merhamet kıl pîr-i Kenʿâna

Benüm yâr-ı ʿAzîzüm mâlik olmak vaslına bir kez
Deger Yaʿkûb u Yûsuf hakkı Mısr u Şâm u Kenʿâna

Nedür ey Yûsuf-ı gül-pîrehen bu cevr ü kahr u nâz
Bana itdüklerün mahşer güni girmez mi mîzâna

Sakın magrûr olup ihvân-ı dehrün iltifâtına
Derûn-ı dil mekânundur senün meyl itme yabana

Zenahdânındaki cân u dile dil-ber hitâb eyler
İder taʿbîr-i rü'yâ sanki Yûsuf ehl-i zindâna

Ziyâ'î ʿayn-ı Yaʿkûb oldı giryân olmada çeşmün
Düşürdün Yûsuf-ı cân-ı ʿazîzi çâh-ı ʿisyâna

ʿArûs-ı tabʿumun bu heft beyti vasf-ı Yûsufda
Zelîhâ Yûsufa zeyn eylemiş gûyâ yedi hâne

-412-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Biz ayagı topragına degmedük yüz sürmege
Her nefes bâd-ı sabâ zülfine lâyık mı dege

Dîve uymış ol melek korkum budur ey âdemî
Sevse bârî bir perî yâr olsa bizden bir bege

Ol şeh-i hûbân rakîbe kulluk eylermiş görün
Serv-i âzâde ne lâyıkdur pelîde baş ege

Seyr ider agyâr ile tenhâca Hersek illerin
Benzer ol âhû mahabbet eylemişdür her sege

Ey kebûter gel Ziyâ'î nâme uçurmak diler
Kudretün var ise anı şâhine iletmege

-413-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Muttasıl derdüm izdiyâd üzre
Gitmedi kaldı gam fu'âd üzre

Tâ murâdum olalı ol pehlû
Uyımadum dahı murâd üzre

Bâd-ı âhumda safha-i gerdûn
Bergdür san ki gird-i bâd üzre

Hüsne nass olmaga kaşunla gözün
Nûndur kim yazıldı sâd üzre

Diller üzre Ziyâ'iyâ gam-ı yâr
Dûddur kim durur bilâd üzre

-414-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Şöyle üşmiş diller ol çeşm-i siyeh-fâm üstine
Gûyiyâ etfâl üşer bir mest-i bed-nâm üstine

Vasf-ı çeşmün tan degül yazsam marîz-i ʿaşk iken
Zahmet-i tebden yazarlar çünki bâdâm üstine

Haste diller cân virürler vuslat-ı cânâneye
Kurılur derviş olanlar hân-ı inʿâm üstine

Rast gelse lutf ile agyâra virürmiş selâm
Togrusı söylendi ol serv-i gül-endâm üstine

Ey Ziyâ'î içicek gam gitsün açılsun gönül
Yazalum vasf-ı leb-i cânânı bir câm üstine

-415-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Serv sûsen kulıdur kendü yürür âzâde
Nakşı gâyet de güzel geydügi ammâ sâde

Ger ser-â-ser arasan ʿâlemi yokdur bedeli
Nedür ol terlük o nâziklük o rûy-ı sâde

Seni sevdüm görüp ey sâde geyen nakşı güzel
Bana renk oldı sarardı yüzüm ol sevdâda

Yansun oda başı anun ki yanup yakılmaz
Cümle dünyâya od urdı Odabaşı-zâde

Ey Ziyâ'î geye çün sâdesin ol serv-i sehî
Zevk anun sâyesine girmek imiş dünyâda

-416-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Şerha-i sînem yanında yakmışam dâg-ı siyâh
Didiler şeklin görenler acıyup sînemde âh

Ger safâ-yı hâtır ile kıblem irsem Kaʿbeye
Zemzeme şöyle kılaydum kim acırdı kıble-gâh

Daʿvî-i hüsn eylesen Mısr-ı melâhatda eger
Şâhid-i Kenʿân olurdı sana sultânum güvâh

Şimdilik meydân-ı nazmun ben de tîr-endâzıyam
Tîr-i kilkümden sakınmaz mı rakîb-i rû-siyâh

Ey Ziyâ'î şîriyem ben bîşe-i nazmun bugün
Şîr-i hûr bir tıfl esîr itdi ve lîkin bî-günâh

-417-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dimen zulm itdi câdû-yı felek Ferhâd-ı miskîne
Kişi hayrân olıcak cân virür helvâ-yı Şîrîne

Şeh-i iklîm-i istignâ imiş mahbûblar bilsün
Unutsun vasl-ı Leylâyı dinüz Mecnûn-ı gam-gîne

Didüm agyâra meyl eyler misin ey bütlerün şâhı
Didi gelmez sanemden fâ'ide tersâ-yı bî-dîne

İşitdüm pâk-dâmânem diyü daʿvî kılurmışsın

Seni göz göre cânum koynına komaz mı âyîne

Ziyâ'î bir yana miskîn ü zülfün bir yana miskîn
Buluşdur hayra gir Allâh içün miskîni miskîne

-418-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gezmez erâzil ol şeh-i ʿâlî-cenâb ile
Pervîn olur mı kim görine âfitâb ile

Gül yapragıyla yaraşur ey ʿandelîb-i cân
Ruhsâr-ı yâr tan mı görinse nikâb ile

Harc itme nakd-i ʿömrüni kasr-ı ümîde hep
Dirler ki Kayseriyye yapılmış hisâb ile

Bagrum bişürdi kanumı içdi benüm o şûh
Hakka ki nûş-ı bâde güzeldür kebâb ile

Ben ey Ziyâ'î kubbe-i çerhün bekâsını
Benzetdüm ol sebâta ki turur habâb ile

-419-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

ʿÂlem tolar sadâdan dokındugumca tasa
Var ise zerre denlü kalmaz gönülde tasa

Lâzım degül efendi sunmak şarâb-ı nâbı
Kan yudaruz dem-â-dem derdünle kâse kâse

Şerh itdügümce derdüm dirler ki kavl-i şârih
Gâyet güzel kazâyâ gelmez velî kıyâsa

Didüm ki mürg-ı diller zülfün şebinde perrân
Didi ki bunca huffâş olmazdı ger yarasa

Olur mı ey Ziyâ'î hîç böyle mâl-hulyâ
Ol sîm-tenlü gelse kol boynuma tolasa

-420-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Dil eger kasd-i tekellüm ide ugrar hasra
ʿArz-ı hâl itmedi kaldı o ferîd-i ʿasra

Yıkdı Bagdâd-ı dili zulm ile ol şûh-ı cihân
Şimdi yapmak mı diler baʿde harâbi'l Basra

Fikr-i zülfün kodı meyl itdi gönül ârızuna
Terk idüp Şâm ilini gitdi diyâr-ı Mısra

Ey şeh-i mülk-i melâhât sana Hakk virmişdür
Baht u nusret ki nasîb olmadı Buhtu'n-Nasra

Kûy-ı ʿaşkunda Ziyâ'î kulunun sultânum
Çok kusûrı var ise gel girelüm bir kasra

-421-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dergehünde derdüm aglamaga bir dem var ise
Yoluna olsun benüm iki gözüm nem var ise

Kâ'ilem n'eylersen eyle hûr-ı ʿaynum uşta ben
Kûyunı koyup cinânı ister âdem var ise

Başka ʿâlemdür didiler seyr-i ʿiklîm-i ʿadem
Virelüm cânân yolına cânı ʿâlem var ise

Sâkiyâ şol gül gibi sâgarları nûş idelüm
Gönlümüzde zerre denlü gussa-i gam var ise

Ey Ziyâ'î öyküne diyü dehân-ı dil-bere
Goncenün agzın arar gül-şende şeb-nem var ise

-422-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Kandur çeşm-i mesti her demde
Var mıdur böyle hûnî ʿâlemde

Hastedür kim harâret ile yatur
Fikr-i çeşmün derûn-ı sînemde

Ne harâmîdür ol siyeh çeşmün
Ki komaz ʿakl u fikri âdemde

Âh kim haste çeşmi cânânun
Kodı ben mübtelâyı mâtemde

Mey-perest olmasaydı hûnî gözün
Kanuma kanmazıdı her demde

Nîm-hâb olmasa o çeşm-i siyâh
Gazab itmezdi böyle ʿâlemde

Kodı çeşm-i siyâhun ey âfet
Bu Ziyâ'îyi zulmet-i gamda

-423-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Hâlsiz dil aldı bir güzel yine
Şâhdur dehr-i sâde-rûlarına

N’ola hâl olmasa ʿizârında
Nokta konmaz cemâl mushafına

Hâl u hattdan ʿizârı sâde güzel
Tan degül ger güneş gibi görine

Hâlden hâlîdür velî zenbûr
Kondugın görmedüm gül üzerine

Merdüm-i çeşmüm ey Ziyâ’î ne var
ʿÂrız üzere konsa ben yerine

-424-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Taʿcîl ile geldi irişüp yaza benefşe
Diler ki saçun vasfını hep yaza benefşe

Umar niʿam-ı vaslunı tayandı ʿasâya
Oldı sanasın sâ’il-i dervâze benefşe

Ferhâd gibi tîşe-i gonçe ile efendi
Kasd eyledi kûhsârı gelüp kaza benefşe

Bâga sakın ey kebk-i derî itme güzer
Bâl u per ile benzedi şeh-bâza benefşe

Sanman ki gül-istânda mutîʿ olmadı yâra
Boynın eger ol serv-i ser-efrâza benefşe

Zülfin dagıdur ʿârızına ol şeh-i hûbân
Mushafda komışlar sanasın tâze benefşe

Her beyti Ziyâ’înün olur bikr-i safâ-bahş
Gûyâ takınur başlayuban nâza benefşe

-425-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Tagıldı gitdi bir yana sabr u karâr ise
Sâgar gibi elümde degül ihtiyâr ise

İrdi dem-i bahâr uyan ey mîr-i ʿâşıkân
Yir yir açıldı bâgda zülf-i nigâr ise

Unutma eski kulunam ey nev-cevân ben
Terk it rakîb-i kâfiri gönlünde var ise

Sahrâya varmasun koyup ey Leylâ kûyunı
Mecnûn-ı nâ-murâda eger ʿaklı yâr ise

Mahzûn olur hazân iricek Ziyâ'iyâ
Bî-behreyüz geçer bizi vakt-i bahâr ise

-426-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Cân hevâda gezer ten alçakda
Zülf-i yâr ile dil muʿallakda

Hızr u İdrîs vaslun ister iken
Biri yelmekde biri uçmakda

Kâmetün Sidre gabgabun cânâ
ʿArş kandîli hod muʿallakda

Beni refʿ eyle ey nesîm-i seher
Kalmışam ben gubâr-ı toprakda

Ol yalun yüzlü ey Ziyâ'î müdâm
Bizi hicrân odına yakmakda

-427-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Gül gonçesi dikilmedi bâgun miyânına
Peykân-ı tîr-i mihnet anun irdi cânına

Virmezdi nakd-i encümi dünyâya âsumân
Âhir boyandı gözgöre âhum duhânına

Misvâk sanma sûfî bugün hüsnini görüp
Engüşt-i hayretini koyupdur dehânına

Vasf itdi seg-i rakîb ol âhûyı şöyle kim
Döndi sözi cihânda geyik dâstânına

Ben bî-nişânı itdi nişân ey Ziyâ'î çün
Tîr-i ecel demidür irişse nişânına

-428-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Ragbetüm kılca yok mı yanında
Bir bahâne çü yok miyânında

Dehenün bûsesin dirîg eyler
Hîç vefâ yogimiş dehânunda

Kapışur hâk-i pâyun iki gözüm
Kapıcılardur âsitânında

Hüsnüne gırra olma kim ey mâh
Bir gün olur zevâli anun da

Sözlerün ey Ziyâ'î yakdı beni
Yohsa sûzun mı var zebânunda

-429-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Her kim mütâlaʿa kıla hüsnün kitâbına
Her fende tan mı kâdir olursa cevâbına

Bir yüzi kara zengîdür engel ne kılayın
Yârun takıldı gitdi o zengî rikâbına

ʿUşşâk anulsa ben kulına virmeyüp vücûd
Sayar hemân o gonca-dehân yok hisâbına

Dil-haste görse düşde seni ey tabîb-i cân
Uyandugında degmez imiş ıztırâbına

Defʿ-i sudâʿ içün gözümün yaşı var iken
Meyl itmezin Ziyâ'î bu dehrün gülâbına

-430-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Gönül meyl itdi kadd-i dil-rübâya
Giriftâr oldı bir uzun belâya

Temâşâ kıl ki benzer dest-i yârun
Hilâle barmagı ol aya aya

Alurlar vasl-ı yârı nakd-i câna
Satılur mülk-i ʿâlem yok bahâya

Bu devr içre dükenmez cevri yârun
Müselseldür eli gayrü'l-nihâye

Ziyâ'î gibi bir kem-ter garîbem
Nazar kıl pâdişâhum ben gedâya

-431-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gırra olmışdur ol âfet hüsn-i bî-hemtâsına
Ol sebebden mâ'il olmaz ʿâşık-ı şeydâsına

Geldi fâlumda elif takdîre oldum muntazır
Rast geldüm togrusı yârun kad-i bâlâsına

Teng idi hicr-i dehânundan bana şehr-i vücûd
Geldi ol demler ki ʿazm idem ʿadem sahrâsına

Cân kenâr özlerdi ammâ bir muhâlif rûzgâr
Saldı gönlüm zevrakın derd ü belâ deryâsına

Öldüginden sonra güftârı Ziyâ'î hastenün
Fi'l-mesel benzer halâvetde öli helvâsına

-432-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

ʿAşk ehlinün murâdını dâ'im Hudâ vire
Ol ser-keşün visâlini dahı bana vire

Virse Hudâ didüm bana bâlâ-yı kaddüni
Hışm ile bakdı didi ki Allâh belâ vire

ʿAyyûka âhumı çıkarurdum gamunla âh
Korkum bu ki fenâsına çerhün fenâ vire

Kasrun öninde secdeyi dil eksik itmesün
Kasr-ı salât câ'iz olur mı mücâvire

Hâlet-fezâ gerek mey-i sâfî Ziyâ'iyâ
Sâkî gerek ki âdeme bir hoş safâ vire

-433-

Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

ʿAceb mi ʿârif el üstinde tutsa esrârı
Anunla seyr ider ey dil hayâl-i dil-dârı

Sebeb nedür resen-i zülfe eyledün ber-dâr

Günâhı yog iken ey bî-vefâ dil-i zârı

Rakîbe el virüp itdünse merhabâyı eger
İl ıssı duymadın eyle efendi inkârı

Mey-i sabûhı getür ʿâşık-ı seher-hîzem
Kadeh duʿâsın o şevk ile okıyam bârî

Ziyâ'iyâ gevher-i nazmı pây-mâl eyle
Diyârumuzda bulınmaz güher harîdârı

-434-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ol yüzi şemʿ-i münîr okıyalı Mısbâhı
Bizi pervâne-sıfat yakmagadur ilhâhı

Vechi var cân dise cânâna eger âşıklar
Odur laʿl ü dehân u sühanı ervâhı

Rindler ʿîd olıcak kûy-ı harâbata gider
Tut ki bayrâm ayıdur mey-gedenün miftâhı

Zülfün altında femün nükteleridür bir bir
Ki Şeb-istân-ı hayâlinde yazar Fettâhî

Sâkî-i bezm-i ecel câm-ı mahabbet ki sunar
Râhat-ı rûh-ı Ziyâ'î olur anun râhı

-435-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Gerçi kim bin cân deger cânânumun bir bûsesi
Degmede degmez ana ʿuşşâkun ammâ degmesi

Rûy-ı zerdüm dir görenler hâk-i pây-ı yârda
Topraga bâd-ı hazân iletdi berg-i nergisi

Cân-ı bîmâr âteş-i gamdan olupdur sûhte
Oldı var ise hayâl-i hâlün anun noktası

Âşiyân-ı murg ile Mecnûn niçe fahr itmesün
Başına cemʿ oldı Leylâ kûyınun hâr u hası

Bir tabîbe derd-i ʿaşkun çâresin sordum didi
Ey Ziyâ'î ʿâkıbet teslîm-i cândur çâresi

-436-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Sanmanuz bîhûde efgân eylerüm bülbül gibi
Daʿvî-i ʿaşk eylerem ben şâhidüm var gül gibi

Ey perî-peyker olan ʿaklum dahı tagılmasun
Çözme bu gîsû-yı ʿanber-bûyunı sünbül gibi

Tan degüldür olmasa ruhsârun üzre hâl eger
Rûmilinde hâsıl olmaz dâne-i fülfül gibi

Kâh olur kim mest-i câm-ı ʿaşka bir hâlet gelür
Derd-i serdür ol dahı başdan humâr-ı mül gibi

Sünbüli görsem Ziyâ'î dir perîşân-hâl olur
Bir belâdur ol dahı başdan bana kâkül gibi

-437-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Şeh-i gam dergehinde merdüm-i çeşm oldı subaşı
Ziyâde olsun anun yâ İlâhî dem-be-dem yaşı

Ne derd olur bu kim derd-i derûnum âşikâr eyler
Bana yaşı düşer gözden sirişk olsa eger yaşı

Yüzini düşürür mihrün yire ruhsârı cânânun
Meh-i bedri hilâl eyler o mâh-ı enverün kaşı

Niçe kez âsitân-ı yârı silmişdür süpürmişdür
İki çeşmüm iki sakkâsı bâd-ı âh ferrâşı

Belâ-yı yâr ile ayırmaga kasd eylemiş düşmen
Ziyâ'înün velî anunla hoşdur tâ ezel başı

-438-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bâg-ı ʿâlemde işitsem ol gülün güftârını
Görsem ol serv-i revânun şîve-i reftârını

Dil mahabbet kûyını zabt itdi agyâr eylemez
Bir sipâhîdür ki serbest eylemiş tîmârını

Zâhidâ zühdün metâʿın alana sat çünki ben
Mey-furûş-ı ʿaşk ile itdüm şirâ' bâzârını

Şemʿ-i sûzân gibi geh handân u geh giryân olur
Lâ-cerem bilmez edânî ʿâşıkun esrârını

Vaʿde eylersin visâle lîkin itmezsin vefâ
Yâr-ı sâdık dostum ferdâya salmaz yârını

Kaşlarun vasfın Ziyâ'î şöyle tahrîr itdi kim
Yiridür mihrâblarda yazsalar eşʿârını

-439-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Gel ey hûbânun âb-ı rûyı ten hicrünle çâk oldı
Hevâ-yı ʿaşk ile cân âteş-i gamdan helâk oldı

Siper kılmaga cismüm cân atardum ey kemân-ebrû
Velî tîr-i müjen gitdükçe gâyet sehm-nâk oldı

Felekde kehkeşân u yiryüzinde sanma yollardur
Zemîn ü âsumân tîg-i gamunla sîne-çâk oldı

Umarken meyve-i vaslın nahîf oldum muhassal bu
Vücûdum bir nihâl içün cihân bâgında tâk oldı

Yetiş gel ey tabîb-i cân u dil kim kûşe-i gamda
Ziyâ'î haste derd-i hasretünle derd-nâk oldı

-440-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Hayâli gam şebinde cânı tâlân eyledi kaçdı
Harâmîdür giceyle şehri vîrân eyledi kaçdı

Hayâli gâyet oldı gözden eşküm eyleyüp hûnîn
Yirinde tut ki merdüm-zâdedür kan eyledi kaçdı

Başum kesse dökülse kanum aglamazdum ol mikdâr
Ki mey döküldi sûfî câmı pinhân eyledi kaçdı

Yakam çâk itdügine muhtesib derdüm yok oldur derd
Şarâb u câmı sûfî zîr-i dâmân eyledi kaçdı

Devâ-yı derd-mendân eyler iken ol tabîb-i cân
Ziyâ'î hastesin derd ile nâlân eyledi kaçdı

-441-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Laʿlün eşküm şarâba döndürdi
Yakdı bagrum kebâba döndürdi

Beni hicrânun âteşe düşmiş
Mûy-ı pür-ıztırâba döndürdi

Kodı mâtemde hasret-i zülfün
Beni gurbet gurâba döndürdi

Agların inlerin döner yürürin
Beni ʿaşkun dolâba döndürdi

Bâd-ı âhum Ziyâ'iyâ felegi
Bî-karâr âsiyâba döndürdi

-442-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Egerçi bâga ezhâr-ı nev irdi
Bana ne sünbüli yarar ne verdi

Dil ü ʿakl aldı şimdi cânum ister
Bana ol bî-vefâ bilmem ne virdi

Muʿarrâdur dikilmek töhmetinden
Libâs-ı ʿaşkun olmaz hîç neverdi

Mahabbet bilmeyen hîç bâlig olmaz
Geçerse sâl-ı heşti dü neverdi

Şu kim ʿaşkun gamından bî-haberdür
Sen ana dime âdem câ ne virdi

Bihamdi'llâh murâdı hâsıl oldı
Visâl-i dil-rübâya cân iverdi

Gönül mest-i mey-i ʿaşk oldı benzer
Rakîb ile müdâm eyler neverdi

Halâs oldı belâsından cihânun
Ziyâ'î cânını cânâne virdi

-443-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bezm-i gamda mutrib-i nâ-sâza din n'eyler defi
Sayhatî min hüzni hicrânü'l-habîbi yektefi

Ol melek seyrine gelmiş saf saf olmışdur bu halk
Kimse görmiş var mı ola böyle çok âdem safı

Çün gelürsin katlüme bârî yüzün göster didüm
Didi menhîdür alup gitmek gazâya mushafı

Hây sultânum niçe bir bana bu zulm-i sarîh
İtsen olmaz mıydı gâhî bana bir lutf-ı hafî

Âsitânunda Ziyâ'î kimdür eylersen su'âl
Ehl-i şevkün şâhı şâhum kullarınun ezʿafı

-444-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Sâkî mi mey mi duhter-i rez mi
İtdiren meclis ehline rezmi

Başın ortaya kor surâhî müdâm
Ki kıla mest ahâlî-i bezmi

Terk ider cân vücûd kişverini
ʿAdem iklîmine gibi ʿazmi

Hatun iʿrâbı mushaf-ı hüsnün
Hâller noktası femün cezmi

Ey Ziyâ'î solar kalur mı hemân
Gül-i bâg-ı ümîd açılmaz mı

-445-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Bana sor gayra sorma derd-i gîsû-yı perîşânı
Uzun gice belâsın bilür ancak hastenün cânı

Çeküp kullâb-ı zülfünle şehâ deryâ-yı hayretden
Kenâr-ı vasla mâhî-veş çıkardun cân-ı lerzânı

Gice ser-mest olup ayagına dâmen gibi düşdüm
Seher ol şevk ile gül gibi çâk itdüm girîbânı

N'ola tavr-ı cünûnı ihtiyâr itsem ki seyr itdüm
Atar ol şûh bir dîvâneye seng-i firâvânı

Ziyâ'îdür cünûn iklîminün sultânı sultânum
ʿAceb şâhâne tertîb itdi dîvâne bu dîvânı

-446-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bilmezem ol bî-vefâ niçün bana el virmedi
Çünki virdüm ben dil ü cânı ana el virmedi

ʿÎd-gehde öpmege cânân elin kıldum duʿâ
Kaldum ayakda bana dest-i duʿâ el virmedi

ʿÎd erişdi her kişi yâr ile eyler merhabâ
Tâlib oldum ben de ammâ merhabâ el virmedi

Rindler pîr-i mugândan hep el aldılar bugün
Mest ü bed-nâm oldılar devlet bana el virmedi

Ey Ziyâ'î al ele dünyâyı bir gün darb-ı dest
Her denîye el virür ammâ bana el virmedi

-447-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dil bugün bâzâr-ı dehr içinde olmaz müşterî
Atlas-ı gerdûnun ey mâh olsa Pervîn Müşterî

ʿAşk-ı cânânı ne bilsün anı hîç işitmeyen
Gevher adın bilmeyen şâhum ne bilsün gevheri

Keşf-i esrâr eylesem hayrân iderdüm ʿâlemi
Saklamazdum degme câhilden degül ammâ yiri

Hasret-i rûyunla eşküm bir akar sudur latîf
ʿAynı ile iki çeşmümdür iki nîlüferi

Ey Ziyâ'î her sözün bir gevher-i nâ-yâbdur
Şimdi bir bâzâra düşdün kim bulınmaz müşterî

-448-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Çık salın servüm benüm seyr idelüm reftârunı
Söyle ey gonçe-dehân gûş idelüm güftârunı

Kaşlarun üzre perîşân eyleme zülfeynüni
Hây kâfir asma mihrâb üstine zünnârunı

Su gibi taş yasdanup toprak döşensin muttasıl
Cân u dilden her kim eyler ârzû dîdârunı

Şerbet-i laʿlün ʿatâ kıldukda her dil-hasteye
Ey tabîb-i cân meded unutma ben bîmârunı

Bir perî teshîrine benzer mukayyedsin yine
Ey Ziyâ'î sihr-i mutlak eyledün eşʿârunı

-449-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Benüm servüm türâb-ı sâye-i şimşâdunam şimdi
Ezel handân idüm ammâ senün nâ-şâdunam şimdi

Ezelde âşinâlık kıldugun gitmiş mi yâdundan
Yüri bî-gânelerle var biliş ben yâdunam şimdi

Ne lâzım okımak efsâne-i Ferhâd u Şîrîni
Benüm Şîrîn-kelâmum ben senün Ferhâdunam şimdi

Ezelden inkıyâdum var güzeller hüsnine ammâ
Ben ey mahbûblar şâhı senün münkâdunam şimdi

Ziyâ'îyem kesilmem haşr olınca ʿaşk-ı pâkünden
Egerçi sîne-çâk-ı hançer-i pülâdunam şimdi

-450-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Âdem cihânda ger ola ʿâlî vü ger denî
Gerdûn elindedür anun elbetde gerdeni

Bu cevr ü bu cefâ ile bu zecr-i hicr ile
Öldürmez ise yâr beni öldürün beni

Durmaz rakîbe kâmet-i bâlâyı ʿarz ider
Bir gün belâya ugradur ol şîve-kâr anı

Yârun gözükdi diyü ne taʿn itdiler bana
ʿUşşâkuna gözüksen olur göreyin seni

Silse gözün yaşını demidür Ziyâ'iyâ
Hûn-ı sirişk-i dîdeni seyl-âb iden kanı

-451-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Seyr iden dir visâl-i cânânı
Çıkar âhir bunun da hicrânı

Çın seher zülfine tokındı güneş
Şâmı feth itdi Rûm sultânı

Eşk-i çeşmüm hayâl-i zülfi ile
ʿAynı ile Benefşe lîmânı

Haşiy-i kâgıd üzre yazsak olur
Vasf-ı şimşâd-ı kadd-i cânânı

Dehenün kim Ziyâ'î vasf eyler
Sırr-ı gayb anlar ehl-i hâl anı

-452-

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Bir güzel çûbânı gördüm Hazret-i Mûsâ hakı
İbn-i Meryem dînidür dîn-i dem-i ʿÎsâ hakı

Kışlasam kûyunda didüm ten bulurdı tâze cân
Râzı olmam didi ʿÎsâ itdügi ihyâ hakı

Hîle kurdum koynına girmek tedârik eyledüm
Duydı atası anası Âdem ü Havvâ hakı

Cân virürdüm ger beni koç gibi kurbân eylese
Eylemez zulm ile katl itmek diler Yahyâ hakı

Ey Ziyâ'î ol siyeh-pûşun saçı sevdâsına
Karalar geysem gerekdür Kaʿbe-i ʿulyâ hakı

-453-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Yârum agyâra enîs olmasa hoş hem-dem idi
Ol perî uymasa şeytâna melek âdem idi

Göz göre ʿaşkumun esrârını ifşâ kıldı
Ko yıkılsun sanemâ eşk-i revânum nem idi

Ey gözüm nûrı benüm dîde-i pür-hûnumdan
Sana kan aglayubilsem ne mübârek dem idi

Mülk-i hicrâna eger olmasa âhir tebdîl
ʿÂlem-i vuslat efendi ne güzel ʿâlem idi

Ey Ziyâ'î sözümün sûzı çerâg-ı kudret
Kuşça cânum yakılurdı ana pervânem idi

-454-

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Beni kûy-ı belâda ol Ganî sanman fakîr itdi
Diyâr-ı ʿaşka ser-tâ-ser ben ednâyı emîr itdi

Safâ-yı câm-ı sahbâyı cihân bezminde benden sor
Niçe kez pâdişâhum Tanrı hakkıyçün fakîr itdi

ʿAbîr-i bûy-ı zülfünsüz türâb itdi bana cânâ
O kim topragını firdevs-i aʿlânun ʿabîr itdi

Ne tîr-endâz olur ol âfet-i devrânı seyr eylen
Kemân itdi kadüm âh-ı derûnum dahı tîr itdi

Ziyâ'î zulmet-i çâh-ı firâk içinde gam yokdur
Ana kim lutfunı Hallâk-ı ʿâlem dest-gîr itdi

-455-

Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Yayıldı eşkümün hep dünyâya mâcerâsı
Bildürdi halka gizlü sırrum o kan olası

Câm-ı lebin sunınca bin cân alur ol âfet
Bir cân imiş tutalum anun tolu bahâsı

İşün tamâm olupdur didi o mâh ayıtdum
ʿUşşâkun ey efendi eksük degül belâsı

Ol serv-kad kim olmaz gönlüm gamından âzâd
Gül-geşt-i gül-şen eyler geymiş yeşil libâsı

Şiʿr-i Ziyâ'î gerçi rengîndür be-gâyet
Laʿlün anılsa olur rengîn-ter edâsı

-456-

Mefâʿîlün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Be hey belâlu güzel pür-belân unutdun mı
Diyâr-ı hicre düşen mübtelân unutdun mı

Bize kıyarsın inen hey nedür bu kâfirlik
Sanemlerün begi yohsa Hudân unutdun mı

Meded meded bizi yâd eyle dest-gîr ol gel
Bu bahr-ı gamda kalan âşinân unutdun mı

Nesîm-i âhun ile ey gönül çü berg-i hazân
Der-i nigâra varurdun hevân unutdun mı

Ziyâ'iyâ kanı ol kan akıtdugun demler
O hûnî ile geçen mâcerân unutdun mı

-457-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Perde-dâr olmış ruh-ı cânâna yelken takyesi

San şafak olmış meh-i tâbâna yelken takyesi

Baş koşaldan başı üzre bend-i zülf-i yâr ile
Oldı zâhir kıpkızıl dîvâne yelken takyesi

Şemʿ-i ruhsâr-ı nigâra yanmaga kasd eylemiş
Bâl u per açmakdadur pervâne yelken takyesi

Al tûtî serv-i raʿnâ üzre konmış sanasın
Kadd-i yâr üstindeki merdâne yelken takyesi

Ey Ziyâ'î gûyiyâ bir şâh-ı güldür kadd-i yâr
Sûretâ benzer gül-i handâna yelken takyesi

-458-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

O zâlim kim tahallüs eylemişdür kendüye Cevrî
Cefâsı hâtır-ı vîrânede boynumdadur cevri

Ne dil kurtuldı derdünden ne mahlas buldı cevrinden
Anun kim mahlası Cevrîdürür cevr ü cefâ tavrı

Temâşâ eyler idüm ey sanemler bir vefâsızdan
Havâle kıldunuz ben mübtelâya cevrünüz fevrî

Vefâsına bu fânî dehrün aslâ iʿtibâr itmem
Benüm bu hâtır-ı vîrânum içre var iken cevri

Ziyâ'î zulmet-i zulm içre kaldı cümle şevk ehli
Olaldan Edrine şehrinde Bakkaloglınun devri

-459-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bir mubârek dem irüp gördi gözüm bayrâmı
Kimseler gördi mi âyâ bu şerîf eyyâmı

Rûze-i hicrün ile mâh-ı neve döndi tenüm
Vaslun ey kaşı hilâl olmaya mı bayrâmı

Bana ey Leylî-sıfat hürr-nekeşdür Mecnûn
Götürür kâse ki başında gör ol bed-nâmı

Lerze eyler dil ü cân görse o nâzik bedeni
Göreli kâsesini yok felegün ârâmı

Bezm-i ʿâlemde Ziyâ'î-i mey-âşâm gibi
Kâse-bâzum seni vasf eyleyemezdi Câmî

-460-

Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Hurşîd-i ruhun gördi gözüm kamaşayazdı
Cân sandı ten-i hastesini sarmaşayazdı

Ey dürr-i girân-mâye kenâr olmadı rûzı
Deryâ-yı gamun gerçi başumdan aşayazdı

İtdüm başumun kâʿide-i cerrini icrâ
Ahz itdi anı âb-ı revânlar taşayazdı

Ger mertebemüz kişver-i gurbetde sorarsan
Bir mertebeye varduk ecel yaklaşayazdı

Bir bir göresin ölmez isen şimdi Ziyâ'î
Anı ki ezel Kâtib-i Kudret başa yazdı

-461-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Lâyık mı her dem akıdasın eşk-i dîdemi
Anmaz mısın ezel sen ile sürdügüm demi

Kul mıdur âh-ı sîne gözüm yaşı câriye
Bâzâr-ı ʿaşkda gel e gör hâce-i gamı

Zülfün ki dâm kurdı dile dâm-ı ʿömrüme
Kaldı esîr-i bend-i belâ cânum eyle mi

Ey kârbân-serâyına konup göçen kişi
Hîç fikr ider misin ʿacebâ hâl-i ʿâlemi

Ben şâh-bâz-ı evc-i cünûnem Ziyâ'iyâ
Mecnûn başında yapdum ezel âşiyânemi

-462-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

ʿÂkıbet gâyeti bu cevr ü cefânun yok mı
Söyle ey gonca-dehen yohsa dehânun yok mı

Yâr vasfını mı işitdün ki sükût itdün
Ey sanem daʿvî-i hüsn itmege cânun yok mı

Ne kadar taş isen ol seng-dilün derdinden

Dilde ey seng-i siyâh sûz-ı nihânun yok mı

Gırra olma sakın ey dehr döner bu devrân
Nev-bahârun var ise vakt-i hazânun yok mı

Ney gibi inledügün her nefes ey pîr-i felek
Mâh-ı tâbân gibi bir tâze cevânun yok mı

Vahşîyem dirsin eyâ bâg-ı cinân tâvusı
Gül-şen-i hâtırumuzda cevlânun yok mı

Kangı meh şevke seni yakdı Ziyâ'î gibi gel
Söyle ey şemʿ-i ziyâ-bahş zebânun yok mı

-463-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Pervâne hâlini bilürin zerre bilmedi
Ol kim çerâg-ı hüsnine yanup yakılmadı

Yıllardur ki âhumı gûş itmedi benüm
Demlerdürür ki yâşumı dil-dâr silmedi

Çok demler oldı ʿâşık-ı sâdık geçer sana
Miskîn benefşe kara saçundan kesilmedi

Âb-ı hayat katresidür leblerün senün
Hızr u Sikender içmedi hergiz içilmedi

Şevk-i ruhun çün oldı delîli Ziyâ'înün
Tutdı reh-i mahabbeti yolın yanılmadı

-464-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Yâ Rabb ʿizâr-ı yâr mı ʿAzrâ didükleri
Mecnûn iden midür beni Leylâ didükleri

Yâ Rabbi çekdügüm bu belâ-yı siyeh midür
Anup diyâr-ı ʿaşkda sevdâ didükleri

Ey dil ʿizâr-ı yârda zülf-i siyâh imiş
Firdevs içinde sâye-i Tûbâ didükleri

Zülf ü dehân u çehresidür seyr idün gelün
Reyhân u gonçe vü gül-i hamrâ didükleri

Dirler gezer rakîb ile tenhâda her gice
Gerçek mi ki o mâhuma âyâ didükleri

Bilmez miyüz ki Kâf-ı ʿademdür güzer-gehüm
Tabʿum degül midür hele ʿAnkâ didükleri

Vasf-ı lebünde şiʿr-i Ziyâ'î akar sudur
Bu heft beyt imiş yedi deryâ didükleri

-465-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Tîg-i elem dirîg ki başumdan inmedi
ʿÖmrüm güni zevâle irişdi tolınmadı

Gönlüm sovutdı ol sanemün serd oldugı
Hayfâ ki nâr-ı ʿaşkına gönlüm ısınmadı

Ol kaşları kemândan usandı gönül velî
Sanman ki tîr-i hicr ile bagrum delinmedi

Âb-ı hayât idi lebi ben dirisi idüm
Âhir elüm yudum ki melâlüm bilinmedi

Gönlüm kesilmedi o sanemden Ziyâ'iyâ
Tîg-i kazâya ugradı katʿâ sakınmadı

-466-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Zevki kahpe felegün olsa ne var erzânî
Katı mezmûm olur ammâ olıcak erzânı

Kalkup eylerdi siper cismini tîr-i gama cân
Lîk ok darb ile dirler ki deler kalkanı

Hâl u hatdan n'ola hâlî ise ruhsâr-ı nigâr
Hîç olur mı ki gele Rûma Habeş sultânı

Mushaf-ı ʿaşk hakı ey yanagı zü'n-nûreynüm
Direm eşkümüzün her biri bir ʿOsmânî

Bu gice kıl bizi ihyâ demidür ey ʿÎsâ
Bu Ziyâ'î-i marîzün hele yokdur cânı

-467-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Câh ile mesrûr ider dehr-i denî her câhili
Kâm ile illâ ki buluşdurmaz Allâh kâmili

Nakd-i cân harc itdüm ancak derdi tahsîl eyledüm
Bâg-ı ümmîd-i visâlün harca degmez hâsılı

Anı teşbîh eyleyen kimdür dehân-ı yâra kim
Gonca-i gül-zâr-ı dehrün agzı var yokdur dili

Gözlerüm çok yaşamışdur hâk-i pâyunda senün
Âsitânunda efendi âhumun çokdur yili

Niçe kez devr eyleye dolâb-ı ʿâlem döne çerh
Zâhir olınca Ziyâ'î gibi merd-i kâmili

-468-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Kılmaz sitâresiz umarın ben müfellesi
Ol kim bezer nücûm ile tâk-ı mukarnesi

Etrâf-ı dîdeden görinen kirpügüm degül
Deryâ kenârınun görinür hâr ile hası

Uşşâk alâyına girişür katle kasd ider
Âdemler öldürür o perînün girişmesi

Mecnûnun oldı ey saçı Leylî ki başına
Mürg âşiyânın aldı gör âvâre nergisi

Beş beyti bir nefesde ki didi Ziyâ'iyâ
Beş yılda dimeye ana kimse muhammesi

-469-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Kulluk eyler gayra gördüm sevgilü sultânumı
Çâh-ı kahra saldılar ol Yûsuf-ı Kenʿânumı

Öldügümde korkarum agyâra yâr olur habîb
Bir ölümlü hasteyem bi'llâhi beklen cânumı

Yâ İlâhî yâr ile agyârı dem-sâz eyleme
Son nefesde saklagıl şeytândan îmânumı

Var ise pîr-i mugân zann eylemişlerdür beni
Mey döküldi nev-cevânlar içmek ister kanumı

Şâh-ı ʿaşkem ey Ziyâ'î şimdi hazz eyler gören
Sonra câhiller bozarlar korkarum dîvânumı

-470-
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün

Eflâke çıkdı âhum bir demde menzil aldı
Üftâde eşküm ammâ bir yirde yolda kaldı

Ol kim serîr-i hüsnün şâh-ı sitem-geridür
Peyk-i dili ezelde şehr-i belâya saldı

Gün yüzlü mâhum ile ben sohbet itdügümde
Zühre bakup ırakdan göklerde çeng çaldı

Şeh-bâz-ı ʿaşk irişdi mürg-ı huzûrum uçdı
Şîr-i belâ yetişdi âhû-yı zevküm aldı

Şiʿr-i Ziyâ'î tan mı olursa dürr-i manzûm
Gavvâs olup ezelden deryâ-yı ʿaşka taldı

-471-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Dostlar dimem ki halka âşikâr eylen beni
ʿÂşık-ı bî-çâreyem maʿlûm-ı yâr eylen beni

Âb-ı rûyum saklayup kan aglar isem dem-be-dem
Eşk-i çeşmüm gibi gark-ı cûy-bâr eylen beni

Vazgeçersem sevmeden ol taş bagırlu kâfiri
Ey müselmânlar anun çün seng-sâr eylen beni

Bu yakınlarda vefât eylerse ger pîr-i mugân
Lâyıkem anun yirine ihtiyâr eylen beni

Nerde mâ'ildür güzeller ey Ziyâ'î söyle kim
Yirlere çalun meded tek bunda zâr eylen beni

-472-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Nâr-ı gam şöyle yakar bu ten-i vîrânemüzi
Rahm ider bizi görince göyünür şemʿün özi

Bezm-i gamda inen incinme begüm inler isen
Neyi dinlerdi kişi dinlemese nâlemüzi

Yakmasun âhum odı gökde ʿarûs-ı ʿaşkı
Eşk gark eylemesün taht-ı serâda o gözi

Eşk mey nâlelerüm bezm-i gama sâz yeter
Mest-i câm-ı ezelem Zühre götürsün kopuzı

Kanmadı kanına ben teşne dilün hây meded
Dem-be-dem kanum içer hışm ile mest-âne gözi

Yüz kulum var dir idi sencileyin evvelde
Şimdi hatt geldi yüzine hele kalmadı yüzi

Kafes-i gamda Ziyâ'î seni tûtî-mânend
Yâr gûyâ mı iderdi şekker olmasa sözi

-473-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Boyı şimşâd u serv ü nâr u nemi yohsa ʿarʿar mı
Gözi cellâd u mest ü cân-figeni yohsa ʿabher mi

Be hey kardeş terâzû-yı taʿakkul birle vezn itdüm
Güzellikde benüm sultânuma Yûsuf berâber mi

ʿAceb Ashâb-ı Kehf andukları ehl-i tevârîhün
Zenahdânunda hâb -ı râhata varan gönüller mi

Haber vir ey sabâ şâd it beni Allâh içün güldür
Dimez mi ol güler yüzlü garîbüm dahı aglar mı

Alup gitdi metâʿ-ı sabr u fikr ü ʿakl u idrâki
Ziyâ'î bilmem ol cevvâr cânum almak ister mi

-474-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Neye boyandı saçun kim kara magbûn oldı
Kime ter düşdi lebün böyle diger-gûn oldı

Zülf-i Leylâ eserin sünbül-i sahrâda görün
Kays ʿazm itdi beyâbânlar Mecnûn oldı

Kaldı alçakda rakîb itmedi aʿlâya suʿûd
Çok zamân geçmedi bu iş geçeli dün oldı

Ey gazâlum seni yanumda görenler dirler
Tutdı Mecnûnla enîs ol gözi âhû n'oldı

Zahm-ı tîgün elif yanına zahm-ı tîrün
Nokta şeklinde düşüp gam bir iken on oldı

Sîm-i eşküm gibi âhir yire girer tutalum
Bir kişi mâlik-i gencîne-i Kârun oldı

Bir yana haste Ziyâ'î teb-i hicrünle zebûn
Taʿn-ı tâʿin sanemâ bir yana tâʿûn oldı

-475-

Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

İreli ürd-i behişt irdi behişt âsârı
Cennet-i ʿadne cihân döndi akar enhârı

Ne revâdur gülesin sen anun agladugına
Bülbül zâr ide gül-zârda ey gül-zârî

Lebüne benzer idi ey gül gül-zâr-ı cinân
Gonçenün olsa eger böyle güzel güftârı

Kaldı bûstân-ı tahayyürde taʿaccüb iderek
Togrusı serv-i sehî gördi çün ol reftârı

Ey Ziyâ'î lebidür gonca-i bâg-ı firdevs
Bâg-ı ʿadnün gül-i bî-hârı anun ruhsârı

-476-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Hırâmân ol kad-i bâlâ irişdi rifʿatün geldi
Uyan ey baht-ı hâb-âlûdum uşta devletün geldi

Melâmet ʿaskerine kendüni aldurma sabr eyle
Tabîb-i cân irişdi haste cânum sıhhatün geldi

Perîşân olmasun gönlün gel e bâd-ı melâletden
Açıl ey gonca-i cân kim riyâh-ı râhatun geldi

Niçe bir cürʿa-veş ayakda kalmak pây-mâl olmak
Şarâb-ı hoş-güvâr irişdi sâkî hürmetün geldi

Ziyâ'î câm-ı gül-fâm iç ki devr-i verd-i raʿnâdur
Bahâr-ı behre-bahş ile evân-ı ʿişretün geldi

-477-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Ruhlarun görmeyeli sûz-ı nihânum yog idi
Sözün işitmeyeli dilde figânum yog idi

Esb-i âsîbüne ey şâhum süvâr olmayalı
ʿArsa-i derd ü gamunda cevelânum yog idi

Dem-be-dem künc-i ʿademde niçe kanlar yutdum
Sanmanuz ol kûşede gonca-dehânum yog idi

Rahm-ı mâderde iken rahmı yok âfet işidüp
Kanlar içdüm niçe dem çıkmaga cânum yog idi

Şevkine yanmayalı ben o meh-i çâr-dehün
Ey Ziyâ'î bilürin nâm u nişânum yog idi

-478-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Benem dârü'ş-şifâ-yı ʿaşkınun bîmâr-ı gam-hârı
Bana kalsun Sipâhî-zâdenün var ise tîmârı

Melâmet tekyesinün ihtiyâr abdâlıyam ben de
Mahabbet cürʿa-dân-ı sînedür eksilmez esrârı

Şeb-i vaslun bilür mi kadrini ey mâh-ı tâbânum
Firâk eyyâmının yıllarca olmayan dil-efkârı

Dehânundan bana bir bûse ihsân eyle lutf eyle
Gel ey ʿâşıklarun dünyâ serâyında yogı varı

Senün şâhânedür esbâb-ı hüsnün tan mı dirlerse
Sana nisbet metâʿ-ı Yûsuf-ı Kenʿân bâzârı

Libâs-ı ʿaşk derd ehline pîrâhendür âteşden
Derûn-ı ehl-i derdün var kıyâs it niçedür nârı

Gam-ı hicrân-ı cânân ile bagrında ta başlar var
Ziyâ'îdür bugün derd ehlinün ʿâlemde serdârı

-479-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Cânuma kâr itdi gam cânânum incinmiş gibi
Kulına ol zulmi çok sultânum incinmiş gibi

Tâliʿüm yokdur güneş yüzlülere meyl itmede
Yıldızum düşmiş meh-i tâbânum incinmiş gibi

Nîl-i eşküm korkarın dil Mısrını eyler harâb
Ey birâder Yûsuf-ı Kenʿânum incinmiş gibi

Çâre yok bu derd-i bî-pâyâna bilmem n'eyleyem
Bir belâdur âfet-i devrânum incinmiş gibi

Ey Ziyâ'î böyle bülbül gibi nâlân oldugum
Bu ki dirler ol gül-i handânum incinmiş gibi

-480-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Harîm-i kûyuna varmaga bir mahrem bulınmaz mı
Delîl olmaga cân-ı hasteye âdem bulınmaz mı

Tutalum itmedük cânân ile ʿâlemde bir ʿâlem
ʿAdem iklîmine vardukda bir ʿâlem bulınmaz mı

Niçe demlerdür eşküm yirine kan akdı cismümden
Nigâra mâcerâmı diyecek bir dem bulınmaz mı

Şikâyet kılmaga derd-i derûnumdan ana bir bir
Belâ-yı ʿaşka düşmiş bana bir hem-dem bulınmaz mı

Em eyle çâre kıl kim semm-i gam anı helâk eyler
Ziyâ'î hasteye laʿlünde bir emsem bulınmaz mı

-481-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Hakka lâyık nem ola dest-i duʿâdan gayrı
Dest-gîrüm kim ola lutf-ı Hudâdan gayrı

Hat-ı dil-ber geleli nesne yazılmadı benüm
ʿAmelüm defterine hatt-ı hatâdan gayrı

Râ-yı ebrûnı görelden dil-i sûfîye bugün
Nesne gelmez bilürin râ-yı riyâdan gayrı

İreli râyiha-i zülf-i ʿabîr-efşânun
Nesneye yok hevesüm iş bu hevâdan gayrı

Ey Ziyâ'î seveliden o kad-i bâlâyı
Togrusı göremedüm nesne belâdan gayrı

-482-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dirîgâ fânîdür mahbûb-ı dehrün hüsn ile ânı
Cihânda âferîn ol ʿâşıka kim bakmaya anı

Tamâm olur işi mir'ât-ı hüsne gırradur çün kim
Kusûrın bilmemiş eylen temâşâ mâh-ı tâbânı

Reh-i ʿaşkında Hallâk-ı cihânun subh-ı sâdıkdur
Anun çün mihri ile çâk ider her gün girîbânı

Kaşına meyl iden ʿuşşâkun âyâ var mıdur ʿaklı
Leb-i laʿline cân viren muhibbün var mıdur cânı

Kazâ-yı dehrden yügrük olanlar geçdiler bir bir
Semend-i tabʿ ile şimdi Ziyâ'î tutdı meydânı

-483-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Yine sevdi gönül bir bî-vefâyı
Kadine mâ'il oldı gör belâyı

Ögerken Sidreyi göge çıkarduk
İdüp nisbet o kadd-i müntehâyı

Kadi vasfında ol serv-i revânun
Görün niçe bülend itdüm edâyı

Murâd oldur çü vasl-ı dil-rübâdan
El üstinde tutalum merhabâyı

-484-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Şâh-ı destûrunla silsen yaşum ey hüsn ahteri
Gerçi kim kamusının muhtârı laʿlün cevheri

Gül-şen-i hüsnünde zâr olsun hezârân ʿandelîb
Şemʿ-i ruhsâruna yansun var ise cinnün peri

Bir kabâ-yı âsumânîdür bu çerh-i lâciverd
Keh-keşân ana miyân-gerdür Ŝüreyyâ ülkeri

Göz göre her rind-i mey-hâr ayagın almakdadur
Bilmezin n'eyler gelüp her meclise rez duhteri

Çıksa Yûsuf gibi bâzâra ol Yûsuf-cebîn
Gün yüzine ol mehün bir hayli oldı müşterî

ʿÂşık olan cennet-i kûyunda ey hûr-ı cemîl
Laʿl-i nâbun var iken ʿaynına almaz kevseri

Ey Ziyâ'î sanki bir havz-ı müdevverdür felek
Ebr mevcidür meh ü hurşîd iki nîlüferi

-485-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

Şevkini kimse bencileyin zâhir itmedi
Didüm o mâh-çehre didi zâhir itmedi

Gel âhir eyle cevrüni ey bî-vefâ didüm
Ahir kılam didi n'ideyin âhir itmedi

İki iken rakîbün efendi bir it didüm
Redd itdi ikisin dahı iki bir itmedi

Tabʿum semendi ile suhan ʿâleminde ben
Seyr itdügüm diyârı begüm sâ’ir itmedi

Ashâb-ı şevk içinde bu muhrik edâları
Evvel Ziyâ’iyâ hele bir şâʿir itmedi

-486-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Yanaram ʿaşkunla ben pervâne görmezsem seni
Yakıluram âteş-i süzâna görmezsem seni

Taga düşüp yâr olam vahşîlere Mecnûn-sıfat
Hasretünle olurum dîvâne görmezsem seni

Mest-i ʿaşk olup dem-â-dem derd ile kanlar yutam
Ger bu dem ey gözleri mest-âne görmezsem seni

Gül-şen-i kûyundan ayru hâr-ı hicrâna düşüp
Başlayam bülbül gibi efgâna görmezsem seni

Şol Ziyâ’î gibi şevk-i şemʿ-i ruhsârunla ben
Atıluram âteş-i hicrâna görmezsem seni

-487-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Ümmîd-i lebünle şu ki sahbâ-yı ter aldı
Hayr idemedi kendüzine derd-i ser aldı

Kasdi var imiş kabrümüze gelmege yârun
Bâd-ı seher ayagı tozından haber aldı

Yaşum gibi kûyına akup seyl o perînün
Pâyına yüzin süremedi çok keder aldı

Evsâf-ı nebât-ı hat-ı laʿlün çü mükerrer
Bu tûtî-i dil agzına gûyâ şeker aldı

Vasf-ı lebüni kim ki Ziyâ’îden işitdi
Şâd olsa n’ola câna deger bir güher aldı

-488-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Evvel ol şûh-ı cihân eşkümi seyl-âb itdi
Sonra bu çeşm-i sitem-dîdemi gark-âb itdi

Rahm iderdi bize cânân ezel ammâ şimdi
Selb-i rahm eyledi bilmem ne ki îcâb itdi

Çün cefâ-kâr degül dirsüz ol ebrûsı kemân
Yâ niçün tîr-i cefâsın bize pertâb itdi

Kûyun ümmîdi beni sâkin-i mescîd kıldı
Kaşlarun fikri beni mâ'il-i mihrâb itdi

Şevke geldi sanemâ midhat-i dendânunda
Nazm-ı pâkini Ziyâ'î dür-i nâ-yâb itdi

-489-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün

Bugün ol mâhumun mihr-i cemâli
Komaz cânumda bir zerre mecâli

Firâk-ı yâra sabr itmez mi ʿâşık
Husûsâ var iken vasl ihtimâli

Be-gâyet dil-güşâ vü cân-fezâdur
Gül eyyâmı hevânun iʿtidâli

Nigârâ boynuma bend eyle zülfün
Benüm boynuma var ise vebâli

Ziyâ'îden maʿârif ögren ey yâr
Huz ü'l-ʿilme min efvâhi'r-ricâli

-490-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

Râ-yı ebrûnı âlemün mâhı
Dir gören el hilâl va'llâhi

Rast gelse Hicâz-ı kûyunda
Sana ʿuşşâk-ı bî-nevâ gâhî

Senün asla kulagına girmez
Çıksa ʿayyûka ʿâşıkun âhı

Mülk-i Kenʿândur senün hüsnün
Zenahun anda Yûsufun çâhı

Kullarun çok Ziyâ'î de biridür
Ey melâhat serîrinün şâhı

-491-

Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün

İtsem ziyâfet ol şeh-i ʿâlî-cenâbumı
Pergâle-i cigerden iderdüm kebâbumı

Mahmûrlukdan aglamazın derd-i ser bu kim
Bir katre kalmadı gice dökdi şarâbumı

Benzetdi nâr içinde düşen mûya hâlümi
Fikr-i miyânun ile gören ıztırâbumı

Hâk-i mezâr-veş gönül alçaklugın kılup
İtsün duʿâ ziyâret idenler mezârumı

Rûşen bu kim sitârem açıldı Ziyâ'iyâ
Gördüm seherde karşudan ol âfitâbumı

-492-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Turmadun peymâna içdün gayr ile peymâneyi
Bilmedün yolsuzluk itdün hürmet-i mey-hâneyi

Gayr ile ey şemʿ-i bezm-ârâ görürdük itdügün
Bezm-i gamda nâr-ı gayretdür yakan pervâneyi

Uyku almış mest iken yârân koyup gitmiş beni
Gösterün Allâh içün bilmem reh-i mey-hâneyi

ʿAklum aldı bir perî vâʿiz kerem kıl söyleme
Dinlemez dîvâne olan degme bir efsâneyi

Vâʿiz olmışdur Ziyâ'î müjde ey pîr-i mugân
Âşikâr itmek gerekdür gül gibi peymâneyi

-493-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Dil-i âşüfteyi mehcûr kıldı yine ol hûrî
Yine cândan usandurdı o meh cevr ile mehcûrı

Ezel bezminde câm-ı ʿaşk ile mest eyledün cânı
Ferâmûş itme câm-ı vaslunı şimdi o mahmûrı

Visâlün mevsiminde zülf ü hattun görelüm zîrâ
Bahâr irse zuhûr eyler cihânun mâr ile mûrı

ʿAceb mi destüni yâd eyleyüp kör olsam aglarken
El içün aglayan gözsüz kalur dirler gözüm nûrı

Ziyâ'î gice vasf-ı gerdeninde …. yazdum
Yanup yakıldı karşumda bir iki şemʿ-i kâfûrî

-494-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

Yüzün gördüm kasâvet bu dil-i dîvâneden gitdi
Ne tan gitse kasâvet bilmezin ʿaklum neden gitdi

Bahâr irdi yine âvârelik vakti zuhûr itdi
Bihamdi'llâh şitânun şiddeti gül-zârdan gitdi

Didüm dil kaçdı cevründen senün ey bî-vefâ dil-ber
Tebessüm kıldı ol meh nâz ile didi kaçan gitdi

Bana zulm oldı dil gitdi didüm bir bûse vir bârî
Didi ol cânumun cânı olan oldı giden gitdi

İkâmet menzili sanma Ziyâ'î dâr-ı dünyâyı
Serây-ı kârvândur bu konan göçdi gelen gitdi

-495-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün

Zemm eyleme gül-şende esen bâd-ı sabâyı
Menʿ itme mahallende görüp âh-ı gedâyı

Bî-dillere lutf eyle cefâ itme esirge
Câ'iz degül incitmek efendi fukarâyı

Ey rûh-ı mahabbet umarın vaslunı bir gün
Rü'yâda niçe görmiş idüm Şeyh Vefâyı

Ben mâ'il idüm çehren ile zülfüne cânâ
Fark itmez iken dahı gözüm ag u karayı

Der-gâhuna kimdür dir isen hâlin iden ʿarz
Dârende-i fermân-ı hümâyûn Ziyâ'î

-496-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün

Bâg-ı hüsnünde senün ey boyı şimşâd-ı sehî
Tan mı sîb-i zenahun meyveleri olsa bihî

Salınur mıydı benüm cânuma bin dürlü belâ
Togrılıkla seni ger sevmesem ey serv-i sehî

Kirpigünle kaşuna yokdur efendi mânend
Ne güzel tîr ü kemândur bu zihî sunʿ zihî

Bilmezin niçe tolar şevkün ile hâne-i dil
Hum-ı hum-hâne tehî câm-ı safâ-bahş tehî

Âhir olınca şehâ ʿömri Ziyâʿî kulunun
Bî-nihâyet gamunı çeksün ilâ âhirihî

TARİHLER
-1-
Târîh-i Cisr-i Mostâr
Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün
Kavs-i kuzahun ʿaynı bir köpri binâ itdi
Var mı bu cihân içre mânendi hey Allâhum
ʿİbretle bakup didi târîhini bir ʿârif
İl geçdügi köpriden biz de geçerüz şâhum
(974)
-2-
Târîh-i Vefât-ı Keyvân Beg
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Emîn-i memleket merhûm Keyvân
Cinân içinde gitdi tutmaga cây
Didi çün gördi ʿömri âhir olmış
Dürüldi defter-i ʿömrüm meded hây
Didi hâtif anun mevtine târîh
Ecel çaldı elinden defterin vây
(977)
-3-
Târîh-i Vefât-ı Peder
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Pederüm terk-i cihân itdi Ziyâ'î dilerin
ʿAfv olup maʿsiyeti cennet ü rahmet bulsun
Ey Ziyâ'î beni hasretde kodı dünyâda
Pederüm terk-i cihân eyledi târîh olsun
(980)
-4-
Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı ʿÂlem-penâh
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Murâd üzre Murâd ibn-i Selîm Hân
Cihân mülkinde buldı ʿizz ü câhı
Devâm-ı devletini ber-mezîd it
Serîr-i saltanatda yâ İlâhî
Cülûs-ı tahtına bir mîr-i meclis
Didi târîh heft iklîm şâhı
(982)
-5-
Târîh-i Vefât-ı Merhûm Müftî Hâce Çelebi
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Semiʿnâ mâte müftî'z-zamân

Feerzâhu fetevvebehu tamâm
(982)
-6-
Târîh-i Vefât-ı Emrî Çelebi
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Kodı Emrî suhan iklîmini ol dem hâtif
Didi târîhin anun kanı emîr-i şuʿarâ
(983)
-7-
Târîh-i Vefât-ı Emrî Çelebi
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
İrişdi emri Allâhun müverrih
Didi târîh kanı şâʿir Emrî
(983)
-8-
Mostâra Gelen Nâzır suyına Târîhdür
Mefʿûlü Fâʿilâtün Mefʿûlü Fâʿilâtün
Bu âb kevser-âsâ şehri müşerref itdi
ʿUkbâda sâhibinün firdevs ola mekânı
Şehrün yüzi suyıdur hem ʿaynı Selsebîlün
Yazdılar ana târîh âb-ı hayât-ı sânî
(983)
-9-
Mustafâ Begün Plevnede Binâ Eyledügi Câmiʿ-i Şerîfün Târîhidür
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Mustafâ Beg bir güzel hayr işledi Allâh içün
Yapdı bir câmî ki mislin görmemişdür dehr-i dûn
Bî-kusûr oldı kusûr-ı cennet-âsâ her yeri
Kubbesi tâk-ı sipihr-âsâ düşüpdür nîl-gûn
Câmiʿün bünyâdı bir yılda tamâm oldı kamu
Şâd olup mü'minler oldı gebr ü tersâ ser-nigûn
Hep tamâm oldukda âvâz-ı bülend ile hatîb
İndi minberden didi târîhini yüzekkirûn
(984)
-10-
Târîh-i Vefât-ı Behlûl Beg
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Ravza-i firdevse ʿazm itdi yine Behlûl Beg
Nefret itdi hâsılı bu mülk ü bu mahûlden
ʿÂkılâne didi bir mecnûn anun târîhini
Ey dil-i dîvâne gâhî ʿibret al Behlûlden
(987)
-11-
Târîh-i Vefât-ı Şemsî Pâşâ
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Felegün hâlini hiss eyledi Şemsî Pâşâ
Kodı zevk ü basar u semʿî ü şemm ü lemsi
Şems-i ʿömrine zevâl irdi Ziyâ'î ol ân
Didi târîh yine gitdi cihânun şemsi
(988)

-12-
Târîh-i Vefât-ı Merhûm Sinân Beg
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Virdi Hudâ-yı mâlike cân-ı ʿazîzini
Kenʿân-ı ʿadn Yûsufı Mısr-ı cinân begi
Hâtif duʿâ idüp didi târîh-i mevtini
Firdevs-i ʿadne gönder İlâhî sen uc begi
(989)
-13-
Bosna'da Mehmed Beg Tîmâr Defterdârı Oldugına Târîhdür
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Çün Mehmed Beg oldı defter-dâr
Güni ʿîd ü gamı baʿîd olsun
Didi dâʿî Ziyâ'î târîhin
ʿÖmri vü devleti mezîd olsun
(990)
-14-
Târîh-i Vaʿziyye
Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün
İtdükde Ziyâ'îyi takdîr-i Hudâ vâʿiz
Hâtif işidüp didi târîhini vaʿziyye
(991)
MUʿAMMALAR
-1-
Be-nâm-ı Memî
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Kanı kimdür yolında virmeyen cân
Dehânına şarâb aldıkda cânân
-2-
Be-nâm-ı Kubâd
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Niçe hâlet zuhûr ide rûşen
Kad-i dil-berde ikiden birden
-3-
Be-nâm-ı Şânî
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Benüm bir nâleme olmaz muʿâdil
Ger olursa figânı üçyüz ey dil
-4-
Be-nâm-ı Şeylî
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Seyr idüp bâg u bahârı tan mı hayrân olsa dil
Kudretin Bârî Taʿâlânun görür her şeyde bil
-5-
Be-nâm-ı ʿİzârî
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Çekmişem çok cefâ-yı dil-dârı
Çekmeseydüm ʿazabda bârî
-6-
Be-nâm-ı ʿAlî

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Ruhun kim ana ʿâlem müşterîdür
Hûr u mâh-ı tamâm u Müşterîdür
-7-
Be-nâm-ı Resm
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Çü ʿakl-ı mû-şikâf anda kalur hayrân-ı dem-beste
Kalup n'eyler hayâl-i zülf-i yârumda dil-i haste
-8-
Be-nâm-ı Hüsâm
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Beni aglatdı hayâl-i müjgân
Göze çöp düşse olur yaşı revân
-9-
Be-nâm-ı Sadr u Sunʿ
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Yâd idüp ebrunı mâh-ı nev müdâm
Kapun öninde gelüp virür selâm
-10-
Be-nâm-ı ʿAlî
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Gice âhum od urdı câme-i çerhe degül encüm
Gören anı felekde her tarafdan deh düşer şâhum
-11-
Be-nâm-ı Şems
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Keşf ola dirsen eger kim sana nâm-ı nâzenîn
Evvelâ ol niyyet içün yılda çek bir erbaʿîn

KITʿALAR
-1-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Dimen nev-restedür ol serv-i bâlâ
Kıyâmet koparur eylen temâşâ
Yürür mahcûb egerçi gonca-âsâ
Açılur giderek ol verd-i raʿnâ

-2-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Yüzi suyı serâyun zann iderler bend başıdur
Mahallende gözi baglu garîbün gözi yaşıdur
Külüngüm tîşe-i âhumdur ey şîrin-dehen şimdi
Bana Ferhâddan kalmış teberün tag başıdur

-3-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Sevdügüm ol âfeti hep halk-ı ʿâlem bildiler
Hep elem çekdüklerüm Allâhu âʿlem bildiler
Duydılar ol laʿl-i rengîne benüm dil virdügüm
Kandan akar eşkümün hûnı dem-â-dem bildiler

-4-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Keskin olmasa kılıç âdeme sözün yegdür
Mihnet-i dostdan ise şefkat-i düşmen yegdür
Fi’l-hakîka eri olmasa sözinün âdem
Râh-ı insâfda andan zen-i reh-zen yegdür

-5-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Bir pîşe ögren olma tehî akça pul kazan
Tâ pişe matbahunda pilavun kazan kazan
Görmez misin bir akça alur sâ’il-i mezâr
Yigirmisin otuzın alur makbere kazan

-6-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Bâg-ı behişte ʿizârun bir kızıl güldür hemân
Nâle eyler bu dil-i şûrîde bülbüldür hemân
Penbe-i dâgum ki rengîn oldı kandan câ-be-câ
Bâg-ı dilde saçma bir katmer karanfildür hemân

-7-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün
Çün nazm-ı bedîʿümde beyân ola maʿânî
İzhâr ider iklîm-i suhanda lemeʿânı
Eşʿâr-ı Ziyâ’îde ʿaceb câzibe vardur
Lutf eyle begüm gayra kıyâs eyleme anı

-8-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Sihr kâr itmez efendi saçuna
Ejder olur çü ʿasâ-yı Mûsâ
N’ola sihr eylese firʿavn rakîb
La tehâf inneke ente’l-aʿlâ

-9-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Lâle-âsâ rızkını taşdan çıkar
Sînen üzre kalmasun dâg-ı belâ
Hânına ihvânun olma kâse-lîs
Leyse li’l-insâni illâ mâ seʿâ

-10-
Müstefʿilâtün Müstefʿilâtün
Lutf eyle dinle pend-i latîfi
Lutf eyle dâ’im her şahsa cânâ
Ol şahs olursa dilden muhibbün
Artar muhibbün lutfunla zîrâ
Ger ittifâkî olursa düşmen
Ol itdügün lutf olur müdârâ

-11-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Ey karanu gicelerde seyr-i kûh-istân iden
Sanma bî-hûde çürük agaçda görürsen ziyâ
Şevk-i yâr ile Ziyâ’î idicek teslîm-i rûh
Yongası tabutının taga dökülmiş câ-be-câ
-12-
Faʿûlün Faʿûlün Faʿûlün Faʿûl
Didüm geçdi gamzen okı cânuma
Didi anma anı mezâ mâ mezâ
Didüm agladursın beni dem-be-dem
Didi kim anılmaz geçen mâcerâ
-13-
Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Ocaga yansun odun gelmez oldı bâzâra
Odun gelen odunından olur olınsa ricâ
Bir iki yarma odun bulmaga mecâlüm yok
Görün ne yarmalar urdı felek bu yirde bana
-14-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Yâra düşdükce âşinâ düşerin
Hergiz ammâ rakîbe düşmen dost
Dostlar başdan anı fikr eylen
Dost düşmen olur mı düşmen dost
-15-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Bana bir mansıb nasîb olmadı çekdüm çok nasîb
Bî-cihet kaldum harâb oldı dirîgâ şeş-cihât
Âhir ölüp dirilüp bir dirlik ıssı olmadum
Bilmezin yohsa bu halk içmiş midür âb-ı hayât
-16-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Niçe yıldur ki tahsîl-i kemâl ü maʿrifet kıldum
Umardum merdüm-i kâmil diyü halk eyleye ragbet
Belâ bu kim kemâlüm gördi her biri hasûd oldı
İhânet kıldılar gitdi olanca hürmet ü ʿizzet
-17-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Başun içün koma ayakda elüm tut serverâ
Rûzgâr itdi beni kış günlerinde teng-dest
Tan degül dökse yüzüm suyın yire fakr u fenâ
Oldı gönlüm şîşesi seng-i havâdisden şikest
Kahr u mihnet hasretâ derd ü gam olmışdur nasîb
Defter-i nahnü kasemnâda bana rûz-ı elest
-18-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Âhiret hakkıyçün ey hûr-ı cinân
Kûyunı seyr eylemek dünyâ deger
Kıymet-i eyyâm-ı vaslı bilmeyen

Bir iki gün eylesün ʿazm-i sefer
-19-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Ne ʿaceb hâli var bu gül-zârun
Hârlar pençesindedür güller
Derd-i dilden hezâr zâr itse
Bülbül-i zâra öte dur dirler
-20-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Dil uzatsa ʿaceb mi sûsen-vâr
Tabʿ-ı rûşen-nihâda münkirler
Tâb-ı hûrşîd-i ʿâleme ne ziyân
Ana inkâr iderse şeb-pere ger
Ger müzemmem dir ise müşrikler
Zât-ı pâk-i Muhammede ne zarar
-21-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Rakîb-i zâg ak atlasla siyeh ferâce geydükçe
Görenler dir ki şer ormanınun bu sagsaganıdur
Yanına ol humânun varsa reng-â-reng câmeyle
Sanurlar bûstân-ı hüsninün agaçkakanıdur
-22-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
İblîs ü nefs-i şirretini eylesün baʿîd
Der-gâh-ı Hakka şâm u seherde duʿâ budur
Nefsümle her ne itsem iderdüm Ziyâ'iyâ
İblîse n'eyleyem ki görinmez belâ budur
-23-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Câm-ı ʿaşkunla oldı mest-âne
Ol müdâmı gönül hemîşe çeker
Derdi âyâ nedür Ziyâ'înün
Ki ayakdan müdâm şîşe çeker
-24-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Nagme-i bülbül-i bâg-ı kûyun
Kelimâtun gibi rûh-efzâdur
Fi'l-mesel âb u hevâ-yı kûyun
Âb-ı Hızr u nefes-i ʿİsâdur
-25-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Tâlib-i vaslun iktizâsı müdâm
Yel gibi kûyun içre yelmekdür
Togrısı bezm-i vasl olurdı velî
Sohbet ol serve rast gelmekdür
-26-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Bûse-i laʿl-i leb-i yâra elüm irmiş iken
Bir tarafdan çıkageldi n'ideyüm ʿâşıklar
Bûselik hoşça makâm idi ve lîkin ʿuşşâk

Gâhice rast gelür sonra hüseynîye çıkar
-27-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Nazîri yok bahâr eyyâmınun ancak budur ʿİsâ
Temâşâ eyleyen terk-i temâşâ-yı cinân eyler
Yüri vâʿiz degül mümkin işitmek cennet evsâfın
Sular çaglar nesîm-i subh eser bülbül figân eyler
-28-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Niçe nâ-puhte ile sohbet-i hâs eyledügin
Bilürüz künhi ile biz de ʿabes kaynamazuz
Eylemiş bir kaç ocak erleri küllî zevkün
Duymışuz kıssayı hep biz de kömür çiynemezüz
-29-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Ey Ziyâ'î mâlik-i mâl olmaduk
Âlemün gâyet fakîrü'l-hâliyüz
Hırsumuzdan her metâʿı medh ider
Çarsû-yı ʿunsurun dellâlıyuz
-30-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Gam-ı gamzenle muztarib düşdi
Dil-i bîmâra gelmez âsâyış
Gönlüm ararsın ey cihân-ârâ
Bilmem ammâ nedür bu ârâyiş
-31-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Bu cânsız cisme ey rûh-ı musavver
Tesellî nutkın it ihyâya mahsûs
Degüldür mürde ihyâ eylemek çün
Mücerred Hazret-i ʿİsâya mahsûs
-32-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Ey Ziyâ'î bu şehr halkında
Bana hîç şefkat u ʿinâyet yok
Belki bunlar ya maʿrifetsizdür
Bende yâ zerre kâbiliyyet yok
-33-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Diler isen ki el vire dünyâ
Ya müzevvir ya bârî mashara ol
Fi'l-mesel kahbedür zen-i dünyâ
Kuçılur mudhik ü müzevvire ol
-34-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Kıl ʿatâ ol devât-ı maʿhûdı
Keremünden eyâ emîr-i kerem
Kâtib-i defter sıfâtun iken
Ne revâdur ki bî-devât kalam
-35-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Kaʿbe hakkı cefâ-yı ʿuşşâka
Âzer eyle Halîlüm İbrâhîm
Nâr-ı Nemrûddur firâkun odı
Hây nûr-ı Celîlüm İbrâhîm
-36-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Sırr-ı ʿaşkı ey dil izhâr eyleme
Eyleme ol âteşe âhun duhân
Her kişiyi vâkıf itme sırruna
Râhatü'l-insân fi samtü'l-lisân
Külli sırrın câveze'l isneyni şaʿ
İmdi ey dil sırrunı eyle nihân
-37-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Didiler bir gice Mecnûna gelüp
Seni Leylâdan ayırdı gerdûn
Âh idüp Hakka tevekkül kıldı
Didi e'l-leyletü hublâ Mecnûn
-38-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Ey Ziyâ'î görmedi ben gördügüm mihnetleri
Ser-be-ser dünyâ serâyın geşt ü seyrân eyleyen
Birkaç ahmak câhile şimdi imâm itdi beni
Şeyh-i Sanʿânı ezel hınzıra çûbân eyleyen
-39-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Hasret-i bezm-i visâlünle gözüm kan aglasun
Dem-be-dem pür hûn olup peymâne şeklin baglasun
Kâkülün zencîrine menʿ itme baglansun gönül
Ey perî günden güne dîvâne şeklin baglasun
-40-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Subh-dem hasret-i vasl ile nesîm-i âhum
Korkarın yıka hisâr-ı felegün güngûresin
Rûz-ı vaslın anıcak ol güni görmemi didüm
Nâz idüp ol meh ayıtdı o kadar gün göresin
-41-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Yârun alnında yine yara yiri var gördüm
Hârdan zahm irişmiş gibi gül-berg-i tere
Didüm âyâ nedür alnunda bu yara didi yâr
Cây-ı engüşt-i nebîdür ki tokınmış kamere
-42-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Mektebi ʿakıl olan ana görür mi maʿkûl
Kayd-ı taʿlîme ne lâyık düşe bir dîvâne
N'idügin bilmez iken sarfdan asla maksûd
Fiʿl-i yefʿal taʿlîmin ider sıbyâna
-43-

Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Sürh pîrâhen ile sebz kabâ
Gonçe-mânend geydi cânâne
Cism-i pâki terakkî bulmışdur
Gonçe-veş sıgmaz oldı kaftâna
-44-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Muʿallimlikde buldum Saʿdî irdüm
Gül-istân-ı visâl-i dil-rübâya
O gül yüzlü güzel ben bülbülinden
Gül-istân başladı minnet Hudâya
-45-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Cân belâda ten elemde gönül âh eylemede
Mübtelâ-yı derd garîbe ser-i bî-devlet ise
Zahmete girme cefâ eyleme didüm didi yâr
Sen de sabr eyle cefâma ne kadar zahmet ise
-46-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Ey Ziyâ'î şuʿarâ içre bizüm
Dilümüz yok yakışur güftâra
Seng-dil câhile pend olmagiçün
Sözümüz yok yazacak dîvâra
-47-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Ziyâ'î hırmen-i hirmâna düşmiş kâha dönmişdür
Vusûli yok muhassal çokdur mahsûl-i maksûda
Bu dem derd ile merdümlük midür aglayu göndermek
Revâ mı çekdügüm zahmetler olmak cümle bî-hûde
Ne lâyık halk-ı ʿâlem benzede devletlü sultânum
Beni Firdevsîye sultânumı Sultân Mahmûda
-48-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün
Kemâl ü ʿilm ü ʿirfân ehline hîç
Nasîhat olmaya bundan ziyâde
Sakın nâ-cins ü bed-asl u denîden
Husûsâ kim ola Debbâg-zâde
Derisin darb idüp kılsun dibâgat
Gurûrundan girü başlar ʿinâda
-49-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
ʿAcebâ kâkülüni cevre kim itdi tâhrîk
Didüm âhun yine bâdîdür o tahrîke didi
Bir vefânı görelüm sana mahabbet ideli
Didüm ol mâh-veşe hubbike yuʿmîke didi

-50-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Bâg-ı hüsnünde meyveler çokdur
Seyr içün bâga girsen olmaz mı

Ey gül-istân-ı behçetün servi
Bana şeftâlü virsen olmaz mı
-51-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Benden evvel sihr iderdi sâhir-i firʿavn-vâr
Gerçi kim nazm ile inşâda zamânun şâʿiri
Hadd-i iʿcâza iletdüm ben de nazm-ı pâkümi
Muʿciz-i Mûsâ mıdur gel gör ya sihr-i sâhiri
-52-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Beni bir yirlere düşürdi felek hak bu ki ben
Yimezin gussa hakîkatde beni gussa yidi
Dest-gîr ol ki hakîkatde ben ol aʿmâyem
Çagırur çâha düşüp yâ reculen huz bi-yedi
-53-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Nâleden bendeni menʿ itme benüm sultânum
Çünki eglencesi yok âh u figândan gayrı
Hasretünle n'ola dökülse dem-â-dem yaşum
Nesi var yüze gelür ʿâşıkun andan gayrı
-54-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Fecr ile zuhr u ʿasr ile şâm u ʿişâ kılur
Şark ehli Rûm u Mısr ile Şâm u Habeş dahı
Şeytân bize ʿadâvet iderse namâz içün
Ragmına kılalum anı gavgaya beş dahî
-55-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Mâ-sadak düşme it gibi ifke
Dilüne alma kizb-i nâ-pâki
Râstî sıdk-ı nüsha kâfîdür
Nassu veylün likülli effâki
-56-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Dilâ kesb-i kemâl it fârig ol ʿörf ü izâfetden
Ki dâ'ü'l-cehli dâ'un muhlikün ve'l-ʿilmü keşşâfî
Müderrislik olaydı ger sakal u taylasân ile
Keçi lâzım gelirdi kim diye tefsîr-i Keşşâfı

MÜFRED VE MATLA
-1-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Didüm şehâ rakîbden aʿlâ itün olmaya
Güldi ayıtdı hazretünüzden yeg olmaya
-2-
Mefʿûlü Mefâʿîlün Mefʿûlü Mefâʿîlün
retBen mushaf-ı ruhsârun hıfz itmiş idüm cânâ
Mecnûn dahı okurdı ve'l-Leylî izâ yegşâ
-3-

Bir şûh-ı cevr-pîşe
Zülfine gönlüm bilâ-sebeb
-4-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün
Dîvâne olıgör yüri sahrâya ne minnet
Mecnûn olıgör mihnet-i Leylâya ne minnet
-5-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Ugramasun kabrüme mecnûn rakîb-i bed-nihâd
Makberüm taşından anı taşa tutmakdur murâd
-6-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Suya gitdi rakîb-i bed-efʿâl
Didiler Bûharâya gitmişdür
-7-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Sultân-ı mülk-i derd ü gamem lîkin ey nigâr
Taht-ı tasarrufumda degül mülk-i ihtiyâr
-8-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün
Bu zâl-ı zamân bana ʿatâ kılsa birâder
Tut kim ögi atâsı ögey oglına eyler
-9-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Sarıdur benzüm didüm derdün bana hem-râhdur
Didi kim maʿzûr tut sârî-bâzun Allâhdur
-10-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Yapışur destüne hınnâ ne güzel el eyler
Sarmaşur boynuna zülfün ne ʿaceb hâl eyler
-11-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün
Gül-berg didüm yokdur ey gül ruhuna benzer
Ter düşdi o gül-çehre didi varak-ı diger
-12-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Lebün şevki beni mest itdi münkirler idüp tahkîr
Şarâb içdün diyu hadden ziyâde itdiler taʿzîr
-13-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Yolında oldugum dîdâr-ı yâra hasretümdendür
Seg-i dil-dâr ü agyâra niyâzum hayretümdendür
-14-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Dirîgâ her muhibbün bir habîbi var benüm yokdur
Meded her derd-mendün bir tabîbi var benüm yokdur
-15-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Hâne-i gayra didüm at sürme ey şatranc-bâz
Didi ol şâh-ı kamer ruh tutmazın taʿlîmdür

-16-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Leb-i dil-ber severüz ʿâşık-ı ser-gerdânuz
Biz güzel gözlemeden hazz iderüz hayrânuz
-17-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Bir lugaz söyle didi sâ’ir ola ol rakîb
Didüm eyi bir lugaz aksi gibi maksûdun
-18-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Olsa bulsa tohmını ekdikde dih-kân-ı ezel
Hây u hûdan gayrı nesne biçmemişdür mâ-hasal
-19-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Bâgı şol denlü güneş yakdı ki güneydi üzüm
Yaş yirine mey-i gül-gûn akıdur iki gözüm
-20-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
İster iken vaslını gitdi dil ü ʿakl ile cân
Eyler imiş âdeme az tamaʿ çok ziyân
-21-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Gönlüm alsun o sanem hayrına bir deyr itsün
Bir nefes gönlüme degmen ki alan hayr itsün
-22-
Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün
Taş atdı habîbüm bana sevk itdi rakîbüm
Tokındı bana elüni gönlümce yaşasun
-23-
Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün
Kâ’ilüz seng-i cevrüne cânâ
Bilürüz gerçi düşmez üstümüze
-24-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Katʿâ rakîb kurımaz âhdan
Çalsam cihânda bârî ol iti kılıç ile
-25-
Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün
Kuzı büryânına meyl itdi rakîb
Yidi andan ötüri niçe bere
-26-
Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün
Gice mey sohbetinde laʿl-i cânân agzuma geldi
Safâdan öleyazdum şöyle kim cân agzuma geldi
-27-
Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün
Mülk-i bekâda ʿakl zaʿîm eşk ʿaskeri
Çeşm subaşıdur âh-ı derûnum ocag eri
-28-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Çün beni lâ-yaʿkil itdün kes meded ibrâmunı
Sâkiyâ mest oldum ayruk sunma içmem câmunı
-29-
Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün
Hayra yazsun şerrini anun Kirâmen Kâtibîn
Kim duʿâ ile anarsa iş bu hattun kâtibin